الا ان اولیاء اللہ لا خوف علیہم ولا ہم یحزنون

معین الاولیاء

مشتمل بر حالات تفصیلیہ ایجناب حضرت قطب الوصول والیقین حجۃ اللہ علی العالمین

حضرت خواجہ بزرگ ہند الولی معین الدین حسن سنجری ثم الاجمیری

قدس اللہ سرہ وفاض علینا برہ

از تالیفات رائقہ و تصنیفات فائقہ

قدوۃ المحققین زبدۃ المورخین عمدۃ العلماء ثمرۃ الشجرۃ النبویۃ التقی

اسلم باثابت حقائق ماثر الواقفین امام المصنفین

جناب قاضی سید امام الدین خان صاحب

ڈپٹی کلکٹر ضلع اجمیر مظلہ العالی

در مطبع معین الہند اجمیر شریف باہتمام منشی [illegible] صاحب مالک مطبع لباس انطباع پوشید

فهرست مضامین مجمله نسخه معین الاولیا که بر چهار باب و دو اصل و دو فرع مشتمل است

العبد
قاضی امام الدین
عفی عنه اقر

بعون الملک المعین الوہاب

کتاب مستطاب جامع حالات و ملفوظات و مناقب و مقامات حضرت خواجہ خواجگان ولی الہند
غریب نواز حضرت خواجہ معین الدین حسن چشتی سنجری ثم الاجمیری قدس اللہ سرہ العزیز

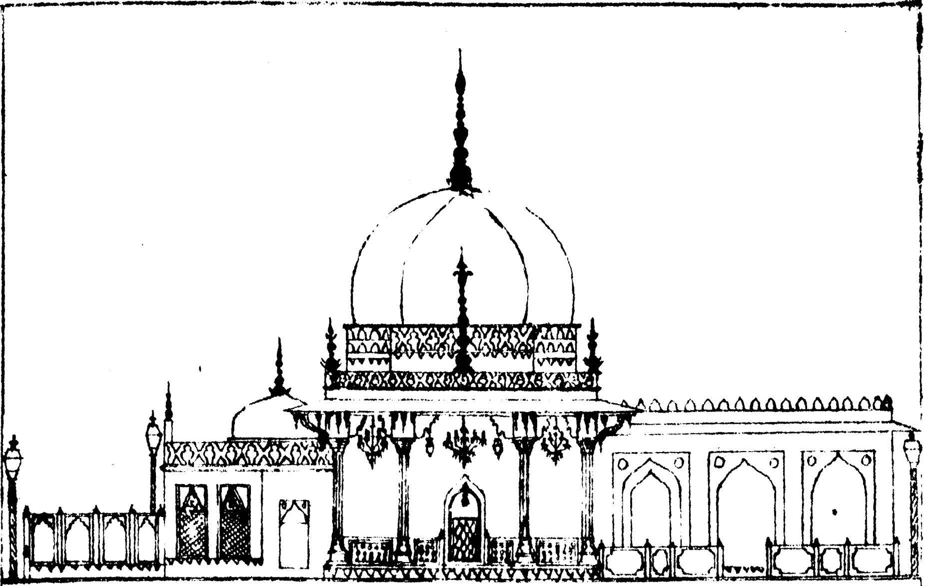
مسمی بہ

معین الاولیاء

تصنیف ادیب لبیب و شاعر بلیغ جناب منشی قاضی سید امام الدین حسین [illegible]

بماہ ربیع الاول سنہ ۱۳۱۲ھ

مطبع معین الہند اجمیر شریف میں زیور طبع سے آراستہ ہوئی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

حمد بیحد وثنائے لاتعد مرخدائے راکہ شاید نوع انسان را ابزیور علم و بینش بیاراست و درود نامحدود نثار ختم المرسلین و علے آلہ واصحابہ اجمعین۔ کہ تخلیق ہیجدہ ہزار عالم و تفصیل بنی آدم از وجود باجود وی بوجود آمد۔ واز پرتو جمال عالم افروزش ظلمات کفر از میان زمان و زمانیان برخاست۔ امابعد فقیر حقیر درویش سینہ ریش قاضی سید امام الدین بن سید منیر الدین کہ از کمترک زلہ ربایان خدمت مرشدی و مولائی سراج بزم حقیقت نور العین عرفان و معرفت شمع شبستان محامد و وحدت حضرت خواجہ الہ بخش چشتی تونسوی است برہنمونی طالع بیدار و مساعدت روزگار جمعیت مطالعہ کتب سیر و سلوک و تواریخ و ملافیظ بہم رسانید و بر حالات و مقدمات اولیاء کاملین و بزرگان دین کماہی عز آگہی یافتہ تبقتضائے ایران طریقت شعار و ندیمان اندر آشنا نظر بہ استعداد و اجتہاد نمیعنی گماشت کہ برخے از حالات و مقالات مرشد السالکین تاج المقربین و المحققین مہر سپہر ایمان وایقان حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء معین الحق والملۃ والدین حسن الحسینی چشتی سنجری اجمیری قدس اللہ سرہ العزیز در سلک تحریر و ربط تسطیر آوردن موجب سعادت دارین و مفاخرت نشاتین خواہد بود۔ لاجرم کمر ہمت درست کردہ بہ ترتیب این رسالہ کہ مشتمل بر چہار باب است سعی موفور

بجلسے خود رسانید۔ باب اول مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ باب دوم بتذکرہ اولادِ جسمانی۔ باب سوم در ذکر اولاد روحانی مشتمل بر دو فصل و دو فرع۔ باب چہارم مشتمل بر تذکرہ بناہائے حرم و آستانہ عالی و مقاماتِ بزرگ قدیم۔

باب اول

مشتمل بر حالات و مقالات حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء

مخفی مباد کہ حضرت خواجہ را اصل از سنجر نواح خراسان است وقتیکہ پدر بزرگوارش داعی اجل را لبیک گفتہ خواجہ بعنوان شباب بود۔ روزے در خانہ باغے کہ از آن خواجہ بود لمعہ ذات بصورت مجذوبے پیدا آمد و پارہ نان طلب کرد حضرت خواجہ بمصداق قول اَمّا السّائل فلا تنہر چند دانہ خرما ارزانی فرمود و صفت مجذوب از طریق ایں احسان مرغوب آمد و چند ثمر بہ لعاب دہن آلودہ بحضرت خواجہ مستر کردہ بخوردنش استبداد فرمود۔ از آنجا کہ مشیت قضا و قدر ہمچنین بود خواجہ از انکار باز داشتند بتسلیم پیش آمدند تسلیم نمودند منقول است کہ از آن زمان غلبہ عشق و محبت بر حضرت خواجہ استیلا یافت تا آنکہ حرف حب الوطن را از صفحہ خاطر بہ کذلک حُسن طلب محب سلوک کردہ خرقہ ترک علائق زیب راست کردند و از ہجوم و کثرت دیار زدیار روے تافتہ باستحصال سلوک معنی کہ در صورت مجذوب مشاہدہ فرمودہ بودند پائے شوق در وادی طلب بیابان تعب نہادند۔ درین صعوبت سفر پیش از ہمہ ما کہ حضرت خواجہ را بر صورت جذب و سنی و سلوک متنبہ فرمود ملہم غیب بود تا بہ اسباب ظاہر علوم و غیبیہ را در سمرقند و بخارا اکتساب فرمودہ مقام الیقین را بعین الیقین افزودند تا آنکہ بکمال جذبہ شوق عنان گسستہ آمد کشان بہ وسعت آباد بغداد رسانید زیراکہ منشاء ازلی انکشاف رموز خفی و جلی ہم درین مقام موعود و معہود بود چنانچہ بخدمت قطب الکونین شیخ المغربین و المشرقین حضرت خواجہ عثمان ہارونی

قدس الله سره العزیز فائز شده بخشش کمال ازان سرمایه بخشش و دریا نوال اخذ فرمودند میگویند که حضرت خواجه را
مدت بیست سال در سفر و حضر بخدمت حضرت مرشد برحق بسری شد و انجام کار خلعت خلافت و اختصاص
رخصت و رفاقت نیز یافتند در آنجا به همدان و تبریز نزول کرامت فرمودند با اعیان و اشراف آن بلاد کتاب
نعم البدل فرمودند - آورده اند که حضرت خواجه اکثر بمقابر جای خوش شتند و بعد از هفت یوم با پاره
نان که بیشتر از پنج مثقال نمی بود افطار میکردند ملبوس دوتا مانوس می بود و بحالت شکست بخیت با پیوند
درست میفرمودند بیشتر بر اخفای راز و حفاظت امر حق جهد بلیغ منظور و همگاه عزلت و وحدت مقصود
بود - از هجوم و کثرت نفور بودند - حسن اخلاق عمیم و فیض مستقیم داشتند هم در آن اثنا حضرت خواجه بادم اشتر را
و غیر آن صورت قیام در پیش آمد - از انجمله واقعه زمان ورود در سبزوار قابل بیان است - وقتیکه حضرت خواجه
در سبزوار رسید - حاکم سبزوار محمد یادگار نام که بغایت شقی المشرب تا آنجا روزگار بود - باشتباه ورود مسعود
بر خویشتن برافروخت و به ترود آزار حضرت خواجه برآمد - اما چون نظرش بر جمال جمیل مبارک رسید
بے اختیار لرزیدن آغاز کرد و بحال خود نماند و عاقبت کار از اراده ناسزا استغفار خوانده تائب گردید و
به تلقین و تصرف حضرت خواجه بیعت اختیار کرده به ترک تعلق اهل و عیال برکات فیض تمنا
تا به حصار شادمان خود را رسانید و بارشاد حضرت خواجه تلقین و تدریس آنجا با و مفوض شد حضرت
درویش جمالی مولف سیر العارفین میفرماید که او قبر شیخ محمد یادگار در حصار شادمان دیده است بالآخر
حضرت خواجه بمدینه نبوی عازم شد و بعد ادائے مناسک حج با یمائے حضرت صدر النبوت بصوب
اجمیر ورود مسعود اتفاق افتاد - در آن زمان اجمیر بحکومت هندیان بود و راجه پتهورا نام فرمانروای آن بلاد بود
الحال که حضرت اجمیر منبع اسلام و مرجع اهل اسلام است در آن ایام معدن کفر و منظر کفار بود حضرت
خواجه در اجمیر رسیده اولا جائیکه طرح اقامت انداختند درخت سایه دار بود که اکنون بجایش مسجد سنگی در جوار
آستانه شریف واقع است شخصی از ملازمان راجه از طرح حضرت خواجه مانع آمد و حضرت خواجه از آنجا رخت اقامت برداشته
بر لب تالاب که اناساگر مشهور است قیام فرمودند - ساحل تالاب همه از بت و بتخانها معمور بود و جز
صدای ناقوس و غلغله هر هر صدائے دیگر از شام تا سحر جا گزین گوش نمیشد روزے

بمقتضائے مذہب و تعصب طبیعت باخدام حضرت خواجہ برہمنان چوگان حسد بردہ از اعمال و مشغول مانع
آمدند چون حقیقت حال حضرت خواجہ را اطلاع شد بخادمے امر فرمودند کہ از آب تالاب بقدر
یک کوزہ گلے بردارد ہنوز کوزہ آب برداشتہ بودند کہ ہمگین آب تالاب زرق بین و بخار آسمان گردید
و نشان نداوت و حرارت در پہن تالاب معدوم و مفقود گشت ازین ممر انقلاب عظیم و آفت کثیر برحال
نوع انسان و حیوان متاثر شدہ و فریاد العطش گویان محشور شور نشور بود باظہار اینچنین آیات
بینات و خوارق عظمی و کرامت کبری مسمی شادی کہ از قوم جان معبود و مسجود ہنود بود خویشتن را
بحضرت خواجہ بزرگ رحمۃ اللہ علیہ رسانیدہ بتعلیم اسلام و بیعت قدم معزز و مباہی شد چون
این واقعہ ہوش ربا براجہ پتھورا رسانیدند مادرش یادش داد کہ با اینچنین صاحب ہیبت و عظمت
مقابلہ و مجادلہ کردن دشنہ تیز برپائے خود زدن است باید کہ خویشتن را ازین نزاع و نفاق باز داری
اما راجہ پتھورا کہ شقاوت ازلی و سیاہ بختی سرمدی تقدیرش بود برگفتہ پیرزال خیال نکرد بعدہ
یکے از پرستاران خویش اجیپال جوگی را کہ در فن سحر و افسون ید طولی داشت اطلاع فرستاد و استمداد
و استعانت خواستگار شد جوگی مذکور بنابر سحر اسباب سحر و فسون کہ از قبیل مار خونخوار و عقرب جرار
بودند ہمراہ اجمیر رسانید و باخدام حضرت خواجہ بزرگ طرح مقابلہ انداخت عاقبت کار منہزم و مخذول
گشتہ و خود بابیعت راجہ پتھورا در حضرت خواجہ رسانیدہ و بعد تضرع بحال عفو تقصیر التماس کرد
حضرت خواجہ ہم التماس او را منظور فرمودہ اجیپال را بنعمت اسلام معزز و مفتخر فرمود اما راجہ پتھورا کہ سعادت ابدی
مقدر نشدہ بود از صراط مستقیم سعادت و ہدایت آوارہ دشت ادبار و ضلالت گشتہ بدست لشکر اسلام
گرفتار آمد و بالآخر واصل جہنم شد آوردہ اند کہ حضرت خواجہ را مجاہدت عمل و محافظت کلام چندان بود
کہ در یک روز دو ختم و بیک شب ہزار رکعت بنیاد میکردند و گاہے بسکون و گاہے باضطراب
اقوال درد انگیز را باول درہم بند مقابلہ سفر نمودند حضرت خواجہ بار سوم کہ از سفر حجاز معاودت فرمود
تا مدت چہل سال کہ صد زمان عین الوصال بود در دار الخیر اجمیر علی الاتصال قیام فرمودند غیر آنکہ
بنظر تصحیح و تنقیح فرمان موضع ناندن کہ وجہ معاش فرزندانش بود یکبار تا بدہلی انتقال و حرکت

ناگور افتاد ـ سلسلۂ نسب پاکش بواسطہ امام موسےٰ کاظم رضی اللہ عنہ بہ امیرالمومنین علی ابن ابی طالب
کرم اللہ وجہہ منتہی میشود ـ سید حسن ملقب بخواجہ معین الحق والدین حسنی حسینی بن سید غیاث الدین ـ
بن سید نجم الدین ـ بن سید عبد العزیز ـ بن سید ابراہیم بن سید ادریس ـ بن حضرت امام موسےٰ کاظم
بن حضرت امام جعفر الصادق ـ بن امام محمد باقر ـ بن امام علی سجاد ـ بن امام حسین شہید ابن علی
مرتضےٰ شیر خدا رضی اللہ تعالےٰ علیہم اجمعین ـ بعضے کہ در نسبت سیادت حرف زدہ اند قصور تحقیق و غلط
فاش است ـ منقولست کہ حضرت خواجہ بزرگ را مریدان و متبعان بسیار بودند ـ اما صفے را کہ
کہ بتصدیق ریاضت و تشریف خلافت سرافراز فرمودند تفصیل انیست ـ خواجہ قطب الدین
شیخ حمید الدین صوفی ـ شیخ فخر الدین فرزند اکبر حضرت خواجہ بزرگ سید ضیاء الدین فرزند دوم
حضرت خواجہ بزرگ شیخ معین الدین ـ قاضی حمید الدین محمد عطا ناگوری ـ اجپال معروف بہ عبد اللہ
سید وجہ الدین مشہدی ـ شیخ برہان الدین ـ شیخ احمد شیخ محسن یا حسن ـ شیخ سلیمان غازی
شیخ شمس الدین ـ شیخ حسن خیاط ـ شیخ احد الدین کرمانی ـ بی بی جمال حافظ بنت حضرت
خواجہ بزرگ شیخ مسعود غیر سالار مسعود غازی ـ ازینہا ہر یکے صاحب مقام و مرجع کافہ انام بود
اما بنام قطب الاولیا خواجہ بختیار کاکی قدس اللہ سرہ العزیز ـ و شیخ حمید الدین صوفی التر الی
الناگوری کہ بسلطان التارکین معروف است قرعہ فال زدہ بودند و ازین ہر دو یکے را بہ دہلی
و دیگرے را بہ ناگور سریر آرائے خلافت و ارشاد فرمودند و از کلمات حسن آیات اوست
کما قال فی دلیل العارفین فرمود دل عاشق آتشکدۂ محبت است ہر کہ درو فرود آید بسوزد
ازینکہ ہیچ آتش مشتعل تر از نائرہ محبت نیست و فرمود کہ از سیل آب روان صدائے بر میخیزد چون
کہ در دریا میرسد خاموش میگردد ـ فرمود شنیدم از خواجہ عثمان ہارونی رحمۃ اللہ علیہ کہ رب العزت را
دوستانند اگر در عالم دنیا یک چشم زدن محجوب باشند نابود شوند ـ فرمود کہ از حضرت خواجہ
عثمان قدس سرہ باستماع رسید کہ ہر آنکہ این سہ خصلت دارد حضرت سبحانہ تعالےٰ او را
دوست میدارد ـ اول سخاوت ہمچو سخاوت بحار دوم شفقت بسان شفقت خورشید نصف النہار

سوم سلوک باشند زمین فرمود مصاحبت صاحب دلان به از کار نیک و صحبت بدترستان بدتر از اعمال
بد فرمود وقت مرید مستحکم آنگاه شمارند که فرشته چپ هیچ عمل بد تا مدت بیست سال بنام او ننویسد
فرمود بحوالہ حضرت خواجه عثمان هارونی قدس الله سره العزیز که درویش محق درویشی آنگه باشد
که از وی در عالم فنا هیچ باقی نماند علامت محبت اطاعت است و ترس که مبادا دوست آزرده شود
مر عارفان را مقامیست و گهی که بران مقام فائز باشند همه عالم و عالمیان را در فصل دو انگشت
ببینند۔ عارف کسی است که هرچه خواهد در پیش آید۔ و هرچه گوید جواب بشنود کمترک
قدر عارف آنست که موصوف بصفت حق باشد اگر کسی بصورت مدعیانه پیش آید بزرگی کرامت
او را۔ به حجت الزام رساند۔ فرمود سالها درین کار مجاهد بودیم عاقبت کار غیر از هیبت
نصیب نباشد۔ فرمود گناهی چندان مضر نیست که تشهیر و تشویر برادر مسلمان فرمود۔ آیت
حق شناسی فرار از دنیا و سکوت در معرفت است۔ رهروان منازل معرفت به مقصد نرسند
تا از معارف حقیقی سراغ نیابند۔ فرمود۔ دلیل شقاوت اینست که با وجود گناه نازش قبول دارد
فرمود کسیکه انعام یافت از سخاوت یافت۔ درویش کسی را گویند که ارباب حاجت را محروم
نگذارد۔ مطبوع خاطر درویش آن بود که با درویش بنشیند و غیر مطبوع آن که درویش از همنشینی
درویش احتراز کند عارف بودن بحق این است که محو دنیی باشد۔ قانع و متوکل کسی را
گویند که رنج و درد که از خلائق برسد بران شکایت نباشد نه حکایت عارف را مرگ
محبوب باشد و راحت متروک و یاد حق مانوس۔ عارف را چون بامداد گرد دهد از واقعات شب آنچه
که گذشت یاد نماند۔ علم قلزم ناپیدا کنار است و معرفت جوی پیدا کنار پس علم خدا
و معرفت بنده از ینجا است فرمود ذات عارف چون آفتاب می‌تابد و همه عالم از ان انوار یابد
فرمود۔ نماز قندیل قرب است و معراج مومن نماز۔ هرکه نماز را بتصدیق ادا نکند بر بالای بام
حقیقت و قرب زینهار نرسد

در تذکرہ خوارق عادات حضرات خواجه بزرگ منقولست که حضرت خواجه همه شب بخواب د

امتراحت میل نفرمود. و بر زمین پشت ننهاده نیاسود. زمانیکه پس از افاقه مراقبه نظرش بر کسے
از اہل فسق و فجور مے افتاد تائب و تارک مے شد و اگر بر کافرے نگاہے میکرد شرف اسلام
و دولت ایمان مے یافت. روزے حضرت خواجه در یاد حق مستغرق بود. ہمدرین زمان یکے از
مریدان خدمت دولت پابوس دریافت و التماس کرد که بادشاه در باب استخراج او
فرمان داده است. پرسیدند که بادشاه کجاست عرض کرد که بنظر تفریح و تفرج بیرون شهر سمت
مرغزار بر اسپ سوار رفته است. حضرت خواجه تامل فرمود. و بعد ساعتے ارشاد کرد که تردد
و ازین اندیشه هیچ مطمئن باش امروز بادشاه را اجل بر سر رسیده است از پشت اسپ
بر روے زمین افتاده هلاک خواهد شد. ساعتے نگذشت که از مرگ بادشاه خبر آوردند. فرمود حضرت
خواجه بختیار که تا مدت بست سال در خدمت حضرت خواجه معین اولیاء خواجه بزرگ بودم. گاہے
نشنیدم که در باب صحت و عافیت خود سخنے گفته باشد اما بجناب رب العزت التجا میکرد
که ہر آنقدر که درد و محنت قسمت جهان جهانیان است به فقیر دلگیر معین الدین نصیب باشد. روزے
حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء با جماعته درویشان نشسته بود. درین اثنا سلطان
شمس الدین التمش تیر و کمان در دست گرفته از پیش نظر بگذشت. چون حضرت خواجه بزرگ بدید
فرمود که این پسر بادشاه دہلی شدنیست عاقبت همچنان شد. نقل است روزے حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیا با جماعته فقرا نشین بود در باره فقر و سلوک ذکر میرفت درین گفتگو
شنیدند و دیدند که حضرت خواجه نوبت به نوبت در یمین و یسار نظر میکند و قیام میفرماید از مشاہده
این آثار حاضران متعجب شدند. وقتیکه یاران جلسه از ہم جدا شدند حضرت خواجه بختیار
سبب قیام بار بار و موجب دیدن سمت یمین و یسار استفسار کرد فرمودند که مرقد مطهر حضرت خواجه
عثمان ہارونی چون میدیدم تعظیم مے کردم. حضرت خواجه بختیار میگویند که فرمود خواجه بزرگ رحمة الله علیه
که فقیر معین الدین در جنت تنها نخواهد رفت تا مریدان و فرزندانش را بذیل او نه بخشایند
منقولست که ہفت تن از کافران در بغداد آتش پرستی میکردند. و بعبادت و ریاضت مشہور بودند

شما نیز بهمان شهرت کمال داشت روزے باراده امتحان قصد خدمت حضرت خواجه بزرگ نمود بدستے که هم جمع آمده
زمانیکه جمال باکمال حضرت خواجه را مشاهده کردند از خود رفتند و قشعریره براندام ایشان روئے داد چون
حضرت خواجه قدس سره بدید فرمود که با آنکه شما را برقوت و قدرت حضرت او بیگانه نظرے هست اما در
خالق و مخلوق امتیاز ندارید حیف است که به پرستیدن آتش و کوشیدن ناحق کار خود را خراب میکنید
جواب دادند که ما را از آتش دوزخ از بس خوف و خطر است باشد که از پرستیدن و عزیز داشتن خیلے با
رعایت و مسامحت روادارد حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز باستماع
این معنی تبسم کرد و فرمود که این همه غیر از طاعت و پرستیدن ذات مطلق بدست نه آید آتش را
زهره آن نباشد که بے حکم حضرت خداوندگار احدے را بسوزد کافران عرض کردند که حضرت شیخ
که غیر یاد حق کار دیگر نه دارد اگر از آتش سوزان خویشتن را پیش ما محفوظ و مصئون داشتن توانند
ما را بنماید تا یک لخت از پرستیدن آتش که معبود و مسجود ما است احتراز و اجتناب کنیم حضرت خواجه
چون این سخن بشنید فرمود که اگر مردان خدا را در خرمن آتش بیندازند همدران وقت سرد شود و انطفا
پذیرد و هیچ زحمتے نه رساند این بگفت و نعلین پائے راست کشیده در انبار آتش بینداخت
آن همه آتش تیز که شعله خیز و شراره انگیز بود در طرفة العین سرد شد و انطفا پذیرفت چون نعلین
پاک از ان انبار برآوردند دیدند که هیچ آسیب نرسیده است همچنان بود که انداخته بودند باظهار
اینچنین عظمت عظمے و کرامت علیا ترسابچگان باعتراف حق و کرامت حضرت خواجه بزرگ علیه الرحمة
زبان حال بکشادند و از شیوه ناراستی و عقائد ناروا تائب و تارک شده بردست حق پرست حضرت
شیخ الاسلام حضرت خواجه معین الحق والدین قدس سره تصدیق ایمان و تسلیم اسلام کردند و اندک
زمان از واصلان خدمت شیخ گشتند حضرت خواجه معین الحق قدس الله سره فرمود بزرگے بود
که خواجه عطا سلمی نام داشت او تا به چهل سال روئے بسوئے افلاک نکرد استفسار کردند که چندان گریه و زاری
و بیقراری از چیست گفت که از رنج و شرمساری گور و هیبت فرداے محشر باز پرسیدند که بسوے
آسمان ندیدن چون است جواب داد که از بسیاری گناه و خنده ها که در مجلس ها زده ام فارغ نشسته ام

و ہم درین محل فرمود کہ خواجہ فتح موصلی از یاران طریق و بزرگان جماعۂ صوفیان بود بہ گریستن و
اندوہگین نشستن مداومت داشت از افراط گریہ گوشت رخسار ریختہ بود۔ بعد وفات او را در واقعہ
دیدند پرسیدند کہ خدائے تعالیٰ با تو چہ کرد۔ جواب داد۔ انعام فرمود و از گناہانم درگذشت و فرمانیکہ مرا بہ صعود عرش
برد و خطاب آمد کہ فتح از چہ بود کہ سالہا بہ گریستی۔ اما از رحمت ما امیدوار نبودی۔ سر بسجدہ آوردم و
عذر خواستم کہ خداوندا عفو آمرزش تو حرمان نداشتم۔ اما از اندیشۂ منزل گور و پرسش دیوان محشر
و چیرہ دستی فرشتۂ موت خائف و سہمناک بودم و میگریستم۔ فرمان آمد کہ بعد ازین مترس و ایمن باش
حضرت خواجہ معین الحق میفرماید کہ خدمت حضرت شیخ الخافقین خواجہ عثمان قدس سرہ در سفر ہمرکاب
بودم۔ جائے خانقاہ بود۔ و در انجا خدمت شیخ صدر الدین محمد احمد را دیدم کہ ہر کہ در ان خانقاہ
مے آمد محروم نمیرفت۔ با ہر کہ چیزے مے داد میفرمود کہ در حق من دعائے استقرار و استمرار ایمان باید
فرمود۔ و چون آن بزرگوار ذکر گور و قیامت مے شنید مے ترسید۔ و چندان میگریست کہ از چشم
خوناب جگر مے تراوید۔ و بہمین نمط ہفت شبانہ روز در شدت اضطراب و شیدن بسر مے برد
زمانیکہ غلبۂ گریہ و بکا فرصت مے داد و بحال خود باز مے آمد روئے بسوئے حضار جلسہ کرد و
مے گفت کسے را کہ خصم مرگ در عقب و حریف نفس و پندار در پے باشد۔ او را بہ سکون و شکیب
چہ کار۔ حضرت خواجہ معین الحق قدس سرہ فرمود کہ فاتحہ بہ نظر کشادہ کار و برآمدن احتیاج
ازبس نافع است۔ از حضرت ختم رسالت صلی اللہ علیہ وسلم در خبر آمدہ است کہ ہر آنکہ کار
دشوار و مشکل صعب در پیش دارد فاتحۃ الکتاب باین نہج بخواند........
بسم اللہ الرحمن الرحیم و میم آخر کلمہ را بالام کلمہ الحمد ضم کند و آمین سہ بار بخواند حضرت سبحانہ تعالے
شانہ رحمت فرماید و از زحمت و صعوبت محفوظ دارد۔ و مرام او بہ تعجیل و تسہیل برآید و ہم دران
محل فرمود کہ وقتے حضرت رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم بہ یاران خدمت فرمودند کہ حضرت العزت
ہر آنچہ برکات و خیرات بر من لطف فرمودہ است پیش ازین بر کسے از انبیا و مرسل مرے نبود
وقتے مہتر جبرئیل نزول کرد و از حضرت کبریا خطابم آورد کہ در مصحف مقدس سورۂ ہست۔ کہ اگر در

توریت و انجیل بودے - احدے از امم کلیم و مسیح علیہم السلام جہود و نرسا نگشتے - ہمدران زبان حضرت
خواجہ بزرگ فرمود کہ سورۂ ام الکتاب کلی و جزوی عوارض و دردہا را دواست - دردمندے کہ
از چارہ و درمان عاجز آید خوشحال نگردد - سورۂ مذکور را بآئین سنت و فریضہ صلواۃ سحرگاہ مع
بسم اللہ چہل و یکبار بخواند و بدمد - حق سبحانہ تعالے شانہ شفائے کامل و صحت عاجل ارزانی فرماید
ہمدرین اثنا شیخ الاسلام حضرت خواجہ بزرگ فرمود کہ وقتیکہ از مشاہیر دیار شام بشہرے گذارم
بودم بیرون شہر در غارے درویشے را دیدم کہ در آنجا ساکن و بکثرت مجاہدہ و شدت فقر و فاقہ از سبب
نحیف ضعیف لاغر و ناتوان شدہ بود و غیر استخوان از گوشت و پوست چیزے نداشت
شیر درندہ محاذ غار نشستہ بود - کسے کہ خدمت جانبے متعلق داشت - از بیم اینچنین گزند قوی در
معرض تخویف شدم و نتوانستم کہ تقدیم کنم - آنگاہ نظر درویش بر من افتاد - و بآواز بلند گفت
کہ پیش بیا و از سیج مترس - چون نزدیک شدم بہ نشستنم اشارت کرد نشستم و روے ادب
بر زمین آوردم - اول سخنے کہ بر زبان شیخ بیاشد رفت اینست درویشے کہ قصد کسے نکند آنہم
قصد او نکند و ازین قبیل بسیار سخنہا گفت - بعد ازان از من پرسید کہ از کجا مے آئی جوابش
گفتم از بغداد - فرمود نیک آمدی - باید کہ خدمت درویشان و عاملان شعار گہی تا بزرگ باشی -
چندین سال است کہ ہمدرین غار نشستہ ام از خلایق و خلائق رمیدہ در گوشۂ قناعت بسر آمیدہ ام
واز ترس نماز ندام سپاکریم - کسے کہ نماز میگذارم در بدن ام خود متوجہ ام کہ اگر دقیقہ از دقائق نماز
از دست برود انیہمہ کہ کردم و خواہم کرد باطل و عاطل گردد و جملہ عبادت و طاعت نامقبول و بیکارہ
شمارند ہر آن کسے کہ از عہدہ نماز بدر آید کارے عظیم کردہ باشد - خواجہ معین الدین قدس سرہ
میفرماید کہ در شہرے جماعۂ مسلمانان دیدم کہ قبل از ہنگام نماز انتظار اذان میکردند ازیشان موجب
انتظار پیش از وقت پرسیدم گفتند کہ بوجہ اینکہ وقت نماز بہ مداہنت و سستی ضائع نہ باشد و از وقت بعد
وقت ادا کنیم - ہمدرین محفل خواجہ بزرگ فرمود کہ وقتے از حضرت رب العزت بر حضرت موسے علیہ السلام
در صفت جہنم ابحاث شدہ فرمان آمد کہ یا موسے علیہ السلام در وسعت جہنم وادی ست در دیدہ آگر آن

طبقه هفتم است از طبقات دیگر خطرناک و مصائب انگیز و تیره و تار و هم از افعی و عقرب معمور است اگر
نائره از ان آتشخانهٔ جهان سوز درین تنگنائے عبرت آباد افتد ارض و فلک و شجر و حجر جمله بسوزد
و آب بحار لبسان و غیر مشتعل گردد و این همه عقوبت و عذاب به دو طائفه مخصوص است اول آنکه
در نماز تغافل و تکاهل روا دارند. دوم آنکه سوگند دروغ درمیان آرند و هم درین اثنا فرمود که بزرگے
محمد اسلم طوسی نام داشت وقتے به باده حصول کا سوگند راست بر زبان آورد و این زمان
سکر بود چون بحال آمد و از خوردن سوگند راست متنبه شد. فرمود که اینک سوگند راست بر زبان آوردم
گاه باشد که بوجه دیگر بر زبان آید این بگفت و پیمان کرد که مدت العمر به سکوت و خاموشی بگذارد
بعد ازین تا زمان چهل سال در صدر حیات بود. ابدا لب نکشاد و هیچ سخن نگفت. هم درین تسلسل
بیان فرمود که روزے رابعه بصری و خواجه حسن بصری و مالک دینار و خواجه شقیق بلخی رحمة الله علیهم
در بصره همنشین بودند و کلام در صدق محبت بود. خواجه حسن بصری گفت که دوست در دوستی
صادق آن باشد که چون درد و محنت در پیش آید صبر کند. رابعه گفت ازین سخن بوے
ما و من مے آید. مالک دینار فرمود که هرچه از دوست آید بران راضی و شاکر باشد. بعد ازین
سخن در نسنده قاه قاه افتاد. فرمودند که اینچنین خنده در مقابر منع آمده است که جای
عبرت است ازینکه از حضرت رسول برحق صلی الله علیه وسلم در خبر است که هرگاه کسیکه در گورستان
رود آسودگان قبور گویند که اے غافل شما اگر آگاه باشی و خبرداری که بر ما چه میگذرد [illegible]
بگذری و خوردن و خفتن و آسودن بر خود روا نداری. هم درین محل حضرات خواجه فرمود که بزرگے
دیدم که از بس ضعیف و منتهی العمر بود و مشغولی و استغراق بمرتبهٔ غایت داشت. چون خدمت
او دریافتم سلام کردم. و بخود اندیشیدم که از احوالش چیزے بپرسم. پیر بزرگ بصفائے قلب
مکاشفه کرد و فرمود که روزے بابائے در گورستان بودم. یارے که در صحبتم بود سخنے لا ابالی و
خرافات آمیز گفتن آغاز کرد. مرا خنده قهقهه در گرفت. ناگهان از درون گورے که بران تکیه کرده بودم
[illegible] تاسف و حیف بران کسانیکه آنها را منزل فنا در پیش است و ملک الموت در کمین است

خستهٔ غلافِ لانه را بکار برند. در مآل کار نظر ندارند. حضرت شیخ الاسلام خواجه بزرگ میفرمایند که در سلوک مذکور است که فردای قیامت از عاشقان صوفی را فرمان رسد که به بهشت درآیند ایشان عرض نمایند که ما را بهشت مطلوب نیست کسی را بده که به نیت بهشت ترا پرستیده است. همدرین اثنا حضرت خواجه بزرگ فرمود که دیدن پنج چیز هر یکی از عبادت است. اول هر فرزندیکه در روی والدین بدوستی حق تعالی ببیند اجابت حج اکبر بنامش رقم کنند و زمانیکه بسر بر قدم مادر و پدر بوسه زند تلافی عبادت هزار سال بدو رسانند و بیامرزند. وقتی جولای گناهگاری و تبه کاری از جهان گسست بنیان نقل کرده بود. وی را در خواب دیدند که به فضل و قرب با حاجیان می‌خرامد. پرسیدند که این همه علو پایه و سمو مرتبه از چیست. جواب داد که مادر پیر زال داشتم. وقتیکه بیرون خانه میرفتم سر بر پای ضعیفه نهاده رخصت میخواستم و آن ضعیفه عفیفه دعای آمرزشم میکرد و میگفت که حق سبحانه تعالی ترا ثواب حج روزی کند. چنانکه دعای مادر ضعیفم پایهٔ اجابت یافت و مستجاب شد و همچون من آواره و مذموم را نجات دادند و بخشیدند. حضرت شیخ الاسلام خواجه معین الحق میفرماید که ایمان مرکز انوار است که در دل مومن قرار گیرد. بندهٔ مخلص چندان که براه ثواب رود ضیای قلب مترقی باشد چون به نیکی و صلاح استقامت و استحکام پذیرد دل مومن بقعهٔ نور گردد. زشتی اعمال تاریکی بیفزاید. چون زشتی اعمال و خباثت مداومت کند شقی القلب و منافق گردد. چون منافق شد از رحمت حق محروم و مایوس گشت. آنگاه فرمود که بر دل مومن هفتاد حجاب است و بر در هر حجاب هفتاد فرشتگان در تسبیح و تهلیل مامور باشند. هر آنکه مومن را بیازارد همچنان است که همه فرشتگان این همان حجاب مامور باشند آزار رسانیده است. منقول است از کتب سیر که حضرت خواجه بزرگ را با حضرت غوث الثقلین سلطان المشرقین و المغربین دو بار ملاقات واقع شد. اول آنکه نخست حضرت غوث الاعظم حضرت خواجه بزرگ را بدید و فرمود که وی معین الحق والدین از قدوهٔ مشائخان زمان خواهد بود. دوم آنکه در قصبهٔ جیلان اتفاق مصاحبت و همنشینی دست داد. وقتی حضرت خواجه بخدمت غوث الاعظم

درخواست کرد که چیزی از سخنان حق بیان فرمایند فرمود که سخن حق را از ادیه تنهائی مطلوب است۔
حضرت خواجه بزرگ را گفت که در کنج تنهائی رفتن از دو سبب نامناسب است یکے آنکه اگر درویش
حق نیوش پیر دستگیر من برسد باشد که از روے غیرت خاطر پاکش برنجد و موجب نقصان
من باشد زیرا که موازنه کلام و کمال اسدے بمقابل رضاے پیر دستگیر خود بهتر نمیدانم و دیگر اینکه
حضار جلسه از درد حال عاری نباشد۔ اغنی محرمانند یا نامحرم و نمیدانم که بدلها چها اندیشند
و خیال چه سان میبرند۔ چون این بشنید حضرت غوث الاعظم هیچ نه گفت و سکوت فرمود۔ بعد ازین حضرت
غوث الاعظم اذن دعوت فرمود قبول فرمودند۔ چون ازما حضر سفره آوردند حضرت خواجه بزرگ
گفت که طعام بے نمک است گفتند نمک از کجا آید۔ القصه مردے کهن سال که بیرون شهر
سکونت داشت طلب فرمودند۔ و براے سماع اشارت کردند گفت که مزامیر ندارم۔ اما چون سماع آغاز
شد همه مزامیر که پیشتر از مطربان برگرفته در یک حجره نگاه داشته بودند بے منت دست کسے
نغمه آغاز کردند۔ درآنوقت حضرت غوث الاعظم را یکے از مریدان خدمت سوال کرد که امروز اینچه حالت است
فرمود معین الدین سجزی چشتی مهمان ما بوده است همان روز حضرت غوث الاعظم پارچه از قسم کتان بحضرت
خواجه بزرگ بداد۔ چون حضرت خواجه بزرگ آن پارچه را در خدمت حضرت پیر دستگیر خواجه عثمان هارونی
قدس الله سره العزیز گزرانیدند۔ خدمت حضرت خواجه عثمان رحمة الله علیه ازان پارچه دستار کرده بر
فرق خواجه بزرگ از دست خود بسته کردند۔ هم درین اثنا فرمود که هر که مومن را اگر بد گوید باشد که با مادر خود زنا
کرده است و دعاش زینهار مستجاب نشود و اگر بغیر توبه فوت گشت عاصی و خاطی بماند۔ هم درین محل فرمود
که سلام گفتن و در سلام سبقت کردن موجب کفارت گناه۔ و ثواب عظیم است هر آنکه از مجلس برخیزد
و سلام گوید رحمت حق سبحانه تعالے بروے فرود آید۔ هم درین زمان فرمود که چون به مسجد برود باید که پاے
راست پیش نهد و بگوید بسم الله و علی الله توکل علی الله لاحول ولا قوة الا بالله من الشیطان الرجیم
و چون مومن نخست پاے راست در مسجد نهد فرشتگان براے آمرزش او دعا کنند و چون از
مسجد بیرون آید اول پاے یسار بیرون نهد فرشتگان گویند یارب نگاهدار و حاجتش روا کن۔

بہشت و نعمت بہا دیدار را نصیب گردان و ہم درین مقام فرمود کہ زمان آخر پدید آید اندران زمان
مرگ بہتر از حیات باشد زیرا کہ عیش و راحت بر مسلمانان تلخ گردد سامرا جبر او ظلم روا دارند و
عالمان عہد رشوت بگیرند اندران وقت خیر و برکت از خلق برخیزد و شر و فساد و بغض و عناد در ظہور آید
آنگہ فرمود کہ صدقہ کسے باید داد کہ درویشی و فقیری در دارد ہر کہ صدقہ برین نہج بدہد خدا تعالی
او را ببخشاید بعد ازین فرمود کہ ہر آنکہ توبہ نصوح کند قبل آن باید کہ باب توبہ بستہ نشود و فرمود کہ توبہ
درست نگاہ کردن بر جملہ مسلمانان فرض است باید کہ پیش از آنکہ شحنہ مرگ بر سر رسد بتوبہ و
استغفار عمل کند و در توبہ باز است تا آنکہ آفتاب از سمت مغرب طلوع نکند حضرت خواجہ معین الحق
رحمۃ اللہ علیہ میفرماید کہ روزے با شیخ محمد اجل شیرازی یک جا بودم وقت نماز مغرب بود
خواجہ اجل تجدید وضو کردند اما خلال انگشتان در سہو افتاد ناگاہ ہاتف غیب ندا داد
کہ شیخ اجل دعوے دوستی ما میکنند و سنتے را از مسنون ما محفوظ ندارد بعد ازان خواجہ اجل
سوگند خورد و پیمان محکم بست و تا بزیست سنتی از سنن رسول اکرم علیہ السلام ترک نداد ازینجاست
کہ ترک سنت خلل است و موجب نارضامندی حضرت خاتم الانبیا صلی اللہ علیہ وسلم
و ہم درین محل فرمود کہ طائفہ عارفان اہل فضل و فضائل اند و مستغرق و متحیر بجمال دوست چون
عارفے در شب بحالت طہارت خواب استراحت کند فرمان آید بہ فرشتگان تا آنکہ او بیدار شود
در پہلویش سترا گیرند و آنگاہ کہ بیدار شود بدعا اشتغال ورزند کہ خدایا بخواہد بیامرز این بندہ را
کہ با طہارت خفتہ بود و ہم درین محل فرمود کہ روزے حضرت رسول حق صلی اللہ علیہ وسلم
ابلیس را در غم رسیدہ و اندوہگین دریافت و پرسید کہ این ہم اندوہ و تعب از چہ سبب است
جواب عرض کرد کہ از چہار چیز کہ از امت حضرت بظہور مے آید اول موذنان کہ اللہ اکبر میگویند
و ہر کہ متنبہ مے شود بجواب مے پردازد و ہمہ ہا سائل مستلزم رحمت و بخشایش جائے مے یابند دوم
دوم از تکبیر شمازیان کہ بہ جہاد و جدال حق بر مے آید سوم از وجہ حلال درویشان کہ ایشان از وجہ
حلال بدیگران بخش مے دہند و موجب آمرزش دیگران میشود چہارم از آنانکہ نماز صبحگاہ بگذارند

وتا طلوع آفتاب به احسن الاذکار بجای نماز قرار میگیرد و در نماز اشراق مشغول می باشد. یا رسول الله
زمانیکه من در عالم ملکوت بودم در صحف دیده ام که هر که نماز سحر بگذارد و تا به برآمدن آفتاب بر جای نماز
قرار گیرد و اشراق تمام کند حق تعالی او را با هفتاد هزار کس که از آن او متعلق و وابسته باشند
بیامرزد و همدرین عمل فرمود که نباشی که چهل سال به دزدی کفن مرده کار داشت بمرد. او را در خواب
دیدند که در بهشت مقام دارد. متحیر ماندند و باستفسار رفتند. جواب داد که ببرکت نماز بامداد که تا برآمدن
آفتاب و نیز ادای نماز اشراق بر جا می بودم و بعد ازین به مهمات نباشی مصروف می شدم
چون حضرت حق سبحانه تعالی اندک پذیر و بسیار بخش است بر من نوازش فرمود. آورده اند که چون
حضرت خواجه را زمان وصال از دار ارتحال نزدیک تر شد بیشتر از بیگانه و یگانه ترک تعلق نگاه داشته
بودند و با اوقات بر تعدی و تعب فرزندان دلبند که سوانح آینده منکشوف ضمیر منیر بود تحسر و
تاسف میفرمودند. روزی پسر بزرگ خواجه فخر الدین را بحضور تسکین و بشارت کرده ارشاد فرمودند
که بابا فخر الدین اینهمه که از ما و شما ست فانی و ناپایدار است و غیر از محبت حق سبحانه تعالی شانه
هر آنچه از مو الست زن و فرزند و خویش و پیوند باشد وسیله شبات همیدار است باید که در رضای
الهی محکم و مستحکم باشی و دامن صبر و استقلال در زمان اذیت و غربت و مسافرت از دست ندهی
چون این حکایت تمام شد فرزند ارجمند را وداع فرمود. شیخ الاسلام حضرت خواجه بزرگ بمشاهده
جلوه شاهد حقیقی مشغول گردید و بیش از وقت زمان وصال در حجره محکم کرد تا آنکه بروز ششم
ازین واقع در حجره بکشادند و بدیدند که حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز ازین سرای فانی
بعالم جاودانی رحلت فرموده است و بر جبین پاکش از قلم قدرت بخط نسخ رقم زده اند هذا
حَبِیْبُ اللهِ مَاتَ فِیْ حُبِّ اللهِ. و از لمعات چهره مبارک آثار برکات و تجلیات و انوار ساطع
و طالع بودند. نقلست که حضرت خواجه بزرگ را از بندگان خدمت که بخصوصیت علم و عمل ممتاز

فایده. نه در سال سیزده صد و سه هجری که درستی در و دیوار و سقف و فرش خانقاه شریف می نمودند ته فرش سه تا سبوچه بزرگ مملو از خاک پاک برآمده بود
و آن خاک پاک لحد پاک حضرت خواجه بزرگ است که هنگام غسل میت خاک نم آلوده در سبوچه مملو نموده دفن کرده بودند چنانچه سبوچه ها برآمده بدستور سابق در پای دیوار غربی دفن نموده شد ۱۲

بود غسل داد۔ وہمانجا خانقاہ شریف بسمت جنوب از مسجد بزرگ اکبر بادشاہ ولی نمودار است
و صاحب سجادہ بعد ختم محفل قُل که خلعت سجادہ نشینی در بر راست کردہ می آید بہمونجا که جای غسل
حضرت خواجہ بزرگ است بر فراز مسند مے نشیند و جمعے از ارباب وظائف وغیرہ ملازمان آستانہ عالیہ
و فقرا در خدمت رسیدہ نذرہا و فتوح میرسانند۔ تاریخ وفات حضرت خواجہ بزرگ بقول صحیح در سال
ششصد و سی و سہ قرار دادہ اند۔ جمعے از اہل اسلام و قوم ہنود جمع مے آیند و فیض ہا مے یابند۔

آئین عرس شریف

بر رویت ہلال رجب المرجب آغاز عرس شریف معین است و مجالس سماع بنیاد میکنند و وقتیکه
یک ربع شب میگذرد فضائے مجلس بہ قندیل و چراغان منور و مزین میشود و حضرات صوفیه
صف بستہ مے نشینند و ذکر پاک و تحیہ و سلام حفاظ و مولودیان میخوانند و سامان جلوس نقرہ
مثل مجمرہ عود سوز وغیرہ در وسط محفل مے نہند و بعد اتمام و اہتمام ضروریہ بحضرت صاحب
سجادہ اطلاع میرسد و چون حضرت صاحب سجادہ در مجلس مے آید جماعت فقرا و عمدہ
صفیا بہ رسم تعظیم و سلام مے خیزند و چوبداران تا لب فرش استقبال میکنند نشست صاحب سجادہ
بر گدیلہ محاذ عود سوز کلان در وسط صف صدر مقرر است و بعد از آنکه صاحب سجادہ داخل
محفل مے شود۔ حافظان و مولود خوانان فاتحہ بر روح پر فتوح حضرت خواجہ بزرگ میخوانند و دعائے
سلامتی بادشاہ و حضرت صاحب سجادہ بنیاد میکنند و بعد ختم فاتحہ محفل سماع گرم میشود۔ و
نوبت بوجد و حال مے رسد چون نصف شب بگذرد صاحب سجادہ برائے غسل مرقد مطہر
میرود۔ و اول از دروازہ مکی داخل گشتہ در گوشہ مشرق و شمال متصل مشبک سنگ سفید
گنبد شریف تبدیل لباس میکند و تا مدار که بسمت گوشہ مغرب و جنوب درون احاطہ
واقع است و بھوری عندن معروف است و در یک سبوچہ گل در انجا چراغ نے سوزند صاحب
سجادہ دست و پا مے شوید و بعد از ان درون گنبد رفتہ مرقد مبارک را از دست خود غسل میدہد

وکسان نوبت چوکی حسب‌الحکم مامور اند برائے خدمت آبرسانی و آفتابه برداری وغیره مصروف باشند
و بعد غسل حضرت صاحب سجاده عرق گلاب خوشبو و صندل و گل بر مزار شریف می پاشند و
قبر پوش پوشانیده بیرون گنبد می آید و بدستور سابق تبدیل لباس فرموده در محفل سماع می رسد
و بر جمیع اصحاب تبرک صندل صادر بوده تا اختتام محفل قیام دارد۔ الغرض از آن شب تا به
شب ششم بهمین طریق محفل سماع برپا می شود۔ و بتاریخ ششم بعد از نماز صبحگاه حضرت صاحب سجاده
اقسام شیرینی و طعام که نیاز مخصوص حضرت خواجه بزرگ است بهر صادر و وارد تقسیم می فرمایند
و فقرا و مشائخ و امرا و عمائد مدعو می باشند و بعد از نماز ظهر که از اکل و شرب فراغت می یابند مجلس سماع
شروع می شود و بسوز و گداز و راز و نیاز باختتام می رسد بروز ششم محفل قل که عبارت از ختم آخرات
از وقت یکپاس روز بر آمده بنیاد میکنند تا از هجوم فقرا و ارباب تماشا چندان ازدحام می باشد
که در وسعت سماع خانه مجال نفس بر آوردن و تاب برجا ماندن بمشکل تمام دست می دهد و از رائحه عطریات
و عرق گلاب و دود مجمر عود سوز مشام جان تفریح عجیب و تفتیح غریبی یابد و از نزول خیرات
و برکات بر اصحاب قرب فتح الباب سعادت و قبول روی می دهد و از کثرت انوار و تجلیات
در دیده حیرتیان پیکر حقیقت و معرفت جلوه شگرف می در آید۔ زهی بختیاری بختمندی که اهل
صدق و یقین بدست می آید و هر یکی از ایشان از خوان انعام و التذاذ بخشش کافی و بهره وافی
می رباید و همین حال و احوال چون آفتاب بخط استوی میرسد التزام و اهتمام فاتحه بوقوع
می آید و التهاب آتش سماع انطفا می پذیرد۔ اول چادری خوش رنگ و لطیف در وسط بزم
گسترده بالائش کوزه صندل سائیده و قمقمه گل و گلاب و برگ پان می نهند و حفاظ و
مولودخوانان خوش الحان و پاکیزه جمال گرد پارچه گسترده که باصطلاح دسترخوان میگویند جمع آمده
بذکر خیر و سعادت اشتغال می نمایند۔ و بعد از آنکه رسم فاتحه بانجام میرسد بحاضران مجلس
صندل و بیره برگ پان تقسیم میشود و پس از آنکه چوبداران چوب نقره بالا میکنند۔ این علامت
است از ختم محفل و همین نشان و علامت۔ بالای نقارخانه نوبت شادیانه می نوازند و

اول از ہمہ پیش صاحب سجادہ دستار و خرقہ بے بہا کہ مکلف و مکلل میباشد مے آرند و این
خلعت جانشینی و صاحب مقامی حضرت خواجہ بزرگ است و بعد آنکہ خلعت مذکور حضرت صاحب سجادہ
زیب بر و دوش مے فرماید۔ بحاضران مجلس ہم دستار تبرک علی قدر مراتب مرحمت میشود و ہر یکے
از شاہ و فقیر و غریب و امیر این عطیہ گرامی را موجب سعادت دارین و مفاخرت شایان دانستہ
و بر چشم و لب نہادہ زیب سر میکنند بعد آن حضرت صاحب سجادہ نظر ادائے رسم فاتحہ درون
قبہ شریف بر مرقد مقدس میروند اما از ہجوم و کثرت نظارگیان بیکبار نزدیک رفتن نمیتوانند
باآنکہ بہزار کشمکش راہ مے یابند و حضرت صاحب سجادہ را دست بدست اندرون روضہ شریف
مے برند و حضرت ممدوح بعد از بہزار خشوع و خضوع جبین نیاز بر پایین مزار مالیدہ بسمت مشرق
زیر طاق مصحف پشت بہ قبلہ در دم بزانوے نشینند۔ چون ازین خدمت خاص فارغ مے شوند حضرت
معز الیہ بہزار عز و امتیاز با دلے شاہانہ بیرون روضہ آمدہ بہ خانقاہ شریف متوجہ شدہ بر فراز
مسند مشیخت و ارشاد مے نشینند و جمعے از اہل حال و عمائد و ارباب وظائف و عملہ و فعلہ درگاہ شریف
برسم سلام وقت مجلس جمع مے آیند و صف فقراء آزاد و غیرہ کہ بیشمار مے باشند بنعرہ یا
فضل پنج تن۔ یا علی مدد گویان بشرف خدمت مے یابند و مقدمات و نزاعات کہ درمیان ایشان
مابین سال بوقوع آمدہ باشند حسب الامر حضرت صاحب سجادہ تصفیہ مے یابند و دران محفل
کسے را در بجا آوردن حکم صاحب سجادہ مجال دم زدن و سرپیچیدن نباشد۔ احیاناً اگر کسے
سخن عذر و معذرت درمیان آرد تاج و خرقہ او فوراً ضبط میشود و از صف فقراء در حق او
حکم اخراج میرود ؛

آیین محفل پنجشنبہ

مقرر است کہ بروز پنجشنبہ قریب بوقت نماز عشا کہ دو گھڑی شب بحساب ساعت ہندی میگذرد
روشنی چراغان و درستی فرش میکنند و بالاخر سوئے قبہ شریف پیش صحن سنگی لالان برائے محفل

پنجشنبہ جائے مخصوص است بعد اہتمام و تیاری محفل متولی درگاہ شریف یک مشغول چکیس
بخدمت صاحب سجادہ مے فرستید و چون حضرت صاحب سجادہ از خانقاہ برآمدہ در جماعت خانہ
کہ امسال سماع خانہ سرآسمانجاہ بنیاد دادہ اند میرسد۔ گھڑیالی درگاہ۔ ساعت سہ میزند و این
علامت خبر است از مقدم صاحب سجادہ۔ اول صاحب سجادہ از دروازہ پائین در قبہ شریف
داخل میشود و بعد ادائے فاتحہ از جانب دروازہ شرقی برآمدہ براہ بیگمی دالان قصد محفل میکنند
چون لب فرش میرسد جو بداران استقبال میکنند و ارباب مجلس در تعظیم تقدیم مے نمایند
و بعد از آنکہ حضرت صاحب سجادہ برافراز گدیلہ محاذ حجرۂ نقرہ کلان۔ رو بہ مزار و پشت بہ شرق
مے نشیند۔ حافظان و مولود خوانان فاتح بروح پرفتوح حضرت خواجہ بزرگ میگویند و دعائے
سلامتی صاحب سجادہ میخواہند و بعد ختم فاتح شیرینی کہ بزبان ہندی ڈلی میگویند و بہ قوام
شکر و میدہ و روغن زرد۔ مے سازند بہ حضار محفل تقسیم میشود و نیز حسب دستور قدیم بخشش
مقررہ بہر اہل استحقاق دادہ میشود و ہم قوالان۔ سماع بنیاد مے دہند چون ساعت پنج میشود
مجاوران و خدام فرش قبہ شریف از جاروب صاف میکنند و این جاروب خاص است کہ
از پر دم طاؤس درست میکنند و این خدمت خاص را فراشہ گویند۔ چون فراشہ ختم مے شود
دروازہ قبہ شریف بند میگردد و باز تا بہ صبح صادق وا نمیشود۔ چون نوبت ساعت شش میرسد
باز لطریق اول فاتح میخواہند و ہمہ اہل محفل قیام نمودہ۔ دست بستہ رو بہ قبہ میکنند و قوالان
اشعار ہندی کہ بہ کڑکا معروف است در محامد و اوصاف حضرت خواجہ بزرگ مشہور بہ الحان
خوش مے سرایند و بعد ختم۔ آن محفل برخواست میشود و ہر یکے بجائے خود میرود ٭

آئینِ محفلِ ششم

بہ شب تاریخ ششم ہر ماہ مقرر است۔ و بہ زمان و مکان محفل پنجشنبہ مخصوص۔ اما صاحب سجادہ
نمے آید و بہ ہمین جہت عصائے نقرہ و مجمرۂ نقرہ کہ لوازمہ منصب سجادگیست مستعمل نمیشود۔ و شیرینی کہ

بعد فاتحه تقسیم مے شود معروف است به نکتے که برآرد نخود و قوام شکر ساخته مے شود +

آئین بسنت

بتاریخ پنجم ماه که بماه ماگه واقع شود از خانه قوال درگاه گڑوه مے آید۔ گڑوه لطیف گلدسته میباشد که از گل و شگوفه فصل بهار تیار میشود۔ و از راه بازار پیش زینه میگزرد۔ همه قوالان نغمه سرایان و لولیان شهر بلباس بسنتی و در جلو مے باشند۔ و همه عمله و فعله درگاه شریف از متولی تا به پیکان همراه مے باشند۔ عجب رسم دلربا و تماشاے روح افزا هست که حصر به دیدن دارد۔ و قوالان که به نشید بهار غزلیات تازه سرایند۔ ذائقه عجیب و لذت غریب میدهد۔ با آخر همین طریق والتزام حاضر و قبه شریف گردیده گل سبد حضرت خواجه حسین نبیره حضرت خواجه بزرگ میروند و از انجا در خانقاه شریف حضرت سجاده رسیده با داے رسم معینه مے پردازند +

آئین گل بنگله

بماه ماگه هندی که فصل بهار گل گلاب است بروز پنجشنبه چادر گلهاے سرخ درست میکنند و سلکهاے مسلسل در رشته رنگین در کشیده بعد صلواة شام بر سقف مزار شریف که از چوب خوشبودار نصب کرده اند و هم در پیرامون آن همه سلک هاے گل سفته برابر برابر قطار در قطار به ادائے مطبوع و طرز خوش آویزان بسته میکنند و اندران شب هجوم اهل استحقاق و تماشا و ازدحام عام بمرتبه نهایت مے شود و از زن و مرد و خورد و کلان جم غفیر گرد قبه شریف در وسعت فضاے آستانه عالیه حاضر آمده باداے فاتحه و تحیه و سلام اشتغال مے ورزند +

آئین ماه صیام

چون رویت هلال روے میدهد بنظر آگاهی عوام الناس بر سر نقارخانه که مقام بلند است

نوبت شادیانہ مے نوازند و از ہمان شب نماز تراویح آغاز میشود اگرچہ بیشتر جاہا در آستانہ عالیہ قرآن مجید میخوانند۔ اما در مسجد جہانگیری پہلوئے قبہ شریف جم غفیر و گروہ کثیر تراویح میخوانند و حافظ فرح شاہ خان امروہی کہ بلازم آستانہ عالیست بنوعی با لحان مرغوب و بآواز بلند و بصحت تمام و حزم کلام میخوانند و در مسجد شاہجہانی خطیب درگاہ کہ از ملتزمان روضہ شریف است باداے مطبوع و الفاظ فصیح قرآن خوانی میکند۔ و ہمین جہت محفل پنجشنبہ بین العصر و المغرب در ماہ صیام مقرر کردہ اند۔ و بہ شب ختم قرآن مجید و فرقان حمید مقرر است اندران شب از کثرت چراغان و تجلیات و انوار فضائے حرم آستانہ عالیہ بقعہ نور مے نماید ؛

آئین عیدین

چون رویت ہلال عید الفطر بشہادت ثقات ثابت مے شود۔ نوبت شادیانہ بنیاد مید ہند و بروز ہنگام نماز بامداد صاحب سجادہ حاضر قبہ شریف گشتہ چادر گل بر مزار مے پوشاند و بر قبور اجداد خویش کہ در جوار آستانہ شریف آسودہ اند گل و عطر مے افشاند۔ بعد ازان چون وقت نماز میرسد۔ اول صاحب سجادہ برسم سلام حاضر آستانہ شدہ بر پالکی سوار میشود و ماہی و مراتب و چتری وغیرہ کہ لوازمہ منصب سجادگیست معہ قاضی شہر و عامیان شہر در جلو میباشد پیش ازین کافہ اہل اسلام در عیدگاہ رسیدہ انتظار میکشند چون صاحب سجادہ داخل عیدگاہ میشود تکبیر آغاز میکنند۔ و بعد ختم نماز و خطبہ چون صاحب سجادہ معاودت میکند اکثر آن از عملہ درگاہ انتظار میکشند۔ و چون سواری صاحب سجادہ پیش زینہ درگاہ میرسد۔ و او از سواری پالکی مفارقت کردہ پاے راست بر زینہ اول درگاہ شریف مے نہد۔ شادیانہ تہنیت بر نقارہ خانہ مے نوازند۔ بالآخر۔ صاحب سجادہ باداے شاہی برسم سلام در قبہ شریف حاضر مے شود و زیر طاق مصحف نشستہ فاتحہ بر روح پر فتوح حضرت خواجہ بزرگ میرساند۔ چون فارغ میشود بہ خانقاہ شریف آمدہ مسند سجادگی مے نشیند و ہمہ ارباب طائف و نوبتیان و بادو فروشان و چوبداران و

نغمہ گویان متعلقہ آستانہ عالیہ گرد آمدہ مراسم تہنیت بتقدیم میرسانند و علے قدر مرتبہ انعام میابند و قریب رسم عید الفطر دستور عید الضحے ہم معین و مقرر است +

آئین ایام عشرہ محرم الحرام

از رویت ہلال محرم رسم نغمہ و سرود موقوف میگردد۔ و فاتحہ شہیدان کربلا و اہلبیت مجتبے بر کوزہ شربت ناب و رائحہ عطر و گلاب میرسانند۔ و تا بروز سوم عشرہ محرم بہمین نمط دستور دارند و آثار حزن و ابتہال و رنج و غم کہ مقتضی محبت است از در و دیوار و شجر و حجر آستانہ عالیہ متوثر میشود کسے بیند کہ دیدہ بینا دارد۔ و کسے داند کہ قلب صحیح دارد و محبت قوی مکنون خاطر او است +

آئین محفل میلاد شریف

سرور عالم نبی اکرم صلی اللہ علیہ وسلم

شب دوازدہم ماہ ربیع الاول بوقوع مے آید و بطریق محفل پنجشنبہ باحسن وجوہ باختتام میرسد +

آئین عرس

(حضرت پیران پیر شیخ المشائخ و معارف خواجہ عثمان ہارونی قدس اللہ سرہ)

دستور است کہ بہ شب پنجم ماہ عید الفطر در مقام سماع خانہ محفل مے شود۔ و برسم معمولی صاحب سجادہ زیب محفل میگردد۔ و بروز ششم محفل قل بنیاد مے نمایند و بہر طور اہتمام و التزام محفل بطریق محفل قل حضرت خواجہ بزرگ بوقوع مے آید۔ چون محفل ختم مے شود۔ دستار مشیخت بر فرق مبارک حضرت صاحب سجادہ قریب زمین میگردد بہ دیگرے دستار دادہ نمے شود +

آئین عرس بزرگان سلسلهٔ معینیه

جانب پائین روضهٔ شریف پیش دالان آرت کارت محفل سماع بر سطح فرش سنگ معین است صوفیان صفت بسته می‌نشینند و قوالان رسم سماع ادا میکنند. و آغاز محفل بعد ساعت شش که سماع معمول ذکر کا ختم می‌شود مقرر است و قریب بنصف شب ختم محفل گشته شیرینی تقسیم می‌نمایند اما درین محفل ها عصا، و مجمرها، نقره که لوازم مجالس دیگر است مستعمل نمیشود +

باب دوم

در تذکرهٔ اولاد و اخلاف حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین قدس الله سره العزیز

آورده اند که حضرت خواجه را تا سن هشتاد سال در تجرید و تفرید درگذشت و هنوز تاهل اختیار نفرموده بود شبے در عالم رؤیا که چشم ظاهر آشنائی خواب دیده دل شاهد رب الارباب بود از حضرت ختم رسالت و صدر النبوت اشارت رفت که معین الدین تو معین دین ما ستی اما سنتی از سنت ها ما بگذاشتی. چون حضرت خواجه بزرگ بیدار شد و بعد ادائے فریضه سحر به جلوت ارباب محبت صحبت افتاد ملک خطاب نام که حاکم قلعه پٹیلی بود. خاتونی از قبیله راجپوت که به غنیمت یافته بود بخدمت سامی حضرت خواجه بارادهٔ اولی آن جمیلهٔ عفیفه را بسلسلهٔ زوجیت مباهی فرمود. و امة الله نام کرد. خاتون دیگر بنت سید وجیه الدین مشهدی است که به اشارت و بشارت حضرتنا و مولانا امام جعفر صادق رضی الله عنه در حبالهٔ نکاح حضرت خواجه درآمد از هر دو عفیفه سه پسران و یک دختر بوجود آمدند اما در بطن اختلاف است بعضے بر آنند که از بطن سیده محترمه خواجه ابو سعید و بی بی حافظ جمال متولد شدند و از بطن جمیله دیگر خواجه فخر الدین و خواجه حسام الدین بوجود آمدند والله اعلم بالصواب

خواجه ابوسعید را دو پسران بودند۔ خواجه احمد و خواجه وحید که ذکر پاک اینها در فوائد الفواد از حضرت سلطان المشائخ منقول است و بی بی حافظ جمال را حقیقت شرعی۔ شیخ رضی الدین بود که بر کنار حوض مندولاد در نواحی قصبه ناگور است۔ سید حسام الدین بعین شباب از چشم مردن نهان شد و بصحبت ابدال و رجال الغیب پیوست۔ امّا حضرت خواجه فخر الدین را پسرے بوجود آمد که حسام الدین سوخته نام داشت و او از بس عابد و مجاهد و ممتاز و مرتاض مولع و متورع سوخته آتش محبت و آسوده درد و محنت بود و بفیض صحبت حضرت سلطان المشائخ از امثال و اقران گوئے سبقت ربوده بود۔ مرقد پاکش در قصبه سانبهر باشتر سوے بر سر راه اجمیر واقع است و خلائق خدا از ان خطیره گرامی فیضها مے ربایند۔ اورا دو پسران بودند معین الدین خورد و قیام الدین بابر بال اول از بس کامل و اکبر بود کمالات علیه و آثار جلیه داشت و بے واسطه کسے با حضرت خواجه نسبتے بود۔ امّا انجام کار باشارت خواجه بزرگ به خواجه نصیر الدین چراغ دهلی رجوع کرده خلافت یافت۔ اولاد پاکش به سبب ناهمواری و ناهنجاری کفار سکونت مالوه اختیار کرده از مدینة الهدایت دار الولایت اجمیر هجرت نموده۔ سید قطب الدین که بعهد سلطان محمود خلجی خداوند دوازده هزار سوار بود و خطاب خان خطاب داشت از نبائر پاک خواجه معین الدین خورد است و دیگر هم صاحب مقامات عالی بر آمده حضرت آفریدگار بود و جوهر شجاعت و جلادت نگاه میداشت و بمقابله کفار داد جرأت و ثبات مے داد۔ گفته اند که گروه مخالف از دست او به ستوه مے آمده و از هیبت نامش هندیلا باگهه کرده بودند

شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد علی خان حسنی الحسینی لاریب فیه از اولاد امجاد حضرت خواجه بزرگ است سلمه الله تعالیٰ۔ سلسله نسب شریفش به نوزده واسطه بخواجه قیام ابدال منتهی مے شود۔ شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد بن دیوان سید امام علی احمد بن دیوان سید محتشم علی احمد بن دیوان سید اصغر علی احمد بن دیوان سید امام الدین احمد بن دیوان سید منیر الدین احمد بن دیوان سید سراج الدین احمد بن دیوان شیخ ابو الفتح احمد بن دیوان سید علم الدین احمد بن دیوان خواجه ابو الخیر احمد بن تاج الدین

معین الدین[۱۳] احمد ثالث بن شیخ المشائخ سید رفیع الدین[۱۴] احمد بایزید خورد بن شیخ المشائخ سید نور الدین[۱۵] احمد طاهر بن شیخ المشائخ تاج الدین[۱۶] احمد بایزید بزرگ ـ بن شیخ شهاب الدین[۱۷] احمد بن شیخ کمال الدین[۱۸] شیخ احمد بن شیخ نجم الدین[۱۹] احمد خالد ـ بن خواجه قیام الدین[۲۰] بابر بال هٹیلا باگه رحمته الله علیهم اجمعین ـ بعضے از اہل دنیا که در باب وجود با جود اولاد احفاد حضرت خواجه بانگا رانده الحق از جاده مستقیم تحقیق و راستی دور افتادند و منازل خویش در نهانخانه نکبت و ذلت نبیاد داند ـ زیرا که فقیر موافق منشاء تحقیق بتصدیق یعنی کتب سیر و سلوک و فرامین شاہان ہند و جریده ہا را که در تذکره اولاد احفاد حضرت خواجه مشهور و مذکور بودند از دفتر تولیت دیوان اوقاف آستانه مقدس و مطهر بهم رسانیده مقام یقین را تا بحق الیقین افزوده است ہر آنکه اقوال بزرگان سلف و علم و عمل حضرات خلف را بچشم انصاف دیده باشند میدانند که وجوب وجود اولاد حضرت خواجه بزرگ را اولیاء کاملین بزرگان دین در ہر زمان مرکز تصدیق و تحقیق فرموده باعتراف و قبال گرانیده اند ـ غیر ایشان کسیکه بهوائے نفس و تقاضائے ہوس حرف دیگر میزند ـ دلداده نفس و سرگشته ہوا و ہوس است ـ لاجرم مناسب حال و شایان مقال اینست که بعضے اقوال از ملفوظات و مکتوبات و غیرہم بطرز استنباط و انتخاب در ضبط تسوید و ربط تسطیر در آورده شود که شاہد حال و مشہود مقال باشد +

منقول است از فوائد الفوائد

که بر زبان شیخ علی ... سلطان المشائخ گذشت ـ پانزدهم ... سن عشره سبعمائه شنیدم از خواجه احمد نبیره شیخ معین الدین قدس الله سره العزیز ـ و این خواجه احمد عظیم صالح بود سن عشرین سبعمائه پنجم رمضان المبارک ـ الغرض چون چند گهے بگذشت نبیره خواجه معین الدین سجزی رحمته الله علیه بخدمت شیخ کبیر آمد و بیعت طلبید و دستوری خلق شیخ فرمود من انمعنی از ناندان شما ... بادر یوزه دارم مرا واجب نیست که شما را دست دهم خواجه حمید الدین

بسیار کرد کہ البتہ مومن بدیشوم خدمت شیخ وسته اود فرمود نوشتن کن القصہ آخر فرزند کہ خواجہ
حمید الدین ملحق شد بعد آن مولانا نصیر الدین نیز ملحق شد +

منقول است

از مولانا سید محمد مبارک علوی الکرمانی خلیفہ مستند حضرت سلطان المشائخ محبوب الاولیا شیخ نظام الدین قدس سرہٗ

کذا فی سیر الاولیاء

فرزندان شیخ الاسلام معین الدین سجزی را در حدود اجمیر دیہی احیا بود مقطعان جہت مقرر داشت مزاحمت
مے نمودند فرزندان شیخ را ایران داشت کہ در شہر روند و از بادشاہ مقرر داشت بیارند بہمین ضرورت
خواجہ از اجمیر بدہلی آمدند و شنیدم از حضرت خواجہ احمد نبیرہ شیخ معین الدین سجزی قدس اللہ سرہٗ
و این خواجہ احمد عظیم صالح بود +
تنبیہ فرمودہ بشارت بحضرت سلطان المشائخ زیرا کہ صاحب سیر الاولیا ملفوظات حضرت شیخ بترتیب داده است

منقول است

از درویش جمالی کہ او از ابن محقق صاحب نسبت و از بزرگان طریق چشتیہ بود۔ کما قال فی سیر العارفین
نقل است از خواجہ معین الدین چشتی کہ روزے بزبان دُربار فرمودند کہ اولاد معین الدین و حمید الدین
یکیست این انتقال از پیوند بود و آخر کار نتیجہ قول ایشان ظاہر شد کہ باہم یکے شدہ اند
چنانچہ شیخ تاج الدین کبیر ابی محمد الحسنی الحسینی سلمہ اللہ تعالے فی البقا نبیرہ اولاد پسر
حضرت خواجہ معین الدین میشود۔ و نبیرہ دخترے سلطان التارکین برہان المجردین
شیخ حمید الدین محمد احمد صوفی سعیدی عمری فاروقی یار دغار۔ مرید و خلیفہ بزرگ حضرت ایشان
بودہ اند۔ لے خواجہ معین الدین قدس اللہ سرہٗ العزیز رضی اللہ تعالیٰ عنہ و درمیان حضرت
خواجہ و شیخ حمید الدین خویشے در وقت قدیم است تا معلوم بودہ باشد و ہمان طریق در اولاد

ایشان ہم خویشی میسر بود تا معلوم بوده باشد۔ دران ایامیکہ این حقیر۔ بدولت زیارت مرقد پُر طہارت حضرت معین الملتہ مشرف گشت از فرزندان حضرت ایشان۔ صاحب سجادہ شیخ المشائخ بایزید ثانی بود رحمتہ اللہ علیہ۔ واو شیخے کلان وعظیم الشان بودہ است سید شمس الدین طاہر کہ صد و پنجاہ سال عمر داشت۔ خرقہ خلافت از خدمت شیخ المشائخ بایزید محمد ثانی یافتہ بود ومرید شیخ المشائخ شیخ نور بود کہ در بنگالہ آسودہ است و خدمت سید شمس رحمتہ اللہ علیہ را با حضرت ملک المشائخ واولیاء سماء الحق والدین قدس سرہٗ اعتقادے بیحد۔ واتحادے بعید بود وبا این احقر محبتے وشفقتے عظیم بود۔ ازیشان استماع است کہ حضرت زبدۃ المشائخ معین الحق والدین را در آخرہا تاہل واقع شد۔ و فرزندان متولد شدند۔ فاما چون این حقیر بزیارت روضہ متبرکہ حضرت زبدۃ المشائخ معین الحق رحمتہ اللہ علیہ رسید ہمراہ و باتفاق جمعیت خدمت پیرزادہ برجادہ شیخ المشائخ نصر الملتہ والدین رحمتہ اللہ علیہ۔ یکجا زیارت حضرت ایشان بحصول پیوست۔ درانجا مجاورے بود عظیم بعت۔ مولانا مسعود قریب بہشتاد سال عمر داشت چنانچہ پدر و آبائے اجداد او مولانا احمد شرف خدمت حضرت شیخ مشار الیہ قدس اللہ سرہ العزیز یافتہ بود۔ و مولانا مسعود از مولانا احمد کہ خادم حضرت شیخ بود۔ نقل میکرد کہ اونچہ حضرت شیخ رحمتہ اللہ علیہ از اجمیر اول بار بدہلی رفتند و باز آمدند ایشان را تاہل واقع شد۔ و آنچنان بود کہ سید وجیہ الدین محمد مشہدی عم سید حسین مشہدی کہ در خطہ مذکورہ بود دخترے داشت در کمال عصمت وعفت کہ نام مبارک ایشان بی بی عصمت است و این عجوزہ مستورہ بحد بلوغ رسیدہ بود میخواست کہ بکسے از بزرگزادہ در آرد۔ و حوالہ نتیجہ بود و بانی اشراف تمامیہ بیچکس را در خور کمال و لائق حال نشے یافت کہ بدو پیوندے فرماید۔ اکثر درین تاہل و تفکر مے بود۔ ناگاہ شبے از شب ہا حضرت امام جعفر صادق را در واقعہ دید کہ میفرماید کہ فرزندم وجیہ الدین اشارت حضرت رسالت صلی اللہ علیہ وسلم براین است کہ

سلالہ بنامحمد بن مخدوم قاضی تاج الدین محمد مخدوم قاضی شمس الدین ہو نبیرہ امام محمد شیبانی رحمتہ اللہ علیہ ۱۲

این عجوزه را به شیخ معین الدین سجزی بسپاری و درحبالهٔ او درآری سید جمال الدین مذکور
از پیوستگان حضرت شیخ بود این واقعه بحضرت شیخ اظهار نمود و حضرت شیخ رحمة الله علیه
فرمود که عمر من به آخر رسیده است یعنی نود ساله شده ام فاما چون اشارت حضرت رسول است
قبول نمودم و جفت شریعت ساخت این فرزندان پاک نهادند و درست اعتقاد از ان دودمان کرام
وخاندان عظیم اند ❖

نقل

از فوائد معارف توکل و تجرید سالک مسالک الوهیت و تفرید سلطان التارکین شیخ حمید الدین
صوفی ناگوری نقل آورده اند ـ هکذا فی سرور الصدور که بتوجه خاص حضرت خواجه فرید نبیرهٔ
حقیقی حضرت سلطان التارکین ترتیب و تدوین یافت چون خواجه جیو در اجمیر و در آمد
ملکی که در آنوقت بود شیخ جیو را مرید شد و دختری فرستاد خواجه جیو در آنوقت معمر شده
بود عمر ایشان به نود سال رسیده بود خواجه جیو را از آن فرزندان شدند تا وقتیکه شیخ بزرگ
را گفت حمید حبیب این هرگاه که ما را دران جوانی که مجرد بودیم حاجتی که شد دعا کردیم
دران حال اجابت میشد و این ساعت که پیر شده ام و فرزندان آمدند هرگاه که حاجت
میشود بسیار وقت می باید و دعا کرده شود لیکن بعد از دیر باجابت میرسد و حاجت
بر می آید آنچه حکمت است شیخ بزرگ فرمود گفتم با خواجه جیو شما را بهتر روشن است از قصه
مریم که در آنوقت که مجرد بود هر چه میخواست او میوهٔ زمستانی به تابستان میرسید
و به تابستان میوهٔ زمستان میرسید که دلش با خدا یکتا بود ـ چون عیسی علیه السلام
برادر منتظر بود همچنان خواهد رسید فرمان شد تا دلت با ما یکتا بود بخود اهتمام که برای نانی
دو دله باشی ـ خواجه جیو چون این شنید پسندیده ❖

منقول است

از عالم علم حقیقت و یقین۔ قدوۂ بزرگان دین مولانا عبد الحق محدث دہلوی و بخاری رحمۃ اللہ علیہ

کما قال فی اخبار الاخیار

خواجہ فخر الدین بن خواجہ معین الدین بزرگ بود بسبب زراعت مشغول و موضع ماندن کہ قریب بہ اجمیر است احیا ساخت و حکام مزاحمت میکردند۔ خواجہ بتقریب آن بدہلی تشریف آورد ہمین شیخ فخر الدین است وے بعد ریدبست سال در مدت حیات بود۔ در قصبہ سوار کہ شانزدہ کروہ از اجمیر است وفات یافت و نزدیک حوض در قصبہ سروار مدفون است رحمۃ اللہ علیہ۔ شیخ حسام الدین پسر خورد حضرت خواجہ معین الحق والدین است چنین گویند کہ او غائب شد و بصحبت ابدال پیوست قدس اللہ سرہ العزیز خواجہ حسام الدین سوختہ پسر شیخ فخر الدین بن شیخ الاسلام معین الدین بحرایست سوختہ آتش محبت و دوختہ ناوک مودت با شیخ نظام الدین اولیا صحبت داشتہ مدفن او و قصبہ سانبھر طرف غروب بر راہ اجمیر افتادہ است او را بدیں نام برادر مفقود حسام الدین بن خواجہ معین الدین نام نہادہ و حضرت خواجہ بزرگ را دو جفت بود یکے مسکوحہ دختر سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین خنگ سوار کہ بر بالائے قلعہ اجمیر آسودہ است نام او بی بی عصمت و دیگرے نام امۃ اللہ آنچنان بود کہ حضرت خواجہ بکبر سن رسیدہ بود و ہنوز متاہل نشدہ۔ شبے حضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم را بخواب دید میفرمایند کہ معین الدین تو معین دین ماستی سنتی از سنتہائے من ترک کردہ اتفاقاً ہمان شب حاکم قلعہ بیٹھلی ملک خطاب نام بر سر کافران آنجدود تاختہ بود دختر سے از دختران راجہائے آن دیار بدست افتاد۔ ملک خطاب مرید خواجہ بود۔ آن دختر را بخدمت وے گزرانید خواجہ او را قبول کرد کذا فی تاریخ بلادنا فی ایضاً۔ سید وجیہ الدین مشہدی دخترے داشت بکمال عفت آراستہ و بپیرایہ عصمت پیراستہ این دختر بحد بلوغ رسیدہ بود موقوف جو کفو بود

ناگاه شبی امام جعفر صادق رضی الله تعالی عنه بخواب دید که میفرماید فرزندم وجیه الدین اشارت
حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم درین است که این دختر را بخواجه معین الدین حسن سجزی
بسپاری و در حبالهٔ او دهی. سید وجیه الدین مذکور از نوبستگان حضرت خواجه بود. این واقعه
را به وی باز نمود. خواجه گفت بابا وجیه وجیه الدین عمر من آخر رسیده است لیکن فرمان حضرت
پیمبر صلی الله علیه وسلم است. از قبول آن چاره نیست. و هر یکی از هر دو خاتون اولاد شد
بی بی حافظ جمال از آن دختر است نه دختر راجه چنانکه در عوام مشهور است. و قبر بی بی جمال
در پایان حضرت خواجه است. جفت شریعت و شیخ رضی است و خطیره او بر وی [illegible]
ناگور است. [illegible] که [illegible] میگویند. و از بی بی جمال دو پسر شده بودند و
در ایام طفولیت از جهان رفتند و حضرت خواجه را سه پسر اند. شیخ ابوسعید. شیخ
فخر الدین. شیخ حسام الدین. شیخ ابوسعید از دختر شیخ وجیه الدین است و در شیخ
فخر الدین و شیخ حسام الدین اختلاف است. سید محمد گیسو دراز و جماعه درویشان برآنند
که از بی بی عصمت اند. و سید شمس الدین طاهر و طائفه درویشان میگویند که از بی بی
امة الله والله اعلم. خواجه معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوخته است او را
خورد به نسبت خواجه بزرگ میگویند. بهمین منقبت او را لبس است. درویش کامل بود [illegible]
مرید شود و بسبب ریاضت کار را بجایی رسانیده بود که بی واسطه از حضرت خواجه استفاده
میکرد. عاقبت بحکم خواجه مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقه خلافت از وی پوشید
و پسر خورد شیخ حسام الدین سوخته شیخ قیام بابربال در غایت حسن صورت و هیبت و عظمت
بود. از همین خواجه معین الدین خورد شیخ قیام اولاد خواجه معین الدین خورد نام او شیخ
قطب الدین است و سلطان محمود خلجی او را جست خان خطاب داد و خداوند دوازده
هزار سوار گردانید. سلطان محمود که در اجمیر اسلام کرد میخواست جست خان را بمدد
چون در رسید و از خوردی کلان شده بود. اجمیر اختیار نکرد و از اولاد شیخ قیام بربال

شیخ بایزید است که او را شیخ بایزید بزرگ می‌گویند. دانشمند بود در روضه خواجه درس می‌گفت
شیخ احمد مجد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد او یند. و اختلاف مردم که در فرزندان حضرت
خواجه مشهور است. در همین شیخ بایزید است و منشاء آنیست که چون سلطنت دار الملک دهلی
فتور پذیرفت و کافران بر دیار اجمیر غالب آمدند. فرزندان خواجه در اینجا نتوانستند بود. فرزندان
خواجه معین الدین خورد جانب سند رفتند و در آنجا سکونت کردند و نبایر شیخ قیام بابر بال
بجانب گجرات رفتند و تعلیم علم کردند. و شیخ بایزید جانب بغداد رفت و تحصیل علوم
کرد. چون سلطان بود بعد از سالها در اجمیر اسلام کرد و بر کفار این دیار استیلا یافت شیخ
بایزید از مسافرت به هند و قدوم آورد. شیخ محمود دهلوی شیخ الاسلام هند و بود. و صدارت
علما و صلحا بوے تعلق داشت. وے دختر به بایزید داد. سلطان محمود معتقد شیخ بایزید شد
چشت خان را به سبب عصبیتے که داشت اعتقاد بادشاه نسبت وے خوش نیامد.
سلطان محمود در مقام نصب علماء و مدرس در اجمیر بود. چشت خان باعث شد
هر آنکه بایزید را نیز باجمیر فرستد تا در روضهٔ متبرکه درس بگوید. بعد از مدتی جماعهٔ انکار فرزندی
او کردند. و به بادشاه رسانیدند و بادشاه از علما و مشائخ آن زمان استفسار کرد. مخدوم
خواجه حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که یکے از علماء قدماء اجمیر بود و علماء دیگر گواهی دادند که
شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام بابر بال بن شیخ خواجه حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجه
معین الدین است. و فی الحقیقت اگر خواجه حسین اعتراف به نسب او کرده باشد بس است
زیرا که وے ولی بود و مقتدا و عارف سلسلهٔ ایشان و از آنکه به فرزندان شیخ بایزید نسبت خویشی
کرد و دختر داد. ظاهر می‌شود که پیش ایشان نسبت ایشان متحقق است. الغرض وجود
اولاد احفاد حضرت خواجه متیقن شد. آنچه بعض عوام گویند که خواجه حصور بود و فرزند نداشت
غلط فاحش است. ذکر اولاد خواجه در ملفوظات مشائخ چشت واقع است. شیخ فرید نبیره
حضرت شیخ حمید الدین قدس الله سره در سرور الصدور رسالهٔ وے نقل میکند که چون خواجه

مارا قدس سرہا فرزندان تولد شدند روزے از من پرسید کہ حمید چون است پیش ازین کہ
قوی وجوان بودم ہر چہ از درگاہ عزت مے طلبیدم زود مے یافتم اکنون کہ چون کہ پیر وضعیف
شدہ ام چون حاجت بدعا میشود کار بدرنگ میکشد بندہ عرض کرد کہ خواجہ را روشن است
کہ چون مریم را رضی اللہ عنہا عیسی علیہ السلام تولد نشدہ بود میوہ زمستانی در تابستان
ومیوہ تابستانی در زمستان بے محنت در محراب حاضر مے یافت چون عیسی علیہ السلام
تولد شد مریم منتظر بود کہ رزق ہمچنان خواہد رسید فرمان آمد کہ ہر دو خرما ہائے درخت خرما
را بسوے خود بجنبان کہ تا بر تو خرما ہے تر بریزد درین حال ودران حال این مقدار تفاوت است
خواجہ این جواب از بندہ قبول کردہ پسندید میان نجم الدین ہندوی مرید شاہ جیو است
وصد وسی سال عمر داشت پدر او وزیر سلطان غیاث الدین ہندوی بود عارف بود و
صاحب حال ومجرد از علایق از لباس بستر عورت اکتفا داشت ہفت سالہ بود
کہ پیر بر او نظر کرد و بجانب خود کشید گویند کہ در احمد آباد از وے احیاء میت واقع شدہ
بود بعد ازین قضیہ از انجا غائب شد ہیچکس از اہل آن دیار نشان او نیافت و بدہلی
آمد اکثر اوقات در مقام خواجہ قطب الدین قدس اللہ سرہ مے بود بعد ازان از روحانیت
حضرت خواجہ رخصت طلبید و بمقام اجمیر رفت و در اقرب اوقات وفات یافت گویند
کہ خواجہ معین الدین بزرگ یکے از اولاد خود بخواب نمود کہ شاہ نجم الدین در صدد وفات است
او را پیش حجرہ من جا باشد ان شاء اللہ گور او ہمانجا است

منقول است

از ملا عبد القادر بداؤنی کہ یکے از مقربان وملازمان دولت اکبر شاہ بادشاہ بودہ است
ومذہب پاک ومشرب صوفیہ داشت ودر فن تاریخ عدیم النظیر راست گفتار بود کہ ما فی
منتخب التواریخ در سنہ نہصد وہشتاد ونہ ۹۸۹ ہمچنین شیخ حسین نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین قدس سرہ کہ

تسلیم خاطر خواه نمیکرد بعد از اخراج به مکه معظمه و آمدن او از انجا به فتحپور بهمان دستور
سابق دربخش با استغنا نمودن و ادائے نفی اخلاصی از فهمیدن در بکر فرستاد
در حال هزار و دو نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از بکر و شیخ
کمال بیابانی نام او را هم مذکور ساخت و همه را طلبیده از آن روی که زمین بوس بجا آوردند
حاضر زمان طلب داشته حکم خلاص فرمودند و در نیتصور فرستادند و شیخ حسین را
باز حکم مدد معاش در بکر فرموده نامزد همانجا ساختند. چنانکه ازین پیشتر مذکور شد و
انشاء الله تعالی شیخ حسین اجمیری شهرت چنان دارد که از نبایر حضرت قطب المشایخ
سلطان الواصلین حضرت خواجه معین الدین سجزی چشتی است - قدس الله سرها - اما چون
بادشاه را در اوائل حال اعتقاد بحضرت خواجه اجمیر نسبت باو انکارے دست داد معاندان
برهنمونی بعضے مشائخ فتحپوری که ایشان نیز در استیصال و قهر ابنائے جنس بودند مساعی جمیل
بلیغ فرموده اند جزاهم الله و بر نفی نسبتش ادائے شهادت نموده گفتند که از حضرت خواجه
عقبے نمانده و درین باب صدور و قضات نیز بموجب زمانه سازی مصرع

فلذهم الوتب ها فکن فی بابته

محضر نوشتند و آن تولیت چندین ساله بدیگران تفویض یافت و شیخ چون دستگاهے
عظیم داشت و دوران صوبه بادشاهانه زندگی میکرد و سوانح دیگر علاوه آن شده غیرت
اولوالامری تاب نیاورده او را حکم اخراج بجانب مکه معظمه فرمودند تا در سفر بانس ماله
رخصت گرفت و بزیارت حج اسلام فائز گردیده باز آمد. روزیکه از فتحپور برآمد بعزم
توجه کابل برسر حکیم محمد مرزا روانه شدند. شیخ از سفر حجاز آمده ملازمت نمود و شرائط
آدابیکه نوبه نوبهان نومسلم و نومریدان و نودولت حالا قرار داده از وی بوقوع نه انجامید
بعد از مطالعه در صفحه احوال و خط پیشانی او معاینه نفی اخلاصی بزعم خود مشاهده نمود
حکم حبس در قلعه بکر فرمودند و چند آنجا بسر می برد تا در سن یک هزار و دو بسعی بعضے

معزبان تعنت شیخ باحکم طلب او بجست و چون همراه بعضی از محبوسان مثل شیخ کمال
بیابانی که شمه ذکرش بالا مذکور گشت و قاضیان فتحپور که بسعی شیخ ابرهیم چشتی تا چاردهل
آنجا محبوس بودند و بوسیله میرزا نظام الدین احمد تسرّان بنام الیشان رفته بود آمده
کورنش نموده سجده ها کردند و حکم بخلاص ایشان صادر شد و یافت. چون شیخ پیر معمر
هفتاد ساله بود و آداب خدمت ملوک و طریق ملازمت ایشان هرگز نورزیده نمیدانند بوضع قدیم
تعظیمی فی الجمله و تسلیم ناتمام کرد. بازازو رنجیده و ناخوش آمده حکم بمیرزا فرمودند که فرمان
کرمنشان سه صد بیگه زمین مدد معاش در بکر نوشته اورا بار دیگر روانه آنجا سازد
و بیگم پادشاه والده خلیفة الزمانی باندرون محل در مقام شفاعت در آمده گفت که
یوتم او والده پیر فرتوت دارد در اجمیر و دلش ازبرای دیدن فرزند کباب است چه شود
اگر اورا رخصت وطن فرمایند و هیچ مدد معاش از شما نمی خواهد قبول نفرموده گفتند
اچه جیو در انجا که میرود باز دوکانی برای خود ومسکینه و فتوحات و نذر و نیاز بسیار پیش او
می آرند و جماعه را گمراه می سازد. غائتش والده خود را از اجمیر همین جا طلبد و همعنی اورا
بغایت دشوار تر از رفتن بکر بود و شبی که صدر جهان بتقریب تسلیم تولیت اجمیر چنانچه
جامع منتخب را از نظر گذرانید. آن مهم را که خود یافته بود بر هم زده و رضا بان امر داده
در خدمت نگاه داشتند و از صدر جهان پرسیدند که آن پیر بلوچ ساده لوح که عبارت
از شیخ حسین باشد کجا است. فقیر یاد دهانیدم که در لاهور است و بصدر جهان بمبالغه
گفتم که چون من قابل این سعادت نبودم باری اورا متولی آن بلده محفوظ سازند که
حق بمرکز قرار یابد. از آنجا که شان هندوستانیان بترتیب بنای جنس نیامده است
و هیچگاه از یک دیگر سینه صاف نیستند نه در حق من بیچاره سعی ـی مشکور شد
و نه باب شیخ حسین. و آن پیر مغموم شکسته و خسته حال مضطر و مضطرب در گوشه خمول
افتاده ... محبت آل ... و ... اهل دنیا دارد و نه انگیخت ... سائل ... الطبع جنید راه

عرض مسدود و خانہ شفاعت غرائب است القصہ شیخ مشار اللہ عزیز الوجود خیلے مغتنم و برکت روزگار است۔ و ہر چند مرا باو سابقہ معرفت نبودساتا درین ایام کہ از سفر حجاز آمدہ ومحنت بند کشیدہ چنان مے نماید کہ تو دہ نور لیست ملکے اسپ مجسم و سخن دنیا معلوم نیست کہ ہرگز حسلاو ملا بر زبان او مےگذشتہ باشد ہمیشہ بریاضت و عبادت و مجاہدت و صائم الدہر و قائم اللیل است۔ امید کہ بحق سبحانہ تعالےٰ بموجب اِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا وَاِنَّ مَعَ الْعُسْرِ یُسْرًا او را فتحیابی حاصل شود +

منقول است

از عالم باعمل واقف معقول و ماہر منقول امام الطریق شیخ محمد غوثی بن حسن بن موسےٰ شطاری رحمۃ اللہ علیہ قال فی گلزار الابرار۔ ارجمند فرزندان معین الدین اولیا قدس اللہ اسرارھم بعضے بر آنند کہ فرزند نداشت حصور بود۔ و جمعے برگو آرندہ و کدبانو داشت یکے دخت سید وجیہ الدین مشہدی۔ دوم بنت راجہ کہ در بند ملک خطاب مرید خواجہ افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد ہمچنین گذارش سلطان التارکین ناگوری نیز بر عیالمند بودن خواجہ دلالت دارد۔ آنکہ پدرا و شیخ سرور الصدور نگاشتہ۔ روزے معین الدین و او لیا پس از عیالمندی و فرزند آوردن بمن گفت حمید الدین پیشتر در ہنگام جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من مےگذشت بطلب و لی طلب لباس صورت مےپوشید۔ اکنون درین روزگار کہ پیری و عیالمندی فراہم آمد۔ ہمہ آمدہائے خاطر از سراسے علم بدر معین نمے خرامد عرض کردم پیش از زادن عیسےٰ کُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا حال مریم بود۔ و پس از تولد وھزی الیک بجذع النخلۃ مقام انگشت بشگفتن این جواب خوش وقت گردید۔ الجملہ باندازہ این گذارش ہا بعضے کہ معین الاولیا را حصور پندارند محض پندارند باشد۔ بی بی حافظ جمال دختر خواجہ است زادہ او شہرت عامہ نیز واقع است۔ ورحبالہ شیخ رضی بود کہ خوابگاہش

درکنار حوض مسند طلا که یکے از مضافات ناگور است و قبر بی بی در پایان حضرت خواجه
دیگر فرزندان را سید محمد گیسو دراز بی بی آبی عصمت مسیدانند و خواجه شمس الدین طاہر
از امت الله سرہ میگوید مصرعہ

بجز خدا نداند کسے حقیقت حال

چندے برائے آنکہ فرزند داشت لیکن ہمہ از دائرہ حنفی رسانی پائے بیرون نیاوردہ
بازگشت بعالم قدس فرمودند۔ وسختے برنگاشتہ اند۔ چند تن از فرزندانش
بپایہ بزرگواری و شرف رہنمونی رسیدہ بود و این گزارشش بہر دستی مسجل است کہ
سہ پسر داشت رشید و مرشد۔ از انجملہ مہین پور خواجہ فخر الدین محمد اجمیری است بجمال
ہر دو عالم آراستہ و صاحب تصرف بود۔ پس از پدر بزرگوار آئین صدر و شیخی دار شمار
بوجودش آرایش پذیرفت۔ پنجم شعبان سال ششصد و شصت و یک از دنیا رفت میانگی
برادرش خواجہ ضیاء الدین ابو الخیر نزد برخے کنیت او ابو سعید است۔ خدیو کمالات
و حالات بود۔ بجا لیش نشست او نیز سال ششصد و نود و پنج رخصت بربست شیخ
حسام الدین از ہمہ خوردتر بود۔ از چشم مردم نہان شد۔ و بہ طائفہ ابدال و رجال الغیب
پیوست۔ سجادہ نشینی بر نبائر و نبیگان رسید سلسلہ پیرانے و خانوادہ داری خدیو
مشرب چشت معین الاولیا خود بخدمت قطب الاولیا سپردہ بود۔ شیخ رفیع بایزید
و شیخ نور الدین محمد اجمیری کہ از نبائر اندر دش صفوت و آئین سلوک پیراستہ ظاہر و باطن
بودند فراوان سال بر سجادۂ آبائے کرام رہنمونی خدا طلبان کردند۔ شیخ حسام الدین سوختہ
پور خواجہ فخر الدین اجمیری است۔ سینہ داغدار سوز محبت۔ و دیدہ اشکبار در طلب داشت
بصحبت نظام الاولیا رسیدہ خوابگاہش در قصبہ سانبھر باختر سوئے بر سر راہ اجمیر است
پدرش ہیاد برادر گم شدہ او را ہمنام گردانید۔ او نیز دو پسر داشت یکے خواجہ معین الدین خورد
مرید و خلیفہ شیخ نصیر الدین چراغ دہلی است پیشین از ارادت آوردن بہ آویزش نفس

نافرجام فیروزمند بود. ماز باطن معین الاولیا بهره وافی داشت. دوم شیخ قیام الدین
با بر بال خوش شکل و زیبا چهره. دلاور و دلیر و بزرگ منش بود. این هر دو نیز فرزندان نامور
دارند. شیخ قطب الدین پور نخستین است. از اجمیر در سه آغاز آگهی به هند و رفت و
سلطان خلج در نوجوانی او را چشت خانی داده خداوند دروازه هزار سوار گردانید. چون
به فیروزی نیروی سلطان پس از فراوان سال در اجمیر اسلام تازگی گرفت. خواست
بچشت خان بدهد. خوی به هند گرفته بود نه پذیرفت. شیخ بایزید بزرگ پسر پسین است
دانشمند بود. در روضهٔ معین الاولیا سالها درس میگفت. شیخ احمد مجد و دیگر بزرگان شاگرد
اویند. در هنگام شورش فرمانروائی دهلی از خیرگی پیکر پرستان او بسوی بغداد
شتافت. عمری در آن گل زمین گذرانید. چون از رونق اسلام آگهی یافت از آن
دیار به هند و آمد. سلطان از حسن عقیدت خود او را انبار حشمت خان گردانید. خان
نیارست برداشت. به بهانه مهم سازی دور انداختن او خیال بسته. بعرض سلطان رسانید
پیش از این برادر من شیخ بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود. سستی اسلام آنجا بر دانش پیرای جهان
پیرای صواب نمود. اکنون این دولت آنجا بنای اسلام از سر نهاده آمد. رفتن آن
سبب استواری آن نونهال می نماید. بنا بر سخن حشمت خان. شیخ بایزید را بودن اجمیر شد
دران روز جمعی بعرض سلطان رسانید که او نژاد معینیه نیست. از این رود الشوران
و درویشان کهن سال و بزرگان آگاه حال قلم و خود را فراهم آورده در پرستش باز کرد
ند. دوم شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که در علما و مشائخ اجمیر یکتا
بودند. و دیگر چند آگاهان به درستی نسب او گواهی دادند. پیوند خویشی کردن شیخ حسین
ناگوری به فرزندان خویش بایزید نیز گواه عدل است +

منقولست

از ملفوظات با برکات قبلۂ عالم عالمیان قدوۂ صفیا و سند الاولیا عاشق جانباز خواجہ سید محمد بندہ نواز گیسو دراز قدس روحہ ہذا فی جوامع الکلم +

بعد نماز خفتن عرضہ داشتم کہ نقل خدمت شیخ الاسلام قطب الدین ایام غیاثی است فرمان شد حکایت کہ میگویند دلیل میکنند ایام شمسی است آن حکایت چیست کہ بندگی شیخ الاسلام معین الدین از اجمیر آمدند خدمت شیخ قطب الدین شنیدہ استقبال کردچنانکہ مرید با پیر باشد ہیچ کم نکرد لبعد ازانکہ درخانہ آمد عرضہ داشت کہ چہ سبب بود کہ حقتعالے این شہر را لعبہ بوم منکر دانید فرمودند بابا بختیار من مزرعہ کردہ بودم آن مزرعہ استقامت گرفت مقطع فرمان میخواہد فرزندان مرا معذور نمیداند جبر کردند این سو فرستادند نواز ماچند گاہے پیشتر بودی مارا ہمی بنابر گرویم تا این غرض حاصل شود عرضہ داشت بندہ را اجازت شود تا این کار بکند شیخ فرمود بروکن خدمت شیخ در سرا سے سلطان شمس الدین آمدند بمجرد آنکہ سلطان شنید کہ شیخ مے آید از بخت فرود آمد پا پیادہ دوید در صحن دوم ملاقات کرد شیخ را بالا نہ برد ہمانجا دلیچہ فراز کرد وچند بار سلطان بردر شیخ رفتہ بود و شیخ در نکشودہ و بر خود نخواندہ امروز خود آمدہ بادشاہ بیکبار متحیر ماند کہ این مرد بکدام سبب خود آمدہ است پرسید بچہ سبب شیخ بندہ خود را نواختہ اند شیخ فرمود پیر من از اجمیر آمدہ است فی الحال سلطان نشست و ہم در ان زمان فرمان پیش خود مرتب کنانیدہ فقط

منقولست

از ملفوظات پاک زبدۂ ارباب معرفت تاجدار کشور حقیقت حضرت شاہ ابراہیم چشتی خلف ممتاز

حضرت میرک جانباز رحمة الله علیه هکذا فی رساله ابراهیمیه مؤلفه سنه هجری خواجه بزرگ
قدس سره را دو زنان و فرزندان بودند چنانچه در ملفوظ سلطان التارکین شیخ حمید الدین
سوالی الناگوری قدس سره خلیفه خواجه بزرگ می نویسد که شبی خواجه بزرگ پیغمبر علیه السلام
را در خواب دید آنحضرت فرمود که ای معین الدین تو معین دین مایی هیچ سنتی از سنتهای ما
ترک مده همین صبح شه مقطع قلعه بیتلی ملک خطاب نام از مریدان خواجه بود دختری
از راجهای دار حرب اسیر کرده آورده بود بخدمت خواجه فرستاد و او را قبول نمود بی بی امة الله
نام کرده در خدمت خود نگاه داشت و بی بی حافظ جمال از وی متولد گشت بعد از چند روز سید
وجیه الدین مشهدی را امام جعفر صادق رضی الله عنه در خواب فرمود که دختر خود را در عقد نکاح
خواجه معین الدین در آر چون این مقدمه بخواجه بزرگ رسانید بامر باطن امام جعفر صادق
رضی الله عنه دختر سید وجیه الدین را که بی بی عصمت نام داشت نیز در نکاح خود آورد از وی
پسران بوجود آمدند شیخ فخر الدین از محبوب ترین فرزندان خواجه بزرگ بود و پیر البسیار دوست
میداشت وی بکسب زراعت مشغول بود موضع ماندل که قریب باجمیر است احیا ساخت حاکمی
مزاحمت کرده بود از آن جهت خواجه بزرگ پیش سلطان شمس الدین تشریف برد
فرمان درست کنانیده آورد شیخ فخر الدین بعد وفات حضرت خواجه بیست سال در قصبه
سروار که شانزده کروه از اجمیر است آنجا وفات یافت نزدیک حوض قصبه سروار مدفون است
و او را پسری بود حسام الدین سوخته بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات انسانی آراسته بود با سلطان
المشایخ صحبت داشت قبر وی در قصبه سانبهر طرف غرب سر راه اجمیر است و مرقد بی بی حافظ جمال
دختر خواجه بزرگ پایان مرقد حضرت خواجه واقع است بسی صاحب کمال و عالیه درجات
و عارفه کامله بود بنظر خاص خواجه بزرگ تربیت یافته چنانچه بزرگی و کرامات بی بی حافظ جمال
تا امروز ظاهر است رحمة الله علیها خواجه معین الدین خورد و خواجه قیام الدین بن حسام الدین
سوخته عارف کامل بودند و خواجه معین الدین خورد بیش از آنکه مرید شود بکسب ریاضت کار بجایی

رسانیده بود که بواسطه از روحانیت خواجه بزرگ جه فواحد فواید مینمود و از اشارت
باطن حضرت خواجه بزرگ مرید شیخ نصیر محمود شد و خرقه خلافت از وی پوشیده و در
فواید السلطان المشایخ میفرماید که خواجه احمد نبیره خواجه بزرگ عظیم صالح بود خواجه وحید
برادر وی پیش گنج شکر آمد که مرید شود گنجشکر فرمود که من این را از خانواده شما دریوزه کردم
مرا چه مجال است که دست شما بگیرم و خواجه وحید بسیار عجز کرده مرید شد و مخلوق
گشت الغرض آنکه بعضی مردم میگویند که خواجه بزرگ حصور بود و اورا اولاد نیست محض غلط است
از تصانیف پیران چشت مگر به تحقیق پیوسته است چنانچه بالا گذشت ولیکن در کتاب
اخبار الاخیار مے نویسد که اختلاف میان بعضی بزرگ سلسله چشت درین واقع شده است
که میر سید محمد گیسو دراز خلیفه شیخ نصیرالدین محمود و جماعے ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت متولد شده بود و سید شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور
قطب عالم و طائفه از درویشان بآن رفته اند که از بی بی امة الله بوجود آمدند هر دو حال فرزندان
خواجه بزرگ اند اما قول اول صحیح مے نماید چنانچه تا امروز اولاد آن پاک نهاد موجود است و
فرزندان خواجه معین الدین خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف مالوه رفته متوطن شدند
احوال آنجماعه معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن شیخ حسام الدین سوخته مذکور
در حضرت اجمیر سکونت دارند و جانشین حضرت خواجه بزرگ شدند چنانچه خواجه حسین
یکے از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جهانگیر بادشاه صاحب
سجاده خواجه بزرگ بود قریب صد سال عمر داشت و همیشه به عبادت و حق پرستی گذرانید
بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وی شیخ معین الدین برادرزاده او بر مسند سجاده خواجه
بزرگ نشسته نهایت خلیق و بزیور صلاح و بزرگی آراسته است حق سبحانه تعالے
فرزندان خواجه بزرگ قدس سره را تا قیام قیامت بر جاده اکرام خود باقی و پاینده در مقام
متبرک اجمیر و جمیع مکان اسلام نگاه دارد بحرمت النبی و آله الامجاد ٭

منقول است

از صاحب تاریخ فرشته در مقاله دوازدہم ذکر سلطان المشائخ حضرت خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ در کرت دوم کہ از دہلی مراجعت کرد۔ او را تاہل واقع شد و شرح آنچنین است کہ سید وجیہ الدین مشہدی کہ عم سید حسین مشہدی داروغہ اجمیر بود دخترے داشت در کمال حسن و عفت وچون بحد بلوغ رسیدہ بود میخواست کہ او را بحبالہ یکے از دودمان بزرگ در آورد۔ و در تعیین آن متردد بود۔ تا آنکہ امام ہمام جعفر صادق علیہ السلام را در خواب دید کہ میفرماید۔ اے فرزند وجیہ الدین اشارت رسالت پناہ محمد صلی اللہ علیہ وسلم بر آنست کہ این صبیہ را بخواجہ معین الدین چشتی بسپاری و بحبالہ نکاح او در آری کہ او از واصلان درگاہ الٰہی و محبان خاندان رسالت پناہی است۔ چون وجیہ الدین این معنی بخواجہ معلوم نمود۔ خواجہ گفت عمرم بہ آخر رسیدہ اما چون اشارت حضرت رسالت است امام ہمام بجز اطاعت چارہ ندارم۔ پس بمقتضائے شریعت مصطفوی آن را جفت خویشتن ساخت۔ چنانچہ از و فرزندان شدند۔ و بعد از ہفت سال در ششم ماہ رجب سنہ ثلث و ثلثین ۶۳۳ ستمایہ از قید جسمانی بالکلیہ وارستہ بعالم قدس پیوست۔ و در آنکہ مدت عمرش بہ نود و ہفت سال رسیدہ بود و بعد از وفات او جمیع پادشاہان نذر روضۂ او فرستادہ تبرک ہمی جستند +

منقول است

از پادشاہ کیوان جاہ سپہر سریر مہر کلاہ۔ نور الدین جہانگیر شاہ کما قال فی توزک کہ زادہ طبع وقاد اوست و ہر آنچہ کہ در زمان سلطنت خود او را در پیش آمد قلمبند فرمود در سال ہفتم جلوس +

خواجہ حسین نبیرہ خواجہ معین الدین چشتی را ایک ہزار روپیہ برائے خرچ شش ماہ دادم۔
المولف۔ جہانگیر بادشاہ قریب سہ سال در اجمیر بود۔ بحضرت خواجہ بزرگ اعتقاد و وثوق
داشت۔ او کہ اعتراف اولاد خواجہ بزرگ کردہ پیشکش داد و مراعات فرمود۔ از ہمیں معنی مفہوم ہست
کہ بادشاہ با حضرت شیخ ارادت و عقیدت ناطق داشت۔ و در باب فرزندی حضرت
خواجہ بزرگ بادشاہ زا بالیقین اعتراف بود +

مذکور است در عالمگیر نامہ

سن ہشتم از آغاز جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی مولفہ محمد کاظم ابن محمد امین کہ
بحکم بادشاہ بہ تطبیق واقعات دفتر بادشاہی تالیف نمودہ +
شیخ سید محمد صاحب سجادہ جناب بندہ الواصلین حضرت خواجہ معین الدین قدس سرہ
بعنایت خلعت و انعام یکہزار یا الصد روپیہ کامیاب شد۔ و ہو منہ آغاز سن نہم جلوس
دولت عالمگیری +
سید محمد صاحب سجادہ جناب قدوۃ الاولیاء الواصلین حضرت خواجہ معین الدین چشتی بانعام
دو ہزار روپیہ سربلندی یافتند۔ و ہو منہ سن چہارم از جلوس اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی
شیخ سید محمد متولی مزار فائض الانوار خواجہ ابرار و ہو منہ احرار قدوۃ الفقراء الواصلین خواجہ
معین الدین قدس سرہ العزیز بہ عنایت خلعت و مادہ فیل و انعام یکہزار روپیہ نوازش یافت +
المولف۔ شیخ سید محمد بن شیخ علاء الدین بن شیخ علم الدین بن خواجہ ابوالخیر برادر حضرت
خواجہ حسین نبیرہ حضرت قطب الاقطاب خواجہ بزرگ است و از عہد شاہان خلج و گورگان
منصب تولیت اوقاف و سجادگی مزار فیض آثار حضرت خواجہ بزرگ باستحقاق فرزندی
بسبیل وراثت باو رسیدہ بود۔ از حضرت شیخ علاء الدین اتمیر بزرگ از سنگ سفید

دراحاطہ روضہ حضرت خواجہ حسین رحمۃ اللہ علیہ برکنار حوض جھالرا کہ سولہ تھمہ عرف دارد۔ واز حضرت
سید محمد مسجد عالی در بازار پیش زینہ آستانہ عالیہ یادگار است کہ فقیر جامع اوراق بچشم خود
دیدہ وازکتبہ کہ بر لوح سنگ منقوش است زمان تعمیر ونام صاحب مکان ظاہر وباہر است

منقول است

مریم زمانی جہان آرا بیگم نبت شاہ جہان بادشاہ غازی کما قال فی مونس الارواح
بعضے گفتہ اند کہ آنحضرت در اصل متاہل شدہ اند وبعضے گفتہ متاہل شدہ اما فرزند نشدہ
واین ہر دو قول ضعیف است قول صحیح آنست کہ آنحضرت متاہل شدہ اند و
فرزندان حاصل گشتند۔ چنانچہ شیخ عبدالحق دہلوی درکتاب اخبار الاخیار خود نوشتہ
کہ آن حضرت دو کتخدائی داشتند۔ یکے بی بی عصمت ذکر ایشان سابق مرقوم گشت
دوم آنکہ پیر دستگیر شبے در واقعہ دیدند کہ حضرت رسول صلی اللہ علیہ وسلم میفرمائید
اے معین الدین محمد تو معین دین مائی سنتی از سنت ہائے ما ترک کردی۔ اتفاقاً ہمان شب
حاکم قلعہ بٹھلی ملک خطاب نام بر سر حدود کافران آن نواح تاختہ بود دختر
راجہ آن دیار اسیر او گشت۔ ملک خطاب مرید پیر دستگیر بود آن دختر را آوردہ بخدمت
حضرت ایشان گذرانید۔ آنحضرت قبول کردند۔ نام او را امۃ اللہ نہادند واز ہر یکے
ازین دو خاتون اولاد شد۔ حضرت بی بی حافظ جمال در تہ پایہ پدر بزرگوار خود است و
وجفت شریعت ایشان شیخ رضی بودہ اند۔ وقبر شیخ در یکے از قصبات ناگور است
برکنار حوض کہ آنرا مندولا گویند واز بی بی جمال دو پسر شدہ بود کہ در حالت طفولیت
ازین عالم رحلت کردہ اند وبعضے از مردم عوام میگویند کہ بی بی حقیقی دختر حضرت پیر
دستگیر نبودند۔ دختر خواندۂ آنحضرت اند لیکن سخن عوام را اعتبارے نیست چرا کہ این
مقدمات در کتب مندرج است۔ منقول است کہ حضرت پیر دستگیر را سہ پسر بود شیخ ابو سعید

شیخ فخر الدین و شیخ حسام الدین و اختلاف است درین که ہر سہ از بی بی عصمت اند یا از
بی بی امتہ اللہ سید محمد گیسو دراز کہ مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہ العزیز
با یک جماعہ درویشان بر آنند کہ ہر سہ از بی بی عصمت شدہ اند و سید شمس الدین طاہر
با یک جماعہ بر آنند کہ شیخ ابو سعید از بی بی عصمت شدہ نہ و دو فرزند دیگر از بی بی امتہ اللہ
واللہ اعلم بالصواب۔ شیخ فخر الدین قدس اللہ سرہ بسیار بزرگ و صاحب حال و مقامات
عالی بودہ اند و بکسب زراعت اشتغال داشتند و موضع ناندن کہ در حوالی اجمیر است احیا
ساختہ اند۔ انچہ در ملفوظات مشائخ چشتیہ مسطور است کہ فرزندان آنحضرت را دیہی احیا بودہ و
حاکم مزاحمت میرسانید بدینجہت بدہلی تشریف آوردند۔ ہمین شیخ فخر الدین بودہ اند و
ایشان بعد پدر بزرگوار خود بست سال در قید حیات بودہ در قصبہ سروار کہ از خطۂ اجمیر
شانزدہ کروہ است برحمت حق پیوستند و مدفن شریف ایشان نزدیک حوض قصبۂ مذکور است
و شیخ حسام الدین پسران خورد حضرت پیر دستگیر بودند چنین گویند کہ ایشان غائب شدہ
بصحبت ابدالان پیوستند۔ در اخبار الاخیار شیخ عبد الحق محدث دہلوی نوشتہ اند
احفاد آنحضرت متیقن است و آنچہ بعضے مردم عوام گویند کہ حضرت خواجہ بزرگ حصور
بودند و فرزندان نداشتند غلط فاحش است۔ ذکر اولاد آنحضرت در ملفوظات مشائخ
چشت واقع است۔ شیخ فرید نبیرہ شیخ حمید الدین ناگوری از جد خود نقل کردہ اند کہ چون خواجہ
مارا فرزندان حاصل شدند از من پرسیدند کہ حمید چون است پیش ازین کہ قوی و جوان بودیم
ہر چہ از درگاہ حضرت عزت مے طلبیدیم یافتیم۔ اکنون پیر و ضعیف شدیم حاجت
بہ علاے شود۔ و کار بہ درنگ مے کشد۔ بندہ عرض کرد کہ آنحضرت را روشن است چون مریم
را علیہا السلام حضرت عیسیٰ علیہ السلام حاصل نہ شدہ بود میوہ زمستان در تابستان
میرسیدی منت در محراب حاضر مے یافت۔ چون عیسیٰ علیہ السلام متولد شد۔ حضرت
مریم منتظر شدند کہ تنہ تنہا پنہان خواہد رسید۔ فرمان آمد کہ بروشا خہلے نخل ما بجنبان

تا بر تو خرمائے تر بریزد۔ در انحال و این حال این قدر تفاوت است حضرت خواجہ را
این جواب از بندہ قبول افتاد و بہ پسندیدند۔ شیخ فخر الدین ولد آنحضرت را پسرے
بود شیخ حسام الدین سوختہ نام بسیار بزرگ بودند با حضرت شیخ نظام الدین بداؤنی
قدس اللہ سرہٗ صحبت داشتہ بودند و قبر شیخ حسام الدین سوختہ در سانبہر طرف مشرق
سر راہ اجمیر واقع است۔ خواجہ معین الدین خورد پسر بزرگ شیخ حسام الدین سوختہ اند و
ایشان را خورد بسنبت بحضرت خواجہ بزرگ میگویند۔ و ہمین منقبت و افتخار ایشان
بس است۔ خواجہ خورد درویشے کامل بود و پیش از آنکہ مرید شوند بکسب ریاضت و مجاہدت
کارے بجائے رسانیدہ بودند کہ بے واسطہ از حضرت خواجہ بزرگ پیر دستگیر استفادہ میفرمودند
آخر بحکم آنحضرت مرید حضرت شیخ نصیر الدین قدس اللہ سرہٗ شدند و خرقہ خلافت
از ایشان پوشیدند یکے از نبائر حضرت پیر دستگیر خواجہ بایزید بزرگ بودند۔ وقتیکہ
سلطان محمود خلجی بادشاہ ماندو بود شیخ بایزید بعد از عمرہا دراز از سفر باز آمدند۔ و
ادعائے فرزندی نسبت آنحضرت کردند و سلطان محمود خلجی ایشان را بتدریس خطہ
اجمیر نصب کردند۔ ایشان عالم کامل بودند۔ شیخ احمد مجد گفتہ کہ اختلاف مردم کہ در
فرزندان حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ روحہ مشہور است در ہمین شیخ بایزید است کہ بعد از
مدتے اقامت نمودن اجمیر جماعہ انکار فرزندی ایشان کردند و بہ بادشاہ وقت رسانید
بادشاہ از علماء مشائخ آن زمان استفسار کرد۔ شیخ حسین ناگوری و ملا رستم اجمیری کہ از
قدوۂ علماء عصر وقت دماء اجمیر بودند با علماء عصر وقت دماء اجمیر بودند با علماء دیگر گواہی دادند
کہ شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین بن شیخ حسام الدین بن شیخ فخر الدین بن خواجہ
معین الحق و الملتہ والدین است قدس اللہ ارواحہم و شیخ حسین بہ فرزندان شیخ بایزید نسبت
خویشی کردہ اند و دختر دادہ اند۔ ازین ظاہر است کہ نسبت فرزندی ایشان بہ شیخ حسین متحقق
بودہ کہ حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الحق والدین محمد قدس اللہ تعالیٰ سرہٗ از سادات حسینی بودند

وبلاشبہ از اولاد صحابہ حضرت سید المرسلین اند صلی اللہ علیہ وسلم و درین سخن نیست
و بدانکہ حضرت پیر دستگیر را چشتی از انجہت گویند کہ چشت نام قصبہ الیست از ولایت
خراسان حرّپن اولیاء اللہ مثل حضرت خواجہ ابو احمد ابدال چشتی و حضرت خواجہ ابو محمد
چشتی و حضرت خواجہ ابو یوسف چشتی قدس اللہ سرہم ازان قصبہ بودہ اند بنا بر آن
این سلسلہ را چشتیہ میگویند و ہر کس کہ از مریدان ایشان است او را چشتی مے نامند۔
و حضرت پیر دستگیر خواجہ معین الدین حسن سجزی درہمین سلسلہ مرید شدہ اند و نسبت ارادت
ایشان بہ پانزدہ واسطہ بحضرت پیغمبر صلی اللہ علیہ وسلم میرسد و مرید خاص و خلیفہ
بزرگ حضرت پیر دستگیر حضرت خواجہ قطب الدین بختیار اوسی کاکی اند و مرید و خلیفہ
خاص ایشان حضرت شیخ فرید الدین مسعود اجودھنی۔ و مرید و خلیفہ خاص ایشان حضرت
شیخ نصیر الدین محمود اودہی قدس اللہ اسرارہم و صاحب سیر العارفین مینویسد کہ حضرت شیخ
نصیر الدین محمود خرقہ خلافت ہیچ کس نداده اند و در وقت دفن بموجب وصیت ایشان
خرقہ و عصا و تسبیح و کاسہ چوبین نعلین را با ایشان در قبر گذاشتند با تمام رسید شمہ از
ذکر حضرت پیر دستگیر قدس اللہ سرہ +

منقول است

از قدح کش صومعہ کشف و تحقیق ملا عبد الباری بخاری الاجمیری کذا فی رسالہ او ہمکہ
عہد امن مہد شہنشاہ ہفت کشور محمد شہاب الدین شاہ جہان بادشاہ غازی ترتیب و
تالیف یافت در آنوقت محمد جلال الدین اکبر بادشاہ برائے طلب فرزند درین درگاہ ہمانجا
آمدہ التجا کرد و باکثر درویشان متعلقان روضہ مقدسہ نیز دعا میخواست چنانچہ
بعد عشا نزد شیخ بودم۔ بادشاہ با پوستین و کلاہ پشمین در حجرہ شیخ آمدہ نشست (مراد
شیخ یاز شیخ ملک نبیرہ خواجہ ابراہیم ادہم بلخی چشتی است) و کسے نہ شناخت قدسے نال

ساگ حاضر بود پیش نهادند. خورد و خوشوقت گردید. و گفت بادشاه ازین درگاه طلب
فرزندی دارد. و خدمت درویشان بجا مے آرد. در باب او دعا باید کرد. شیخ فرمود که اگر اعتقاد
بادشاه بصدق است در اولاد برکت خواهد شد. بادشاه از انجا نیت در دل کرده
برخاست. چون دیگر بار که بامراد و مطلب رسیده پاپیاده به درحضرت خواجه چشت اهل بهشت
آمد و آنچه نذر قبول کرده بود به حقایق آگاه معارف دستگاه شیخ حسین مرحوم دادند
بمتعلقان روضه منوره بکرمه هر کدام و هیچکس محروم نماند و در حجرهٔ شیخ ملک آمده آنچه نیت
در دل قرار شده بود ظاهر فرمود که پانصد روپیه و دو لک تنکه پیش شیخ نهاده که بمستحقان
قسمت کرده بدهند. ایشان گفتند من دفتر نام نویسی ندارم که قسمت کنم پیش دروازه
روضه متبرکه بنهید هر که احتیاج خواهد بود خواهد گرفت همچنان کردند. هر که احتیاج
داشت برداشت عمر شیخ ملک یک صد و سی سال شده بود بتاریخ نوزدهم شهر ربیع الثانی
وفات یافتند و قبر ایشان در روضه منوره نزدیک سبیل کلان مقابل چراغ کلان
واقع است و متصل سنگ کهوبران قبر است. ازان شیخ دو پسران بودند. شیخ عبد الملک
و شیخ شهاب اکثر نقلیات و مذکورات را جمع کرده مرقوم نموده شد نقل است که شیخ عبد الملک
مرقوم اکثر اوقات با صحبت هم نشینان خود مے نشستند و مذکور از لطف و احسان حضرت
قطب الاقطاب پیر دستگیر میکردند. از جان و دل من معتقد آنحضرتم مقرر کرده ام که در شب
اول ماه نماز استخاره میکنم و همان شب خود را بحضور پر نور آنحضرت مے بینم چون برای طلب خود
که استخاره کرده حاجت عرض میکنم در آن وقت جواب با صواب مے شود. وقتے روز جمعه
بعد ادائے نماز شیخ عبد الملک و هم نشینان ایشان وغیره عزیزان آمده در داخل روضه
منوره نشستند. در ان وقت نیز مذکور لطف و کرم حضرت قطب الاقطاب در میان آمد.
شیخ عبد الملک گفتند آنچه که در باب من لطف و کرم حضرت پیر دستگیر شده است آن اظهار
میکنم چند بار که عرض کردم بمراد دل رسیدم تمام مذکورات و جرها بر زبان آوردند و گفتند

که گاهے گاهے در خاطرم میگذشت که حضرت پیر دستگیر مارا چه روش میدانند آیا در
زمرهٔ خاصان خود یا در عوام الناس. شب اول ماه بود. بعد نیم شب نماز استخاره کرده
تسبیح میکردم. خواب غلبه کرد و در مراقبه شدم معاینه شد خود حضور پر نور دیدم که میفرمایند
عبدالملک ترا و آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست
منسوب کرده ایم و برجمعیت شما ها این چیزها مهیا کرده ایم. همان شب بحقایق آگاه بندگی حضرت
خواجه حسین مرحوم هم درین باب بشارت شد و این نیز فرمودند که چیزیکه گفته شد
به عبدالملک اظهار خواهند کرد. بوقت صبح آن حقایق آگاه مارا طلبیدند و اظهار کردند
و گفتند شما در معامله چه دیده اید بیان کنید و آنچه در باب شما مر البشارت شده آنرا
من بیان کنم. گفتم که از مدت آرزو داشتم که در باب خود بخدمت قطب الاقطاب عرض کنم
و جواب حاصل نمایم. مارا جواب باصواب حاصل شد که فرمودند ترا و آبا و اجداد ترا صادق الاعتقاد
و خاصان خود دانسته بخلافت و ریاست منسوب کرده ایم و بهر جمعیت شما ها این چیزها اختیار
نموده ایم. حقایق آگاه فرمودند. آنچه بشما حضرت فرمودند همین نمط بمن فرمودند و سوای
آن دیگر نیز فرمودند که عبدالملک نبیره ابراهیم ادهم است و اورا دوست داشته در باب او
متوجه باشید و از طریقه چشتیه ممتاز کنید. حقایق آگاه فرمودند. الحال هر چه میخواهید همه
موجود است. گفتم بیعت داده و عمامه و پیراهن خود پوشانیده و چند اوراد و وظیفه خود عنایت کرده
اجازت داده و خلافت نامه نوشته بمهر خود مزین کرده نیز عنایت فرمودند و آن خلافت نامه
و محضر نامه ریاست بمهر غفران پناه حضرت خواجه حسین چشتی و از مهر اهالی و موالی دار الخیر اجمیر
مسلم و موجود است و بعد از آن روز غفران پناه سوئے نهایت متوجه بودند و بسیار التفات
میکردند. وقتیکه میرفتم و میرسیدم میفرمودند بیائید نبیره ابراهیم ادهم بیائید. که آنحضرت
قطب الاقطاب چنین فرموده اند. سے سعادتمندی شما. درین ضمن نیز از لطف و عنایت
غفران پناه اظهار میکردند که روزے نور جهان بیگم بخدمت آن غفران پناه یک شال لمعی

به قیمت دو صد و پنجاه روپیه خوش قماش بود که در انگشتری بجمے آمد فرستاده بودند و اکثر موقعها
بخدمت آن غفران پناه مے رفتند و دیده تحسین میکردند روزے بخدمت غفران پناه
رفتم۔ آن شال را بمن نمودند من نیز قماش و لطافت آن بیان کردم۔ چون از انجا برخاستم
حقایق آگاه آن شال را معه فرجے نیلک بدست خادم خود بخانه ما فرستادند بعضے از مقربان
بخدمت حضرت حقایق آگاه رفته گفتند که آن شال بسیار قیمتی بودے بایستی که حضرت
نگاه میداشتند و یا بمایان مے بخشیدند که ما آرزو داشتیم فرمودند این مقرر است که هر که بهر چیزے
آرزو دارد به او مے رسد۔ چنانچه شیخ عبد الملک از آشنایان سید او یکے از خاصان
این درگاه است و ازان وزان حقایق آگاه همیشه از نقد و جنس در سال تا دو صد تنکه
امداد میکردند۔ و برادرم شیخ شهاب انیز التفات میکردند و چنان اختیار داده بودند
که تمام دیهات سرکار در تعلق ایشان کرده مختار فرمودند و هر چه پرداخت میکردند پسند
میشد و از احوال این فقیر امداد میکردند که محتاج چیزے نبود و بعض ها به حضور حقایق آگاه
غیبت چغلی میکردند آنها سرزنش میشد و گفته آنها پیش نمیرفت و من گاه گاهے بخدمت آن
حقائق آگاه میرفتم و شیخ شهاب همیشه در آنجا مے بود و دیگر التفات و مهربانی آن حقائق آگاه
تا کجا بیان کنم که نهایت ندارد و نیز دیگر مذکور از التفات و شفقت حضرت قطب الاقطاب بیان
میفرمودند۔

منقول است

زحضرت شیخ الهدیه چشتی که او خلیفه مستند حضرت شاه علی چشتی صابری است رحمة الله علیه

کذا فی سیر الاقطاب

نقل است که آنحضرت در عهد سلطان شمس الدین التمش انار الله برهانه دو مرتبه به دهلی تشریف فی
فرموده مرتبه اول که به اجمیر تشریف شده بودند تامل کرده دید و آنچنان بود که میر سید وجیه الدین مشهدی

واجمیر حاکم بود دخترے داشت پاک و پارسا نام بی بی عصمت چون بحد بلوغ رسیده پدرش
میخواست که در نکاح شخصے درآرد۔ اما کسے را در خور حال او نمے یافت۔ درین اندیشه بود که
شبے امیر المومنین حضرت امام جعفر صادق رضی الله عنه بخواب دید فرمایند که وجیه الدین حکم
حضرت رسالت پناه رسالت صلی الله علیه وسلم چنانست که این عجوزه را بقطب المشائخ حضرت
خواجه معین الدین حسنی الحسینی بسپاری چون بیدار شد۔ بخدمت آنحضرت آمد و این حقیقت
ظاهر نمود۔ آنحضرت فرمود۔ اگرچه پیر شده ام۔ اما فرمان نبوی مطاع۔ سرکار عرش اشیا
را انکار نمے توانم کرد پس عقد نکاح بستند و بعد این واقع آنحضرت بعد از هفت سال رحلت
نمود۔ باین حساب عمر شریفش۔ بیک صد و هفت سالی میرسد و آنحضرت زن دیگر
که خواست اینچنین بود که شبے حضرت صلی الله علیه وسلم را در واقعه دید که میفرمایند معین الدین
تو معین دین مائی نباید که سنت من ترک سازی اتفاقاً همان شب حاکم قلعه شیخ علی ملک خطاب
بر سر کافران تاخت آورده و دختر راجه آن دیار بدست آورد و بخدمت حضرت خواجه گذرانید و
آنحضرت مر او را قبول فرمود و بی بی امته الله نام گذاشت پس از ان تاج المستورات دخترے
به وجود آمد۔ بی بی حافظ جمال نامش کردند۔ و بی بی حافظ جمال نهایت پاک و پارسا بود۔ و
ریاضت و مجاهده بخدمت والد بزرگوار خویش بحد نهایت رسانیده بود و مرقد مطهر آن
زین المخدرات پائین مرقد آنحضرت است و جنت شوئی ان تخفیفه شیخ رضی الدین نام داشت
از و دو پسر بوجود آمده بودند۔ و آن هر دو در طفولیت در گذشتند مردم عوام میگویند که بی بی
حافظ جمال دختر حقیقی حضرت نیست دختر خوانده بود محض غلط است۔ ازانکه این مقدمات در
کتب معتبره تحریر دیده ام قول عامی اعتبار ندارد۔ از غیبت اهل عام همچنان حرف نادراست
در فرزندان آنحضرت نیز دارند که آنحضرت هیچ پسر نداشت و این مقرر است که از آنحضرت
سه پسران ارجمند در عرصه جهان بوجود آمدند از بی بی عصمت اند و بعض گویند که خواجه ابو سعید
از بی بی عصمت است و آن دیگر از بی بی امته الله سوائے این هیچ سخن در اولاد امجادش نیست

چنانچہ شیخ فریدالدین نبیرہ سلطان التارکین حضرت شیخ حمیدالدین ناگوری قدس اللہ سرہ العزیز
از جد بزرگوار خود نقل کردہ میگفت کہ چون خواجہ را فرزندان مارا فرزندان حاصل شدند
روزے با بندہ میفرمود اے حمید الدین پیش ازین کہ جوان بودم ہر چہ از رب العزت
جلشانہ مے طلبیدم فی الحال مییافتم حالانکہ پیر شدم و فرزندان پیدا گشتند۔ بدعا
حاجت مے شود و کار بدرنگ حاصل میگردد۔ بندہ عرض نمود کہ بحضرت پیر دستگیر روشن است
کہ چون عیسے علیہ السلام از حضرت مریم علیہ السلام تولد نشدہ بود میوہ زمستان
در تابستان از غیب بدو میسر مے شد و نے محنت و مشقت در محراب مییافت چون
مسیح علیہ السلام تولد شد حضرت مریم ازین رطب خواست کہ ہمچنان نے تلاش بیابد
فرمان شد کہ شاخہائے خرما بجنبان تا خرماے تازہ بر آید۔ ازان بازمحنت
نمود و بہ تردد رزق مے یافت در اوقات سابق و حال این قدر تفاوت است لیکن
در قدر و مرتبہ دوستان خدائے عز و جل نقصان نیست و تصرف ولایت ایشان باقی است
آنحضرت چون جواب شنید پسند کرد و فرمود آرے ہمچنین است و گویند کہ خواجہ فخر الدین
ولد حضرت سلطان العارفین بسیار صاحب تصرف بود و بعد حضرت خواجہ بیست سال
زندہ ماند پس در قصبہ سروار کہ از اجمیر شانزدہ کروہ است برحمت حق پیوست ہمانجا نزدیک حوض
آن قصبہ مدفون است و خواجہ حسام الدین فرزند خود آنحضرت غائب شد و بصحبت ابدالان
پیوست و پسر خواجہ فخر الدین خواجہ حسام الدین سوختہ نام داشت کہ نبیرہ خواجہ باشد بسیر صاحب
کرامت و بزرگ روزگار بود با رواح جد بزرگوار خود نسبت تمام داشت و بیش از ارادت ریاضت
و مجاہدہ از حد گذرانیدہ بود و بحضرت سلطان المشائخ شیخ نظام الدین اولیاء قدس اللہ
سرہ العزیز صحبت داشت قبر شریف او در قصبہ سانبھر سمت است دیگے از نبائر حضرت خواجہ
شیخ بایزید ست او در غوری جائے رفتہ بود۔ در زمان سلطان محمود خلجی بعد مدت باز آمد
سلطان او را ریاست اجمیر داد۔ چون مدتے بگذشت مردم از روئے عناد در فرزندی او

سطنے پیدا نمودند۔ حتےٰ کہ باسلطان وقت رسانیدند بادشاہ علما وفضلا ومشائخ و اکابر ملک و نواحی جمع ساخت و استفسار اینمعنی نمود۔ آخر الامر شیخ حسینؒ مولانا رستم کہ قدوہ علمائے زمانہ بودند و دیگر اکثر اکابر نامدار گواہی دادند۔ ہمین شیخ بایزید از فرزندان شیخ قیام الدین ابن خواجہ حسام الدین سوختہ ابن خواجہ فخر الدین ابن سلطان العارفین حضرت خواجہ معین الدین حسنی الحسینی است لعبدازان شیخ حسین ناگوری بفرزندان شیخ بایزید نسبت کرد و دختر داد۔ مردم کہ در فرزندان حضرت خواجہ سخن اختلاف دارند ہمین شیخ بایزید است دیگران ہیچ سخن ندارند ولیکن ہمہ بغلط رفتہ اند۔ ازانکہ این ماجرا پیش اکثر سلاطین دہلی و ماندو گذشتہ است و از اکابران متحقق شدہ۔ قول عام چہ اعتبار دارد سبحانہ تعالےٰ وتقدس این اولاد امجاد آنحضرت را ابد الآباد پایندہ دارد بحرمت النبی و آلہ الامجاد +

منقول است

از عارف معارف خدا آگاہ صوفی فضیلت دستگاہ۔ محمد عبد الرحمن چشتیؒ کما قال فی مراۃ الاسرار و در باب نفی اولاد خواجہ بزرگ قدس سرہٗ آنچہ کہ براہ تعصب مورخان در تاریخ اکبرنامہ وقبال ان نوشتہ اند بر ہر کسی ظاہر است۔ لیکن از ملفوظات پیران چشت متحقق معلوم میشود کہ خواجہ بزرگ را زنان و فرزندان بودہ است چنانچہ در ملفوظات سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری قدس سرہٗ خلیفہ خواجہ بزرگ مے نویسد کہ شبے خواجہ بزرگ حضرت پیغمبر علیہ السلام را بخواب دید آنحضرت فرمودند کہ اے معین الدین تو دین ما ہستی۔ اما سنتے از سنت ہاءِ من ترک میدہی چون صبح شد مقطع قلعہ بتھلی ملک خطاب نام کہ از مریدان خواجہ بود۔ دختر یکے از راجہ ہا.... در حرب اسیر کردہ آوردہ بود بخدمت خواجہ فرستاد۔ خواجہ ویرا قبول نمود بی بی امتہ اللہ نام نہادند و در خدمت خود نگاہداشت۔ بی بی حافظ جمال از وے تولد گشت۔ بعد از چندروز۔ سید وجیہ الدین مشہدی عم سید حسین شہدی امام جعفر صادق علیہ الرحمۃ را درخواب دید۔ فرمود کہ دختر خود را

در عقد نکاح خواجه معین الدین درآمد۔ چون این قصه بخدمت حضرت خواجه بزرگ رسانیدند
بموجب امر باطن امام جعفر صادق رضی الله عنه دختر سید وجیه الدین را که بی بی عصمت نام داشت
در نکاح خود آورد۔ از وی سه پسر بوجود آمدند۔ یکی شیخ فخر الدین۔ دوم شیخ ضیاء الدین
ابو سعید۔ سوم شیخ حسام الدین که او در صغر سن بصحبت ابدالان پیوست۔ از وی توالد و
تناسل نشد۔ شیخ فخر الدین محبوب‌ترین فرزندان خواجه بزرگ بود۔ دنیا بسیار دوست میداشت
و وی بکسب زراعت مشغول بود۔ موضع ماندل که قریب باجمیر است احیاء ساخت۔ حاکم
مزاحمت کرده بود۔ ازان جهت خواجه بزرگ پیش سلطان شمس الدین به دهلی تشریف برده و
فرمان درست کنانیده آوردند۔ تفصیل این حال پیشتر بجای خود نوشته آید۔ و شیخ فخر الدین
بعد از وفات خواجه بزرگ بیست سال در صد حیات بود۔ در قصبه سروار که شانزده
کروه از اجمیر است آنجا وفات یافت۔ و نزدیک حوض قصبه سروار مدفون است۔ و او را
پسری بود شیخ حسام الدین سوخته بن شیخ فخر الدین از جمیع کمالات انسانی آراسته بود
با سلطان شیخ المشائخ صحبت داشت۔ قبر وی در سانبهر است طرف غروب سر راه اجمیر۔ و
مرقد بی بی حافظ جمال دختر خواجه بزرگ پایان مرقد خواجه بزرگ واقع شده است۔ بسی
صاحب کمالات و عالی درجات و عارف کامل بوده اند۔ و خواجه معین الدین خورد پیش از آنکه مرید
شود بکسب ریاضت کار خود بجای رسانیده بود که بی واسطه از روحانیت خواجه بزرگ
اخذ فوائد می نمود۔ و از اشارت باطن خواجه مرید شیخ نصیر الدین محمود شد و خرقه خلافت
از دست وی پوشیده۔ در فوائد الفواد سلطان المشائخ میفرماید که خواجه احمد نبیره خواجه
بزرگ عظیم صالح بود۔ برادر وی خواجه حسین پیش شکر گنج آمد که مرید شود۔ حضرت گنج فرمود که
من این را از خانواده شما دیده مکرر دادم۔ مرا چه مجال که دست شما گیرم۔
جبر کرده مرید شد و مخلوق گشت۔ الغرض آنکه بعضی مردم میگویند که خواجه بزرگ حصور بود
و اصلا اولاد نیست محض غلط است۔ از تصانیف پیران چشت مکرر تحقیق پیوسته چنانچه بالا

گذشت و مکتبات اخبار الاخیار منویسد که اختلاف میان بعضی بزرگان چشت درین واقع
شده است که میر محمد گیسو دراز خلیفه شیخ نصیر الدین محمود و جماعه ازین قوم میگویند که شیخ فخر الدین
و شیخ حسام الدین از بی بی عصمت تولد شده اند و میر شمس الدین طاهر خلیفه شیخ نور قطب عالم
و طائفه از درویشان بر آن رفته اند که از بی بی امته الله بوجود آمده اند. بهر دو حال فرزندان خواجه بزرگ اند
اما قول اول اصح مینماید. چنانچه تا امروز اولاد پاک نهاد آنحضرت موجود است و فرزندان خواجه معین الدین
خورد بن شیخ حسام الدین سوخته بطرف ولایت ماله رفته متوطن شده اند و احوال آنجماعت
معلوم نیست و فرزندان خواجه قیام الدین بن حسام الدین سوخته مذکور در حضرت اجمیر
سکونت اختیار کردند و جانشین خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شدند. چنانچه خواجه
حسین یکی از فرزندان خواجه قیام الدین مسطور تا زمان سلطنت نور الدین محمد جهانگیر
بادشاه صاحب سجاده خواجه بزرگ قریب صد سال عمر داشت و همیشه بعبادت و حق پرستی
گذرانید. بسیار بزرگ و عالیشان بود بعد از وی شیخ معین الدین برادر زاده او صاحب سجاده
شد. و الحال شیخ علاء الدین برادر زاده صاحب سجاده بر مسند خواجه بزرگ قدس الله سره
نشسته است نهایت خلیق و بزیور صلاح و بزرگی آراسته است حق سبحانه تعالی فرزندان خواجه
بزرگ را تا قیام قیامت بر جاده اجداد کرام خود باقی و پاینده در مقام اجمیر شریف نگاه دارد
بحرمت النبی و آله الامجاد. چون مرتبه ثانی در سن هزار و شصت و پنج هجری بحضرت اجمیر شریف
رسیدم. شیخ علاء الدین صاحب سجاده خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز شجره نسب خواجه بزرگ
اظهار نمود که بچند واسطه بحضرت امام موسی کاظم میرسد و در رساله مونس الارواح تصنیف
مریم زمانی حضرت جهان آرا بیگم بنت شاهجهان بادشاه صاحبقران ثانی علیه الرحمة نیز بنظر آمد
که اثبات سیادت خواجه بزرگ نموده اما در تصانیف پیران چشت جائی بتحقیق دریافته نمیشود
بهر حال خواجه بزرگ فرزند صوری و معنوی حضرت رسالت پناه صلی الله علیه وسلم بوده مجاوران
آن آستان متبرکه خواجه بزرگ نیز منسوب اند باولاد سید فخر الدین میگویند که سید فخر الدین از گروه

مانکپور بوده است واز غلبۂ اعتقاد محبت روحانیت خواجہ بزرگ وطن گذاشتہ در اجمیر اقامت اختیار نمود۔ چنانچہ فرزندان او ہنوز در خدمت آستانۂ متبرکہ موجود اند۔ و صلاح و اہلیت سینہ بسینہ دارند و باہر کس بہ تواضع و اخلاص پیش مے آیند۔ بعد از ملفوظات پیران چشت بہ ثبوت پیوستہ کہ خواجہ بزرگ در زمان سلطان شمس الدین التمش دو مرتبہ در دہلی تشریف بردند۔ مرتبہ اول از کمال مہربانی محض برائے دیدن و سفر از ساختن خواجہ قطب الاسلام رفتہ بودند۔ در آنجا آمدہ در اجمیر شریف متاہل گشت و مرتبہ دوم بخاطر درست ساختن فرمان موضع ماندن بجہت فرزند سعادتمند شیخ فخر الدین۔ و این نکتہ بغایت نازک است نیک نگاہ باید کرد کہ سلطان شمس الدین مرید خواجہ قطب الدین بود۔ اگر یک خادم خواجہ بزرگ میرفت در ساعت سلطان مذکور سعادتمندی دارین دانستہ فرمان درست کردہ ارسال مے نمود۔ ولیکن کاملان اولیا بیشتر در ترک جاہ و مشیخت کوشیدہ اند۔ و خود را در نظر محقر نمودند۔ چنانکہ رسول علیہ السلام با این کمال در بازار بجہت خرید و فروخت میرفت و دیگر کار این طائفہ بر راستی و دیانت است ہرگاہ مقصود و حاجت بشخصے داشتہ باشند آنرا مستور برائے چہ سازند و ناموس برائے کدام مصلحت کنند۔ چرا کہ حقتعالے ناظر بدل است و رسوم خلق نیک یا بد گفتن ایشان پیش عارفان اصلا وجودے ندارد۔ دیگر آنکہ رفتن خواجہ پیش امیر از برائے حاجت رحمتے بود در حق مریدان کہ ہیچکس از مریدان انکار نہ کنند در جاہ شیخی خود نہ نازد۔ و اصل سخن آنست کہ این طائفہ مامور مے شوند یا مر حق و اختیار خود درمیان نمے آرند چنانچہ سلطان المشائخ میفرماید در نظم خود ؎

عشق آمد چو خونم اندر رگ و پوست	تا کرد مرا تہی و پر کرد ز دوست
اجزائے وجودم ہمگی دوست گرفت	نامیست ز من بمن و باقی ہمہ اوست

منقول است

از عارف باللہ مرشد خدا آگاہ شاہ رشید الحق والدین نبیرہ حاجی حرمین الشریفین حضرت خواجہ یحییٰ مدنی احمد آبادی رحمۃ اللہ علیہ۔

ذکر فرزندان حضرت قطب المشائخ خواجہ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری چشتی قدس اللہ سرہ آنحضرت سہ پسر رشید و مرشد داشت از انجملہ مہین پور خواجہ فخر الدین محمد اجمیری است دوم خواجہ ضیاء الدین نزد برخے کنیت ابو سعید است سوم شیخ حسام الدین و یک دختر بی بی حافظ جمال ہر سہ پسران را خواجہ عشقباز راست باز سید محمد گیسو دراز قدس اللہ سرہ از بی بی عصمت میداند و خواجہ شمس الدین طاہر از بی بی امۃ اللہ سرنیہ خیال مے برد۔ و بی بی حافظ جمال دختر حضرت خواجہ است بروایت صحیحہ۔ و آنحضرت دو کدبانو در خانہ داشت۔ یکے دختر سید وجیہ الدین مشہدی۔ دوم بنت راجہ کہ در بند ملک خطاب مرید خواجہ افتادہ بود۔ بخدمت پیر فرستاد۔ بر عیالمند بودن خواجہ ملفوظ شاہد عدل اند۔ وہمچنین گذارش سلطان التارکین قدس سرہ بر عیالمندی آنحضرت دلالت دارد۔ و پور پیر حضرت سلطان التارکین قدس سرہ در سرور الصدور آوردہ است۔ روزے معین الاولیا پس از عیالمندی و فرزند آمدن بمن گفت۔ حمید الدین پیشتر در ہنگام جوانی و تنہائی آنچہ بر ضمیر من میگذشت بطلب بے طلب صورت مے پوشید اکنون درین روزگار پیری و عیالمندی فراپیش آمد۔ ہمہ آمدہا نے خاطر از ہراسے علم بدر آمدین نے شد۔ عرض کردم پیش از زادن عیسے علی نبینا و علیہ السلام ذکر المحراب وجد عندہا رزقا حال مریم بود۔ و پس از تولد ہزی الیک بجزع النخلۃ مقام اوگشت بہ شنیدن این جواب خوش وقت گردید باجملہ باندازۂ این گذارشہا آنہا کہ خواجہ معین الاولیا را حصور پندارند بعض پندار است حضرت میر فخر الدین قدس سرہ ارادت و خلافت از پدر بزرگوار

خویش داشت وبکمال هر دو عالم آراسته و صاحب تصرف بود۔ و پس از پدر بزرگوار مسند مشیخت
وارشاد بوجود او آرایش و آئین پذیرفت و چون ابداو بهی احیا بود و آن موضع ماندن نام
داشت که قریب به اجمیر است و چون حاکم آنجا به آنحضرت مزاحمت می نمود۔ خواجه بتقریب
آن در دهلی رفته بود۔ و از خواجه قطب الدین مثال تیار کنانیده آورده۔ و همین خواجه فخر الدین
بود و بعد وصال پدر پنجاه سال در مسند حیات بود۔ در قصبه سرواڑ که شانزده کروه از اجمیر
شریف است بتاریخ پنجم ماه شعبان سن ششصد و شصت و یک بقرب ایزدی شتافت و
نزدیک حوض قصبه سرواڑ مدفن یافت۔ بنده بزیارت آنحضرت مستعد بوده است رحمة الله علیه
حضرت خواجه ضیاء الدین قدس سره خدیو کمالات بود۔ بجای برادر بر مسند مشیخت جلوس
فرموده به سال ششصد و نود و پنج رخت هستی ازین جهان بربست حضرت حسام الدین قدس سره
خرد ترین فرزندان آنحضرت بود از چشم مردم غائب شده بطایفه ابدال و رجال الغیب
پیوست حضرت حسام الدین سوخته قدس سره پور پور حضرت خواجه فخر الدین است
سینه داغدار سوز محبت و دیده اشکبار در طلب داشت و دل دوخته ناوک مودت بود۔
بصحبت حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا بسر برده خوابگاهش در قصبه سانبهر
باختر سوی سرراه اجمیر است۔ پدرش بهیلو بادکم شده او را اهتمام گردانید۔ او نیز دو پسر
داشت۔ یکی سید معین الدین خورد مرید و خلیفه ما فرد حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی است
و بمعنی بحکم حضرت خواجه بزرگ صورت بسته پیش از ارادت آوردن باویزش نفس نافرجام
فیروزمند بود۔ و از باطن معین الاولیا بهره وری داشت۔ و او را خورد به نسبت خواجه بزرگ
میگویند و این منقبت او را بس است درویش کامل بود و از ارادت و ریاضت کار خود را بجای
رسانیده بود که بی واسطه از حضرت خواجه بزرگ استفاضه میکرد۔ دوم شیخ قیام الدین بابال
قدس سره خوش شکل و زیبا چهره دلاور و بزرگ منش بود۔ و این هر دو نیز فرزندان نامور
دارند۔ شیخ قطب الدین قدس سره پور پور نخستین است از اجمیر قدس سر آغاز آگهی بنوبت

سلطان محمود خلجی او را خطاب چشت خانی داده چند یود و دوازده هزار سوار گردانید - چون بغیر دریے نیروے سلطان پس از فرامان سال در اجمیر اسلام تا نگی گرفت خواست که چشت خان بیعت خوے پسند گرفته بود - نپذیرفت - شیخ بایزید بزرگ پسر یسین است یعنی از اولاد شیخ قیام الدین دانشمند بود و در روضہ معین الاولیا درس میگفت - شیخ احمد مجد شیبانی و دیگر بزرگان شاگرد او بودند - در هنگام شورش فرمانروائے دہلی از خیرگی بیکر پرستان اجمیر برخواسته رفت و بعد از دیر باز پسند و آمد سلطان از حسن عقیدت خود او را نباز چشت خان نیارا است بردوشت به بهانه سازی دور انداختن او خیال لسبته بغرض سلطان رسانید - مثل این برادر من شیخ بایزید بزرگ مدرس اجمیر بود - اکنون رفتن آن بانجا سبب استواری اسلام مے نماید بنا بر سخن چشت خان شیخ بایزید را دستورے بودن اجمیر شد دران روزگار جمعے بعرض سلطان رسانیدند که او از نژاد معینیه نیست - ازین رو دانشوران درویشان کهن سال و بزرگان آگاه حال قلمرو خود را فراهم آورده در پرستش باز کرد مخدوم شیخ حسین ناگوری و مولانا رستم اجمیری که علما و مشائخ یکتا بودند و دیگر چند آگاهان بر درستی نسب او گواهی دادند - پوشیدہ نماند خوشی کردن مخدوم شیخ حسین ناگوری به فرزندان شیخ بایزید گواه عدل است - اما شیخ جمالی رحمة الله علیه در سیر العارفین مے آرد - در ایامے که این حقیر بشرف زیارت مرقد مبارک شیخ معین الدین مشرف گشت از فرزندان ایشان صاحب سجاده شیخ بایزید بود رحمة الله علیه و او شیخے بغایت عظیم الشان بود شمس الدین طاهر که صد و پنجاه سال عمر داشت خرقه خلافت از شیخ بایزید یافته بود و سید شمس الدین را با حضرت سماء الحق والدین اتحادے تمام بود و با این احقر الانام شفقتے و محبتے داشت انتهے - وچون این بندهٔ کاتب حروف بزیارت روضه مقدسه خواجه بزرگ از سر قدم ساخته رفته بود - در آنوقت صاحب سجاده با جادہ آنحضرت دیوان حضرت علیخان بود که وجود آخشیجی او با حلیهٔ حضرت خواجه شباهت تمام داشت

۵۷ این شیخ رفیع الدین بایزید خورد نبیره شیخ بایزید بزرگ است نه شیخ تاج الدین بایزید بزرگ ۱۲

واز علوم عربیه نیز بهره گرفته بود و شرح ملا بخدمت حضرت مفخر الصوفیین محب النبی مولوی فخر الدین گذرانیده بود و در علوم فرس بهره وافر داشت ملاقات حاصل گشت فرمودند که از کدام قبیل خانه هستید بنده عرض داشت که از فرزندان حضرت قطب الواصلین شیخ الحرمین الشریفین شیخ یحیی مدنی چشتی گجراتی ام فرمان که معلوم شد شما از بندگان حضرت شیخ سید احمد سرواک[۱] از اولاد حضرت خواجه بزرگ قطب المشائخ معین الحق والدین حسن سجزی قدس سره است بوده باید۔ از ان باز با هرگاه که بنده بخدمت شریف میرسید استقبال و تعظیم تمام می کردند۔ روزی التماس کردم که آنحضرت از بزرگواران ما هستید چرا چنین با بدگر فرموده

گدا اگر تواضع کند خوی اوست

روزی این فقیر این ابیات در مدح آنحضرت گفته بخدمت گذرانیده ؎

مدحت سلطان عالم آشکارا گفتنیست | شاه ما را آفتاب دین و مذهب گفتنیست
گوهر تاج الولایت سید سالار چشت | بی تکلف حسب بجا این همه یکجا گفتنیست

این ابیات گرفته زیر مسند خود داشتند بنده را ظن غالب شد که شاید پسند خاطر گرامی نیفتاد بطرف این بنده متوجه شده فرمودند که جد من خواجه معین الدین خورد مریدو مستفیض از جد شما حضرت فرد حقیقت خواجه نصیر الدین چراغ دهلی اند۔ چنانچه این معنی در کتب سیر این خانواده مرقوم است و جهان آرا بیگم در مونس الارواح که تصنیف او است بدستخط خاص خود نوشته و اشتیاق بخدمت جد آنحضرت نگاشته و نسب نامه مهر خود مسجل ساخته بود آنرا باین بنده نمود و نسب سامی آنحضرت بقول او بدین وسائط به حضرت خواجه بزرگ می پیوندد و حضرت دیوان سید اصغر علیخان چشتی بن سید امام الدین بن سید منیر الدین بن سید سراج الدین بن سید ابو الفتح بن سید علم الدین بن سید ... برادر خواجه حسین بن سید معین الدین ثالث بن سید رفیع الدین بایزید خورد بن سید صدر الدین طاهر بن سید تاج الدین بایزید بزرگ بن سید شهاب الدین بن سید

[۱] شیخ کمال الدین احمد معروف به شیخ احمد بن شیخ نجم الدین بن شیخ قیام الدین نبیره حضرت خواجه بزرگ ... اولیا است ۱۲

کمال الدین عرف شیخ احمد بن سید نجم الدین بن سید قیام الدین بن سید خواجہ حسام الدین سوختہ بن خواجہ سید فخر الدین بن حضرت خواجہ بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی اجمیری قدس اللہ اسرارھم تمام شد بحر الاولیاء مولف حضرت پیرزادہ برجادہ ہر انچہ کہ بحق شاہ رشید الدین احمد آبادی در باب منسلکی ایشان نسبت حضرت شیخ احمد تصدیق فرمودند۔ این شیخ احمد اشارت بہ شیخ کمال الدین عرف شیخ احمد بودہ باشد۔ زیراکہ از کتب تواریخ مرہن است کہ بنا بر خواجہ قیام الدین نبان چیرہ دستی بیکر پرستان بصوبہ گجرات رفتہ بودند

منقول است

از محقق باخبر علام ہرور زبیرہ مفتی رحیم اللہ قرلیشی الاسدی اللاہوری۔ ھکذا فی خزینۃ الاصفیا

بہ ثبوت پیوستہ کہ حضرت خواجہ را دو اہلیہ پارسا و عفیفہ بودند۔ اول دختر سید وجیہہ الدین مشہدی عم سید حسین خنگ سوار است کہ والد بزرگوارش بحکم باطنی امام جعفر صادق رضی اللہ عنہ کہ او را بعالم رویا شدہ بود نکاح دختر خود بحضرت خواجہ کرد و نام نامی آن عفیفہ بی بی عصمت بود و سہ پسر والا گوہر از بطن آن عفیفہ بوجود آمدند یکے خواجہ ابوسعید۔ دوم خواجہ فخر الدین سوم خواجہ حسام الدین قدس اللہ سرہم العزیز و آنانکہ میگویند کہ حضرت خواجہ لاولد بود ہرگز این سخن لایق اعتبار نیست چراکہ شیخ فرید نبیرہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی ناگوری زبانی جد بزرگوار خود نقل کردہ است کہ روزے حضرت خواجہ بزرگ معین الدین بہ بندہ مخاطب شدہ فرمود کہ اے حمید الدین پیش ازین کہ قوی و جوان بودم و اولادے ہم نبود۔ ہرچہ کہ از رب العزت میخواستم بلا تکلف و دعا دندا میرسید۔ حالاکہ پیر شدم و فرزندہم بوجود آمدند مقصود بدعا دندا حاصل میشود۔ بندہ عرض کرد کہ بہ آنحضرت روشن است کہ تا وقتیکہ عیسیٰ علیہ السلام از بطن مادر خود بی بی مریم متولد شدہ بود۔ میوۂ ابستان و زمستان بے طلب و خواہش

باایشان میرسید۔ چون عیسے علیہ السلام متولد شد بی بی مریم انتظار رزق میکشید فرمان شد کہ شاخہائے نخل خرما را بجنبان تا خرمائے تازہ بر تو بریزند چون جنبانید خرمائے تر یافت پس در وقت سابق و حال این قدر تفاوت است حضرت خواجہ جواب او بشنید و پسندیدہ میگویند کہ عمر خواجہ ابوسعید فرزند آنجناب بہ پنجاہ سالگی رسیدہ بود و دو فرزند داشت و خواجہ فخر الدین فرزند ثانی آنحضرت بسیار بزرگ و صاحب نعمت بود و بعد انتقال خواجہ بست سال زندہ ماند و ہفتاد سال عمر داشت و ویرا ہم پنج پسر سعادتمند بوجود آمدند و در قصبہ سروار کہ از اجمیر بفاصلہ شانزدہ کروہ است برحمت حق پیوست و ہمانجا مدفون گردید و خواجہ حسام الدین پسر خورد آنحضرت غائب شد و بصحبت ابدال پیوست۔ در آنوقت او چہل و پنجسالہ عمر داشت و ویرا ہفت فرزند بودند و خواجہ حسام الدین سوختہ بسیار صاحب کرامت و خوارق بود و بہ نظام الدین اولیا مصاحب قبر شریف وے در قصبہ سانبہر بجانب مغرب از اجمیر واقع است و اہلیہ ثانی خواجہ دختر یکے از راجہائے ہند است و سبب آمدنش بنکاح آنجناب این است کہ حاکم قلعہ بتھلی کہ ملک خطاب نام داشت بر سر ہندوان۔ آن دیار تاخت آوردہ بسیارے را از ایشان بقتل رسانید و دختر راجہ را اسیر کردہ آوردہ و بطور نذر آن بخدمت آنحضرت گزرانید آنجناب او را قبول فرمودہ بنکاح خود سرافراز نمودہ نامش امۃ اللہ نہادند۔ و از بطن عفت آن تاج المستورات اول دخترے متولد شد کہ بنام بی بی حافظ جمال موسوم و بغایت عابدہ بود و ارادت بخدمت والد ماجد خود داشت و آنحضرت خرقہ خلافت او را عطا فرمودہ برائے ہدایت و تلقین مستورات ارشاد کرد۔ چنانچہ ہزارہا عورات بہ توجہ آن تاج المستورات بمقام قرب رسیدند و شوہر عالی گوہر آن عفیفہ شیخ رضی الدین نام داشت چنانچہ مزار پر انوار بی بی حافظ جمال متصل روضہ مقدسہ حضرت خواجہ واقع است و از وے دو پسر بوجود آمدند و در طفلی در گذشتند

رحمة الله علیهم جمعًا داشتند. خواجه فخر الملة والدین حسین چشتی اجمیری قدس الله سره که از فرزندان دلبند
و خلفائے ارجمند خواجه معین الدین حسن سجزی است جامع علوم ظاهری و باطنی و کمالات
صوری و معنوی بود و برائے حصول قوت حلال بکسب زراعت اشتغال داشت و بموضع
ناند که متصل اجمیر است سکونت می نمود. و تمام عمر در هدایت خلق گذرانیده در سال ششصد و
پنجاه و سه برحمت حق پیوست وی بعد وفات پدر بزرگوار تا بیست سال از صد حیات بود
وفات در قصبه سروار بوقوع آمد. و همانجا بر لب حوض سروار مدفن اوست. شیخ
حسام الدین سوخته قدس الله سره پسر شیخ فخر الدین بن شیخ المؤمنین خواجه معین الدین سجزی
است. سوخته آتش محبت و دوخته ناوک عشق بود به شیخ نظام الدین بدایونی لبیاک
صحبت داشت. پدر بزرگوارش او را بنام برادر خود خواجه حسام الدین بن خواجه بزرگ
معین الدین موسوم کرده بود که غائب شده بصحبت ابدال پیوسته بود وفات وے صاحب
شجره چشتیه در سال هفتصد و چهل و یک ارقام فرموده است و مزار پر انوارش در قصبه سانبهر
بجانب غروب بر سر راه اجمیر است. وے عمر طویل یافته که زیاده از صد سال بود
و از غایت سوز عشق و محبت مخاطب بخطاب سوخته شد. خواجه معین الدین خورد پسر
بزرگ شیخ حسام الدین سوخته است خرقه فقر و ارادت و خلافت از شیخ نصیر الدین
چراغ دهلی پوشید و بکمال کرامت معروف و بریاضت و مجاهده موصوف بود. کار بجائے
رسانیده بود که بلا توسط غیرے از روحانیت خواجه بزرگ معین الحق والدین حسن سجزی
استفاده میکرد. برادر خوردش شیخ قیام نام داشت که بغایت حسن و صورت و شجاعت و
هیبت و عظمت بود و از هر دو بزرگوار بسیار اولاد ماند. وفات شیخ معین الدین در سال
هفتصد و شصت و یک است. قطعه تاریخ وفات ؎

معین الدین متوکل رقم کرد   به پیش اهل جنت گشت مامور   معین الدین چو از دنیا سفر کرد
معین الدین کامل مطلع نور   دگر سال وصال او رقم کن   بتاریخش چو سفر گشت مامور

قطعهٔ تاریخ وفات خواجه حسام الدین سوختهٔ قدس سره

چون حسام الدین ز دنیا رخت بست | سال وصل آن ولی متقی
عاشق الله صدیق آمده است | هم حسام الدین سعید جنتی

قطعهٔ تاریخ وفات حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین قدس الله سره

معین الدین حسین هر دو عالم | دلش روشن ز انوار تجلی
تولیدش امام مجتبی خوان | وصالش نیر اکبر معلی

تاریخ وفات خواجه فخر الدین بن خواجه بزرگ

خواجهٔ دین جناب فخر الدین | شد گل رفت زین بهار جنان
وصل وجه ز خواجه والا | غلغلش گو آن مقتدای زمان

نقل فرمان

خواجه معین الدین قدس سره | مسیح مطالب و اسعاف تمام | فرمان محمد جلال الدین اکبر شاه

در مراقب آمال اولاد امجاد

درین وقت فرمان عالیشان سعادت نشان از مکمن عاطفت و احسان بادشاهی شرف
نفاذ یافت به بیره از جیتور که جمیع آن مبلغ یک لک تنگه مرادی است حسب الحکم
حقایق دستگاه قطب العارفین غوث الواصلین زبدهٔ آفاقیهٔ آصف خان مقرر
شد که حاصل سال بسال به زبده اماجد الاتقیا فی الایام کمال رتبت شیخ حسین وجه
مدد معاش ابدی و ضروریات آن داده باشد که بدعای دوام دولت ابد پیوند قیام و اقدام نماید

حکام کرام و دیوانیان و عمّال و متصدیان مهمات سرکار مذکور مقرر گشته ملمضع
مذکور را بتصرف گماشتهای سیادت پناه مشار الیه گزارند و از مال و جهات
و تمامی حوالات و اخراجات و کل تکالیف دیوانی معاف و مسلم و ترخان و مرفوع القلم شناخته
بهیچ اسم و رسم تعرض نرسانند و کشیده داشته مطلقاً پیرامون نگردند و جانب
شریف آن سیادت پناه را عزیز داشته در تعظیم و تکریم او کوشند و مردم او را
موفر دانند و هر ساله بفرمان و پروانچه مجدد محتاج ندانند حسب الحکم جهان مطاع از
مضمون صادر در نگذرند +

تحریر

المطاع العالی

بالمشافه العلیه العالیه خاقانیه ص

فرمان محمد جلال الدین اکبر بادشاه غازی

خواجه معین الدین چشتی بخط طلاء

مهر بادشاه

وکلاء حاکم متعهدان مهمات خطه اجمیر بدانند
که ورثه قطب الاقطاب بموقف عرض رسانیدند که در اراضی ایشان که در
جوار مقبره متبرکه قطب الاقطاب مومی الیه واقع است بعضی مردم اموات خود را
بی اذن ایشان دفن مینمایند اگر واقع باشد حکم فرمودیم که بعد الیوم هیچکس میت
خود را در اراضی جوار مقبره متبرکه مذکوره بی اذن فضیلت مآب کمالات اکتساب نتیجه المشائخ
والعظام خواجه حسین نبیره آن قطب الاقطاب و باقی ورثه دفن نکنند میباید که حسب الحکم عالی
عمل نموده تعدیم نرسانند و اعمال مراتبه که دران آستانه از قدیم الایام الی غایته بوده برقرار

دارند و مانع نشوند. درعهده دانسته درین باب توجه نمایند. تحریراً فی التاریخ شهر ذوالقعده سنه ۹۶۹ھ

خواجه معین الدین بخط طلاء

چون در باب ترویج و رونق لنگرخانه مرشد السالکین

میان اولاد امجاد آنحضرت سیما مشیخت آئین معرفت تزئین سیادت المشائخ العظام بقاء الاولیاء الکرام وجهه لازمی شیخ حسن و کمال نسبت شیخ حسین توجه و اهتمام تمام حال الدم مرتبت را العمدة الملک فضیلت شعار کامل الاخلاص فصاحت و ثار مستحسن الخدمت مستوجب الرعایت الموصوف بالنصفت نموده شیخ حسن را که شیخ و مرشد ایشان است به سجاده نشینی تصفیه فرموده‌ایم و فرمان واجب الاذعان عز صدور یافت که از قدیمی و جدیدی بحسب فرامین مطاع در وجه ضروریات و مدد معاش واردان آن لنگر منور و مدد معیشت مشیخت آئین مشار الیهم مقرر شده در بتصرف عمدة الملک مومی الیه باشد که سال بسال تمام و کمال بضروریات لنگر مذکور از عمارت و فرش و روشنی و مصالح طبخ یومیه و اعراض طعام مبلغ پانزده هزار تنکه مرادی به والده عفیفه مستوره آن سیادت المشائخ متعلق بوده تمام آنچه باشد مشار الیهم بسویت فضلاً بعد فضل نهاده به لنگر نجهش اثر سے آمده باشد مجاوران امو افق معمول قدیم الشان داده آنچه باقی ماند آنرا اهم بسویت حصه نموده هر یک حصه الخمس به هیئت الفت سلوک داشته مطلقاً مناقشه نکرده و تکلیف منازعت نرسانیده و باهم شرائط حرمت خاطر جمعی داشته دقیقه فروگذاشت نکنند می باید که از مضمون فرمان اشرف مطلقا عدول نکنند و هر یک بحصه خود راضی بوده زیاده طلبی نکنند حکام کرام و عمال و متاثران آن مقرر داشته لنگر فیض اثر جدا مسلم و برقرار داشته از جمیع حوالات و اخراجات و مطالب دیوانی و عمارات مرفوع القلم شمارند و هیچ جهت مدخل نکرده از تغییر و تبدیل مصئون

و مامون شناخت فرمان مجدد طلب ندارند +

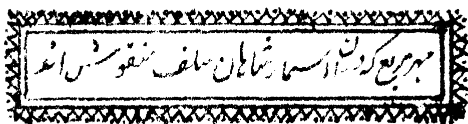
تحریر الی الامر العالی وغلیفه رمان

فی شهر شعبان المعظم سنه

پروانه صدارت پناه معالی دستگاه معرفت انتباه واقف مواقف العلوم والحکم اکابر الفضائل عدیل الوجه اتم مربی العلما مقوی الفضلا صدر شیخ صدر شیخ القدر شیخ عبدالنبی صدر

نقل فرمان

محمد نورالدین جهانگیر بادشاه غازی مشتمل بر سه قسمت محاصل دیهات اوقاف یک حصه در خرچ عرس و روشنائی - و یک حصه در مدد معاش مشیخت پناه شیخ حسین اولاد حضرت خواجه بزرگ و یک حصه فقرا تکیه داران +

طغرا باسم بادشاه آلتمغا

حضرت خواجه معین الدین چشتی

چون مواضعے که بصیغه وقف مزار فائض الانوار حضرت قطب العارفین غوث السالکین مقرر است قبل ازین موجب یادداشت واقع ۱۹ ماه امرداد الهی سنه حکم شده بود که از حاصل سه حصه نموده یک حصه را بجهت خرچ لنگر و روشنائی و اخراجات عرس روضه متبرکه نگاه داشته و یک حصه در وجه معاش مشیخت پناه شیخ حسین اعتبار نموده و یک حصه را بفقرا تکیه داران قسمت نمایند و حاجی مبرک حسب الحکم الاقدس شش موضع را که رقبه آن چهل و پنج هزار و هفتصد بیگه زمین و حاصل نه هزار و پنجاه روپیه شود سا از ان جمله یک حصه پانزده هزار بیگه زمین باشد و انل خرچ روضه منوره نموده و نیمه را که سی هزار و هفت صد بیگه باشد

بحاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل علیحده نه صد و نه نفر فقرا تنخواه داده
و فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشتند. شیخ عبدالرحیم وغیره شش صد و بست و هشت
نفر که بست و هفت هزار و چهل بیگه مدد معاش و بست یک من غله داشتند بحال خود
حکم شد و نیمه را برطرف فرمودیم و جماعه فقرا که سه هزار و دولت و سی بیگه و هفت من
و شش آثار غله داشتند بنظر اشرف نگذشت و اکثر از جماعه فقرا و تکیه داران
از اجمیر تا بیانه و در رکاب ظفر انتساب آمدند و بعرض مقدس رسید که زمین و غله مذکور
بآن جماعه از وقف روضه منوره مقرر بوده و حاصل وقف به فقرا و مساکین و حافظان
و تکیه داران که از موضع وقف مے یافتند. همین جماعه اند و آنهارا الغیر از زمین و غله
لنگر که از روضه منوره مقرر بود از محل وجه معیشت ندارند و جماعه کثیر اند بنابر آن فرمان
عالیشان مرحمت عنوان شرف اصدار و عز ایزاد یافت که جماعه در اجمیر بنظر اشرف
گذشته اند و اراضی و غله لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شد و یادداشت
خود درست ساخته اند بموجب یادداشت واقعه مسطور دارند و جماعه که از نصف کم حکم
شد و بعضے در کل برطرف شده اند اراضی و غله لنگر آنچه داشته اند از قرار نصف
متصدیان مهمات آنجا از ابتدائے خریف توی ئیل حسب الضمن تنخواه دهند که صرف
معیشت خود نموده بدعاے دوام دولت ابد قرین اشتغال نموده باشند و نیز حکم
اشرف اقدس بنفاذ پیوست که جماعه بموجب فرمان عالیشان جهانگیری مدد معاش
و غله لنگر داند و فوت شده اند ورثه آنها تحقیق نموده از محل قدیم از قرار نصف
تنخواه دهند و در آینده همین ضابطه بورثه متوفی مسطور دارند. میباید که حکام و عمال و
جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار آنحکم اقدس اعلے
کوشیده اراضی مذکوره را پیموده چک بسته تبصرف آنها باز گذارند و غله را از لنگر روضه
متبرکه مے داده باشند و تغیر و تبدیل به قواعد آن راه ندهند بعلت مال و جهات و اخراجات

و عوارضات [illegible] مستلزم تشویش و جرمانه محصلانه و ضابطانه و زرانه و داروغگانه و بیگار و بیگار
[illegible] و تقدیم مرفعی و صدی و قانون گوئی و ضبط هر ساله بعد از تشخیص حک و زراعت
دخل و تکالیف دیوانی بمطالب سلطانی مزاحمت نرسانند و درین باب هر ساله فرمان و فرمانچه مجدد
طلب ندارند و اگر در محل دیگر زمین داشته باشند آنرا اعتبار نکنند از فرموده درنگذرند
در عهده شناسند

شرح یادداشت

واقعه تاریخ روز [illegible] شانزدهم ماه مهر الهی سنه ۳ موافق یکشنبه ۲۴ رجب المرجب سنه ۲۷ اھ
در چوکی [illegible] الرحمت والاحسان عاقل خان برساله سیادت و نقابت پناه صدارت
دستگاه میران سید احمد قادری و نوبت واقعه نویسی شیخ عبدالرحیم وغیره چون موضع
[illegible] وقت مزار فائض الانوار قطب الاقطاب مقرر است قبل ازین بموجب یادداشت واقع
۱۹ ماه الهی سنه [illegible] از قرار حصه قسمت حکم شده بود که یک حصه را بجهت خرچ لنگر
درگاه [illegible] و اخراجات عرس روضه منوره نگاه داشته و یک حصه در وجه مدد معاش
شیخ [illegible] اشتباه نمود و یک حصه را برای فقرا و تکیه داران قسمت نموده دهند حالا حسب الحکم بموجب
[illegible] موضع که جمع آن چهل و پنجهزار و هفتصد بیگه زمین محاصل نه هزار و پنجاه روپیه
[illegible] یک حصه پانزده هزار بیگه زمین باشد و اصل خرچ روضه منوره نموده و تتمه
و حصه [illegible] هزار و هفتصد بیگه که حاصل شش هزار و هشتاد روپیه بموجب تفصیل ذیل به
هفتصد و [illegible] نفر جماعه فقرا که از نظر اشرف اقدس گذشته شش صد و بست و هشت نفر که بست
و هفت هزار و چهل و یک بیگه زمین و بست و یک من غله داشته نه هزار و پانصد و نود و هشت
بیگه [illegible] من غله بحال خود حکم شد و تتمه را برطرف کردند و موازی سه هزار و دو بست و
[illegible] هفت من غله و شش آثار اسامی جماعه بنظر اشرف اقدس نه گذشته اند الحال اکثر
از جماعه فقرا و تکیه داران از اجمیر تا ماندو درگاه سعادت آمدند حقیقت مذکور به تفصیل ذیل بعرض [illegible]

داشتند که جماعهٔ فقرا و تکیه داران از موضع وقف مقرر بود. و حاصل دهات وقف بجهت فقرا و
مساکین و حافظان و تکیه داران که در موضع وقف از قدیم الایام مفروز بودند همین جا عائد. و آنها
بجز زمین و لنگر که نوبت و شنبه مقرر بود از محل دیگر وجه معیشت ندارند و جمع کثیر اند بنا بر آن حکم
جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که جماعهٔ که از نظر اشرف گذشتند
و اراضی لنگر آنها از نصفی زیاده مرحمت شد و یادداشت واقع خود را درست ساخته بموجب
یادداشت واقع مسطور داشته و جماعهٔ که از نصف کم حکم شد و بعضی بالکل بر طرف حکم شد
آنها را غله و اراضی لنگر آنچه داشته از قرار نصف متصدیان آنجا تنخواه دهند و نیز
حکم شد که جماعهٔ که بموجب فرمان عالیشان مدد معاش و لنگر دارند و فوت شده اند ورثه
او را تحقیق نموده از محل قدیم نصف تنخواه دهند. و در آینده بورثهٔ متوفی همین ضابطه
منظور دارند بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد از پرگنهٔ اجمیر سرکار مذکور شرح یادداشت بخط
حمدة الملکی واقعه ساز ند شرح بخط سید احمد قادری داخل واقع ساز ند شرح حاشیه بخط واقع نویس
موافق واقع است شرح دیگر بخط مختار الدوله نخاقانی مدار المهامی اعتماد الدوله آنکه بعرض
مکرر رسانید شرح دیگر بخط دیانت خان زر از داد ۲۵ ماه شهریور الهی موافق واقع در ۲۶ شهر
رمضان سنه ۲۰ در واقعهٔ عبد الکریم بعرض اشرف رسید شرح دیگر بخط حمدة الملکی مدار المهامی
از حرف توی تیل فرمان عالیشان قلمی نمایند ۰ +

اراضی — غله

۱۱ بیگه		۲۲ ثار	
۱۰ بسوه			
۱۱ الہ بیگه		۸۰ ثار	اساء نوتی
۱۰ بسوه			
مجموعا سماء	نواهبداد		الہ بخش ولد جلال
محمود اراضی	غله	اراضی	غله
اراضی غله	بیگه ۲ ثار	بیگه	۲ ثار
۱۲ بیگه ۱۴			
۱۰ بسوه			

اراضی غله
سماہیگہ ۱۳ آثار
مشارالیہ مولا سماء
اجمیر عبدالغنی

اراضی غله

سما بگہ ۱۰۵ ار — اراضی غله ۳ آثار
ما بگہ قبل ازین حکم شد — اراضی ما بگہ غله
ما بیگہ — بگہ ۱۰

در بنولام رحمت شد

اراضی غله — منجمله

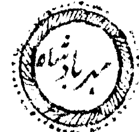
بگہ ۱۰ ار — اراضی بگہ غله ثار

احاطہ قاضی نظام — بگہ بحال خود حکم شد
اراضی ما بگہ غله ۲ ثار — اراضی بیگہ غله ثار

نقل فرمان

محمد نورالدین جہانگیر بادشاہ غازی بر چون عطیہ موضع گیلوتہ در وجہ معاش حضرت
شیخ علم الدین نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ رض +
خواجہ معین الدین چشتی

طغرا باسم بادشاہ

وقت و وقیعہ فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز ایزا دیافت کہ موضع
گیلوتہ متعلقہ پرگنہ ... سرکار صوبہ اجمیر کہ مبلغ ہفتصد و پنجاہ روپیہ جمع دارد ...
دلسیت من ابتداء خریف ... بوجہ مدد معاش حقائق و معارف آگاہ شیخ علم الدین ...

خواجه حسین نبیره قطب الاقطاب مقرب بادشاه جبر وصلی حسب الضمن مقرر باشد که
حاصلات آن را فصل بفصل سال بسال صرف نموده بدعاگوئی دوام دولت ابد پیوند اشتغال
مینموده باشند. میباید که حکام و عمال و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال مدد استمرار و استقرار
این حکم اقدس اعلی کوشیده موضع مذکور را بطریق درلست بتصرف مشارالیه بازگزارند و اصلاً
مطلقاً تغیر و تبدیل بدان راه ندهند و بعلت مالوجهات و اخراجات و عوارضات و کل
تکلیفات دیوانی و مطالبات سلطانی مزاحمت نرسانند و از جمع وجهات و حوالات معاف
و مسلم و مرفوع القلم شمرده درین باب هر ساله فرمان و حکم مجدد نطلبند و از فرموده تخلف
و انحراف نورزند و در عهده شناسند. مرقوم ۱۵ شهریور ماه الهی سنه ۲ جلوس معلی.
شرح ضمن مدد معاش باسم شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین موافق یادداشت واقع
روز ماه تیر الهی سنه ۱۳ جلوس مطابق یوم ... ۵ شهر شوال سنه ۱۰۲۰ هـ برساله
سیادت و نقابت پناه صدارت و معالی دستگاه صدر الصدور ... و موسوخان و نوبت واقعه‌نویسی
کمترین بندگان علی نقی آنکه حقائق و معارف آگاه شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین
نبیره حضرت قطب الاقطاب بنظر اشرف اقدس اعلی گذشت بموجب چهچهی
نواب خورشید احتجاب مهد علیا از قرار ۲۳ امرداد سنه ۲۲ حکم جهان مطاع آفتاب شعاع
گردون ارتفاع صادر شد که موضع کیلوته من الجمل پرگنه ... سرکار اجمیر که مبلغ هفتصد و
پنجاه روپیه جمع دارد بطریق درلست در وجه مدد معاش مشارالیه مقرر و مفوض باشد بموجب
تصدیق یادداشت قلمی شده شرح حاشیه بخط واقعه نویس مطابق واقع است شرح بخط قدوه
خواتین بلند مکان عمده مریدان اعتقاد نشان نظام الدین آصف جاهی آنکه داخل واقعه نمایند
بخط جمده الملکی مدار المهامی آنکه بعرض اشرف مکرر رسانند شرح بخط سیادت و نقابت پناه
موسوخان آنکه روز ماه ۱۲ امرداد الهی سنه ۲۲ مطابق یوم چهارشنبه شهر ذیقعده سنه ۱۰۲۶
مکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة العلیة العالیة اعتقاد الدوله

استحقاقانی حمده مملکی مدارالمهامی خواجه ابوالحسن از خرلیف نوسفان ییل فرمان قلمی نماید شرح حجتی آنکه بهتیا جیو سامابت موضع گسیلوته که مبلغ ہفتصد و پنجاه روپیہ جمع دارد۔ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین اجمیری در لسبت تنخواه دهند تحریر فے التاریخ ۲۷ خورداد سنه ۳۲ شرح بخط قدوه خوانین بلند مکان نظام الدین آصف جاہے آنکہ تصدیق نویسند۔

در نخیب اماہیر عماند دفتر صدارت منقوش شده

بصیغه مدد معاش

نقل فرمان

محمد نورالدین جہانگیر بادشاه ذخل الله نفی لیجہان بشهرن تمولیت و اثبات اولاد حضرت خواجه بزرگ قدس الله سره العزیز

طغرا باسم بادشاه

مہر که در آن اسماء از امیر صاحبقران تا شاه جہانگیر منقوش اند

خواجه معین الدین حسن العینی چشتی قدس سره

چون عنایت مراقبت حال سالکان مسالک حقیقت و رہروان مناہج تقوی و صلاحیت سیمات جمعے را که قامت باقامت ایشان بسمو حسب و علو نسب آراسته باشد از اہم اعظم مہمات امور سلطنت و خلافت عظمی میدانیم لهذا در عنوان فرمان عالیشان مرحمت عنوان از مکمن لطف و احسان شرف صدور عزایزا دیافت که از ابتداے خریف سحقان ییل منصب تولیت مزار فائز الانوار حضرت کرامت منزلت ہدایت مرتبت قطب الاقطاب کنز السالکین برہان المحققین غوث الاسلام والمسلمین بدستور سابق به سیادت و فضائل مآب کمالات اکتساب تورع و تقوی دستگاه قدوة المشائخ الکبار شیخ حسین

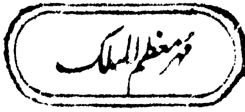
نبیره و صاحب مقام آنحضرت است مفوض و متعلق باشد که کما ینبغی بلوازم امر مذکور قیام
و اقدام نموده در رواج و رونق آن مزار کنز الانوار دقیقه نامرعی نگذارد - می باید که حکام کرام
و دیوانیان عظام و عمال کفایت فرجام و متصدیان مهمات دیوانی صوبه اجمیر آن
منشیمت پناه را متولی آن مقام عرش احترام دانسته - دست تعدی و تکفل او را
در امور متعلقه آن قوی دانند - خدام و موذنان و سائر عمله و فعله آن مزار فیض بخش مشار الیهم
را متولی خود دانسته آنچه شرائط اعزاز و احترام بوده باشد در جمیع امور تقدیم رسانیده از
صلاح و صوابدید موسی الیه بیرون نروند مختار الدوله العالیه مستشار الخلافة السلطانیه عمدة الملکی
مدار المهامی آنکه بکنفر نویسنده همراه آن فضائل مآب نماید که آنچه بدستور قدیم آبا و اجداد موسی الیه
داشته و حصه رسد شیخ مذکور باشد تصرف او بازگذارند و آنچه حصه عرس و روشنائی وغیره
بوده باشد بدستور سابق بعمل آورند باید که از فرموده تخلف و انحراف نورزند و در عهده شناسند +

نقل عبارت ظهر فرمان

شرح یادداشت واقعه بتاریخ آذر الهی ۴۴ امرداد الهی سنه موافق یوم چهارشنبه مطابق
۱۷ جمادی الثانی سنه ۲۱ بر رساله اعتقاد الملک العظمی اعتماد الخلافة الکبری عمدة الملک
مرتضی خان حسب الحکم جهان مطاع آفتاب شعاع عز اصدار یافت که تولیت مزار فائض
الانوار حضرت قدس سره و نور مرقده بدستور سابق به فضائل مآب کمالات اکتساب ورع
و شعار هدایت آثار ثابت قدم مشائخ الکبار شیخ حسین که نبیره و صاحب مقام آنحضرت است
مفوض و مرجوع باشد و نیز حکم شد که عمدة الملکی مدار المهامی نویسنده همراه مشار الیه نماید که آنچه
بدستور قدیم بطریق که آبا و اجداد موسی الیه داشته و حصه رسد شیخ مذکور باشد بمشار الیه بگذارند
و آنچه حصه عرس و روشنائی وغیره باشد - بدستور سابق عمل نمایند شرح حاشیه موافق
واقع است شرح دیگر بخط عمدة الملکی مدار المهامی اعتماد الدوله عرض مکرر رسانند شرح دیگر بخط
مقرب الحضرت سلطانی معتمد خان بتاریخ ماه مهر الهی سنه مکرر بعرض اشرف اقدس رسانیده

شرح دیگر بخط عمدۃ الملکی مدار المہامی فرمان قلمی شد +

۱

دستخط محمد باقر

طغرا خورد

تنبیہ المولف

بر حاشیہ ظہر فرمان تصدیق و یادداشت نشیان دفتر شاہی مندرج است

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ صاحبقران ثانی اخل اللہ تعالی نے الجنان
بحق محمد الرسول اللہ علیہ وسلم مشتمل بر منصب سجادگی +

خواجہ معین الدین چشتی بخط طلا

مہر مربع کہ اسماء شاہان تمر
از امیر صاحب قران تا بہ
صاحبقران ثانی منقوش اند

طغرا اسم صاحبقران ثانی
محمد شاہجہان بادشاہ بخط طلا

چون بعرض مقدس رسید کہ نذورات و فتوحات روضہ منورہ قدوۃ الواصلین مقرب
بارگاہ جبروتی بموجب محضر متولیان و اہالی موالی منقبت پناہ شیخ معین الدین
صاحب سجادہ و مجاوران مقرر است و در بعضی چیزہا مجاوران خرخشہ مے نمایند حکم
جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع شرف اصدار و عز انزاد یافت کہ

که نذورات و فتوحات آن مزار مورد الانوار بموجب محضر مذکور سوائے طلا آلات و نقره آلاتے
که بندگان اشرف اقدس ارفع همایون و شاهزادهائے والاگوهر عالیمقدار و دیگر مردم
بیارند بمشار الیه و مجاوران حسب التضمن مقرر باشد و هر جنس دیگر بخدمت روضه
منوره درکار باشد متولیان صرف نموده بعد از آنکه از کار بر آمده مندرس شود بشیخ
موسی الله متعلق دانسته داده باشند - و طلا آلات و نقره آلات اگر شکست و
ریخت یافته باشد آنرا راست نموده بروضه منوره متعلق دانسته نگاه دارند و احدے
دران مدخل ننماید و تصرف نکند - میباید که حکام و متصدیان مهمات حال و
استقبال برین موجب مقرر دانسته نگذارند که احدے مرتکب خلاف حکم اشرف
اقدس اعلے گردد - درین باب نهایت تاکید و قدغن عظیم دانسته هر ساله فرمان
و حکم مجدد طلب ندارند - از فرموده تخلف و انحراف نورزند - و در عهده شناسند
تحریراً فی التاریخ دوازدهم شهر رجب المرجب سنه ۱۲ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۰۵۰ هجری +
شرح یادداشت واقعه یوم الخمیس ۱۲ شهر شوال سنه ۱۳ جلوس مبارک مطابق سنه ۱۰۴۹ هجری
موافق ۲۵ ماه الهی برساله سیادت و نقابت پناه صفوت و معالی دستگاه رفیع القدر
رفیع الشان صدر الصدور موسویخان و نوبت واقعه نویسی کمترین بندها فدوی بعرض
اشرف رسانید که بموجب محضر متولیان و اهالی و موالی مشیخت پناه شیخ معین الدین صاحب
سجاده و مجاوران مقرر است و در بعض چیزها مجاوران خرخشه مے نمایند حکم جهان
مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد که انچه نذورات و فتوحات علاوه
از جنس طلا و نقره آلات که بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزادهائے
والاگهر و دیگران بیارند بمشیخت پناه مذکور و مجاوران بتفصیله ذیل مقرر و مفوض باشد
و هر جنس دیگر بخدمت روضه درکار باشد متولیان صرف نموده بعد ازان که از کار بر آمده مندرس
گردد به شیخ موسی الیه متعلق دانسته مے داده باشند - و طلا آلات و نقره آلات اگر

شکست و ریخت شود باز راست نموده متعلق روضه منوره نگاه دارند داخل تاریخ شهر ذی الحجه سنه ۱۱
جلوس موافق سنه ۱۱۲۷ھ بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد شرح دستخط سیادت و نقابت
دستگاه صدر الصدور داخل واقع نمایند وغیره وغیره +

حکم

آنچه متعلق روضه منوره داشته باشند طلاآلات و نقره آلات
آنچه بندگان حضرت خلافت پناهی و شاهزاده والاگهر
و دیگران بیارند و هر جنس که شکست و ریخت شود درست نموده
متعلق روضه منوره نگاه دارند +

هر جنس که در میان اشیاء متبرکه صاحب سجاده روضه منوره
هر جنس که بخدمت روضه منوره درکار باشد متولیان
تصرف نمایند و آنچه از کار برود و مندرس
شود به شیخ مذکور رسد +

مسی برنجی آلات هر جنس که درکار باشد از شمعدان چراغدان وغیره

قبرپوش جنده و سجاده پوش و قالیچه و دوچه و گلیچه و جاجم وغیره

زربفت وغیره پارچه تاری گجراتی که بر قبر پوشند

تعلق شیخ معین الدین مذکور داشته باشد

نقد از اشرفی و مثقالی یا هر جنس سکه که باشد

پارچه سفید از خاصه وغیره ششصدی یا پلنگ پوش سفید و رنگین +

شمشیر وغیره تا جمدهر

دوحه از فرجی یا حلقه وغیره یا هر جنس باشد

حیوانات از فیل تا اسب

تعلق مجاوران

از مرادی و کوڑی تا پال سیا

پارچه سفید چهار صدی و سه صدی و فرد تر از آن وغیره

میش و مرغ

مهر | مهر | عبارت داخله روزنامچه وغیره | مهر دفتر | مهر سوسنجان

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاهجهان بادشاه غازی مشتمل بر عطیه موضع دلواره بوجه معاش اولاد خواجه بزرگ قدس سره

الله اکبر

خواجه معین الدین حسن چشتی — طغرا باسم بادشاه بخط شنگرف

مهر مربع که اسماء شاهان دهلی
تا به امیر تیمور صاحبقران منقش است

چون بموجب فرمان عالیشان سعادت نشان موضع دیواره من اعمال حویلی پرگنه اجمیر در وجه مدد معاش شیخ علم الدین برادرزاده خواجه حسین نبیره غفران پناه رضوان دستگاه مقرب بارگاه جبروتی مقرر بود داعی ودیعت حیات سپرده درینولا که بعرض مقدس رسید حکم جهان مطاع گردون ارتفاع شرف صدور و عز ورود یافت که موضع مذکور در بیست بدستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجه مدد معاش مستحقان شیخ علاء الدین وغیره اولاد شیخ علم الدین مزبور از ذکور و اناث حسب الضمن مقرر و مفوض باشد که حاصلات آن را فصل بفصل سال بسال صرف معیشت خود نموده بدعاگوی دوام دولت ابد مدت اشتغال نموده باشند میباید که حکام و عمال متصدیان مهمات و متکفلان معاملات و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال در استمرار و استقرار این حکم اشرف اقدس اعلی کوشیده آن موضع را بتصرف مشارالیهم باز گذاشته از تغیر و تبدیل مصئون و محروس شناسند و از جمیع وجوهات و عوارضات معاف و مسلم و مرفوع القلم شمرند و اگر در محل دیگر

چیزے داشتہ باشد آنرا اعتبار نہ کنند و شخصے را کہ از اولاد شیخ علم الدین نوکر باشد شریک شیخ علاء الدین مذکور در انموضع نسازند بسیار چودھریان و مقدمان و مزارعان و رعایائے آنجا آنکہ مالواجب و حقوق دیوانی را فصل بفصل سال بسال آنہا جواب میگفتہ باشند از فرمودہ تخلف و انحراف نورزند۔ تحریر فے التاریخ شہر ذالحجہ سنہ ۱۶ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۰۵۲ ہجری ؛

حضرت خواجہ معین الدین چشتیؒ

شرح یادداشت واقعہ بتاریخ یوم الاربعا ہشتم شہر رمضان المبارک سنہ ۱۶ جلوس ہمایون مطابق ۱۴ روز ماہ الٰہی موافق سنہ ۱۰۵۲ھ برسالہ سیادت و نقابت پناہ نجابت و ہدایت دستگاہ مورد مراحم بیکران بادشاہی مطلع عنایات نمایان شاہنشاہی صدر جلیل القدر سید جلال و نوبت واقعہ نویسی بندہ درگاہ معین الدین برادرزادہ خواجہ حسین نبیرہ قطب الاقطاب کہ در شہر رجب المرجب سنہ ۱۶ جلوس ہمایون بعرض مقدس و معلے رسید کہ موضع ولواڑہ من اعمال پرگنہ اجمیر بموجب فرمان عالیشان از قرار تاریخ ۲۷ شہر یور ماہ الٰہی سنہ در وجہ مدد معاش شیخ علم الدین مقرر بود او فوت شدہ حکم جہان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع صادر شد کہ موضع مذکور دستور سابق بشرط قبض و تصرف در وجہ مدد معاش شیخ علاء الدین مذکور تا اولاد متوفی ہر کس کہ نوکر گشتہ با شیخ علاء الدین شریک نباشد بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد۔ شرح بخط سیادت و نقابت پناہ عمدۃ الملکی مدار المہامی آنکہ داخل واقعہ نمایند۔ شرح حاشیہ بخط سیادت و نقابت پناہ صدر جلیل القدر سید جلال آنکہ داخل واقعہ نمایند۔ شرح حاشیہ بخط واقعہ نویس مطابق واقعہ است۔ شرح بخط سیادت و نجابت پناہ مختار الدولہ خاقانی عمدۃ الملک مدار المہامی آنکہ بعرض مکرر رسانید۔ شرح بخط اقبال پناہ افادت و

افاضت دستگاه سعد الله خان آنکه بتاریخ ۲۴ شهر رمضان سنه ۱۶ جلوس همایون مکرر بعرض
اشرف اقدس رسید شرح بخط سیادت و نجابت حشمت و شوکت دستگاه قدوه خوانین
بلند مکان عمده امرای رفیع الشان ناظم مناظم ملک و مال ناهج مناهج ملک و اقبال
گنجور اسرار بادشاهی دانای ضمیر عقل آگهی عمدة الملک مدار المهامی اسلام خان آنکه فرمان
عالیشان قلمی نمایند ◆

مهر عبد الغنی دانا

مهر جلال شاه صدر الصدور

مهر بهگوانداس

فی التاریخ سنه ۶ جلوس

تاریخ ۲۶ شهر محرم الحرام سنه ۶ جلوس مطابق ۲۷ آذر ماه الهی نقل بدفتر خاص نموده شد
بتاریخ ۶ شهر صفر سنه ۶ جلوس موافق سنه ۱۰۵۳ هجری نقل گرفته شد معه نور محمد بموجب
یادداشت واقع فرمان عالیشان قلمی نمایند ◆
بواقع مقابله نموده داخل روزنامچه واقع تاریخ ۱۰ شهر رمضان سنه ۶ معرفت نور محمد داخل شد
بتاریخ ۲ شهر رجب المرجب سنه جلوس نقل شروع شد ◆
بتاریخ ۲۹ شهر جمادی الثانی سنه ۷ جلوس همایون موافق سن یکهزار و پنجاه و سه مطابق
بتاریخ ۲۳ ماه شهریور الهی معه نور محمد بدفتر استفسار رسید ◆

من مولف اصل فرمان از خدمت الوهیت پناه ربوبیت دستگاه مرشدزاده آفاق
رهنمای علی الاطلاق حضرت شیخ منیر الدین صاحب سجاده نشین بارگاه ملائک پناه
مسجود عالم و عالمیان قبله برحق و کعبه یقین دریافته سوادش گرفتم و عند الاستفسار فقیر حضرت
مشیخت پناهی فرمودند که پیش از پدر بزرگوار ایشان منصب سجادگی در اولاد حقیقی حضرت
شیخ علاء الدین یکی بعد دیگری مقرر و مفوض بود اما در زمانیکه شاه عالم بهادر شاه غازی
بعد فتح کامل بخش بزیارت روضه شریف وارد اجمیر شد باستماع کلمات ناشایسته که از زبان

شیخ فخرالدین سجادہ نشین وقت کہ او از نبائر حضرت شیخ علاءالدین بود منصب سجادگی بحضرت غفران پناہ شیخ سراج الدین کہ از بنی اعمام شیخ فخرالدین بودند مفوض فرمود۔

نقل فرمان

محمد شہاب الدین شاہجہان بادشاہ غازی مشعر باثبات اولاد حضرت شیخ بزرگ +

طغرا باسم بادشاہ

خواجہ معین الدین چشتی

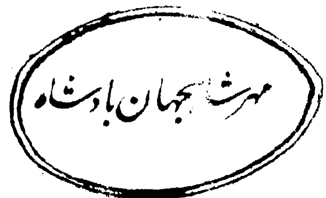
درینوقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار وعز ایراد یافت کہ منصب سجادگی غفران پناہ رضوان دستگاہ قطب الاقطاب مقرب بارگاہ جبروتی سعادت مآب کمالات اکتساب نتیجۃ المشائخ العظام شیخ معین الدین از تغیر شیخ ولی محمد بلامشارکت ومساہمت احدی حسب الضمن بعقدہ مسلم باشد کہ کما ینبغی بلوازم ومراسم منصب قیام واقدام نمودہ دقیقہ از دقائق حزم واحتیاط دران باب نامرعی نگذارند میباید کہ حکام وعمال ومتصدیان مہمات دیوانی جاگیرداران وکروڑیان حال واستقبال در استمرار واستقرار این حکم اشرف اعلی کوشیدہ مشارالیہ را صاحب سجادہ دانستہ دست تصدی مشارالیہ را در امور متعلقہ آن مرفوع ومطلق داشتہ نگذارند کہ دیگرے دران منصب مدخل نماید وپیرامون آن گردد۔ بجند مرہ عملہ وفعلہ وزائران وخطالفان آن روضہ منورہ آنکہ مشارالیہ را صاحب سجادہ علی الاطلاق دانستہ تمامی امور متعلقہ ومرجوعہ را مخصوص او شمرند از فرمودہ تحاشی وانحراف نورزند +

شرح موافق یادداشت واقع بتاریخ اسفندارآبان الهی سنه ۲ موافق یوم شنبه بتاریخ
۹ شهر ربیع الاول سنه ۱۰۳۹ه برساله سیادت و نقابت پناه صدارت و معالی دستگاه
جلیل القدر رفیع المکان صدر الصدور موسوی خان و نوبت واقعه نویسی کمترین بندگان
قاسم علی آنکه باهتمام شیخت پناه شیخ معین الدین انچه بتاریخ ۲۹ ماه مهر الهی سنه ۲ بنظر اشرف
اعلی گذشت حکم جهان مطاع آفتاب شعاع صادر شد که سجادگی قطب الاقطاب
مشار الیه رحمت فرموده بلا مشارکت غیرے از تغییر خواجه ولی محمد شرح بخط عمدة الملکی
مدار المهامی آنکه داخل واقعه نمایند شرح بخط صدارت و نقابت پناهی آنکه داخل
واقعه نمایند شرح حاشیه بخط واقعه نویس مطابق واقع است شرح بخط عمدة الملکی
بعرض مکرر رساند شرح بخط مقرب الحضرت السلطانی حکیم مسیح الزمان آنکه بتاریخ ۷ ماه
آذر الهی سنه ۲ مکرر بعرض اشرف اعلی رسید شرح بخط عمدة الملک رکن السلطنة القاهره
موتمن الدولة الباهره مختار الدوله خاقانی عمدة الملک مدار المهامی علامی افضل خان آنکه
فرمان عالیشان بتسلیم نمایند۔

نقل فرمان

محمد شهاب الدین شاهجهان بادشاه غازی به مشتمل اثبات اولاد حضرت خواجه بزرگ قدس سره

خواجه معین الدین چشتی

طغرا باسم بادشاه

درین وقت فرمان عالیشان سعادت نشان شرف اصدار و عز انزاد یافت که موضع
گنانہرہ من اعمال حویلی اجمیر سرکار و صوبه مذکور بطریق دولسبت ابتدای نصف خریف

قوی‌ئیل در وجه مدد معاش مشیخت پناه حقایق آگاه شیخ معین الدین نبیره حضرت
خواجه معین الدین حسن چشتی از آنجا که بتاریخ ۲۰ ماه رمضان المبارک سنه ۱۱۴۱ه بنظر اشرف اقدس اعلی
گذشت و بعرض مقدس معلی رسید حکم جهان مطاع آفتاب شعاع گردون ارتفاع
صادر شد که یک موضع از پرگنات سرکار اجمیر که یکهزار روپیه حاصل داشته باشد
در وجه مدد معاش مشارالیه مرحمت فرمودیم. بمقتضای شرفی بعد مرحمت شد بموجب بطریق
یادداشت قلمی شد. شرح بخط عمدة الملک مدار المهامی آنکه داخل واقعه نمایند. شرح بخط
صدارت و نقابت پناهی آنکه برساله کمترین بندها داخل واقعه نمایند. شرح حاشیه بخط واقعه
نویس موافق واقعه است. شرح بخط عمدة الملکی آنکه بعرض مکرر رسانند. شرح بخط اقبال پناه
حکیم مسیح الزمان آنکه بتاریخ ۱۲ ماه مهر الهی سنه ۴ مکرر بعرض اشرف اقدس اعلی رسید. شرح بخط
عمدة الملک رکن السلطنة القاهره مؤتمن الدولة الباهره مختار الدوله بخاقانی عمدة الملک مدار المهامی
علامی فضل خان آنکه از نصف خریف قوی‌ئیل فرمان عالیشان قلمی شد +

السر ۱ ہزار حاصل

موضع گنا بیڑه از حویلی سرکار اجمیر

ہزار رقبه

حاصل کامل سنه ۱۰۴۸ ه

۱۱۰ عصر

جمعے تنخواهی از تغیر جاگیردار

شرح بخط عمدة الملکی آنکه از صوبه سرکار اجمیر موضع گنا بیڑه تنخواه نمایند با موضع درست

تنبیه مولت

تقسیم ده مولت موضع گنا بیڑه ادیده است ثبت است که با تنها ست تالاب کهیکر رفته بود موضع مذکور قریب کهیکر واقع است

نقل چٹھہ فرمان

شاہ عالم بہادر شاہ بادشاہ غازی بن اورنگ زیب عالمگیر بادشاہ غازی در باب تقرر عہدہ سجادگی بعد تحقیق نسبت اولاد حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز بتاریخ روز چہارشنبہ نوزدہم شہر صفر المظفر سنہ ۵ جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۲۲ھ مطابق ۸ افروری ماہ برسالہ لائق العنایت والاحسان مورد مراحم ۔ خدیو گیہان صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امجد خان صدر جہان و نوبت واقعہ نگاری فدوی درگاہ آسمانجاہ عبد العزیز قلمی میگردد حکم صادر شد کہ منصب سجادہ نشینی روضہ منورہ حضرت قطب الاقطاب واقع بلدہ دار الخیر اجمیر از تغیر شیخ فخر الدین ۔ بہ شیخ سراج الدین ولد شیخ ابو الفتح و موضع گیلونہ عملہ پرگنہ از سرکار و صوبہ مذکور جمع دو ہزار روپیہ بابت باریافت معزول و یک ہزار روپیہ از خزانہ روضہ مزبور با نذور و فتوح آنجا مشروط سوائے حصہ موضع دلواڑہ پرگنہ حویلی صوبہ مذکور و پنج آنہ یومیہ کہ بلا شرط مقرر دارد در وجہ مدد معاش او مقرر فرمودیم ۔ اگر در محلہ دیگر چیزے داشتہ باشد آنرا اعتبار نہ کنند واقع ۲۸ ربیع الآخر سنہ ۴ جلوس موجب تصدیق یادداشت قلمی شد بموجب اسناد ذیل مشارٌ الیہ بلا شرط مقرر است ۔

بموجب فرمان تحریر ذالحجہ سنہ ۱۱ عہد حضرت　　　بموجب فرمان ۱۳ جمادی الاول سنہ ۱۸

حصہ موضع دلواڑہ　　　۵ یومیہ

بموجب فرمان والا شان عہد حضرت مرقوم ۲۱ رجب سنہ ۸ سجادہ نشینی و مدد معاش و ذیل نذور و فتوح روضہ مسطور بہ سید محمد مقرر بود بعد فوت او بموجب فرمان مرقوم ۱۵ جمادی الاول سنہ ۴ بشیخ فخر الدین پسرش مقرر شدہ ۔

سامان

گیلونہ　　ہزار جمع موضع　　　الصلہ روپیہ معہ اصل اضافہ

درعوض المشارالیه سوای بلاشرط مقرر شد +

شرح دستخط امارت و ایالت پناه بسالت و شهامت دستگاه عمدهٔ فدویان عقیدت نهاد
زبدهٔ مخلصان با اعتقاد منظور نظر بادشاهی مورد الطاف نامتناهی مهبط اعطاف بیکران
خانزادهٔ شجاعت نشان صمصام الدوله بافرهنگ بخشی الممالک امیر الامرا بهادر نصرت جنگ
سپه سالار نائب اعتضاد خلافت و سنان برای اعتضاد سلطنت و کشورکشائی معاقد دین
و دولت سپه آرائی معارک فتح و نصرت گنجور اسرار بادشاهی دانا ضمیر انجمن پیرای محفل دانش
و بینائی صاحب الرای عالم آرای دستور وزرای ممالک مدار ارباب وکلا ذوالاقتدار صاحب
الشوکت والعظمت والاحتشام واجب العزت والشرف والاحترام قدوهٔ خوانین عمدهٔ
امرای عظیم الشان رکن السلطنت العلیه نظام الملک آصف الدوله آنکه داخل واقع نمایند
کما فضلت

سجاده نشینی روضهٔ منوره از تغیر شیخ فخر الدین +

شرح دستخط وزارت پناه کفایت دستگاه لایق العنایت والاحسان شایستهٔ مراحم
بیکران هدایت الله خان نائب دیوان اعلی آنکه داخل واقعه نمایند شرح دستخط لایق
العنایت والاحسان مورد مراحم خدیو کیهان سید رفیع الحق سید احمد و سید محمد خان
سید جهان آنکه داخل واقع نمایند بعرض اقدس رسید المشار الیه از نبایر قطب الاقطاب
مهذب و مرتاض است حکم شد خدمت مذکور از تغیر شیخ فخر الدین بدستور معزول المشار الیه
مقرر باشد +

معاش مشروط   حکم شد

مدد معاش مشروط معزول بموجب فرمان مرقوم ۲۵ جمادی الاول سنه ۳ بابت اصل و اضافه
بموجب ۲۱ صفر سنه ۴۲ موضع [illegible] در [illegible] سالانه +

گیلوتہ ۶ پرگنہ زرانئہ سرکار صوبہ مذکور | از خزانہ روضہ مذکور
ال ہزار جمع موضع | ال سالانہ ال ہزار

گیلوتہ عملہ پرگنہ زرانئہ سرکار صوبہ مذکور | از خزانہ روضہ مسطور
ال ہزار جمع موضع در وجہ بست | ال ہزار عصہ
تحریر شد بتاریخ نہصد سنہ الیہ | مطابق وقائع کل است

مہر صدر جہان

مہر عبد العزیز فدوی شاہ عالم بادشاہ

مہر اخلاص خان فدوی شاہ عالم بادشاہ

تاریخ ۲۳ صفر سنہ ۵ داخل سیاہہ | تاریخ ۲۶ صفر سنہ تصدیق بدفتر الیہ گذشت
بست سوم صفر المظفر نقل بدستور دیوان الصدارت رسید معہ جیوراج داخل آوارجہ شد
ثانی الحال بنظر درآمد | پانصد روپیہ دیگر ہر بست و معزول مرحمت شد

نقل چٹھہ فرمان

محمد شاہ بادشاہ غازی باب تقرر منصب سجادگی بنام شیخ منیر الدین صاحب نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ قدس اللہ سرہ العزیز

تاریخ روز یکشنبہ چہاردہم شہر رمضان سنہ ۲ جلوس معلی موافق سنہ ۱۱۳۲ الہجری مطابق شہر ماہ برسالہ سیادت و نقابت رتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدہ امرائے رفیع الشان زندہ خوانین بلند مکان۔ لائق المرحمت و الاحسان مقرب حضرت الخاقان معتمد الملک میر جملہ معظم خان خانخانان بہادر مظفر جنگ ترخان

نوبت واقعه نگاری کمترین خانه زادان درگاه سپهر احتشام مولانا سراج قلمی میگردد حکم صادر شد که منصب سجاده نشینی روضه منوره حضرت قطب الاقطاب واقع دار الخیر اجمیر از انتقال شیخ سراج الدین به شیخ منیر الدین پسرش و موضع گیلوته عمله پرگنه سرکار صوبه مذکور بجمع دو هزار روپیه بابت بازیافت متوفی و یک هزار روپیه سالانه از خزانه روضه مذکور باندوز فتوح مشروط سوای حصه موضع دلواره عمله پرگنه حویلی صوبه مذکور و پنج آنه روپیه بلاشرط از وجه مدد معاش او مرحمت شد و دیم اگر در محل دیگر چیزی داشته باشد آنرا اعتبار نکنند واقعه غره رجب سنه ۲ بموجب تصدیق یادداشت قلمی شد +

بموجب اسناد ذیل بشار الیه مقرر است +

بموجب فرمان تحریریه ۱۶ ذی الحجه سنه ۱ عهد حضرت	بموجب فرمان ۱۳ جمادی الاول سنه ۱۸ عهد حضرت خلد مکان
حصهٔ موضع	۵ ر

در نیولا بشار الیه سوار بلاشرط مرحمت شد

بشرح دستخط

موتمن الدولة العالیه معتمد السلطنة الیه عمدهٔ امرای رفیع الشان زبدهٔ خوانین بلند مکان ناظم مهام ملک و مال ناهج مناهج دولت و اقبال صاحب السیف و القلم رافع الوا العلم وزیر صاحب تدبیر بیکرنگ جمدة الملک مدار المهام قطب الملک یمین الدوله سید عبد الله خان بهادر ظفر جنگ سپه سالار یار وفادار دستور الوزرا آنکه داخل واقعه نمایند +

شرح دستخط

سیادت و نقابت مرتبت امارت و ایالت منزلت شوکت و حشمت منزلت عمدهٔ امرای رفیع الشان زبدهٔ خوانین بلند مکان لایق المرحمت و الاحسان مقرب حضرت خاقان معتمد الملک مدار المهام معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان آنکه داخل واقعه نمایند +

سیاهه

خواجه معین الدین چشتی

از روے سیاهه بمهر عمدة الملک بخشی الممالک امیر الامرا بهادر رسیده که سید منیر الدین پسر
سید سراج الدین سجاده نشین درگاه حضرت قطب الاقطاب   که سید مذکور
فوت شده امیدوار است که بموجب پدر بسجاده نشینی آنجا سرفراز شود لعرض اقدس
رسید که تجویز نامه بمهر احمد علیخان صدر جزو آنجا نیز رسیده که سید سراج الدین سجاده نشین
فوت شده سید منیر الدین پسر متوفی طالب علم بصلاح و تقوے آراسته لائق سجاده نشینی است
بدستور پدر بنام موصی الیه سرافراز شود حکم شد منظور +

کما فصلت

سجاده نشینی روضه مسطور از انتقال شیخ سراج الدین بمشار الیه پسرش

حکم

معاش بازیافت سابق
مدد معاش مشروط شیخ سراج الدین متوفی بموجب یادداشت واقع عهد   مرقوم
سوم جمادی الاول سنه ۳ ۲۵ رمضان سنه الیه لعرض مکرر رسید فرمان درست گشته +

موضع گیسلو علاقه گپته زانه   سالانه

السـ [illegible]   الـ [illegible]

گیلوتہ عملہ پرگنہ نرائنہ صوبہ مذکور　　　سالانہ از خزانہ مسطور

الـــــــ ///　　　　الـــــــ ///

تحریر فی التاریخ شہر صدر سنہ الیہ

مہر بلا اسرام　　　مہر میر جملہ معظم خان خانخانان

معہ جان محمد قول　　　بتاریخ دوم شہر ذیحجہ سنہ

مطابق واقع کل است

بتاریخ چہار دہم شہر رمضان سنہ　　　بتاریخ ۱۲ شہر رمضان سنہ جلوس والا　　　۲۱ رمضان سنہ جلوس والا

تصدیق بدفتر الیہ گشت معہ جان محمد قول.　　　نقل بدفتر وقایع کل سپرده　　　داخل وقایع کل نموده

بتاریخ دوم شہر ذیحجہ جلوس والا نقل بدفتر.　　　داخل اوارجہ نموده　　　داخل فہرست ایلچیان نموده

دیوان صدارت العالیہ سپرده معہ جان محمد قول

نقل چٹھہ

محمد شاہ بادشاہ غازی بنام سید محمد حسن برادر عم زاد شیخ سراج الدین صاحب سجادہ بتاریخ روز جمعہ ششم ذیحجہ سنہ احد جلوس مبارک موافق سنہ ۱۱۳۱ ہجری بر رسالہ سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایات بادشاہی قابل مرحمت ظل الٰہی صدر رفیع القدر صدر الصدور سید امیر خان و نوبت واقعہ نگاری کمترین خانہ زادان درگاہ آسمانجاہ غلام علی قلمی میگردد حکم صادر شد کہ نیم روپیہ بلا قصور یومیہ از اوقاف روضہ منورہ حضرت　　　واقعہ بلدہ عمدہ دار الخیر اجمیر در وجہ مدد معاش محمد حسین و غیرہ متعلقان محمد حسین بن سید اسد اللہ مرحمت فرمودیم اگر دخل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نکنند واقعہ بہم ۲ شوال سنہ احد تصدیق یادداشت قلمی شد +

شرح دستخط موتمن الدولة العلیہ معتمد سلطنت الیہ عمدہ امرائے رفیع الشان بدیع خوانین بلند مکان ناظم و مناظم ملک و مال ناہج مناہج دولت و اقبال صاحب سیف و القلم رافع اللواء والعلم صاحب تدبیر یکرنگ عمدۃ الملک مدار المہام قطب الممالک یمین الدولہ سید عبداللہ خان بہادر ظفر جنگ سپہ سالار یار وفادار دستور الوزرا آنکہ داخل واقع نمائند +

شرح دستخط سیادت و نجابت پناہ شجاعت و شہامت دستگاہ سزاوار عنایت بادشاہی قابل مرحمت سید شیخ الحق صدر الصدور - سید امیر خان آنکہ داخل واقع نمائند +

خواجہ معین الدین چشتی

از روے تجویز نامہ بہیر میر عبدالقادر متولی روضہ منورہ حضرت کہ متعلقان محمد حسن نبیرہ حضرت خواجہ معین الدین چشتی بہیچ وجہ معیشت ندارند استحقاق بدرجہ کمال دارند بنا برآن پانزدہ آنہ یومیہ بلا قید آسامی تجویز نمودہ امیدوار درجہ پذیرائیست بعرض اقدس رسید بشرح صدر حکم شد۔

۸ ر بلا قصور یومیہ

مشارالیہ	خدیجہ
صغیر ۲ر	۲ر
رقیہ ہمشیرہ ار	سعید النسار ار

مسماۃ راحت النسار وغیرہ ہمشیرہ زادہ

۲ر

مشارالیہا ار	مسماۃ لطیفہ ار

تحریر فی التاریخ صدر سنہ الیہ

مطابق واقع گل است بر حاشیه ابن نقل مکرر رسانده

بست و نهم سنه جلوس مبارک بعرض مکرر رسید

پس پشت جریده حسنله منشیان دیوان شاہی بسیار است

چهاردهم صفر سنه احد جلوس

نقل فرمان

ابوالعدل عزیزالدین عالمگیر بادشاه غازی ظل الله فی العباد بسم سبحانہ تعالے شانہٗ

خواجه معین الدین چشتی قدس الله سرہٗ

طغرا الخط طلا باسم بادشاه

درینوقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد که موضع بده گانو دلسب بجمع شصت و چهار هزار دام عمله سرگنه حویلی دار الخیر اجمیر که پانصد روپیه حاصل آنست از تغیر سنجر علیخان غیره در وجه انعام میر غیاث الدین غیره پیران و متعلقان حضرت شاه نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب بطریق التمغا با فرزندان نسلاً بعد نسلاً بطناً بعد بطن بمعافی توفیر از شریف حمعتان بل حسب الضمن مقرر باشد باید که فرزندان نامدار کامگار والاتبار و وزرای ذوی الاقتدار و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایة وجام

و متصدیان مہمات سلطانی و متکفلان معاملات دیوانی و جاگیرداران کرور یان حال و استقبال ابداً موبداً
در استقرار و استمرار این حکم مقدس و معلے کوشیده موضع مرقومه را در نسبت نسلاً بعد نسل
و بطناً بعد بطن خالداً و مخلداً بتصرف آنها با فرزندان باز گزارند و از صواد م تغیر
و تبدیل مصئون و محروس دانسته بعلت پیشکش صوبه داری و فوجداری و مالوجهات و
اخراجات مثل قلعه و محصلانه و داروغگانه و بیگار شکار و ده نیمی و مقدمی و صد دهی و
قانون گوئی متراحم و متعرض نشوند و توقیر کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچه
از حسن تردد آن میفزاید معاف و مرفوع القلم شمارند. درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ
دانسته سند مجدد نه طلبند و از ریع کرامت تبلیغ و الا تخلف و انحراف نورزند شرح
یادداشت پس پشت مندرج است ✦

شرح یادداشت واقع تاریخ روز پنجشنبه بست و ششم شهر محرم سنه جلوس معلے موافق سنه ۱۱۷۱ھ
مطابق ۲۸ شهر ماه برسالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے رموز
درون دولت شناسائے مراتب ملک و ملت فرازنده لوائے شوکت و عظمت اعتضاد خلافت
و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورستانی ظفر پیرائے معارک جهانستانی عیش آرائے محافل
کامرانی دستیقه یاب اسرار بادشاهی رمز شناس مزاجدانی و آگاهی جوهر مرات حقیقت و وفا
فروغ شمع یکرنگی و صفا محرم دلکشائے مجلس اخلاص زیب خلوت سرائے خاص کارفرمائے
سیف و قلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلند مکان عمده امرائے عظیم الشان وزیر صاحب تدبیر
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنة
بادشاه سلیمان اقتدار آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار و نوبت واقعه نگاری
خانه زادان درگاه خلائق پناه لعل سنگه میگر دو حکم صادر شد که موضع بده گانو در نسبت
بجمع شصت و چهار هزار دام عمله پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر آکرم علی خان وغیره در وجه
انعام پسران و متعلقان حضرت شاه نجم الدین حسن سجزی نبیره حضرت قطب الاقطاب

بطریق آلتمغا باِسنہ نداں نسلاً بعد نسلٍ و بطناً بعد بطنٍ معافی و توفیر و آنچہ از حسنِ تو ددر جمع آں بیفزاید مزاحم نہ شوند مرحمت فرمودیم واقع چہارم شہر محرم سنہ ۳ شرح دستخط سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشورکشائے دقیقہ یاب سرائر بادشاہی رمز شناس مراحدانی و آگاہی جوہر مرات عقیدت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے محفل خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کارفرمائے سیف و قلم مدار امور عالم وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر سپہر مدار عالیمقدار ... لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہی سلیمان اقتدار۔ وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام نظام الملک آصف جاہ بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ داخل واقع نمایند۔ شرح دستخط وزیر الممالک آصف جاہ نظام الملک بہادر آنکہ مکرر بعرض رسانند۔ شرح دستخط امارت و ایالت پناہ اقبال و اخلاص دستگاہ رکن السلطنۃ العالیہ سرافراز عنایت خلیفۃ الرحمانی فدوی عقیدت نشان ضیاء الدولہ سعد اللہ خان آنکہ۔ مکرر بعرض مقدس معلّے رسید شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ۔ بنظر درآمد مقدمہ تنخواہ موضع بدگاؤں در لسبت عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان۔ وغیرہ وجہ انعام آلتمغا میر غیاث الدین وغیرہ پسران متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ حضرت قطب الاقطاب +

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ

بمعافی توفیر مرحمت شد۔ شرح دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر از شریف سعقان بیل فرد دستخطی چہارم محرم سنہ ۳ ...

صاد نقل خط النو

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہٗ

شرح یادداشت دستخط وزیر الممالک جملۃ الملک مدار المهام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار آنکہ موافق صاد خاص لعمل آرند شرح عرض چہارم محرم سنہ ۳ جلوس رسید آنکہ میر غیاث الدین و میر عظیم الدین و میر نظام الدین و مسماۃ حدیث النساء و زیب النساء پسران و متعلقان حضرت شاہ نجم الدین حسن سجزی نبیرہ قطب الاقطاب حضرت خواجہ معین الدین چشتی شب و روز بعبادت الٰہی مشغول وجہ کفاف معین ندارند۔ امیدوار کہ موضع بدہ گاؤں بجمع شصت و چہار ہزار دام عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر اکرم علیخان مزبور در وجہ انعام آلتمغا مرحمت شود وغیرہ +

للعہ ہزار دام

مشار الیہ و غیرہ پسران شاہ نجم الدین حسن سجزی حدیث النساء وغیرہ

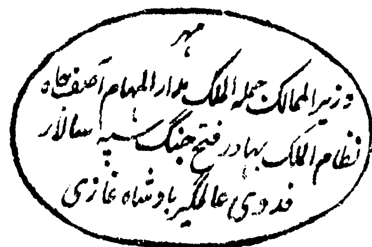
از تغیر اکرم علیخان

للعہ ہزار دام

مومی الیہ	عظیم الدین	نظام الدین	اہلیہ مذکور	زیب النساء دختر	
للعہ ہزار	للعہ ہزار	للعہ ہزار	للعہ	للعہ ہزار	

عبارت پس پشت پائین فرمان بشرح یادداشت سند حسب بالا۔

عبارت حاشیهٔ پشت فرمان جانب راست در باب نوشته شدن فرمان داخله
روزنامچه عبارت پشت فرمان برحاشیه جانب چپ باب داخله دفاتر شاهی +
خواجه معین الدین چشتی قدس سرهٔ

چٹھہ

عهد محمد شاه بادشاه غازی مهر وزیر الممالک نواب قمرالدین خان چین بهادر......
بتاریخ روز جمعه ... دهم شهر محرم سنه ۹ جلوس مبارک موافق سنه ۱۱۳۹ھ برساله
سیادت و نقابت مرتبت ایالت و امارت تبت حشمت و شوکت منزلت عمدهٔ امرای
رفیع الشان زبدهٔ خوانین بلند مکان لایق الرحمت والاحسان مقرب الحضرت الخاقان
معتمد الملک میر جمله معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان و نوبت واقعه نگاری
کمترین خانه زادان درگاه آسمان جاه غلام علی قلمی میگردد حکم صادر شد که بست و
دو بیگه زمین از محل قدیم پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر در وجه مدد معاش مسماة بی بی کمال دولت
متعلقان سید اسد الله نبیرهٔ قطب الاقطاب حضرت رحمت فرمودیم اگر در محل دیگر
چیزی داشته باشند آنرا اعتبار نکنند واقعه سوم شهر رجب المرجب سنه ۹
موجب تصدیق یادداشت قلمی شد +

دستخط موتمن الدوله العلیه معتمد السلطنة البهیه سیادت و نجابت مرتبت امارت
ایالت منزلت دانای مدارج دین و دولت شناسای مراتب ملک و ملت اعتضاد خلافت عقیدت
بانزوای اعتماد سلطنت و کشورکشای ناظم مناظم ملک و مال ناهج مناهج دولت
اقبال خلاصهٔ مخلصان باعزم قدوهٔ پیش قدمان معرکه رزم عمده منیع الشان
زبدهٔ امرای بلند مکان صاحب السیف والقلم رافع اللواء والعلم وزیر صائب تدبیر
اصابت و وفا یکرنگ وزیر الممالک جملة الملک مدار المهام اعتماد الدوله قمرالدین خان بهادر نصرت جنگ

آنکه داخل واقع نمایند +

شرح دستخط سیادت نقابت رتبت امارت و ایالت مرتبت حشمت و شوکت منزلت عمدهٔ امرائے رفیع الشان زبدهٔ خوانین بلند مکان لائق المرحمت والاحسان مقرب الحضرت اسماقان معتمد الملک میر جمله معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان آنکه داخل واقع نمایند +

خواجه معین الدین چشتی قدس سره

حمید مجید مبارک

بالتماس مشارٌ الیهما وغیره متعلقان سید اسد اللہ نبیرهٔ قطب الاقطاب حضرت خواجه معین الدین چشتی هیچ وجه معیشت مقرر ندارند و جماعه کثیر همراه دارند و شب و روز بعبادت الهی و نماز و روزه تلاوت فرقان وقرآن مشغول اند - امیدوار فضل و کرم اند که بسبت دو بیگه زمین از پرگنه حویلی اجمیر موجب اسناد حکام در وجه معاش مومی الیهما مقرر است سند درگاهی عهد مقرر شود بعرض اقدس رسید منظور حکم شد +

مــــبیگه زمین از محل قدیم

مشارٌ الیه	ممساة
اسامی	بیگه
مسماة	نجیب النساء
شریف بی بی	بیگه
مسماة	مسماة
رحیمه النساء	بیگه
عفت بانو	
بیگه	

تحریر تاریخ صــه سند الیه مطابق واقع کل است پانزدهم شهر شوال سنه دوازدهم جلوس والا کرامت بعرض قدس رسید

مهر
معتمد الملک میر جمله معظم خان خانخانان بهادر مظفر جنگ ترخان

مهر
وزیر الممالک قمر الدین خان بهادر نصرت جنگ عماد الدوله

مهر
غلام علی خانه زاد محمد شاه بادشاه غازی

مهر
فدوی علی احمد خان فدوی محمد شاه بادشاه غازی

نقل فرمانچہ

بادشاہ
عہد محمد شاہ

بمہر وزیر سیہ معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر ترخان

طغرا

میر جملہ معظم الملک خانخانان مظفر جنگ بہادر
ترخان خانہ زاد محمد شاہ بادشاہ غازی

گماشتہائے جاگیرداران وکروڑیان پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب
یادداشت واقعہ عہد بادشاہ مرحوم مرقوم تاریخ شانزدھم محرم سنہ ۹ یازدھم شہر شوال سنہ ۱۲
بعرض مکرر رسید موازی دولست بیگہ زمین محل قدیم از پرگنہ مذکور بدستور سابق بشرط قبض
وتصرف دروجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد اللہ نبیرہ
قطب الاقطاب حضرت خواجہ بزرگ حسب الضمن مقرر گشتہ باید کہ طبق یادداشت واقعہ
عمل نمودہ اراضی مذکورہ را بتصرف آنہا بازگزارند واصلا ومطلقا تغیر وتبدیل بآن راہ ندہند کہ
حاصلات آنرا صرف نمودہ بدعاے بقاے دوام دولت ابد مدت مواظبت می نمودہ
باشند واگر در محل دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار نہ کنند دریں باب قدغن
دانستہ حسب المسطور بعمل آرند +

تاریخ بست ونہم جمادی الثانی سنہ ۱۳ جلوس قلمی شد +

عبارت ضمن پشت فرمانچہ

مقدمہ مشرح ضمن دروجہ مدد معاش مسماۃ بی بی کمال دولت متعلقان سید اسد اللہ
نبیرہ قطب الاقطاب حضرت بموجب یادداشت واقع عہد مرقوم تاریخ
شانزدہم شہر محرم الحرام سنہ ۹ - یازدہم شہر شوال سنہ ۱۲ مکرر بعرض مقدس رسید
پرگنہ حویلی صوبہ دار الخیر اجمیر بدستور سابق +
عـــ ۲۰۰ ــه زمین از محل قدیم

مسماۃ الیہ ۔ بیگہ	مسماۃ نجیب النساء ۔ ۱۰۰ بیگہ	مسماۃ شریفہ بی بی ۔ ۱۰۰ بیگہ	مسماۃ رحیم النساء ۔ بیگہ	مسماۃ بخت بانو ۔ بیگہ

نقل فرمانچہ

عہد محمد شاہ بادشاہ غازی

مہر خان ترخان

طغرا

گماشتہ ہاے متصدیان مہمات حال و استقبال سرکار و سکنہ روضہ منورہ قطب الاقطاب حضرت
خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ واقع بلدہ صوبہ دار الخیر اجمیر را اعلام آنکہ بموجب
التماس وکیل سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بعرض اقدس اعلے
رسید کہ موکلان ہیچ مر وجہ معیشت مقرر ندارند و اوقات بعسرت میگذارند امیدوارانند کہ
پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضہ منورہ سواے علے السویہ در وجہ معاش موکلان مرحمت
شود حکم جہان مطاع عالم مطیع شرف نفاذ یافت کہ یومیہ مسطور از اوقاف روضہ مذکورہ
سواے علے السویہ در وجہ مدد معاش مشار الیہ وغیرہ مقرر باشد لہذا حسب الحکم اعلے
قلمی میگردد کہ یومیہ مذکورہ را از تاریخ ورود پروانہ حسب الضمن بہ مشار الیہ وغیرہ میرسانیدہ
باشند تا کہ آنرا صرف معیشت خود ہا نمودہ بدعاے دوام دولت ابد مدت اشتغال نمودہ
باشند اگر در محال دیگر چیزے داشتہ باشند آنرا اعتبار ننمایند درین باب قدغن دانستہ
حسب المسطور بعمل آرند ۔

تاریخ بست و ہفتم شہر ذیقعد سنہ ۲۳ جلوس والا قلمی شد

عبارت ظہر فرمانچہ

ضمن باسم سید ظہیر الدین وغیرہ از فرزندان حضرت بموجب التماس وکیل
مشار الیہ پانزدہ آنہ یومیہ از اوقاف روضہ مسطور سواے علے السویہ از تاریخ ورود پروانہ

۱۵ ار یومیہ

مشار الیہ
نفر ۴ در

کرامت اللہ
۴ ر

مسماۃ امۃ اللہ ۴ر — مسماۃ بی بی صاحبہ ۳ر

نقل فرمان

ابوالعدل عزیز الدین عالمگیر بادشاہ غازی ۔

باسمہ سبحانہ تعالے شانہ

خواجہ معین الدین چشتی قدس سرہ العزیز

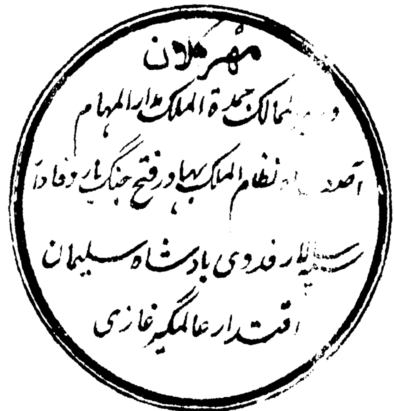
طغرا بخط طلا باسم بادشاہ

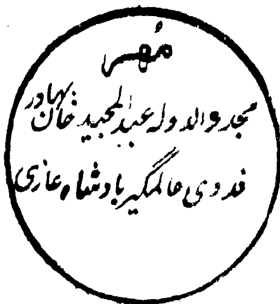
درین وقت میمنت اقتران فرمان والا شان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ دہ لک و چہل و ہشت ہزار دام از موضع ارٹرکہ وغیرہ در پشت من اعمال پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر ازگذاشت سید حسین خان بہادر وغیرہ کہ یک ہزار و پانصد روپیہ حاصل آنست در وجہ انعام زبدۃ المشائخ الکرام سید السادات سید امام الدین سجادہ نشین روضہ بطریق آلتمغا با فرزندان از ربیع پارس ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید کہ فرزندان نامدار کامگار و الاتبار و نور دزلے ذوی الاقتدار و امرائے عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت فرجام و متصدیان دیوانی و متکفلان معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروڑیان حال و استقبال ابدا و موبدا در استقرار و استمرار این حکم مقدس معلے کوشیدہ مواضعات مذکورا در نسبت انسلا بعد نسل و بطنا بعد بطن خالداً و مخلداً بتصرف او و با فرزندان بازگزارند و از صوا دم تغیر و تبدیل مصئون و محروس دانستہ بعلت پیکش صوبہ داری فوجداری و مالوجہات و اخراجات مثل قنلغہ و محصلانہ و داروغگانہ بیکار و فسکار ردہ شیمے و مقدمے و صدودسیے و قانگوئی مزاحم و متعرض نہ شوند و توفیر کل تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی

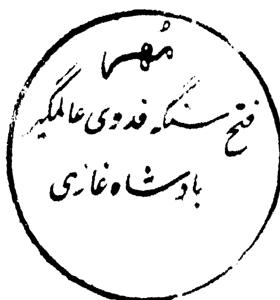
وانچه از حسن تردد و در جمع بیفزاید معاف و مرفوع القلم شمارند درین باب تاکید و قدغن بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند و از یرلیغ کرامت تبلیغ والا تخلف و انحراف نورزند و بهفتم شهر صفر المظفر سال پنجم از جلوس والا نوشته شد هم

عبارت پشت فرمان

بر رسالت سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دیرینهٔ دولت شناسی مراتب ملک و ملت فرازندهٔ لوای شوکت و حشمت طرازندهٔ بساط ابهت و عظمت اقتضای خلافت و فرمانروای اعتماد سلطنت و کشورکشای ظفر پیرای معارک جهانبانی - عیش افزای محافل کامرانی دقیقه یاب اسرار بادشاهی رمزشناس فراجدانی و آگاهی جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم و یکشانی مجلس خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص فرمای سیف و قلم مدبر امور عالم قدوهٔ خوانین بلند مکان زبدهٔ امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر رشید ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص الاعزار واجب الاحترام الامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک عمدة الملک مدار المهام آصف جاه نظام الملک بهادر فتح جنگ سپه سالار یار وفادار نوبت واقع نگاری کمترین بندهای درگاه سنتوکهه رام

شرح یادداشت واقعہ تاریخ روز سہ شنبہ پنجم شہر شوال سنہ ۵ جلوس مبارک معلی موافق سنہ ۱۱۷۱ھ
مطابق خورداد ماہ برسالہ سیادت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج
دین و دولت شناسائی مراتب ملک و ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ
لبساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشور کشائے ظفر پیرائے
معارک جہان ستانی عیش آرائے محافل کامرانی دقیقہ یاب سرائر بادشاہی رمز شناس
مزاجدانی و آگاہی جوہر حقیقت مرات وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے
مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و اخلاص کار فرمائے سیف و قلم مدبر امور
عالم قدوہ خوانین بلند مکان زبدہ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار
امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام و الامتیاز رکن السلطنت
بادشاہ سلیمان قدرت دار وزیر الممالک عمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر
فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار نوشت واقعہ نگاری کمترین بندگان درگاہ آسمانجاہ
سنتو کہ رام ملتمس میگردد حکم صادر شد کہ مبلغ دو لک و چہل و ہشت ہزار کری دام از
موضع ... کہ وغیرہ در بست عملہ پرگنہ حویلی دار الخیر اجمیر از گذاشت میر حسین خان بہادر
در وجہ انعام التمغا سید امام الدین سجادہ نشین روضہ حضرت خواجہ بزرگ فرزندان
نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچہ از حسن تردد بیفزاید بمجافی توفیر مرحمت فرمودیم
واقعہ ۱۷ رمضان سنہ ۵ بموجب یادداشت ملتمس شد شرح دستخط سیادت و نجابت
مرتبت امارت و ایالت منزلت دانائے مدارج دین و دولت شناسائے مراتب ملک و
ملت فرازندہ لوائے شوکت و حشمت طرازندہ بساط ابہت و عظمت اعتضاد خلافت
و فرمانروائے اعتماد سلطنت و کشور کشائی ظفر پیرائے معارک جہانستانی عیش آرائے محافل کامرانی
دقیقہ یاب سرائر بادشاہی رمز شناس مزاجدانی و آگاہی جوہر مرات حقیقت و وفا
فروغ شمع یکرنگی و صفا ہمدم دلکشائے مجلس خاص محرم خلوت سرائے صدق و صفا

کارفرمایان سیف وقلم مدبر امور عالم قدوۂ خوانین بلند مکان عمدۂ امرائے عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالی مقدار لازم الاختصاص والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاہ سلیمان اقتدار وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بعرض مکرر رساند شرح دستخط مدبر الممالک اعزالدولہ زکریا خان بہادر منور جنگ آنکہ بست و نہم ذالحجہ سنہ ۵ جلوس والا مکرر بعرض مقدس رسید شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام آصف جاہ نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ فرمان والاشان قلمی نمائید +

شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک آصف جاہ بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ بنظر آمد شرح دستخط وزیر الممالک جمدۃ الملک مدار المہام نظام الملک بہادر فتح جنگ سپہ سالار یار وفادار آنکہ از ربیع پارس ئیل فرد دستخطی ۷ ار رمضان مبارک سنہ ۵ جلوس سیاہہ محرم سنہ الیہ +

از آنکہ ارشد میر حسین خان بہادر — از انغر عبدالواحد خان پسران شیخ سعداللہ مرحوم

حاصل السہ ... عصم — للحال حاصل حاعصر

شرح دستخط روزنامچہ وغیرہ جانب راست پشت فرمان +

شرح ادخال سیاہہ دفتر جانب چپ پشت فرمان +

نقل فرمان

ابوالمظفر جلال الدین محمد شاہ عالم بادشاہ غازی رحمۃ اللہ تعالے

باسمہ سبحانہ تعالے

طغرا طلا باسم بادشاہ

درینوقت میمنت مقرون فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد کہ مبلغ یک لک نوزدہ ہزار و

هشتصد کروهی ام موضع نانده مچه از پرگنه رامپوره عمله سرکار علی مصاف صوبه دار الخیر اجمیر از تغیر غلام محمد یوسف
که یکهزار و یکصد روپیه حاصل آنست در وجه انعام سیادت و فضائل مآب کمالات اکتساب
سید امام الدین بطریق آلتمغا بفرزندان بلا شریک اثنا عشری و قسمت معافی توفیر از ربیع پارس ئیل
حسب الضمن مقرر باشد باید که فرزندان نامدار و کامگار و الا تبار و وزرای ذوی الاقتدار
و امرای عالیمقدار و حکام کرام و عمال کفایت شعار و متصدیان مهمات دیوانی و متکفلان
معاملات سلطانی و جاگیرداران و کروریان حال و استقبال ابداً مؤبداً در استمرار و استقرار
این حکم اقدس اعلی کوشیده دام محال مذکوره را معه موضع درست نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن خالداً
و مخلداً بتصرف آنها بازگزارند و از صوادم تغییر و تبدیل مصئون و محروس دانسته بعلت پیشکش
صوبه داری و فوجداری و مال و جهات و اخراجات مثل قلعه و محصلانه و داروغگانه و بیگار
و شکار و دهیکی و مقدمی و صدوئی و قانونگوئی مزاحم و متعرض نشوند و توفیر کل
تکالیف دیوانی و مطالبات سلطانی و آنچه از حسن تردد آن در جمع آن بیفزاید مسلم و
مرفوع القلم شمارند. درین باب تاکید اکید و قدغن بلیغ دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند
و از یرلیغ کرامت تبلیغ تخلف و انحراف نورزند. یازدهم شهر ربیع الاول سال یازدهم از جلوس
اقبال مانوس سمت تحریر یافت ٭

عبارت پشت ضمن فرمان

سر سلسله شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت دانای رموز دین و دولت شناسای
مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط ابهت و عظمت اعتضاد
خلافت و فرمانروائی عماد سلطنت و کشورکشائی ظفرپیرای معارک جهانبانی فیض آرای
محافل کامرانی جوهر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم دلکشای مجلس خاص
محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور عالم قدوه خوانین بلند
زبده امرای عظیم الشان وزیر صاحب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص

والاعزازه اجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنت بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملة الملک
مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه نظام الملک ابو المنصور
خان بهادر صفدر جنگ +

شرح یادداشت بتاریخ اذر دوشنبه نهم شهر صفر المظفر سنه ۱ جلوس میمنت مانوس موافق سنه ۱۱۸۴
مطابق ۹ خورداد ماه بر رساله شرافت و نجابت منقبت امارت و ایالت منزلت دانای مدارج دین
و دولت شناسای مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده بساط عظمت و
ابهت اعتضاد خلافت و فرمانروای اعتماد سلطنت و کشور کشائی ظفر پیرای معارک جهانبانی
عیش آرای محافل کامرانی جوهر مرات حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا همدم دلکشای مجلس
خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدار امور عالم قدوه خوانین بلند مکان
عمده امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امیر روشن ضمیر عالیمقدار لازم الاختصاص
والاعزاز واجب الاحترام والامتیاز رکن السلطنة بادشاه سلیمان اقتدار وزیر الممالک جملة الملک
مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک والاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابو المنصور خان بهادر
صفدر جنگ و نوبت واقعه نگاری خانه زادان درگاه آسمانجاه عقیدت آستان این داس
قلمی میگردد ـ حکم صادر شد که مبلغ یک لک نوزده هزار هفت صد دوازده دام موضع ناندمه
مزرعه امپو درست عمله پرگنه حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف در وجه انعام آلتمغا سیادت مآب

سید امام الدین با فرزندان و متعلقان بلا قید اثامی و تسمیت نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و آنچه از جمع موعود
در جمع آن بیفزاید بمعافی توفیر مزاحم نشوند مرحمت [illegible] مودیم واقعه چهارم شهر صفر سنه الیه موجب
تصدیق یادداشت مسلمی شد شرح دستخط شرافت و نجابت مرتبت امارت و ایالت منزلت
دانای مدارج دین و دولت شناسای مراتب ملک و ملت فرازنده لوای شوکت و حشمت طرازنده
بساط ابهت و عظمت عضد خلافت و فرمانروایی عماد سلطنت و کشورکشایی ظفر پیرایه
معارک جهانبانی عیش آرای محافل کامرانی جوهر مرآت حقیقت و وفا فروغ شمع یکرنگی و صفا
همدم دلگشای مجلس خاص محرم خلوت سرای صدق و اخلاص کارفرمای سیف و قلم مدبر امور
عالم قدوه خوانین بلند مکان عمده امرای عظیم الشان وزیر صائب تدبیر ممالک مدار امور روشن ضمیر
عالیمقدار لازم الاختصاص و الاعزاز واجب الاحترام و الامتیاز رکن السلطنت پادشاه سلیمان اقتدار
وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک و الاوقار اعتماد الدوله آصف جاه
ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بعرض مکرر رسانیده داخل واقع نمایند شرح دستخط واقعه نگار
کل آنکه مطابق واقع کل است شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدوله برهان الملک و الاقار اعتماد الدوله آصف جاه ابوالمنصور خان آنکه بعرض مکرر رسانیده
شرح دستخط سیادت و نجابت پناه میر احمد علیخان آنکه بست و نهم صفر المظفر سنه جلوس والا
مکرر بعرض مقدس اعلی رسید شرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار
شجاع الدوله برهان الملک و الاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه
فرمان والاشان مسلمی نمایند شرح دستخط وزیر الممالک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک
و الاوقار اعتماد الدوله آصف جاه ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه بنظر درآمد [illegible] هزار دام مقدمه
که تنخواه موضع ماند معه مزرعه [illegible] در بست عمله گپت [illegible] مضاف صوبه دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف
بشرح دستخط وزیر الممالک جمله الملک مدار المهام یار وفادار شجاع الدوله برهان الملک و الاوقار اعتماد الدوله
آصف جاه ابوالمنصور خان بهادر صفدر جنگ آنکه از ربیع پارس ئیل ◆

نقل خط انور

عرضی گزرانیده وکیل سید امام الدین بفدر رسیده از فضل وکرم امیدوار است که موضع ناندهه مزرعه معموره
در پست عمله گرپت حویلی دار الخیر اجمیر از تغیر غلام یوسف بروجه انعام عالتمغا موکل با فرزندان متعلقان
بلاقید اسامی وقسمت معافی توفیر نسلاً بعد نسل وبطناً بعد بطن مرحمت شود مسود دستخط صاد خاص نام
اعلی مزین شوند که فرمان والاشان بدیهد صدور

نقل فرمان

محمد جلال الدین ابوالمظفر شاه عالم بادشاه غازی اجل الله سبحانه

باسمه تعالی شانه — خواجه معین الدین چشتی قدس الله سره

طغرا طلا - باسم بادشاه

درین وقت میمنت اقتران فرمان والاشان واجب الاذعان صادر شد که موضع گنگوانه وتهارمعی موضع
ناندهه ... عمله گرپت حویلی اجمیر که مبلغ دو هزار روپیه حاصل آنست از تغیر شهامت وغیره در وجه
انعام التمغای حقایق ومعارف آگاه سید امام الدین سجاده نشین حضرت با فرزندان
بلاقید اسامی وقسمت بجای تصدیق ویادداشت وتوفیر انچه از حسن تردد بر جمع آن بیفزاید از
ابتدای فصل ربیع یونت ئیل حسب الضمن مقرر باشد باید که فرزندان نامدار کامکار والاتبار وزرای
ذوی الاقتدار وامرای عالیمقدار وحکام کرام وعمال کفایت فرجام ومتصدیان مهمات دیوانی
ومتکفلان معاملات سلطانی وجاگیرداران وکروریان حال واستقبال ابداً موبداً در استمرار واستقرار

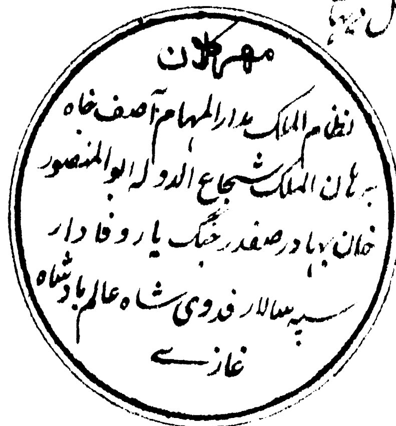
این حکم مقدس بمعالی کوشیده مواضع مرقومه را بنام الله العبد نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن خالداً مخلداً به تصرف
آنها واگذارند و از عوائد تغییر و تبدیل مصئون و محروس دانسته بعلت پیشکش صوبه داری و فوجداری
و مال و جهات سائر اخراجات مثل قتلعه و محصلانه و داروغلانه و ضابطانه و شکار و بیگار رووده نیمه مقدمی
و صدری و دیهی و مستاجران کروڑی مزاحم و متعرض نشوند و از کل تکالیف دیوانی و مطالبات خاقانی معاف و
مرفوع القلم شمارند درین باب تاکید اکید دانسته و قدغن مزید دانسته هر سال سند مجدد نه طلبند و از سر تبلیغ کرامت
تبلیغ و الا انحراف و انحراف نورزند +

بتاریخ بست و یکم شهر محرم الحرام سنه یازدهم جلوس والا تحریر یافت۔

عبارت ضمن پشت فرمان ـ پنج سطر

تفصیل مهرها

عبارت حاشیه پشت فرمان جانب دست راست +

شقه

ابو البرکات معین الدین اکبر شاه ثانی بادشاه دهلی بنام صوبه اجمیر سرکار انگریز بهادر مشموله مثل نمبر ۱۲ محافظ خانه متعلق درگاه حضرت خواجه صاحب

فدوی عقیدت و ارادت نشان لایق المرحمت والاحسان مورد مراحم بوده بداند

چو تمامی امور انتظام درگاه شریف و عزل و نصب مردمان متعلقه آن و خبرگیری هرگونه امور از جانب حضور
بوده آمده درینولا مکرر بسمع اشرف رسیده که انتظام درگاه شریف از حد ابتر و خراب است عزیز علے
متولی که از طرف حضور بر عهده مسطور سرافراز بود اکثرے از اسباب درگاه شریف را متصرف شده و نیز آمدنی
دیهات خورد برد مینماید و خدمها و خلق الله را تکلیف و ایذا میرساند لهذا نامبرده را از عهده تولیت معزول
کرده فرزند [illegible] مرزا محمد تیمور شاه بهادر را عهده تولیت و نیابت بنام دیوان سید [illegible] مقرر فرموده
سرافراز کردیم لهذا به آن فیض [illegible] خاص ارقام میرود که دیوان صاحب ممدوح را که هرگونه الیق انتظام درگاه شریف اند
و تمامی خدمها و خلایق از طریق دیوان صاحب موصوف که صاحب سجاده هستند راضی و شاکر اند نیز در خود
طلب ساخته از حکم حضور والا مطلع سازد و بر دیهات و تمامی امور و انتظام متعلقه تولیت مذکوره بغیر
تصرف و دخل دیوان صاحب ممدوح کنانیده دهد و مدام معین اوشان باشد و حساب و کتاب دیهات
مسطور و آمدنی دیهات از عزیز علی متولی به دیوان صاحب فهمانیده کنانیده دهد درین باب تاکید دانسته
حسب المسطور بعمل آرد که موجب خوشنودی حضور و اظهار کمال رسوخ و فدویت آن فیض [illegible] خاص [illegible] متصور است
زیاده تفضلات +

مشتمله مثل نمبر ۱۱ محافظ خانه رجسٹر درگاه حضرت خواجه صاحب

فرد شرایط ملفوفه [illegible] والا مهر دستخط حضور بنام کول [illegible] صاحب سجاده نوشته شد +

بند اول - انتظام جمیع امور درگاه شریف حسب دستور قدیم و اسناد بادشاهی باختیار صاحب سجاده
باشد و همه املاک و دیهات خدام درگاه شریف که از طرف حضور والا [illegible] وقتاً فوقتاً قرار
شده آمده است [illegible] آن هم از طرف صاحب سجاده باشد و هم [illegible]
داران املاک و غیره علاقه درگاه حسب استصواب و استرضاء صاحب سجاده باشد و [illegible]
و تشخیص دیهات علاقه درگاه و غیره خدام باختیار کل صاحب سجاده باشد [illegible]
دیگر احدے را دخل و مزاحمت نبوده و [illegible] و کسی که خارج و [illegible] خدمت درگاه
باشد آنرا اگر صاحب سجاده خواهد [illegible] از درگاه خارج گرداند [illegible]

روزینه قاصر از خدمت متوقف و مسدود سازد اختیار صاحب سجاده است +

بند دوم – محاسبه از ابتدای تا حال به مداخل و مخارج تحصیل و تشخیص دیهات و هم اسباب که ته تا کرمال و اشیا و ماهی است از متولی معزول صاحب سجاده از همه مراتب به ما و باید خورد از جائداد منقوله و غیره منقوله به صاحب سجاده نشان کنانیده و بعد از آن بینه احتیاط دارد که به کوتهالے یا اشیاء هی که به درگاه شریف هستند کسے خیانت نتواند و دست اندازی نه سازد که مالکیت آن با حضور می‌رسد و یا به صاحب سجاده دیگر کسے را دخل نیست ۔۔

بند سوم – موضع دائره علیحده از دیهات درگاه شریف برائے معاش متولی مقرر بوده آمده است یا که متولی باشد موضع مذکور معاش است و برائے ذات متولی نیست که به کسے ارثے بدهد ۔ اگر گردیدار دعوے دارد از ذات متولی معزول خواه حویلی یا جائداد دیگر که برائے ذات او مقرر است از آن بگیرد و موضع مذکور به معزول نمی‌رسد به صاحب سجاده که علاقه تولیت بنام نور چشم تیمور شاه است از طرف نور چشم سپرد سازد و رسید صاحب سجاده نظر رسید و اگر کسے سناد مرتفعه متولی معزول پیش نماید ساقط از اعتبار است که فرمان حضور والا درین امر است و هم متولی از راه فریب از صرف کردن زر خطیر که پیش مر شاهحت اشده بود بهمه معنی درگاه را خورد و برد خود به کسے بنام اجاره استمرار داشته و بباطن مطلب خود می‌نماید از انها بر آورده آنچه در آن خیانت و غبن متولی باشد از آن به صاحب سجاده بماند و دیهات درگاه شریف دخل سازد که بدون مُهر صاحب سجاده منظور ٹھیکه و استمرار کسے نیست که به هر گونه مالک صاحب سجاده و حضور است و هم از روے شرع شریف و رائت و غیره و هم از طرف حضور از قدیم صاحب سجاده به همه امورات درگاه دال و کوٹها و عزل و نصب نوکران و خدام وغیره شاگرد پیشه و هم مستثنی شدن جمع کردن و اجرا و مسدود کردن زر نیه و بالکل و غیره اختیار صاحب سجاده بوده آمده است حالا هم مالک است ۔۔

بند چهارم – کاغذ جمع و خرچ آمدنی دیهات از متولی دریافت و فهمیده هر چه از اخراجات روزمره

بماند ـ داخل نموده ـ که ـ غره شهر صفر ۔۔ شریف صاحب سجاده

تمام نموده محض خانه … و شاهی سپرد اجاره … متولی معزول …

درگاه شریف بموجب دستور قدیم و ما وجب باشد و آنچه در ماهه داران و روزینه داران بموجب دستور قدیم الایام
یا بموجب اسناد بادشاهی باشند آنرا بحال و برقرار حسب تجویز صاحب سجاده داشته آنچه نو
احداث یا فضول و بیجا به سبب رعایت و یا مروت و اختیار هر کس که باشد موقوف ساخته
کاغذ صاف سند بدستخط خود بطور دستور العمل کرده حواله صاحب سجاده کند و تغیر و تبدیل و بیجای آن
سند دستخطی حضور یا نور چشم میرزا تیمور شاه بهادر نگردد تا که آینده راه بند و بست و قرار واقعی گردد فقط
بند پنجم ـ قوم فوج و سنج که دیهها به سبب افواج کسی سید هند متولی چسپانیده بود حالا از عین مال گرفته میشود
در پرگنه اجمیر معاف است و از دیهات درگاه هم و صاحب سجاده گرفته نمیشود سهم
بند ششم ـ ناظم اجمیر مدام معاونت صاحب سجاده و اهلکار میرزا تیمور شاه و متولی مال میکرده باشد
و هر گونه دستگیری ساعی و مستعد ماند و در جمیع ابواب بموجب دستور قدیم با خلعت امین و تحصیلدار که
از حضور شده اند بخوبی گذرانیده دهد سهم

نقل شقه بادشاه

مشموله مثل نمبر ۱۲۰ محافظ خانه رجسٹر درگاه حضرت خواجه صاحب

چون اکثر بسمع اشرف رسیده که انتظام درگاه شریف حضرت قطب الاقطاب خواجه معین الدین چشتی
واقع دار الخیر اجمیر نهایت ابتر و برباد و خراب است و باعث ابتری بربادی عزیز علی متولی وغیره
عمله تحصیل که همه خائن بوده اند و در تحصیل دیهات و دیگر اخراجات وغیره متعلقه درگاه شریف تجویز خود
آرای امور نو احداث جاری ساخته و غبن اقسام نموده چنانچه چندین مسئله ازو بدریافت تغلب
و تصرف بیجا و بی انتظامی درگاه شریف تقرر متولی از طرف حضور معمول قدیم بوده است و بدل
فیض منزل منظور است که صلاحیت جمیع امور درگاه شریف که مقام بزرگان و پیران خود است
عزیز علی متولی خائن معزول فرموده خدمت تولیت بنام نور چشم میرزا تیمور شاه بهادر و نیابت بنام
سید مهدی علیخان صاحب سجاده درگاه شریف که بموجب شد آمد قدیم و فرامین سلاطین سابق و حضرت

فردوس منزل انار اللہ برہانہ است مقرر فرمودیم چنانچہ بر کار مرقومہ الصدر بانداز لیکن چنانکہ مرکوز خاطر اقدس عالیست بسبب شعبدہ بازیہائی بد نہادی و فیلسوفی متولی معزول کہ حیا شنی خار است و انجاح مدارج در انتظام آنجا دقایق باقی است لہذا تجویز مقدمات و تدارک بند و بست آن از تہ دل منظور و پیش نہاد خاطر انور است و از بس ضرورت ہمین است بد ستخط حضور ملفوفہ شقہ کرامت توقیع نزد آن فدوی خاص فرستادہ شد مرقوم کلک عنایت سلک میگردد کہ اصل و یا نقل بند مقدمات مرقومہ ملفوف چٹھی خود موسومہ ناظم اجمیر شریف بتاکید ہمین مضمون روانہ نمایند کہ مہر عقدت مقدمات مرقومہ قرار واقعی رسید کو اغذ سابق بدستور اندرون کوٹھہ و صاحب سجادہ بر آوردہ معائنہ و فدوی عقیدت سرشت مولوی محمد خان کہ از حضور روانہ شدہ است کار امانت و تحصیل از دست نا مبردہ میگرفتہ باشند و انچہ امین مسطور و دیوان مہدی علیخان صاحب سجادہ ظاہر کنند بموجب آن بند و بست قرار واقعی کنانیدہ مدام خبر گران بودہ ہر وقت معاونت میکردہ باشند ۔ و بعد فراغ انتظام کامل حسب رضائے صاحب سجادہ صاحب ممدوح بحضور پر نور اطلاع دہد تا سہل درین باب نبرود ــ

روبکار

کچہری صاحب سپرنٹنڈنٹ ضلع اجمیر بہ جلوس ہنری میڈلٹن صاحب بہادر واقع یکم جون سنہ ۱۸۲۷ء

امروز شقہ خاص کرامت اختصاص حضور معلی محمد اکبر شاہ بادشاہ دام اقبالہ بنام اینجانب ملفوف خط انگریزی صاحب جج دہلی ورود یافت و بوضوح انجامید کہ حضور معلی میر عزیز علی را کہ بر عہدہ تولیت درگاہ شریف مقرر بودہ از عہدہ مذکور معزول کردہ و بہ بعضے جہ مامور داشتن مومی الیہ برین عہدہ اکنون منظور مزاج معلی نیست و دیگر کس از پیشگاہ حضور معلی برای این عہدہ تجویز شدہ خواہد آمد ۔ از انجاکہ در جمیع امور متعلقہ درگاہ مداخلت بہ اہالیان سرکار منظور و متعلق نیست و ظاہرا عزل و نصب این عہدہ کہ ہمیشہ از حکم حضور معلی شدہ آمدہ است نظر برین اندرین باب امتثال امر فیض

حکم شد

که از تاریخ نهم امیر عسکری علی متولی از عهده تولیت درگاه دست بردار شود. در امری از احد متعلقه درگاه مداخلت نسازد. و نقل روبکار هذا جهت اطلاع نزد دیوان مهدی علیخان و میر عسکری علی امین درگاه و تحصیلدار درگاه فرستاده شود و نقل مشقه لفت خط دیوانجی فرستاده آید که درج خط دیوانجی گردد که اگر بعد این حکم میر عسکری علی واحد درگاه چیزی مداخلت نماید باینجانب اطلاع دهند. تا تجویز صیغه فوجداری عنوان عدول حکمی بعمل خواهد آمد. و عرضداشت جواب شقه حضور منشی آینجی نوشته سازد +

تذکره

در باب تقرر منصب بادگی به شیخ مصلح الدین و باز استقرار منصب مذکور به شیخ سراج الدین از انتقال شیخ مصلح الدین

ذکریست در بیان آنکه چون غفران پناه حضرت ظل سبحانی از راه قدردانی خدمت سجاده نشینی زبدة الواصلین قدوة العارفین مقرب بارگاه جبروتی قطب الاقطاب بحقائق و معارف آگاه شیخ سراج الدین از تغیر سید فخر الدین عطا فرموده بعد رحلت حضرت از تغیر حقائق و معارف آگاه مرحوم خدمت مسطوره به سید مصلح الدین مقرر گردید محصول فصل ربیع سنه ۱۱۱۹ فصلی موضع گیلو تنخواه مقرری سجاده نشین که حق سراج الدین بود باوجودیکه جنس نخود بتصرف خود آورده سید مصلح الدین محصول آن از شیخ سراج الدین استرداد کرد و جنس گندم و جو وغیر ذالک که در خرمن بود تمامی را متصرف شد دیرنولا بندگان حضرت قدر قدرت سلیمان مرتبت حضرت از راه کرم و فضل من ابتدای تاریخ چهاردهم ربیع الاول سنه ۲ خدمت مرقومه بشیخ سراج الدین مرحمت فرمود. سید نجم الدین که از انتقال سید مصلح الدین بخدمت مسطوره در ایام جهالت قیام داشت بمجرد استماع این خبر تمام محصول فصل ربیع سنه ۱۱۲۰ فصلی موضع مرقوم که حاصل آن مبلغ یکصد و یک روپیه دوازده آنه نقد و موازی یکهزار و دو صد و یازده من و بست و هشت آثار غله بوزن اکبری پیدا شده بود بتصرف خود آورد هرچند وزارت پناه خواجه محمد مقیم دیوان

میر عبادالله نائب تولیت پناه خواص خوانی متولی بموجب نالش کسان شیخ سراج الدین پیادها تعین کردند که محصول ضبط نمایند اثر نه کرد و تمام محصول را نجم الدین گرفته گریخته رفت چنانچه تصرف طومار او به دستخط قانونگو وغیره عمله و فعله موضع مرقوم موجود است اگر اندرین باب حسب الحکم بنام ناظم صادر شود محصول فصل ربیع مسطوره از متصرف استرداد نموده به شیخ سراج الدین رساند تا به جمعیت خاطر بدعای دوام ابد مدت اشتغال نماید +

تفصیل مهرها که خوانده شد

غلام حسین ابن سید
ابو الوالی

مهر شکسته

غلام علی

مهر عطاء الله
خادم درگاه

شریف الله
غلام خواجه معین

سید قاسم
ابن نور الدین

محمد باقر ابن
سید مرتضی بندهٔ درگاه

محمد طاهر خادم
درگاه

مهر فقیر الله خادم

غلام محمد بن جان
محمد بندهٔ درگاه

عاشق طالب وصل محمد

محمد مراد بن سید
ابو المعالی

سید الله بخش

عبده سمیع الدین

اشرف احمد

امجد محمد فاخر

سید دوست محمد

سید جعفر

محمد فاروق

حیات الله

محمد معصوم

دلیپ رای غلام خواجه
معین الدین

اشرف احمد

میر محمد علی فدوی
فرخ سیر بادشاه

سید لعل محمد خادم
خواجه معین الدین چشتی

عبد الوهاب
ابن شهاب

دیگر مهرها که اندراج آنها خواندن نمی‌توانستم بحال خود بگذاشتم اصل تذکره بدفتر

دیوان اوقاف مع جوداست معه

تذکره

درباب عزل شیخ فخرالدین و نصب شیخ سراج الدین چشتی بمنصب سجادگی بصدارت سید محمد جعفر خان
صدر الصدور و استقرار منصب مذکور به شیخ منیرالدین صاحب مد ظله العالی بعد وفات
شیخ سراج الدین مرحوم و مغفور +

ما یا نکه جمیع پیرزادها و ارباب و ظائف اکابران و خادمان فقرا و صلحا متعلقان روضهٔ منوره
زبدة الواصلین قدوة العارفین ایم هرگاه حضرت بعد فتح کام بخش
باجمیر تشریف آوردند و برای زیارت قطب الاقطاب اندرون گنبد مبارک تشریف
فرمودند. درآنوقت سید فخرالدین سجاده نشین بود. از زبان او بجناب کرامت آب
الفاظ ناشایسته برآمد. نعوذ بالله منها. هو بهو آواز او بگوش حضرت رسید. چون از
امداد و وظایف معزول شده بیرون گنبد مبارک تشریف فرمودند. بصدر الصدور سید
امجد خان حکم شد که فخرالدین لائق سجادگی این مکان متبرکه نیست تغیر فرمودیم. شخصے که از
اولاد حضرت لیاقت و قابلیت سجاده نشینی داشته باشد بنظر انور گذرانند. حسب الحکم
از اکابران و بزرگان شهر تحقیق نموده سید سراج الدین ولد سید ابوالفتح ابن سید علیم الدین
عم فخرالدین معزول بود بصلاح و تقوے آراسته شب و روز بعبادت و ریاضت و تلاوت
قرآن مشغول بودند بنظر مبارک گذرانید چنانچه حضرت ظل سبحانی از راه تفضل سید سراج الدین
را منصب سجاده نشینی مفوض فرمودند بعنایت خلعت خاصه و زنجیر فیل و یکهزار روپیه سرفراز
فرمودند. بعد وفات سید سراج الدین مرحوم سید منیرالدین خلف سید سراج الدین مرحوم که
قابل و لایق سجادگی بود در عهد مبارک از انتقال پدر خود سرفراز شدند چنانچه سید منیرالدین
مذکور سجاده نشینی را بدستور سجادهای پیشین سرانجام میدهد و لیل و نهار بعبادت و ریاضت

عن اشتغال دارد۔ مدام بوقت سہ گھڑی شب باقیماندہ در گنبد مبارک حاضر می شود

وبرائے ازدیاد دولت ابد مدت خلیفہ زمین وزمان باعث آرام عالم وعالمیان فاتحہ میخواند

وخدمت فقرا وغربا وصلحا ومردمان صادر ووارد حتی المقدور بجا مے آرد بامردم

جمیع اکابران وخادمان وبزرگان وغیرہ از حسن سلوک مومی الیہ راضی وشاکرایم +

مواھیر پیشانی وحاشیہ برین تذکرہ کہ خواندن آمد تا تعداد مواھیر کثیرا ست

تذکرہ

در باب باغیچہ واقع اندرکوٹ من محلات دار الخیر اجمیر

عرش آشیانی بر خدمت سجادہ نشینی قطب الاقطاب دیوان خواجہ حسین

مرحوم قیام داشت یک باغیچہ واقع اندرون اندرکوٹ کہ بقبض وتصرف دیوان

مغفور بود بعد ازان سجادہ کہ بکرسی شدند ودر باغیچہ بدستور قابض متصرف

میبودند ودر عہد حضرت خلد منزل خدمت سجادہ نشینی بحقایق ومعارف آگاہ

شیخ سراج الدین گشت شیخ موسی الیه نیز بر باغیچه سجاده‌های شیخین بر باغچه مذکور قابض و
متصرف بودند و حالا هم صاحب سجاده بر باغچه مسطوره قابض و متصرف‌اند هیچ کس
سهیم و شریک دران نیست هر که سجاده‌نشین شود باغچه مرقومه را به قبض و تصرف خود می‌آرد و
هر که به مصداق این مقال و تعیین این حال آگاهی داشته باشد حسبةً لله گواهی خود
ثبت نماید یا اجازت دهد که عند الله ماجور و عند الناس مشکور گردد +

مواهیر

شیخ احمد فدوی فرخ سیر بادشاه | قاضی عبد اللطیف | عطاء الله | عزیز علی فدوی فرخ سیر بادشاه

مهر خادم درگاه | سید قاسم بن نور الدین | محمد عزیز بنده سلطان التارکین | باقر ابن سید مرتضی بندهٔ درگاه

محمد فاروق بندهٔ درگاه | عبده سمیع الدین | غلام علی | اسد الله | محمد فضل | محمد مراد

عاقل | سید اله بخش | دولت محمد | سید محمود | هدایت الله

دستخط قانون گو بخط هندی

نقل محضر

به شهادت جمیع پیرزادها و ارباب طوایف و خدمه و غیره وابستگان درگاه شریف ثبوت

سجاده‌نشینی سید امام الدین صاحب باده ....

قطب الاقطاب قدس سره العزیز

مایانکه جمیع پیرزاده‌ها و ارباب وظایف و خدام و غیره وابستگان درگاه حضرت سلطان العارفین
زبدة الواصلین مقربان بارگاه جبروتی کاشف اسرار لاهوتی حضرت و جمهور
سکنهٔ بلدهٔ دار الخیر اجمیر ایم - اقرار معتبر لاریب فیه و الریا مینمائیم بدین وجه که چون از آن
روزیکه از انتقال سید سراج الدین پیرزاده سجاده نشین از روی ارث خدمت
منصب سجادگی روضه متبرکه به حقایق و معارف آگاه سید منیر الدین مقرر و مفوض گشته
در هر امور مرجوعه ما مردم سعی موفور پرداخت و بذل توجهات فراوان میکردند - و در حق
ما مردم بر طبق استعداد مراعات نیز میفرمودند چنانچه ما بندها در عهد امن بوده از حقایق
آگاه رضی و شاکر مانده‌ایم - و هنگام تشریف آوردن خلد مکان در بلده اجمیر کاکل حضرت
خدیو گیهان گیتی خدا سید سراج الدین والا حقائق آگاه در روضه مقدسه از دست خود تراشیده
بودند - درینولا معارف آگاه مذکور به قضای الهی ودیعت حیات سپرده - و سید امام الدین و
سید فیض الدین ورثه ماندند - سیما سید امام الدین خلف کلان سجاده نشین مرحوم که به زیور فضیلت
و تقوی آراسته و بیش از شش ماه مشار الیه موجب ایمای والد بزرگوار خود در اجمیر
رسیده و ترک معاملات دنیا کرده و زاویه قناعت گزیده شب و روز در خدمت والد حاضر
می‌ماند - و در خبرگرفتگی احوال ما مردم یگانه روزگار تصور میتوان نمود و از مشار الیه
بسیار راضی ایم - چون جماعت کثیر و البته همراه دارد و معیشت هیچ نیست اگر خدمت
منصب سجادگی بر سبیل حقوق وراثت به سید امام الدین مقرر شود مقدمه درگاه
رونق خواهد یافت و ما مردم به آرام خواهیم بود بنابر آن این چند کلمه به طریق رضی نامه
نوشته دادیم - ۲۴ ربیع الآخر سنه ۲۳ +

گلے بشگفت قمر الدین زگلزار معین الدین

خاکپاے تو شد عطاء اللہ خواجہ معین الدین رسول اللہ

زاولاد علی آل پیمبر نسل معین الدین

جمال الدین از نسل خواجہ معین

غیاث الدین

دلے بود کہ شرع حق رضا جوید

کمال الدین محمد شد از ضیاء اللہ

مہر خورد
خوانده نشده

مہر خورد
خوانده نشده

مہر مربع
خوانده نشده

جنید موسوی

محمد فاخر

جواج الدین ابن نظر محمد

مہر ہلالی
محمد سادات

مہر
خوانده نشد

بن غلام محی الدین خادم

علاء الدین احمد

غلام عنایت فیاض

نور علی الہی

مہر
نام خوانده نشد

عبده محمد حسن

مہر کلان عبارت بیضاوی
خوانده نشد

نقول احکام عدالتہائے اجمیر

STAMP OFFICE

EIGHT ANNAS

اٹھہ اٹھہ آنہ کے تین ۳ قطعہ

اسٹامپ آفس

روبکاری کچہری اسسٹنٹ منشی ضلع اجمیر باجلاس کپتان شکسپیر صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر

حسب درخواست وکیل دیوانجی بموجب حکم کپتان ڈیوڈسن صاحب بہادر اسسٹنٹ کمشنر مورخہ ۱۱ فروری ۱۸۵۵ء

واقع ۱۷ - مارچ ۱۸۵۵ء

دستخط

بخط انگریزی

دیوان سراج الدین علیخان سجادہ نشین درگاہ خواجہ صاحب ع | درخواست بجائے جانے شادیانہ کے درگاہ [illegible]
میر حفیظ علی متولی درگاہ خواجہ صاحب علیہ الرحمۃ علیہ | از زیارت مراجعت سفر کے از روے گواہی گواہان [illegible] قدیم

پہلے ماہ جون ۱۸۴۷ء مین سوال وکیل دیوان جیو کا بدرخواست مضمون بالا کے اس تاریخ مین دیوان جیو سے سفر سے آئے تھے گذر کر متولی کو فہمایش اجراء رسم قدیم کے بحضور صاحب اسسٹنٹ کمشنر بہادر سے ہوئی تھی مگر متولی نے انکار لکھا تھا کہ یہ [illegible] دیوانجیو جاری کرانا چاہتے ہین رسم قدیم نہین ہے اور پہلی جولائی ۱۸۴۷ء مین کپتان مکنوس صاحب بہادر نے بعد دریافت و تحقیق کے بسبب عدم ثبوت قدامت کے یہ درخواست دیوان جیو کی منظور نہین فرمائی تھی اس وقت صرف بہ فہمایش عمل درآمد قدیم اکتفا ہوا تھا اب عرصہ چھ سات برس کا دیوانجی بسمت حیدرآباد دکن کے گئے تھے بماہ جولائی ۱۸۵۴ء کو سوال وکیل دیوان جیو کا بمضمون پر کہ دیوان جیو اجمیر مین آنے والے پہلے سے بندوبست و تجویز بجائے جانے شادیانہ درگاہ کی وقت زیارت درگاہ کی کے بتقریب مراجعت سفر کے ہوجاوے محکمہ محتشمہ کمشنری مین گذر کر اس محکمہ مین آیا اور متولی سے جواب طلب ہوا - وہی جواب طلب ہوا - وہی جواب انکاری اور تجویز سابق عہد کپتان مکنس صاحب بہادر اسسٹنٹ کو متولی نے لکھا مثل سابق کے دیہی کا حکم ہوا مطلق نہ ملی - باوجودیکہ متولی نے کتاب دفتر درگاہ سے نقل درخواست تاج الدین منیر الدین بزرگ دیوان جیو و جواب اپنے و خدام و اظہارات لفظ ارچیان وغیرہ بھیجے مگر حکم آخر

اصل یا نقل اور اصل مثل بالکل دستیاب نہوئی - من بعد ۷ - اکتوبر ۴۲ ۵ ۱۸ء کو وکیل دیوانجیو نے اثبات قدامت رسم نواخت شادیانہ پر مامور ہوا - وکیل دیوان جیو نے فہرست بیس نفر گواہ کے گذرانی - وزیر علی پیرزادہ و خدا بخش فراش - و محمد علی سلامی خوان درگاہ - و امین الدین - و واحد علی خادم درگاہ - و خدمت علی - و حسین علی پیرزادہ - و قادر بیگ فراش درگاہ و ہمت علی ملازم درگاہ - نو نفر گواہان دیوان جیو نے بالاتفاق تصدیق مظہرہ دیوان جیو کی کری کہ وقت واپس آنے دیوانجی کے سفر سے ہمیشہ شادیانہ نواخت ہوتے ہین - اور من بعد عرضی خادمان درگاہ بتائید تحریر متولی کے گزر کر بدریافت تکرار زیادہ کے جاگیرداران و رئیسان شہر سے بھی یہ دستور پوچھا گیا - امام علی جاگیردار دراوڑہ و شیخ چشتی بخش ادہمی و میر ارشاد علی جاگیردار - و قربان علی و اسد علی جاگیرداران و محمد بخش اندرکوٹی و عبدالوہاب ولد میر حسینی بخش و دلیل جمعدار کان سرب اندرکوٹ و محمد خان ٹھیکہ و نواب عبدالکریم خان خلف نواب عنایت اللہ خان ارشاد علی و میر علی جاگیرداران ہاتھی کھیڑہ و غفور علی جاگیردار اگھرے - و عنایت اللہ شاہ جاگیردار - و نارائن بخش و جوالا ناتھ و موتی چند فیمیان قانونگو اجمیر نے برابر تصدیق . . . . قدامت رسم بجانے جانے شادیانہ وقت مراجعت سفر دیوانجیو کے کری - مگر حسین علی خادم جاگیردار نصف نا ندلہ و حسین بخش و وزیر و قطب بخش نقارچیان و سکندر خان و فتح محمد و سیوا فرما نوازنے مطابق بیان متولی نہونا دستور نواخت شادیانہ کا بتقریب مراجعت سفر دیوانجیو کے ظاہر کیا فقط یا و مثل سابق کے پھر بھی بہت تلاش سے نہ ملی - چونکہ از روے تحقیق کے بگواہی گواہان معتمد و جاگیرداران و رئیسان شہر کے برابر ثابت ہے کہ دستور قدیم ہے کہ جب دیوانجی سفر سے آتے ہین اور آتے ہی اول مرتبہ جب زیارت کو درگاہ مین جاتے شادیانہ نواخت ہوتے ہین - اور مقابلے اسکے متولی نے کوئی وجہ تردید کامل نہین مگر مثل سابق جو متولی نے لکھی تھی - باوصف تلاش کے - ملی نہین - اور خادم درگاہ اور نقارچی

وغیرہ چند نفر جو تائید متولی کی کرتے ہین وہ مجہول برعایت متولی انگر خادم بمقوم متولی اور نقارچی تابعدار متولی ہین ۔ بیان اُن کا قابل اعتبار نہین اور قطع نظر اسکے رُوک نواخت شادیانہ کے جانب متولی سے محض براہِ ضد وکد ہے ورنہ نواخت شادیانہ مین کچھ ہرج متولی یا درگاہ کا نہین ہے دیوان جیو اولاد خواجہ صاحب ہین اگر انکی توقیر کے لئے بتقریب مراجعت سفر کے شادیانہ بجے تو کیا قباحت ہے بہر حال ہماری رائے مین یہ درخواست دیوان جیو کی حسب رسم قدیم ہے اور کچھ اسمین قباحت بھی نہین ۔ اور ہمین تحقیق سے کہ دو تین روز سے دیوانصاحب سفر سے آکر بانتظار صدور اسی حکم باہر شہر کے قطب صاحب مین مقیم ہین اور شہر مین نہین گئے بجوا دینا شادیانہ کا ہر گونہ مناسب ہے اس واسطے . . . .

حکم ہوا

کہ دیوانجیو شہر مین جاوین اور زیارت درگاہ کو اول جاوین بوقت جانے دیوانجی کے زیارت کیلیے درگاہ مین شادیانہ معمولی نواخت ہووین اور یہی دستور آئندہ کو مرعی رہے +

مقابلہ شد

دستخط انگریزی

بساعت
العبد
منا ال نقلنویس

بقراہ
العبد
سردار ال نقلنویس

نقل

دستخط حاکم بخط انگریزی

نقل حکم دستخطی جناب کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر مشمولہ مثل مقدمہ بندوبست

دنگہ و فساد وقت غسل مزار خواجہ صاحب مابین میلہ عرس شریف بموجب حکم نیپیرت سجاگرام صاحب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنر بہادر واقع ۲۳ جولائی ۱۸۵۳ء حسب خواہش محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب

حکم ہوا

خط دیوانجی و جواب متولی درگاہ کا حضور نے سماعت فرمایا۔ تحریر متولی درگاہ کی بدالت حضور ناواجب ہے۔ کیونکہ متولی درگاہ نے درجہ اپنا برابر دیوان جیو لکھا ہے۔ اور یہ بات نہیں سکتی اور طرف متولی درگاہ سے پاسِ ادب دیوان جیو رہنا ہر صورت سے واجب ہے کیونکہ دیوان جیو پوتا خواجہ صاحب ہے۔ اور متولی درگاہ نوکر سرکار اور توقیر اسکے تعلق دیوانجی بہ نسبت دیگران زیادہ ہے۔ اس واسطے پروانہ بنام متولی درگار لکھا جاوے کہ حسب دستور سابق پاس ادب دیوانجیو کا کرتا ہے۔ اور آئیندہ سے وقت تحریر جواب احکامات کے احتیاط رکھے۔ یکم اپریل ۱۸۵۶ء۔ و خط بنام دیوانجی لکھا جاوے کہ وہ بموجب دستور سابق کاربند رہیں اور کوئی نئی بات نہیں کریں۔ مرقوم صدر۔

مقابلہ نمودہ شد

بقرات	لسماعت
العبد	العبد
علی محمد خان	فتح چند

نقل

نقل روبکار ہذا مشمولہ مثل نمبری ۷۵۳ دستخطی جناب کرنیل جارلس ڈکسن صاحب بہادر کمشنر اجمیر حسب درخواست محمد علی مختار عام دیوانجی صاحب بموجب حکم جناب جوڈیشل اسسٹنٹ کمشنر بہادر مورخہ ۱۸ دسمبر ۱۸۷۶ء کو دیگئی

روبکار محکمہ کمشنری ضلع اجمیر با جلاس کرنیل چارلس جارج ڈکسن صاحب بہادر کمشنر واقع یکم ماہ ستمبر ۱۸۵۵ء

عرصہ تخمیناً چھ ماہ کا روبانقضا لایا کہ مین ایام عرس حضرت خواجہ صاحب مین باہم اہالیان درگاہ
دنگہ و فساد و نوبت زد و ضرب کے پہنچی۔ بعد تیاری مثل و صدور حکم آخر کے کچہری صاحب
اسسٹنٹ بہادر سے اپیل اس کا حضور مین ہوا کہ اب تک مثل درپیش ہے ایک مفسد
اپیل شادیانہ بھی رجوع ہے۔ اور اصل منشاء اس فساد کی یہ پائی گئی کہ وقت آنے دیوانجی کے
سفر سے شادیانے بحکم عدالت بجائے گئے تھے۔ خادمان و متولی درگاہ کو ناگوار ہوا
اسی باعث سے جو دستور ایام عرس مین ہاتھ دیوانجی و متولی اور خادمان سے ہوتا تھا اس مین
کمی و بیشی ہوئی۔ اور تکرار و فساد زیادہ بڑھ گیا۔ اور منظور حضور یہ ہے کہ جو طریق مذہب انکا
سلف سے ہے اسی موافق رہے طرفین کا رہے کچھ کمی و بیشی ضرور نہین اور اسی لئے
ہر دو فریق سے اقرارنامہ دستور العمل ایسی امورات کے طلب ہو کر ملاحظہ آئے تو جو
کسی قسم کی ناراضگی دیوانجی نے طرف متولی لکھی ہے۔ جو سجادہ نشین مسند رسوم فوتی ناگتی
ہین بہ بات تو باختیار و بحکم سرکار ہے متولی کو کچھ اختیار نہین الا کسر آداب دیوانجی البتہ
ہوئی۔ اور اگر خدام و متولی حسب دستور آداب دیوانجی رکھتے تو یہ نوبت مفسدون کے نہین
پہنچتے۔ اور پاس ادب دیوانجی کہ صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب ہے بہر صورت
واجب ہے کہ متولی اور خدام آداب دیوانجی کا رکھین اور حضور نے کئی بار متولی کو کہلایا
اور عام کچہری مین بھی حکم دیا کہ اگر متولی اپنی جگہ کو رکھنا چاہتا ہے تو ادب و قواعد دیوانجی
کا رکھے۔ الا باوجود اسقدر فہمایش کے تا حال اطمینان حضور نہ ہوئی کہ خاطر خواہ تعمیل
اسکی متولی نے کری ہو اور حضور کو بہر حالت انتظام خاطر خواہ طرفین نوکران درگاہ سے
مطلوب ہے کس لئے کہ جب تک آپس مین راہ نہو انتظام آیندہ کا بھروسہ نہین۔ اور اگر متولی درگاہ
حویلی دیوانجی پر جاوے اور اطاعت اُن کی کرے اور گفتگو نشست و خواند بہت درستی سے ہو

یہ امر کچھ مشکل نہین اس واسطے +

حکم ہوا کہ

مضمون روبکار ہذا سے جناب متولی درگاہ کو اطلاع دیا جاوے کہ حسب الحکم حضور تعمیل کرکے دربارہ ادب قواعد صاحب سجادہ کوشش کرے اور متفق اصلاح ورضامند ہوکے سرکار مین اطلاع کرے کہ بہت بہتر اور عین خوشی خاطر حضور و باعث نظم کلی کارخانہ درگاہ شریف ہے۔ اور اگر تا حکم ثانی یہ امر ظہور مین آویگا اور جو کوئی شکایت اور کسر آداب صاحب سجادہ کی ہے وہ رفع نہوگی تو پھر حضور سے بدرجہ لاچاری اور حکم ہوگا وبندوبست مناسب بابت کامون درگاہ کے کرنا پڑیگا۔ اور بابت خاندان دیوانجی کہ پہلے بارہ سال کے حضور مین دل لگا کر اور سنبھال کر دیوانجی کرکے اور قرض چالیس ہزار روپیہ قرض خواہان اُنکے کو دیکر سب کو راضی کئے۔ اور ایسا بندوبست کیا تھا کہ بیس پچیس برس مین سب قرضہ بیباق وخلاص ہوجاتا۔ اور صدہا صاحب اول کو کہ کار بندولبست تعلق اُن کے ہے بار بار لکھا الا آب تک قرضے قلیل زرجمع ہوا ہے۔ اور جیسا بھروسہ پہلے وہ کچھ نہ رہا۔ اگر صاحب سجادہ اپنے قول وقرار پر چلتے تو تا حال قریب نصف توادا ہو جاتا اور جو زر کہ بیرونجات مین ہاتھ لگنے آیا اگر اس سے مدد کرتے قرضہ پورا اتر جاتا۔ اور یہ بھی ظاہر ہے کہ جیسا ہر ایک عزت جگہ اپنی کے اٹھاتا ہے۔ اور آبرو رکھتا ہے ویسا ہی دنیا سے بھی بدلا پہنچتا ہے۔ اور افسوس ہے کہ دیوانجی صاحب اپنی جائداد کی جگہ ہو لکر اور چھوڑکر ایسے غافل ہوئے کہ کسی سال خبر نہ لی سکے صاحب سجادہ کہ پوتے حضرت خواجہ کے ہین۔ باوجود اسکے نیک راہ نہ چلتے اور پرواہ جگہ اپنی کی رکھتے تو دوسرے لوگ ایسی نسبے پرواہی کم کرتے۔ اور اب بھی جو صاحب سجادہ سے اپنے عزت اور جائداد وجاے خود رکھینگے۔ تو پھر اُسمین ہم کو ضرورت تاکید وتنبیہ کے نسبت دیگران سے نہ ہوگی بل جیسی قدر وعزت اولاد حضرت کی ہے اس سے زیادہ نیکنامی دنیا ودین مین مشہور ہوگی فقط

اور نظر آتا ہے کہ جو وکیل دیوانجی و متولی حسب حکم عدالت سے خبر صحیح و راست موکلان اپنے کو نہین پہنچاتے اور اسی کر وہ ناراضی و ناخوش ہوتے ہین اور فساد زیادہ بڑھتا ہے انکے دونون وکلا کو چاہیئے کہ جو حکم عدالت ہو۔ اسکی خبر راست و درست پہنچایا کرین۔ اور راہ غمازی کو چھوڑ دین۔ اور اس پر بھی کچھ عمل نہوگا تو نسبت وکلاے مذکورین حکم مناسب نافذ ہوگا۔ اب معرفت ناظر کے ہر ایک کو اطلاع دیجاوے اور ایک ایک نقل بھی ناظر کو دیجاوے کہ اصل روبکار پاس ہر ایک کے بھیجکر رسید و اطلاع یافت۔ دستخط خاص ان کے لکھاکر حضور مین رپورٹ کرے ✦

العبد	العبد	العبد
دیوانجی صاحب سجادہ اولاد خواجہ صاحب	میر حفیظ علی متولی درگاہ شریف	رحمت اللہ وکیل
اطلاع ہوئی	مضمون روبکار ہذا سے اطلاع ہوئی	درگاہ شریف مضمون روبکار سے اطلاع ہوئی

مقابلہ نمودہ شد

بقرأت
عبد العلی نقلنویس

بسماعت
منسی ہزنائب محافظ دفتر اجمیر درجہ اول

تذکرہ انساب اولاد

حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا معین الحق والدین قدس سرہٗ

خواجہ بزرگ یک دختر و سہ پسر داشت خواجہ سید فخر الدین خواجہ سید ضیاء الدین ابوسعید خواجہ سید حسام الدین۔ دختر حافظ بی بی جمال +

خواجہ سید حسام الدین بہ صحبت ابدال پیوست و از چشم مردم نہان شد +
خواجہ سید ضیاء الدین ابوسعید دو پسر داشت۔ خواجہ احمد و خواجہ وحید کہ ذکر ایشان در نسخہ فواید الفواد مذکور است اما بیش ازین معلوم نیست +
خواجہ سید فخر الدین در زمان حضرت خواجہ بزرگ در موضع ماندن سکونت داشت و بہ خود کاشتکارے ارضی کہ حضرت خواجہ بزرگ بجہت آن پیش بادشاہ دہلی رفتہ فرمان آوردہ بود۔ زندگی میکرد۔ وبعدہ در قصبہ سرواڑ کہ از اجمیر شانزدہ فرسنگ است سکونت اختیار کرد۔ وہمون جا بوصال حق پیوست۔ مرقد پاکش در آبادی قصبہ بر لب حوض بزرگ واقع است رحمۃ اللہ تعالےٰ علیہ +
واز جملہ پسران او سید حسام الدین پسر بزرگ کہ احوال او در اکثر کتب مذکور است باقی حال دیگران معلوم نشد سال وفاتش ۶۵۳ ہجری است +
بی بی جمال حافظ دختر خواجہ بزرگ۔ از وے دو پسران بوجود آمدند۔ وبرحمت حق پیوست۔ قبر بی بی جمال و فرزندانش پایین روضہ شریف خواجہ بزرگ است و حقیقت شرعی بی بی جمال شیخ رضی الدین بود کہ در قصبہ ناگور بر کنار تالاب مندولا آسودہ است +

خواجه حسام الدین سوخته بن خواجه سید فخر الدین برگزیده آفاق وهم صحبت سلطان المشائخ خواجه نظام الدین اولیا بود. وبجهت سوز وگداز وعشق که داشت در اقصاے عالم بلقب سوخته مشهور گشت مرقد پاکش در قصبه سانبهر باختر سوے بر سر راه اجمیر نمودار است وتحقیق است که از وے دو پسران بوجود آمدند. خواجه معین الدین خورد وخواجه قیام الدین بربال خواجه سوخته موصوف در سال هفتصد وچهل ویک برحمت حق پیوست +

خواجه معین الدین خورد. خواجه حسام الدین سوخته خلیفه اعظم خلیفه نصیر الدین محمود رض نصیر الاولیا بود. مرقد پاکش پائین مزار حضرت خواجه بزرگ است در حجره سنگ سفید. از وے یک پسر بود سید نظام الدین واز وے سید فرید الدین واز وے سید قطب الدین است که به چشتی خان ملقب بود وسپه سالاری افواج مالوه واشت. یکے از نبائر خواجه معین الدین خورد سید بده بود که از سلطان محمود خلجی خطاب سید الملک یافت. دیگر حال مفصل اولاد خواجه معین الدین خورد معلوم نیست. چونکه از اولاد واحفاد او کسانے چند در نواح کن مالوه هنوز سکونت دارند. وحضرت خواجه خورد در سنه ۷۶۱ھ رحلت فرمود +

خواجه قیام الدین بابربال بن خواجه حسام الدین دو پسر بود. وباپیکر پرستان شیرانه بسر برده از ین جهت او را هتیلا بالکه میگفتند. از وے یک پسر بود قبر خواجه قیام الدین پائین روضه خواجه بزرگ برابر مرقد پدر باد وخواجه معین الدین خورد واقع است در حجره سنگ سفید. بابربال در سنه ۷۶۷ھ از ین دار ناپایدار انتقال کرد +

خواجه نجم الدین خالد بن خواجه قیام الدین است. از وے دو پسران بوجود آمدند. سید المزید بن خواجه نجم الدین خالد دو پسر داشت خواجه احمد وخواجه حمید. بیش از ین حال الشان معلوم نشد. خواجه خالد در سنه ۷۶ هجری وفات یافت +

سید کمال الدین حسن احمد پسر دوم خواجه نجم الدین خالد است (وادر القول بعضے برادر خورد خواجه سید نجم الدین خوانده اند که خواجه سید نجم الدین او را بفرزندی هم قبول کرده بود) سال وفاتش

سنه ۸۹۶ هجری قدسی است۔ وشهاب الدین فرزند خواجه سید کمال الدین است از
بس متورع بود واز دست بت پرستان اذیت ها برداشت ودر ۹۱۱ھ فوت شد واو الپسرے
بود سید تاج الدین بایزید بزرگ دانشمند بزرگ وعالم متبحر بود کسب علوم دینیه کرد
دران زمانے که از جبر و دستے بت پرستان بنائے اسلام در دار الخیر اجمیر قطع گردیده بود
بالآخر وقتیکه سلطان خلجی رونق اسلام تازه کرد سید تاج الدین را به درس وتلقین کار جه
اسلام در اجمیر مامور نمود چنانکه در گلزار ابرار و اخبار الاخیار وغیره بشرح وبسط مندرج
است در سنه ۸۸۰ھ ازین سرائے پنجروزه رحلت فرمود و زوجه او دختر مفتی محمود
دهلوی شیخ الهند بود +

...... سید نور الدین طاهر پسر اصغر شیخ تاج الدین است زوجه او دختر پاک حضرت
خواجه محمد حسین ناگوری بود چنانکه از اخبار الاخیار مونس الارواح مبرهن است او تا مدت
دراز بر سجاده مشیخت وارشاد متمکن داشت در سنه ۹۰۵ هجری جان بحق تسلیم کرد +

سید رفیع الدین بایزید خورد پسر دلبند نور الدین طاهر است صاحب علم وعمل و
خوارق وکرامات بود۔ سالها در روضه حضرت خواجه معین الاولیا جد بزرگوار خویش درس
گفت بیشتر گمراهان بادیه ضلالت را راه راست نمود زوجه او از خاندان خواجه حمید الدین
صوفی السوانی است ارباب احوال آن برگزیده آفاق بنسخه گلزار ارشاد است سال
۹۲۲
وفات نهصد و بست و دو نبوی قدسی +

سید معین الدین ثالث فرزند جگر پیوند سید رفیع الدین بایزید خورد وقتیکه در اجمیر
ظلم وتعدی راجگان هنود از حد گذشت او خورد سال بود۔ خادمان جان نثار او را
از انجا در ناگور رسانیدند که وطن مادر بزرگش بود همونجا اقامت فرمود و از خانواده
بزرگ خواجه حمید الدین صوفی سوانی خرقه خلافت یافت همونجا در سال نهصد و چهل
وهفت رحلت پیوست۔ و در جوار مرقد حضرت خواجه حمید الدین صوفی سوانی مدفن یافت

مادر ایشان پسران خواجه حسن و خواجه حسین و خواجه ابو الخیر بود +

خواجه حسن - مجذوب بود دو دختر داشت یکی بی بی سلطان خاتون که به سید ولی محمد بن خواجه ابو الخیر منکوحه شد - و دوم ملکه جهان که بعقد نکاح سید شاه محمد بن خواجه ابو الخیر درآمد +

دیوان خواجه حسین متاهل نگشت +

خواجه ابو الخیر - دوازده پسر داشت پنج پیش از زمان کهن سعادت پدر فوت شدند و هفت باقی ماندند - سید ولی محمد - سید علم الدین - سید شاه محمد - سید معین الدین - سید شهاب الدین - سید محمود - سید محمود و سال وفاتش سنه ۲۹ هجری است +

سید ولی محمد بن خواجه ابو الخیر از بطن زوجه خود سلطان خاتون یک پسر داشت و یک دختر +

سید عبد الستار بن دیوان ولی محمد مجذوب بود ذکر فضائل و در بدایت معین مذکور است گروه سوندها شاهی با ومنسوب بود و سید ولی محمد را دو زن دیگر بودند که از بطن او دو پسر شدند و به طفلی وفات یافتند +

بی بی حبیبی دختر سید ولی محمد بن ابو الخیر با سید ... بن سید شاه محمد بن خواجه ابو الخیر منکوحه شد +

سید شاه محمد پسر سید خواجه ابو الخیر بن معین الدین ثالث زوجه شرعیه او ملکه جهان بنت خواجه حسن بود - از وی سه پسران بوجود آمدند - اول سید ابراهیم - دوم عبد الصمد سوم سید بایزید - از سید عبد الصمد اولاد نشد - تا زنده نماند - از سید ابراهیم دو پسر بوجود آمدند اول سید غیاث الدین که لاولد رفت - دوم سید محمد طاهر که بسمت آرکاټ رفته سکونت اختیار کرد و اولاد دو اجداد داد - تا الآن همانجا باقی است - در اولاد سید محمد طاهر چشتی مشهور است و سید بایزید ... زوجه شرعیه بود ... بی بی ... سید ولی محمد - زن دیگر غیر کفو بود

اما از بطن بی بی جھنی یک دخت مسماۃ بی بی راستی بود که او را راج بی بی ہم میگفتند۔ و از زوجہ ثمر عنیہ سید فخر الدین عرف سید ہزاری بود۔ و دختران سید بایزید که از زن خاندان سیدان نارنول بودند۔ اول بی بی نصرت که از خواجہ نعمت اللہ متولی منسوب گردید دوم عزت بی بی که عجزه فوت شد +

سید محمود۔ و سید مودود۔ پسران خواجہ ابو الخیر مجردانہ زندگی کردند و اولاد نہ شدند شہاب الدین۔ پسر سید خواجہ ابو الخیر دو پسر داشت۔ اول سید محی الدین دوم عاشق محمد عرف سید اچھا۔ از محی الدین یک پسر شد۔ سید فخر الدین عرف سید ہزاری و دو دختر بودند۔ اول جان بی بی که از سید شمس الدین منکوحہ شد۔ دوم فاطمہ که از سید لطیف عبد النبی بن سید ابو البرکات منسوب بود۔ و از سید فخر الدین عرف سید ہزاری دو دختر شدند۔ اول بزرگ نساء که از مفرح الدین بن دیوان فخر الدین منکوحہ شد۔ دوم بی بی فرزانہ که از سید مصلح الدین بن دیوان فخر الدین منسوب گشت۔ و از سید عاشق محمد پسر دوم سید شہاب الدین یک پسر شد سید نتھو و شش دختران شدند۔ یکے بی بی حنیفہ که در عقد نکاح سید شرف الدین بن سید نظام ..... در آمد و حال دیگر دختران ظاہر نہ شد و از سید نتھو بن سید عاشق محمد عرف سید اچھا یک پسر شد سید غلام حسین که پیش از تاہل بہ سفر رفت و باز نہ آمد +

سید خواجہ علم الدین پسر سید خواجہ ابو الخیر اسم گرامی زوجہ عفیفہ او زحیب النساء از اولاد صحیح خواجہ حمید الدین سلطان التارکین ناگوری بود۔ و از وے سہ پسر بوجود آمد اول سید علاء الدین۔ و دوم سید حسام الدین۔ سوم سید ابو الفتح +

بدانکه از سید علاء الدین سہ پسران و سہ دختران اولاد شد پسر اول۔ سید محمد۔ سجادہ نشین بود و او را دو اہلیہ بودند یکے از خاندان پاک سلطان التارکین منکوحہ شد۔ زن دوم مسماۃ ملیح النساء از کفو غیر بود یعنے بنت شیخ بھنیا ساکن قصبہ ... از بطن او

و از بطن او یک دختر متولد شد۔ خیر النساء نام که با شیخ عبد الرزاق نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ

چہار پسران ست ندا اول فخرالدین کہ بعد وفات سید محمد سجادہ نشین بود۔ امّا بجہت ملال
کہ شاہ عالم بہادر شاہ بن اورنگ زیب با او بود از منصب سجادگی معزول شد۔ و سید سراج الدین
بن سید ابوالفتح سجادہ نشین گردید تا الان منصب سجادگی در اولاد او برقرار است۔ سید
فخرالدین بن سید محمد دو زن داشت اول بی بی جیبنی بنت نواب فیض اللہ خان از اولاد
مخدوم سید جلال بخاری اما ازو اولاد نشد۔ دوم بی بی عزیزہ بانو کہ از بطن او دو پسر شدند
اول سید مفرح الدین دوم سید مصلح الدین زن سوم از غیر کفو بود از وے یک پسر شد
سید نجم الدین +

سید سیف اللہ پسر دوم سید محمد بعض نام او شریعت اللہ ہم نوشتہ اند زن
او بی بی صالح بنت مقرب خان از وے اولاد نشد۔ بالآخر سیف اللہ زن دیگر
کرد۔ او از کفو غیر بود از وے یک پسر شد سید حبیب اللہ۔ و سید حبیب اللہ
دو زن داشت۔ یک کہ غیر کفو بود از بطن او دو دختر تولد شدند۔ یکے پیش از زمان
آگہی بمیرد۔ و دوم در عقد نکاح سید حمزہ بن عظیم الدین بن عظمت اللہ بن صباح الدین
بن علم الدین در آمد۔ و زن دوم سید حبیب اللہ بی بی رضائی نام داشت از بطن او
یک پسر شد سید سیف اللہ۔ و زوجہ شرعیہ او بدیع النساء نام داشت +

سید عماد الدین پسر سوم سید محمد نام زوجہ او وجیہہ النساء بنت شیخ نظام گوری
نبیرہ سلطان التارکین است از بطن او بسیار اولاد شد۔ امّا در صدر حیات نماند
پایان کار از زن غیر کفو یک پسر شد کہ غلام چشتی نام داشت۔ و با دختر سید نجم الدین
بن سید فخرالدین بن سید محمد بن علاء الدین بن علم الدین کدخدا شد بیش ازین احوال
او معلوم نیست +

سید ماہ الدین پسر چہارم سید محمد زنی از شیخ زادگان کرانہ در عقد نکاح آوردہ
بود۔ امّا لاولد رفت +

مفرح الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجه او بی بی بزرگ النساء بنت فخر الدین
عرف سید ہزاری بود۔ ازوے دو پسر شدند۔ حمید الدین و مجید الدین۔ و زوجہ
دیگر بی بی عائشه ہم بنت سید شرح الدین ابود۔ اما ازو اولاد نشد +
سید حمید الدین از بی بی صاحب جمال بنت سید مصلح الدین بن سید فخر الدین یک
پسر شد کہ سید نعمن نام داشت و زوجہ او مسماۃ بی بی زینا از اولاد قاضی حمید الدین
ناگوری بود +
سید مجید الدین بن مفرح الدین از بطن مسماۃ سعادت بانو بنت قاضی ابو الفتح ساکن
سانبھر یک پسر شد کہ سید علام محے الدین نام داشت۔ و او را ہفت دختران بود
اول کفایت نساء کہ از سید نجیب اللہ نبیرہ سید حسام الدین بن علم الدین منکوحہ
شد۔ اما ازو اولاد نشد۔ دوم نور النساء کہ از سید وارث علی بن سید صدر الدین
بن سید زین العابدین بن دیوان سید علاء الدین منکوحہ شد۔ سوم رشیدہ بانو
کہ از امین الدین نبیرہ سید حسام الدین بن سید علم الدین منکوحہ گشتہ چہارم صاحب
دولت کہ در عقد نکاح سید ابو الحسن بن سید وارث محمد بن شرف محمد بود۔ پنجم عزت بی بی
از شیخ غلام محمد بن عزیز محمد نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ شد۔ ششم زیب النساء
کہ از شیخ رضا محمد بن محمد تقی نبیرہ سلطان التارکین منکوحہ بود و او یک دختر داشت
نام بی بی الفت و در عقد نکاح سید تاج الدین بن وارث علی در آمدہ۔ اما ازوے اولاد نشد
ذکر دختر ہفتم سید محے الدین در مدائن معین ننوشتہ شاید کہ در کم سنی فوت شدہ باشد +
سید مصلح الدین بن سید فخر الدین زوجہ او بی بی فرزانہ بنت سید فخر الدین عرف
سید ہزاری بود ازوے یک پسر و یک دختر شد۔ سید خرم نام کہ لا ولد رفت و نام دختر
بی بی صاحب جمال بود کہ از سید حمید الدین بن سید مفرح الدین منکوحہ شد +
سید [illegible] الدین بن سید فخر الدین بن سید محمد زوجہ او [illegible] بی آ[illegible] بود [illegible]

یک پسر شد و یک دختر کمال دولت نام پسر غلام محی الدین آنجا از اولاد او حال معلوم
نشد و مسماة کمال دولت سید غلام چشتی بن سید عماد الدین بن دیوان سید محمد
منکوحه شده بود .

سید زین العابدین پسر دوم دیوان علاء الدین زوجه او بی بی رحمت بنت سید علیم الدین
بن دیوان علیم الدین بود ازوی یک پسر شد سید صدر الدین و یک دختر بود مسماة بانو
که از شیخ عبد القوی نبیره خواجه سلطان التارکین منکوحه شد و سید صدر الدین
را زوجه شرعیه بی بی ماه بانو بنت دیوان سید سراج الدین بود ازوی یک دختر
داشت رضیة النساء که در شیر خوارگی فوت شد زن دیگر سید صدر الدین مسماة
گلاب بی بی بنت شیخ جمال الدین بن شیخ کمال الدین نبیره سلطان التارکین
بود ازو سه پسران شدند اول سید عبد العلی دوم سید همت علی سوم سید وارث علی
مخفی مباد که در آخر سید صدر الدین معه پسر خود مسمی عبد العلی بدیار شرقی رفته
وفات یافت و پسر او سید عبد العلی بدهلی آمد دختری در نکاح خود آورده همه‌نجا
سکونت اختیار کرد .

سید همت علی پسر دوم سید زین العابدین از بطن بی بی سیف النساء بنت
سید حمید الدین بن سید مصلح الدین یک پسر بود سید علی و یک دختر بود سید النساء
که از سید حمید الدین بن امین الدین منکوحه شد و سید علی را سید [illegible] علی
بن سید وارث علی بسبب تعصب شهر بوندی شهید کرد و سید علی را یک پسر بود مسماة نعمت علی
که او لاولد برفت .....

سید وارث علی بن سید زین العابدین از زوجه خود مذکوره بنت سید محب الدین
بن سید مفرح الدین بن فخر الدین بن دیوان علاء الدین شمس پسر و [illegible] دختر بوجود آمد
دختر اول شمس النساء که او از امین الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری منکوحه بود دختر

دوم لطیف النساء که از شیخ محمد علی بن غلام محمد بن عزیز محمد نبیرهٔ سلطان التارکین منکوحه گردید۔ دختر سوم سراج النساء که در عقد نکاح سید علمن بن سید همت علی بن سید صدرالدین بن سید زین العابدین درآمده بود +

سید ناصر علی بن سید وارث علی از جمعیت بی بی بنت شیخ نورالدین منکوح بود امّا لاولد رفت +

سید تاج الدین پسر دوم سید وارث علی زوجهٔ او زلف النساء بنت شیخ رضا محمد نبیره سلطان التارکین او هم لاولد رفت +

سید بهادر علی پسر سوم سید وارث علی در زمان طفلی فوت شد +

سید عزیز الدین پسر چهارم سید وارث علی زوجهٔ او مسماة رفیع النساء بنت شیخ غلام نبی نبیره خواجه سلطان التارکین بود۔ امّا از بطن او اولاد نشد۔ مگر سه پسران از بطن کنیز بوجود آمدند۔ اول رمضان علی دوم فدا حسین ۔ سوم امراؤ علی +

سید اشرف علی پسر پنجم سید وارث علی زوجهٔ او امانت النساء بنت سید ولی ساکن مادھوپوره بود لاولد رفت +

سید لطف علی پسر ششم سید وارث علی زوجهٔ او امیر النساء بنت شیخ غلام نبی نبیره سلطان التارکین بود۔ از وی سه پسران و دو دختران تولد شدند۔۔۔ دختر اول قمر النساء و دختر دوم نجم النساء که یکے بعد دیگرے بسلسله زوجیت شیخ امیر علی بن محمد علی بن غلام محمد نبیره سلطان التارکین پیوست۔ وازین هر دو اولاد نماند +

سید رستم علی پسر اول سید لطف علی زوجهٔ او فهم النساء بنت شیخ الٰهی بخش بن شیخ شریف الله ساکن قصبه جھونجھنون بود از وی دو پسران موجود اند و کدخدائی ایشان در قصبه جھونجھنون شده است +

سید نجم الدین - پسر دوم سید لطف علی نام زوجہ او فہم النساء بنت شیخ شہاب الدین ساکن قصبہ جھنجھوں ہست - از وے یک پسر و ہفت دختران تولد شدند نام پسر ریاض الدین احمد و نام دختر ظہور النساء کہ ظہور النساء کہ در عقد نکاح شیخ نور احمد بن شیخ نجم الدین مولف کتاب مناقب العجیب آمد و دختر دوم مسماۃ عظیم النساء بہ شیخ مولا بخش بن شیخ الٰہی بخش منکوحہ شد +

سید غلام حسین پسر سوم سید لطف علی زوجہ او مسماۃ نجبا در بانو بنت شیخ غلام رسول است از وے یک دختر شد قمر النساء نام کہ در عقد مناکحت شیخ صغر علی بن شیخ سلطان بخش در آمد و مسماۃ غلام حسین زن دیگر از شہر بوندی آوردہ بود نام او مسماۃ جھوری از قوم سقا از ہمکلمے دو پسر دارد - اما مسماۃ چھوری بمرتبہ ثانی در نکاح غلام حسین آمدہ باشد زیرا کہ مسماۃ چھوری پیشتر ازین شوہر دیگر داشت و حال او معلوم نیست کہ مرد یا در عہد حیات است الحمد اللہ کہ احوال اولاد حضرت زین العابدین باختتام رسید +

سید فضل علی - بن دیوان سید علاء الدین بن سید علم الدین زوجہ او عفیفہ بانو از دودمان سلطان التارکین است از وے اولاد نشد - و در سفر دکن ہمراہ برادر خود سید زین العابدین بہ حرامیان افتادہ کشتہ - دیگر احوال شان از کتب شجرہ انساب واضح نشد - واللہ اعلم بالصواب +

سید حسام الدین پسر دوم سید علم الدین بن خواجہ ابو الخیر رحمۃ اللہ علیہم - چہار پسر و یک دختر داشت - نام ایشان سید احمد - سید ضیاء الدین - سید جلال الدین - سید عظمت اللہ در طفلی فوت شد - و مسماۃ رحمت بانو +

سید احمد - پسر اول سید حسام الدین زوجہ او عفیفہ سلطان بی بی بنت شیخ شاہ محمد نبیرہ حضرت سلطان التارکین است - از وے چہار پسران و دو دختران شدند دختر اول خورسندہ بانو کہ از سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحہ شدند و دختر دوم شریفہ بانو کہ از سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح منکوحہ شد +

سید محمود - پسر اول سید احمد بن حسام الدین - سید محمود معروف بہ حبشی خان بود و او در عہد شاہی

منصب عالی داشت زوجہ او بی بی نصرت بنت سید عظمت اللہ بن سید حسام الدین بود
اما اولاد نداشت +

سید محب الدین پسر دوم سید محمد بن حسام الدین زوجہ او بی بی شریف النساء بود بنت سید جلال الدین
بن سید حسام الدین از وے دو پسران و دو دختران بوجود آمدند۔ دختر اول نور النساء کہ بہ شیخ
عبد القوی نبیرہ خواجہ سید سلطان التارکین منکوحہ شد و دختر دوم را نام ننوشت شاید کہ در
صغر سن وفات یافت +

سید عبید الدین بن سید محب در زمان طفلی فوت شد +

سید امین الدین پسر دوم سید محب را زوجہ بود رشید بانو بنت سید مجید الدین بن سید مفتی رفیع الدین
بن سید فخر الدین بن سید محمد بن سید علاء الدین سہ دختران و دو پسران بوجود آمدند دختر اول
ساجدہ بانو کہ از سید بدیع الدین بن سید عبید الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح
منکوحہ شد۔ دختر دوم فضیلت النساء عرف بی بی بھوند اکہ در عقد مناکحت سید میران جی
عرف امام بخش بن سید عزت اللہ و سیدہ از وے یک پسر شد سید قمر علی دختر سوم حمیدہ بانو
در عقد نکاح شیخ امین الدین سہروردی ناگوری نبیرہ قاضی حمید الدین در آمد +

سید قوام الدین پسر اول سید امین الدین او را از بطن بی بی نجابت بنت قاضی سید حسن علی محمد
بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح دو پسر شدند اول قاسم علی دوم سید راحت علی۔ اما
قاسم علی بے اولاد شد +

سید راحت علی پسر دوم سید قوام الدین از زن کفو خود دو پسر داشت سید کیو و
سید امام علی +

سید حمید الدین پسر دوم سید امین الدین زوجہ او سعیدہ بانو بنت سید ہمت علی بود
اما حال اولاد او تحقیق نہ رسید واللہ اعلم بالصواب +

نسخہ ماخوذ یا نہ خاتم نیست گرا ینکہ... از... نبیرہ ہمونہ خولشی ہوشتہ وارثی خاندان صاحب بعد ترک شدہ

سید عبدالاحد - پسر سوم احمد بن سید حسام الدین و زوجه عزت النساء از وی سه پسران بوجود
آمدند - خیر الله و نجیب الله و عظیم الله و زوجه سید عبدالاحد عزة النساء من الام از آل و
اولاد دیوان سید علاء الدین بود و من الاب از نسل خواجه سلطان التارکین ناگوری بود +
سید عظیم الله را از بطن کنیز یک پسر بود - سید حمزه و حال توالد و تاهل سید خیر الله و نجیب الله
معلوم نشد +

سید نجم الدین چلکش پسر چهارم سید احمد حال او معلوم نشد - چنان شهرت دارد که
بسفر هندوستان رفته بود و باز نه آمد - و مقبره او به دهلی در جوار آستانه عالیه خواجه نظام الدین
نظام اولیا است +

سید ضیاء الدین پسر دوم سید حسام الدین بن سید علم الدین بن سید ابو نجیب او را از بطن زوجه خود
که از نسل سادات نواح پشاور بود دو پسر و یک دختر بوجود آمد - پسر اول را نام ننوشتند غرض
سید پشاوری نوشته است - او را از بطن زوجه غیر کفو یک پسر شد شیر علی نام داشت
لا ولد فوت شد - پسر دوم سید ضیاء الدین - سید حمید الدین بود که زوجه او دختر سید حسین
بنت سید نعمت الله بوده است - اما از وهم اولاد نشد - و نیز حال دودمان زوجه او تحقیق
نه رسید +

سید جلال الدین پسر سوم سید حسام الدین بن سید علم الدین زوجه او از نواح افغانستان بود
از وی یک دختر بود شیص النساء و پسران سید شهاب الدین و سید جمال الدین و سید غلام محمد
اما ذکر سید غلام محمد ننوشتند در زمان صغر سن وفات یافته باشد +

سید شهاب الدین بن سید جلال الدین او را از زوجه خود که بنت سید شرف الدین
بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود و بخت دولت نام داشت
یک پسر شد سید نصیر الدین و او را از زوجه خود جمیعت النساء نام که بنت سید سراج الدین بن
نظر محمد بن نجم الدین بن دیوان شاه بود یک پسر شد سید عزیز الدین و از وی اولاد باقی نماند +

سید جمال الدین بن سید جلال الدین او را دخترے بود لطیفه بانو که در عقد نکاح سید ضیاء الله بن هدایت الله بن عطاء الله بن سید ابوالفتح در آمد +

تمام شد ذکر اولاد سید حسام الدین بن علم الدین

سید ابوالفتح سوم خواجه سید علم الدین بن خواجه ابو الخیر زوجه او عصمت النساء بنت شیخ شهاب الدین نبیره حضرت خواجه ابراهیم ادهم بلخی در سنه ۱۰۸۵ھ وفات یافت و چهار پسر گذاشت +

سید سراج الدین پسر اول سید ابوالفتح سجاده نشین بود زوجه شرعیه او بی بی رحیمه بود از وے سه پسران و دو دختر بوجود آمدند۔ پسر اول سید منیر الدین۔ پسر دوم سید ظهیر الدین سوم سید سعد الدین و دختر اول ماه بانو که از سید صدر الدین بن زین العابدین منکوحه شد و دختر دوم صاحب دولت که از سید خضر محمد بن سید نظام الدین بن سید دیوان شاه منکوحه بود سال وفات سنه ۱۱۳۲ھ +

سعید الدین بن دیوان سراج الدین زمان طفلی فوت شد +

سید ظهیر الدین بن دیوان سراج الدین زوجه او صاحب النساء بنت سید سمیع الله بن عطاء الله بن سید ابوالفتح بود۔ از وے دو پسر و یک دختر بوجود آمده در زمان طفلی وفات یافتند و لاولد رفت +

دیوان سید منیر الدین بن دیوان سید سراج الدین زوجه او بی بی صاحب بنت سید شرف الدین بن سید نظام الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاه بود۔ از وے سه پسران و دو دختران شدند۔ دختر اول فخر النساء از سید عزت الله بن اسد الله بن ابوالفتح منکوحه شد و دختر دوم سیف النساء از سید محسن بن سید خضر محمد بن نظام الدین منکوحه شد و در سال یکهزار و یک صد و پنجاه و هشت هجری (۱۱۵۸) وفات یافت +

سید نصر الدین بن دیوان سید منیر الدین در صغر سن بمرض چیچک فوت شد +

سید فیض الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ او سعیدہ بی بی بنت شیخ جمال الدین بن
شیخ نظام الدین نبیرہ سلطان التارکین بود از وے یک پسر و یک دختر بوجود آمد پسر شیرخوار
بعارضہ درد پہلو فوت شد و دختر بسالت النساء نام در عقد سید حیدر علی بن دیوان سید
امام الدین درآمد +

دیوان سید امام الدین بن دیوان سید منیر الدین زوجہ عفیفہ او بی بی زینت النساء
بنت سید قمر الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود کہ از وے پنج پسران و
دو دختران بوجود آمدند دختر اول بی بی عصمت کہ در حالت صغر فوت شد دختر دوم بی بی
ولی النساء کہ بہ سید رفیع الدین بن غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین
بن سید ابو الفتح منکوحہ شد - اما از پسران وے سہ پسر سید اکبر علی و سید رضی الدین
و سید کلن در عالم طفلی فوت شدند سال وفاتش سنہ ۱۱۸۹ھ است +

سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین زوجہ او بی بی بسالت النساء بنت سید فیض الدین
بن دیوان سید منیر الدین بود از وے یک پسر شد سید ارشاد علی عرف سید نتھن و دو
دختران شدند میر النساء و وجیہ النساء +

سید ارشاد علی عرف میر نتھن بن سید حیدر علی زوجہ او بی بی عصمت بنت سید عصمت اللہ
جی عرف امام بخش بود - از وے یک پسر تولد شد سید اشرف علی اما دختر سے ولاد ہم شد
و سہ دختران بودند بی بی بدرن - بی بی مینا - بی بی چھیدو - بی بی مینا در عقد نکاح سید
مظہر عرف میان مینڈھو بن سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین
درآمد و لاولد رفت و مسماۃ بی بی بدرن زوجہ منکوحہ سید نظر علی بن سید نوازش علی بن
سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ
بن سید ابو الفتح بود و بی بی چھیدو زوجہ سید امام علی بن سید محتشم علی سجادہ نشین بود +

سید اشرف علی بن سید ارشاد علی معروف میر نتھن زوجہ او بی بی چھوٹی بنت دیوان محتشم علی

سجادہ نشین بود۔ اما از وے اولاد نشد و لاولد برفت +

سید اصغر علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود۔ زوجہ او دختر سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود و نام آن بی بی خجستہ بانو۔ از وے دو پسران و یک دختر شدید۔ سید ذو الفقار علی۔ و سید محتشم علی و نام دختر ہدایت النساء و زوج شرعی بی بی ہدایت النساء سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ۔ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ در ۱۲۱۱ھ از این جہان فانی رخت رحلت بربست +

سید ذو الفقار علی بن دیوان اصغر علی سجادہ نشین بود۔ زوجۂ او بی بی امیر النساء بنت سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود از وے پسر نشد اما دو دختران شدند۔ مومن بی بی۔ سکینہ بی بی۔ زوج شرعی مومن بی بی سید مہدی علی سجادہ نشین بود۔ و زوج شرعی بی بی سکینہ۔ سید نصیر الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود +

دیوان سید محتشم علی بن دیوان سید اصغر علی۔ زوجہ او بی بی وجیہ النساء بنت سید حیدر علی بن دیوان سید اصغر علی بود۔ دو پسر سید مہدی علی و سید امام علی و سہ دختر بوجود آمدند بی بی عمدہ بی بی زینب بی بی چھوٹی زوج شرعی بی بی عمدہ سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح و شوہر بی بی زینب قاضی سید قمر علی بن سید عصمت اللہ جی عرف امام بخش بن سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ و شوہر بی بی چھوٹی سید اشرف علی بن سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین بود۔ سال وفات ۱۲۳۳ھ

سید مہدی علی بن دیوان محتشم علی سجادہ نشین و صاحب عزم و احتشام بود۔ زوجہ او بی بی مومن بنت دیوان سید ذو الفقار علی بود اما از وے اولاد نشد۔ از زن دیگر کہ داشت اولاد شد۔ دو پسر و چہار دختران بوجود آمدند نام پسران سید ہادی علی و سید اسد علی و

و در سنہ یکہزار و دوصد و پنجاہ و پنج فوت شد۔

سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی زوجہ اول بی بی حمیدہ بنت سید ارشاد علی بن سید حیدر علی بن سید دیوان امام الدین سجادہ نشین بود ازوے یک پسر سید سراج الدین زوجہ دوم بی بی ولی النساء از دودمان پاک اوست بنت شیخ شکر اللہ نبیرہ خواجہ ابراہیم بلخی بود ازوے چہار پسران و چہار دختران بوجود آمد نام پسران قاضی سید منیر الدین سید شفیع حسین و سید اصغر علی و پسر چہارم شش ماہہ فوت شد۔ نام دختران جواہر النساء سید محمد حسین بن سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود و شوہر مزاج النساء سید قدرت علی بن سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح در صدر حیات است دختر سوم امام النساء را زوج نبود و در آغاز عمر وفات یافت۔ و دیوان موصوف در سنہ ۱۲۵۶ھ ازین دار فانی رحلت فرمود۔

سید سراج الدین بن سید امام علی دیوان و صاحب سجادہ بود زوجہ اول مسماۃ لاڈلی بی بی بنت قاضی سید محمد علی بن سید عصمت اللہ عرف لعل محمد بخش بن سید عصمت اللہ بن سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح اما ازوے اولاد نشد زوجہ دوم بی بی خیر النساء بنت شیخ عنایت اللہ بن شیخ شکر اللہ ابراہیمی فاروقیست ازوے یک پسر بوجود آمد۔ دیوان سید غیاث الدین علیخان چشتی سجزی اجمیری کہ الحال سجادہ نشین و صاحب مقام حضرت خواجہ بزرگ معین الحق معین الاولیا است طال اللہ عمرہ زوجہ او بی بی نفیس النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی سجادہ نشین تا الآن ازوے اولاد نشد حق سبحانہ فرزندش بہ بخشاید کہ نام و نشان اولاد و احفاد حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا برقرار و برجا قائم بماند۔ اما از دیوان سید سراج الدین از بطن بیان دیگر اولاد ہم است۔ یک پسر سید نظام الدین و دو دختر جہانگیرن و جنون بی بی کہ بہ فرزندان سید

مزاج النساء و امام النساء دختر چہارم در زمان صغر فوت شد - شوہر جواہر النساء

شفیع حسین عم حقیقی ایشان در عقد مناکحت آمده اند را از سید نظام الدین اولاد است
پسر رشید الدین نام دارد و یک دختر که بشارت النساء نام اوست بسال وفات ۱۲۸۴ھ +
قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی زوجہ اونی بی بی بنت سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح از وے دو پسر و
پنج دختران بوجود آمد سید امام الدین سید فیض الدین ۔ ثمرہ النساء در زمان صغر سنی
ہر دو دختر دوم شبیر مزار پمبر د ۔ دختر سوم منیر النساء در عقد نکاح سید رضا حسین بن سید
فدا حسین بن سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید
ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح در آمدہ بود اما از بطن وے اولاد نشد و در عہد
نوجوانی برحمت حق پیوست ۔ دختر چہارم صغیر النساء زوجہ شرعی سید شرف الدین بن سید
قدرت علی بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است از وے یک پسر و یک دختر
دختر شدہ بود ۔ اما در طفلی وفات یافتند خدائے عز و جل بہ طفیل حبیب پاک رسول اکرم
صلے اللہ علیہ وسلم فرزند رشید بعمر دراز و اقبال و سعادت آثار نصیب بر ماند آمین
رئیس النساء دختر پنجم زوجہ پاک شیخ المشائخ دیوان سید غیاث الدین علیخان سجادہ نشین
است حق سبحانہ تعالے اولاد دہد و در حفظ و حمایت دارد قاضی سید منیر الدین را زوجہ دیگر
ہم بود ۔ علیم النساء بنت سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین
بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح اما از وے اولاد نشد و او در زمان صغر پیش از زمان
آگہی وفات یافت ۔ زن سوم از قوم مرہٹہ است کہ بشرف اسلام مشرف گشتہ بزوجیت قاضی
سید منیر الدین در آمد ۔ از بطن او دو پسر و دو دختر شدند ۔ پسر سید شہاب الدین و سید ظہیر الدین
نام دختران سکینہ بی بی و اللہ رکھی ۔ سکینہ بی بی بہ سید اولاد حسین بن سید شفیع حسین
بن سید امام علی بن دیوان محتشم علی منکوح شد و اللہ رکھی بہ سید رشید الدین بن سید
نظام الدین بن دیوان سراج الدین منسوب است بسال وفات ۱۳۰۵ھ +

سید فیض الدین پسر قاضی سید منیر الدین حیف کہ بہار گلشن شباب ہنوز ندید و داغ حسرت بر جان والدین نہادہ در صغر سن برحمت حق پیوست +

قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین جامع اوراق معین الاولیاء است و بمنصب اکسٹرا اسسٹنٹ کمشنری بمشاہرہ چہار صد روپیہ مامور است زوجہ شرعیہ او بی بی گھسیٹی بنت سید قدرت علی بن سید بدر الدین بن سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح است ہنوز اولاد ندارد حق سبحانہ تعالے بتصدق رسول و اہلبیت رسالت و حضرات صوفیہ و طریقت اولادش بدید و بسیار مزدواز بلائے بد حوادث روزگار مصئون و محفوظ دارد آمین بحق رسولہ وآلہ و اصحابہ اجمعین برحمتک یا ارحم الراحمین +

سید شفیع حسین بن سید امام علی بن برادر ابن محتشم علی زوجہ شرعیہ او بی بی چھوٹی بنت سید فتح علی بن سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود و از بطن او یک پسر شد شمیر خواجہ مرد و مادرش ہم بتپ دق ہمدران زمان وفات یافت و الیشان را از زن دیگر اولاد ہست سید امداد حسین و سید الطاف حسین و سید اولاد حسین و سید صفدر حسین و سید اکبر حسین و سید فتحنا حسین +

سید اصغر علی بن سید امام علی بن برادر ابن سید محتشم علی زوجہ او نصیب النساء بنت سید بدر الدین بن قطب الدین نبیرہ شمس الدین بن سید ابو الفتح بود ازوے یک پسر شد سید حیدر علی اما در زمان طفولیت فوت شد و مادرش ہم ازین جہان سنپنے بنیاد و ناشاد رفت الحال سید اصغر علی زن دیگر دارد از وہم اولاد نیست الحمد اللہ کہ

تمام شد ذکر اولاد سید سراج الدین بن سید ابو الفتح

سید شمس الدین پسر دوم سید ابو الفتح کہ پسر سوم خواجہ سید علم الدین است زوجہ او خورشید بانو بنت سید احمد بن سید حسام الدین بن سید علم الدین از وے سہ پسران و سہ دختران بودند سید قمر الدین سید نجم الدین و سید مجد الدین سہ دختران لطیفہ بانو و

ضیاء النساء که در زمان صغر فوت شدند دختر سوم حفیظه بانو از سید هدایت الله بن سید عطاء الله
بن سید ابو الفتح منکوحه سید +

سید قمر الدین - بن سید شمس الدین زوجه او بی بی خیر النساء بنت سید عطاء الله بن سید ابو الفتح
بود دو پسر و سه دختر داشت نام پسران بدر الدین و سعد الدین نام اول رفیع النساء دوم شفیع النساء
که جمله بزمان خوردی فوت شدند سوم زینت النساء که از سید امام الدین بن دیوان منیر الدین
بن دیوان سراج الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شد و هر دو پسران بدر الدین و سعد الدین در
طفولیت فوت شدند +

سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح زوجه او زیب النساء بنت سید عطاء الله
بن سید ابو الفتح بود. چهار پسر و دو دختر داشت نام پسران سید غیاث الدین - سید
عظیم الدین - سید نظام الدین - سید قوام الدین نام دختران جمیل النساء و عزیز النساء
هر دو در حال غیر آگهی و صغر وفات یافتند +

سید غیاث الدین بن سید نجم الدین زوجه او سیف النساء بنت سید محمد بن سید احمد بود ازوی
دو پسران شدند و یک دختر شد نام پسران سید رفیع الدین و سید قوی الدین - اما سید قوی الدین
و یک دختر که نام معلوم نیست در طفلی فوت شد +

سید رفیع الدین بن سید غیاث الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن ابو الفتح زوجه او ملی النساء
بنت دیوان سید امام الدین سجاده نشین بود ازوی یک پسر سید مظهر علی عرف میر منڈو که بسفر
رفته بود و خبر اش باز نه آمد مفقود الخبر است +

سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح زوجه اول بی بی
شائسته بانو بنت سید عزت الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح از بطن او یک پسر
شده بود اما در طفلی فوت شد و مادرش هم بعارضه تپ دق وفات یافت زوجه دوم بی بی
رحمت النساء بنت حافظ شهاب الدین نبیره قاضی حمید الدین ناگوری بود ازوی دو پسر شدند

سید قطب الدین و فرید الدین +

سید قطب الدین بن سید عظیم الدین زوجہ او بی بی فہمیدہ بنت سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح از بطن او سید بدر الدین و سید نصیر الدین دو پسر بودند۔ دختر نبود +

سید نصیر الدین بن سید قطب الدین زوجہ او بی بی سکینہ بنت دیوان سید ذو الفقار علی بن دیوان سید اصغر علی۔ اما لا ولد رفت +

سید بدر الدین بن سید قطب الدین زوجہ عظیم النساء بنت سید نوازش علی بن سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود از وے یک پسر شد سید قدرت علی و دو دختران علیم النساء و نصیب النساء و مسماۃ علیم النساء زوجہ اول قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علیخان بود لیکن در عین شباب برحمت حق پیوست و مسماۃ نصیب النساء در عقد نکاح اصغر علی بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی در آمدہ بود +

سید قدرت علی بن سید بدر الدین زوجہ او مزاج النساء بنت سید امام علی بن دیوان محتشم علی بود۔ از وے سہ پسران و سہ دختران بوجود آمدند۔ اما دو پسر و دو دختر بعالم صغر سن وفات یافتند۔ و یک پسر و یک دختر باقی ماند۔ پسر شرف الدین کہ زوجہ او صغیر النساء بنت سید قاضی منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی است و نام دختر بی بی گھیسی کہ در عقد مناکحت قاضی سید امام الدین بن قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین است +

سید فخر الدین بن عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح۔ زوجہ او لطیف النساء بنت غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود از بطن او یک پسر بود و یک دختر۔ نام پسر سید فخر الدین

که زوجه او اشرف النساء بنت سید فتح علی بن غلام معین الدین بن سید خلیل الله بن سید
اسد الله بن ابو الفتح بود اما لا ولد فوت سید و یک دختر بود بی بی فرخنده او هم فوت شد و از
بطن او اولاد نشد +

سید مجید الدین پسر سوم سید شمس الدین بن سید ابو الفتح از زوجه او که صحیح النسب بود یک
پسر شد سید بدیع الدین که به سفر رفته بود و مفقود الخبر است +

سید عطاء الله بن سید ابو الفتح بن سید حسام الدین از وی چهار پسر شدند و دو دختر پسر
شدند و دو دختر پسر اول هدایت الله پسر دوم سمیع الله و پسر سوم و چهارم در طفلی فوت شدند
و نام دختران خیر النساء و زینت النساء زوج بی بی خیر النساء سید قمر الدین بن شمس الدین
بن ابو الفتح بود و شوهر زیب النساء عرف چهجو بی بی سید نجم الدین بن شمس الدین بن
ابو الفتح بود +

سید هدایت الله پسر سید عطاء الله بن سید ابو الفتح زوجه حفیظه بانو بنت سید
شمس الدین بن سید ابو الفتح بود سه پسر شدند سه دختر دختر اول ظفر النساء که از سید
خلیل الله بن سید اسد الله بن سید ابو الفتح منکوحه شد و مهر النساء و لطیف النساء
در زمان خردی فوت شدند +

سید حفیظ الله بن هدایت الله بن عطاء الله زوجه او دو دسته بانو بنت شیخ برزجو که
نبیره شاه حمزه و هرسوی بود از وی یک پسر شد سید مسیح الله و یک دختر فهمید النساء که به سید
قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن ابو الفتح منکوحه شد +

سید مسیح الله بن سید حفیظ الله بن سید هدایت الله بن سید عطاء الله بن سید
ابو الفتح زوجه او هدایت النساء بنت دیوان سید صغر علی سجاده نشین بود از وی یک
پسر شد سید شاه علی و یک دختر شد فهمید النساء که به سید قطب الدین بن سید عظیم الدین بن
سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوحه شد +

بن سید محمد عطاء الدین - زوجهٔ او حفیظه بانو بنت سید ابو مرحوم

سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ زوجہ او بی بی کمن بنت سید غلام محی الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسداللہ بن سید ابو الفتح ازو دو یک پسر شد ٭

سید نوازش علی بن سید شاہ علی زوجہ او بی بی عمدہ بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود۔ ازو دو پسر شدند و سہ دختر نام پسران سید نظر علی و سید فدا حسین و نام دختران عظیم النساء کہ زوجہ سید ... الدین بن قطب الدین بن عظیم الدین بن نجم الدین بن شمس الدین بن سید ابو الفتح بود۔ دختر دوم چھوری بی بی کہ زوجہ سید حسین علی بن کرم علی بن سید ضیاء اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود سوم دختر ہدایت النساء کہ ناکتخدا فوت شد ٭

سید نظر علی بن سید نوازش علی زوجہ او بی بی بدر النساء بنت سید ارشاد علی عرف سید نتھن بن سید علی بن دیوان امام الدین سجادہ نشین بود۔ ازو اولاد نشد لاولد رفت ٭

سید فدا حسین بن سید نوازش علی زوجہ او جواہر النساء بنت سید امام علی بن دیوان سید محتشم سجادہ نشین است ازو یک پسر و چند دختران شدند۔ اما پسر باقیست و دختران در زمان صغر وفات یافتند ٭

سید رضا حسین بن سید فدا حسین زوجہ او مسماۃ منیر النساء بنت قاضی سید منیر الدین بن سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین بود۔ لہ العالم جاودانی ازین دار فانی در رفت و سید رضا حسین را ہنوز زوجہ دیگر بہم نرسیدہ ٭

واضح باد کہ زمانیکہ سید مسیح اللہ بعد وفات زوجہ خود ترک اجمیر کردہ بہ دہلی رفت زوجہ دیگر خواست دازو سید کرم علی و سید فضل علی بوجود آمدند کہ اولاد ایشان در موضع ڈھولکوٹ ضلع گوڑگانوہ موجود است ٭

سید ضیاء اللہ پسر دوم سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او لطیفہ بو

بنت سید جمال الدین بن جلال الدین بن حسام الدین بن خواجہ سید علم الدین محمود و از وی یک دختر
نام پسر مکرم علی و نام دختر سنت النساء بانو عرف بی بی لکھولا کہ زوجہ اول سید فتح علی بن سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بود +
سید مکرم علی بن سید ضیاء اللہ زوجہ او فہیم النساء عرف بی بی مدو بنت سید
غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن ابو الفتح بود از وے یک
پسر بود سید حسین علی کہ بسفر رفت و مفقود الخبر شد و یک دختر بود صاحب نساء کہ بہ
شیخ نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین منکوحہ شد +
سید کلیم اللہ پسر سوم سید ہدایت اللہ در زمان صغر سنی فوت گردید +
سید لطیع اللہ پسر دوم سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او عفیفہ بانو بنت
قاضی محمد مقیم ناگوری بود از وی یک رزق اللہ پسر بود و یک پسر بزمان خردی فوت شدہ و نام
دختر بی بی صاحب نساء کہ بہ سید ظہیر الدین بن دیوان سید سراج الدین سجادہ نشین منکوحہ
شد لیکن از وے اولاد نشد +
سید رزق اللہ بن سید لطیع اللہ زوجہ او لطیفہ بانو بنت شیخ جمال الدین بن شیخ
نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان التارکین ناگوری بود ۔ از وسہ دختران شدند ۔ دختر اول
لطیفہ بانو عرف زمرد نساء بہ سید نظام الدین بن نجم الدین منکوح شد و لاولد رفت
و دختر دوم رحمت بی بی کہ بہ سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ
بن سید ابو الفتح منکوحہ شد ۔ و دختر سوم زلفت بی بی کہ بہ سید عصمت اللہ عرف اکمل شاہ
منکوحہ شد و از سید رزق اللہ اولاد پسرے نبود +

تمام شد ذکر اولاد سید عطاء اللہ بن ابو الفتح

سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح بن خواجہ علم الدین ۔ زوجہ او خواجہ مبارک خاتون بنت شیخ
محمد فرید بن شیخ عبد المومن نبیرہ خواجہ سلطان التارکین بود از وے پنج پسر شدند

چہار دختر نام پسران سید عصمت اللہ کہ بزمان طفلی فوت شد دوم سید محمد حسن سوم سید خلیل اللہ۔ چہارم سید عزت اللہ پنجم سید عبد الجلیل کہ در زمان طفولیت وفات یافت۔ نام دختران مہر النساء و نام سہ دختران در مداین معین ننوشتند احتمال گمان است کہ در صغر سن وفات یافتند سوا شوہر بی بی مہر النساء شیخ جمال الدین بن شیخ نظام الدین نبیرہ خواجہ سلطان اتالیق بود ؎

سید حسن محمد بن سید اسد اللہ قاضی شہر اجمیر بود زوجہ اولش خدیجہ بانو بنت سید نجم الدین بن سید مبارک عرف دیوان شاہ بود۔ از وے یک پسر بوجود آمد و بعمر ۱۲ فوت شد۔ زوجہ دوم او مسماۃ محمدوانہ خانم بنت مرزا گدا بیگ دہلوی بود۔ از و یک دختر و دو پسر بوجود آمدند نام دختر نجابت بی بی کہ بہ سید قوام الدین بن امین الدین بن سید محمد منکوحہ شد نام پسران اول رضی اللہ حسن کہ در طفلی فوت شد۔ دوم سید حسن علی کہ او را از زوجہ خود یک پسر مکرم علی و یک دختر شد کہ نام او بی بی عزت و بہ سید قاسم علی بن سید قوام الدین بن سید امین الدین سید محمد منکوحہ شدہ بود۔ اما بی بی نجابت و مسمی مکرم علی ہر دو لاولد رفتند ؎

سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح۔ از زوجہ او بی بی ظفر النساء بنت سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح یک پسر شد و چہار دختر۔ اما ہر چہار دختر بزمان طفلی فوت شدند ؎

سید غلام معین الدین بن سید خلیل اللہ زوجہ او بی بی رحمت بنت سید رزق اللہ بن سید طیب اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ از و یک پسر شد سید فتح علی و چہار دختر کریم النساء و لطف النساء و نعیم النساء شوہر کریم النساء سید شاہ علی بن سید مسیح اللہ بن سید حفیظ اللہ بن سید ہدایت اللہ بن سید عطاء اللہ بن سید ابو الفتح بود۔ دوم لطف النساء زوج او سید نسیم اللہ بن بن سید عظیم الدین بن سید

نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح بود۔ سوم فہیم النساء عرف مدو بی بی شوہر او سید مکرم علی بن سید ضیاء الدین بن سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح دختر چہارم بی بی فاخرہ عرف بی بی چھٹو قبل از شباب فوت شد و نوبت مناکحت نرسید +
سید فتح علی بن غلام معین الدین۔ زوجہ اول شریفہ بی بی عرف بی بی بکھولا بنت سید ضیاء الدین بن سید ہدایت اللہ بن سید عطا اللہ بن سید ابو الفتح بود از وی یک دختر شد شرف النساء شوہر او سید فخر الدین بن فرید الدین بن سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح۔ اما سید فتح علی را زوجہ دوم بود دلی بی فضیلت النساء بنت شیخ لعل محمد نبیرہ خواجہ ادھم بلخی از وی دو پسر و دو دختر بوجود آمدند نام پسران سید احسان علی و سید گوہر علی کہ ہر دو در زمان طفولیت درگذشتند۔ نام دختران بی بی ننی و بی بی چھوٹی کہ بہ قاضی سید منیر الدین و سید شفیع حسین پسران سید امام علی بن دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین منکوحہ بودند +

مولف ۔ سید خلیل اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح را دو زوجہ دیگر بودند زن اول ماں بی بی سکنہ دہلی کہ از وے تک پسر شد سید نجم الفتح و چہار دختران نور النساء و حرمت النساء و نام دو دختران لقبیہ معلوم نیست۔ زن دوم نجیب الطرفین از نسل مقبل بود از دو پسران شدند و سید عبد الوہاب و سید میرزا میش ازین احوال ایشان معلوم نشد +

سید عزت اللہ بن سید اسد اللہ بن سید ابو الفتح زوجہ او فخر النساء بنت دیوان سید منیر الدین سجادہ نشین بود از دو پسر و سہ دختران بودند۔ اول دختر جمعیت النساء کہ در زمان صغر فوت شد دوم شائستہ بانو کہ بہ سید عظیم الدین بن سید نجم الدین بن سید شمس الدین بن سید ابو الفتح منکوح بود سوم خجستہ بانو زوجہ دیوان سید اصغر علی سجادہ نشین۔ نام پسران سید نصر اللہ کہ در طفلی فوت شد +

سید عصمت اللہ عرف سید امام بخش بن سید عزت اللہ زوجہ اول بی بی زلفت بنت زرق اللہ بن طیع اللہ بن عطاء اللہ بن سید ابوالفتح از وے یک دختر شد بی بی عصمت نام۔ ودوم او پھوندا بی بی بنت سید امین الدین بن سید محمد بن سید احمد بن سید حسام الدین بن خواجہ علم الدین از بطن او یک پسر شد سید قمر علی +

سید قمر علی بن سید عصمت اللہ بن سید عزت اللہ۔ زوجہ زینت النساء بنت دیوان سید محتشم علی سجادہ نشین از بطن او یک دختر تولد شد لاڈلی بی بی شوہر او دیوان سید سراج الدین سجادہ نشین بود۔ وشوہر بی بی عصمت سید ارشاد علی عرف سید نیچھن بن سید حیدر علی بن دیوان سید امام الدین سجادہ نشین بود +

ذکر اولاد

سید معین الدین رابع بن خواجہ ابوالخیر بن خواجہ معین الدین ثالث از وے یک پسر شد سید مبارک عرف دیوان شاہ۔ واز وے سہ پسران بوجود آمدند ویک دختر نام پسران سید نظام الدین۔ سید نجم الدین سید احمد۔ ونام دختر بی بی عصمت +

سید نظام الدین۔ نام مادر او بی بی انبیا خواہر مخدوم الہند ونام زوجہ او جان بی بی بنت شیخ محمد فضل نبیرہ شاہ حمزہ وہر سہ از بطن وے سہ پسر وچہار دختر آمدند۔ نام پسران شرف الدین عرف شرف محمد۔ دوم خضر محمد سوم شمس الدین کہ در طفولیت فوت شد نام دختران بی بی فاطمہ وبی بی آمنہ وبی بی گلاب۔ بی بی ہدیہ +

شرف محمد پسر اول سہ پسر ودو دختر داشت سید خیر محمد۔ سید وارث محمد۔ سید مودود +

سید خلیل محمد یک پسر داشت کہ لاولد رفت ویک دختر داشت مسماۃ بولن کہ از وے یک پسر شد شرف الدین ولا ولد رفت +

سید وارث محمد۔ پسر دوم۔ دو پسر داشت۔ خواجہ بخش ومعین الدین بخش۔ سید خواجہ بخش

لاولد رفت و از معین الدین بخش چهار پسران شدند ـ محمد بخش ـ خدابخش و نبی بخش هر سه لاولد رفتند ـ اما الهی بخش را یک پسر شد حسین بخش و اولادهم لاولد گذشت +

سید مودود ـ دو پسر سوم ـ دو پسر داشت محمد علی و سید علی ـ که هر دو لاولد گذشتند و

بی بی صاحب دولت بنت سید شرف محمد زوجه دیوان سید منیر الدین سجاده نشین بود و

و بی بی بخت دولت دختر دوم در حباله عقد سید شهاب الدین بن سید جلال الدین آمد +

سید خضر محمد ـ پسر دوم سید نظام الدین بن سید مبارک دیوان شاه از وی سه پسر و یک دختر شد نام دختر دولت بی بی که لاولد فوت شد و نام پسران سید محسن ـ سید محمد مقیم سید علی اکبر ـ سید محمد مقیم لاولد رفت +

سید محسن بن خضر محمد ـ دو پسر داشت شمس الدین و نظام الدین از سید نظام الدین دو پسران شدند میر قمر علی و میر نجف علی ـ اما میر نجف علی لاولد رفت و از میر قمر علی سید وزیر علی دو دختر داشت صاحب بیگم و وزیر بیگم ـ و صاحب بیگم زوجه سید واجد علی بود که از وی یک پسر موجود است و وزیر بیگم را زوج شرعی سید احسان علی جاگیردار موضع هتھی کھیڑہ بود که از وی سه پسران و یک دختر بوجود آمدند +

سید شمس الدین بن سید محمد محسن دو پسر داشت سید بنده علی و سید سعد الدین از سید بنده علی دو پسر و دو دختر بوجود آمدند ـ سید امیر علی و سید خدمت علی از سید امیر علی یک پسر بود سید غفور علی که لاولد فوت شد و از سید خدمت علی دو پسران شدند و دو دختران پسر اول سید راجعلی که در صدر حیات و پسر دوم سید ارشاد علی بود که لاولد رفت اما سید سعد الدین پسر دوم سید شمس الدین دو پسر داشت سید حسین علی و سید واجد علی ـ از سید حسین علی و سید واجد علی ـ از سید حسین علی دو پسر موجود اند سید عنبر علی و سید عبد الکریم ـ و از سید واحد علی یک پسر در صدر حیات است و سید نجف حسین نام است

سید علی اکبر بن خضر محمد بن سید نظام الدین دو پسر و دو دختر داشت ـ نام پسران فتح علی و

وامیر الدین۔ اما از امیر الدین اولاد لپسرے نشد و از فتح علی یک پسر و سہ دختر بوجود آمد۔ نام پسر سید احمد علی کہ از و اولاد پسرے نشد و یک دختر شد کہ او ہم لاولد رفت۔

سید نجم الدین بن سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ دو پسر و چہار دختر داشت نام پسران سید سلطان محمد و سید نظر محمد۔ اما سید سلطان محمد لاولد فوت شد و از سید نظر محمد دو پسر بوجود آمدند و یک دختر نام پسران سید سراج الدین و محمد حیات اما سراج الدین لاولد رفت و از سید محمد حیات دو پسر بوجود آمدند و دو دختر۔ نام پسران سید غلام امام و سید محمد تقی۔ اما از سید محمد تقی اولاد پسرے نشد و چہار دختران بوجود آمدند کہ از بطن ایشان توالد و تناسل جاریست اما سید غلام امام یک پسر داشت نام سید علی او و یک پسر شد و سہ دختر نام پسر سید ناصر علی کہ اولاد پسرے نداشت و از بطن دختر او کہ زوجہ سید خدمت علی ابن سید بندہ علی بود اولاد باقیست۔

سید خواجہ احمد پسر شیخ سید مبارک دیوان شاہ بن سید معین الدین رابع۔ او را پسر نبود۔ چہار دختر داشت سعیدہ بی بی۔ عائیشہ بی بی۔ بزرگ بی بی۔ عابدہ بی بی۔ اما سعیدہ بی بی زوجہ سید برہان و بی بی عائیشہ زوجہ سید سبحان نارنولی بود کہ از بطن ایشان اولاد کثیر باقیست و بی بی بزرگ بہ شاہ حسین بن شیخ صادق محمد اولاد شیخ نظام نارنول منکوحہ شد و بی بی عابدہ اسم بامسمے بود لعبادت و ریاضت درگذشت و شوہر نخواست۔

مولف۔ بر ضمائر ارباب دانش و بصیرت نور و محتجب نماند کہ از باستان ہنجار روزگار بر این منوال بودہ است کہ فرمانروایان کشور دولت دنیا را۔ با تاجوران مملکت فقر و فنا منازعتے و خصومتے پدید آید چنانچہ در ہر زمان و مکان صاحبدلان آرب دستگاہ و خداوند گان حق آگاہ را آفتے عظیم و حالتے سقیم روے دادہ است۔ جائیکہ حسین علیہ السلام بود۔ بہ بنی یزید لعین را ہم بوجود آوردند و استحکام آثار محنت رہ بنیاد خلوص و محبت قرار دادند لاجرم زحمت کشیدان و لعزلت آرمیدن طریق بزرگان دین بودہ است و از نیہا۔ ہر یکے را دشمنے صعب روے نمودہ است حضرات خواجگان و مشایخان خواجگان مارا کہ در دمندان

ومردود طلب بوده‌اند بیشتر اینچنین حادثات سانحات درپیش آمدند که تفصیلش از هزار یکے واز
بسیار اندکے بر سبیل بیان آوردن دلیل منشاء و منشات خواهد بود کما قال فی سیر الاقطاب
قاضی صادق وقاضی عماد دانشمندان دہلی به آنحضرت مخالف گشتند و به سلطان گفتند
که خواجه قطب الدین وقاضی حمید الدین شب و روز سماع مے شنوند باآنکه در شرع مقدس حرام است
و خواجه قطب الدین هنوز ریش هم نیاورده است بعد ازین قاضی صادق وعماد بخانقاه
حضرت آمدند اتفاقاً مجلس سماع بود وقاضی حمید الدین متواجد بود وحضرت خواجه دست بسته
استاده بودند قاضی عماد به سوے حضرت خواجه اشارت کرد وگفت که امرد را نه شاید که در
مجلس سماع حاضر باشد آنحضرت قدس الله سره هر دو دست مبارک خود بر روے مطهر خود بسم الله الرحمن الرحیم
گفته فرود آورده فرمود آیا امرد این است که در مجلس سماع حاضر گردد یا اهل سماع ایم وسماع را
مباح میگوئیم خلق چون چنان بدیدند معترف ومعتقد گشتند وآن نااهلان سیاه دل دهشت
خورده وپیش آمدن نتوانستند وواپس رفتند ومصلحت کردند که اگر این فتنه فرو ننشست تا
قیامت خواهد ماند چنانچه هر دو مجهولان ناحق شناس بحضرت خواجه وقاضی حمید الدین گفته فرستادند
که ما قاضی وصدر جهانیم شما آمده بدار العدالت حاضر شوید وعذر آنکه خلاف شرع میکنید
باز بگوئید یا تائب شوید بمجرد استماع این پیام از زبان معجز نشان حضرت خواجه برآمد که اے
حرافان مے مانید یا زیر زمین رفتن میخواهید قاضی حمید الدین آنحضرت را گرفت
خواجه فرمود اے قاضی به هدف اجابت رسید پس فردا گفته فرستادند که فردا عرس پیر ما است
مهلت دهید تا سماع بشنویم پس فردا همه شما را حاضر آرید اگر سماع درست خواهد بود خواهیم شنید
وگرنه توبه خواهیم کرد قاضی وصدر جهان این جواب شنیده قبول کردند بشرط اینکه
غیر ازین دو شخص خواجه قطب الدین وقاضی حمید الدین دیگرے سماع نه شنوند در آن
هنگام قلعه دهلی دو دروازه داشت شرقی وجنوبی درخانه وخانقاه هر دو بزرگوار درون قلعه
بود قاضی صادق وعماد بر سر هر دروازه صد صد نفر نشاندند تا کسے را راه نه دهند مبارک نام

خادمے بخدمت آنحضرت عرض نمود که بر در شهر مردمان شاهیده اند تا کسے نه آید طعام بنزیم یا نه قاضی
حمیدالدین گفت در چند طعام پخته کنید کر از سنره است که خلق را به مجلس ما منع کنند حضرت خواجه
فرمود که قاضی عماد و صادق از جان خود سیر آمده اند سخی هست که زود از جهان سفر کنند پس مبارک
خادم برفت و استعداد طعام کرد قاضی حمیدالدین دوگانه ادا نمود و گفت برادرم شیخ الاسلام
حضرت شیخ بهاءالدین زکریا صالح است اینک از ملتان میرسد و درین اثنا آن بزرگوار
از راه دروازه مشرق آمد و دربانان کور شدند پس حضرت خواجه فرمود که برادرم جلال الدین تبریزی
نیز مے آید و وے از دروازه جنوبی در رسید دربانان کور شدند پس سماع در دادند و چنان
غلغله شد که صدائے آن بگوش قاضی صادق و عماد افتاد حیران شدند و گفتند که بارها در
خانقاه خواجه قطب الدین و قاضی حمیدالدین سماع شده لیکن اینقدر غلغله هرگز نشنیدم کسے را
فرستادند که خبر بیارد آنکس برفت و دوید آمده و گفت مردمان آنقدر جمع شده اند که
جمال دم زدن از هجوم تنگ گردید و محفل سماع گرم است قاضی صادق و عماد چون اجل
فرا گرفته بود خود ضبط کردن نتوانستند و حیران شد گفتند که حال ایشان را فرصت دادن
خوب نیست برویم و بحضور خلایق ایشان را از سماع باز داریم پس آن هر دو جاهلان بے باک با جماعت
بسیار آمدند حضرت خواجه در سماع بود و قاضی حمیدالدین دست بسته ایستاده و جمعی کثیر در گریه
درین اثنا نظر حضرت قاضی بر آن افتاد فرمود همانجا باشید اے سنگدلان هر دو همانجا
استاده ماندند هر چند در غضب گشتند و خواستند نزدیک شوند پاہائے آنها چون ستونی که در
زمین نصب کنند محکم شدند تا آنکه حضرت قطب الاقطاب در سماع بود همچنان استاده بودند
و بعد اقامت نظر حضرت خواجه بر آنها افتاد فرمود که بیائید اے برادران وداع شوید اما لذت
سماع هم پاره بخشید تا در دل شما حسرت ما قیماند بعد ازان سفر کنید سخن آنحضرت به هر دو اثر کرد
و در گریه شدند و در تواجد آمدند و بعد از دیر بهوش آمده سر در پائے حضرت خواجه فگندند و گفتند و الله
جل و علے که ما از سر سماع آگاه نبودیم این خود نعمتے است از نعمات ایزد جل شانه حضرت خواجه فرمود

کہ اقرار حالا چہ سود دارد۔ چون کار از دست رفت۔ پس آن ہر دو کس پشیمان نزد سلطان رفتہ تمام ماجرا عرض نمودند۔ و ہمان روز بمردند +

منقولست

از اخبار الاخیار مولفہ حضرت شیخ عبد الحق محدث دہلوی البخاری رحمتہ اللہ تعالے علیہ کہ سلطان قطب الدین مرید و معتقد شیخ ضیاء الدین رومی بود۔ روز سوم از نقل شیخ مذکور چون حضرت سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین اولیا قدس سرہٗ۔ برسم فاتحہ رفت۔ سلطان قطب الدین آنجا حاضر بود اما تعظیم حضرت سلطان المشائخ نکرد و جواب سلام ہم نداد۔ آوردہ اند کہ وقتیکہ حضرت خواجہ فرید مسعود رحمتہ اللہ علیہ دراجودھن رسید۔ قاضی شہاب الدین کہ در آنجا بود و نسبا طلبی میکرد از ورود حضرت خواجہ کساد بازاری خویشتن تصور دیدہ خلاف ورزیدہ۔ و بہ حاکم ملتان حکایت ہا رسانید۔ کہ اصلی ندا شتند۔ و بزور فتوی میخواست کہ بنا بر قیام حضرت خواجہ را از آنجا برکند۔ چون حاکم ملتان بتحریر و تقدیر قاضی مذکور التفاتے نفرمود و انجام کار غیر از خجالت و ندامت بہ دستش نیامد بہ شتن حضرت خواجہ علیہ الرحمتہ سعی موفور بکار بردہ قلندرے را بطمع زر مامور کرد۔ روزے کہ فرصت وقت دریافتہ قلندر از در درآمد حضرت خواجہ علیہ الرحمتہ بنور باطن بر منشاء شر مقدمش کشف فرمودہ بہ خادمے کہ حاضر خدمت بود امر فرمودند کہ تا او را برانداز۔ آوردہ اند کہ با حضرت سلطان المشائخ سلطان قطب الدین را خصومتے بود و مدام بر آزار ایشان نظر میداشت عرضے بہ سلطان المشائخ حکم فرستاد کہ کم از کم بخدمت بادشاہ بہر غرہ ماہ باید رسید۔ اگر چہ حضرت سلطان المشائخ بر این حکم ہیچ التفات نفرمود۔ اما دیگران کہ در کمین گاہ نفاق و عناد بودند خاطر بادشاہ را مطمئن ساخت غایت آنکہ اگر بوقت مقررہ حضرت سلطان المشائخ بخدمت بادشاہ نخواہد رفت غیرت اولوالامری بادشاہ تاب نیاوردہ در آزار حضرت سلطان المشائخ دقیقہ نخواہد گذاشت

اتا انان روکہ بہ ناحق درآزار مردان حق کوشیدن در چشم زدن دولت صد سالہ را پائمال میکند بادشاہ را مرگ مطلق درگرفت و بروز غرہ ماہ باشارت خسرخان اندست کسے کشتہ شدہ و از دولت دنیا و حسنات عقبے محروم وناکام برفت ۔

صاحب اخبار الاخیار مے نویسد سلطان محمد تغلق شیخ نصیر الدین چراغ دہلی را باین کمال ستبت کہ داشت ایذاہا کردی و در سفر ہا ہمراہ خود گردانیدے گویند کہ او را وقتے جامہ دار خود گردانیدہ بود و این ہمہ ہا بموجب وصایت پیر خود تحمل کرد ۔ مدام تذکرہ رحمتہ اللہ علیہ وقتے سلطان محمد تغلق بجائے نصیر الدین محمود خوان طعام فرستاد ۔ در آوندہا سے زر و نقرہ و باعث فرستادن این جز ایذا نبود ۔ یعنے اگر ابا آورد و طعام من نخورد ہمین را مادہ ایذا سازم اگر بخورد بگویم کہ در کاسہ زرین خوردی و نامشروع کردی خدمت شیخ ہیچ نگفت تخنتے از کاسہ زرین کہ در آن بود برآورد و بر دست نہادہ خورد ۔ بد اندیش خائب و خاسر ماند ۔ شاہ جلال گجراتی کہ صاحب کشف و کرامات بود در ظاہر و باطن مرتبہ عظیم و شانے رفیع داشت میگویند کہ اصل وے از ولایت گجرات است و در کور و بنگالہ بر تخت نشستہ حکم کردے چنانکہ بادشاہان مے نشیند و حکم میکنند بادشاہ کور او را شہید کرد از جہت توہم و دغدغہ کہ قول غرض گویان بخاطر او راہ یافت یا نقل است کہ چون وقت قتلان خانقاہ او در آمدند و بنیاد خونریزی کردند و شمشیر میزدند ۔ شیخ میفرمود یا قہار یا قہار ۔ چون تیغ بروے زدند گفت یا رحمٰن و برہمین کلمہ جان بحق تسلیم کرد ۔ گویند سر او بر زمین افتادہ بود و اللہ ۔ اللہ میگفت رحمتہ اللہ علیہ ۔

منہ

شیخ شہاب الدین حق گو سے پسر شیخ فخر الدین ہا نسوی است درا حق گو سانان لقب است کہ سلطان محمد تغلق حکم کرد کہ مرا محمد عادل گویند ۔ او از ینمعنی بحضور ابا کرد کہ ما ظالمانرا عادل نتوانیم گفت سلطان محمد تغلق او را از قلعہ دہلی در زیر انداخت قبر او ہم در زیر قلعہ است ۔

از صاحب منتخب التواریخ ملا عبدالقادر بدایونی

واقعات زمان اکبر شاه بادشاه که با بزرگان و مشائخان بظهور پیوسته این است و در ان ایام
شیخ قطب جلیسری را که مجذوبی خراباتی بود از دست شیخ جمال بختیار طلبیده با اخبار فرنگیان
در بحث انداختند و ارباب عقل و اجتهاد زمان را حاضر ساختند ـ شیخ گفت آتشے بلند افروزند
تا من با معارض خود در آیم و هر که بسلامت بر آید حق است همچنان کردند و او دست در کمر فرنگی
زده گفت هان بسم الله و هیچ کدام از فرنگیان جرأت نکردند و او را از غیرت همراه فقیرے چند دیگر
در بکر فرستادند تا همانجا درگذشتند ـ و همچنین خیلے از مشائخ و فقرا را بجاها فرستادند و
همچنین شریعت و دین اسلام و روزه ها جدا جدا باختراع نام نهاده بودند نبیره های شیخ ادهن را
از کبار مشائخ جونپور با اهل و عیال طلبیده با جمیر فرستاده وظیفه مقرر ساختند و یک دو سه در انجا
درگذشتند و بعضے تا الحال بعسرت میگذرانند ـ و همچنین شیخ حسین نبیره حضرت خواجه معین الدین
قدس سره را که تسلیم خاطر خواه نمیکرد و بعد از اخراج بمکه معظمه و آمدن او از فتحپور به بهانه
کورنش باستغنا نمودن و او آمدنے بے خلاصی او و فهمیدن در بکر فرستادند تا در سال هزار و دو
نظام الدین احمد بتقریب التماس طلب قاضی فتحپوری از بکر و شیخ کمال بیابانی نام او را هم مذکور
ساخت و همه را طلبیده از آن روے که زمین این سجا آورند تا حضر زمان طلب داشته حکم
خلاص فرمودند اما کمال بیابانی که قلابهاے او را در حبس خانه بکر نسبت با خانخانان بر آمدند و در بهکر فرستادند و شیخ حسین را باز حکم

نقل حکم عالم ... [illegible]

... ۹۹۶ ... [illegible]

... شهر رجب ... ۹۹۶ ...

شاه قلی ... [illegible]

غلام الفقر ... [illegible]

مدد معاش در بکر فرموده تا مزدهما نجا ساختند چنانچه ازین بیشتر مذکور شود ان شاء الله تعالی
ولله المنة ◆

شیخ عبدالنبی صدر الصدور ولد شیخ احمد بن شیخ عبدالقدوس گنگوهی است چند مرتبه بمکه معظمه
و مدینه طیبه رفته علم حدیث خواند و بعد ازان که بازگشته آمد از روش آبا و اجداد کرام سماع و غنا
منکر بود و بروش محدثین سلوک می‌نمود و به تقوی و به طهارت و نزاهت و عبادت ظاهری
اشتغال داشت چون بمنصب صدارت رسید جهان جهان مدد معاش و وظائف و اوقاف
بخلائق بخشید چنانچه در زمان هیچ بادشاهی اینچنین صدری باستقلال نگذشته و عشر عشیر
این کار داده نه داده و بادشاه را چندگاه نسبت به او آنچنان اعتقاد پیدا شده بود که کفش
پیش پای او می‌نهاد آخر بجهت مخالفت مخدوم الملک و سایر علما به تفسیق چنانکه شعر

جاهلانند همه جاه طلب　　خویشتن را علما کرده لقب

و اعظم اسباب هبوط او این بود که زمانیکه بادشاه از سفر بانسواله به تنبیه راناست نموده
قاضی عبدالرحیم قاضی متهرا استغاثه نزد شیخ برد که برهمنی متمول متمردی ازان قصبه مصالح
عمارت مسجدی را که تعمیر آن میخواستم گرفته بتخانه بنا کرده و چون معارض و معترض او شدم
بروش استهزا که خاک در دهانش باد زبان به نسبت نبی علیه السلام کشاده و اهانت گوناگون
باهل اسلام رسانیده چون طلبیدند آن برهمن بطلب شیخ نیامده بیربر و شیخ ابوالفضل را فرستادند
او را آوردند و شیخ ابوالفضل آنچه از مردم شنیده بود بعرض رسانید و گفت که سب به تحقیق ازو
بوقوع پیوسته و علما بعض قایل به قتل و بعض به تشهیر و مصادره او قایل شده دو فریق گشتند
درین باب گفتگوی وسیع بود هر چند شیخ از بادشاه رخصت قتل او میگرفت بصریح نمیدادند
و در پرده میگفتند که سیاست شرعی تعلق به شما دارد از ما چه می‌پرسید در همین مدتی باین
تقریب در بند ماند و اهل حرم شاهنشاهی بشفاعت بجهت تخلیص او برخاستند و خاطر شیخ
درمیان بود چون مبالغه شیخ از حد گذشت جواب فرمودند که سخن همانست که گفته‌ایم شیخ

بمجرد رسیدن بمنزل حکم بقتل او کرد. و چون این معنی بعرض رسانیده شد خیلی در هم و برهم شدند و اهل حرم
از درون و سایر مقربان هندی از برون گفتند که این ملایان را غنما نوازش فرمودند که کار ایشان
حالا بجائی رسیده که بملاحظه خاطر شما هم نمی کنند و نیز حکم برای اظهار حکومت و جاه خویش مردم
را به قتل می رسانند. و چندان مقدمات گوش پادشاهی پر ساختند که دیگر تاب نتوانستند آورد
و ماده که از مدتی پاره غلیظ شده بود یکبارگی سر کرد و برون ریخت و شبی در حوض انوپ تلاو
آمده این ماجرا را باز نموده از مفتیان متحرک و متقشفان احداث تحقیق این مسئله می نمودند یکی
میگفت که گویا اهل رای که گذرانند که جرح و تعدیل کرده باشند. و دیگری میگفت که عجب از شیخ
عبدالنبی آنکه او خود را از اولاد امام اعظم رحمة الله علیه میگیرد. حالانکه سب نبی از کفار مطیع الاسلام
موجب نقض عهد و ابراء ذمه نمی شود و چنانکه در کتب فقه حنفی مبسوط است پس شیخ مخالفت
جد خویش چگونه نمود. بیکبارگی نظر از دور بر جامع این منتخب انداخته متوجه باینجانب شده
نام برده پیش طلبیدند و فرمودند پیش بیا. و رفتم پرسیدند که تو هم شنیده که اگر نود و نه روایت مثلاً
مقتضی قتل باشد و یک روایت موجب خلاص مفتیان را باید که روایت اخیر را ترجیح دهند
عرض کردم که بلی همچنین است که حضرت میفرمایند مسئله انیست ان الحدود والعقوبات
تندرئ بالشبهات و معنی آنرا بفارسی ادا کردم بطریق تاسف پرسیدند که مگر شیخ عبدالنبی
براین مسئله مطلع نبود که آن برهمن بیچاره را کشت و این خود چگونه باشد عرض نمودم که البته
شیخ عالم است با وجود این روایت که دیده و دانسته حکم کرده ظاهرا از برای مصلحتی بوده باشد
فرمودند مصلحت چیست معروض داشتم که سد باب فتنه و قلع ماده دلیری عوام و روایت
شفاء قاضی عیاض که درین باب بنظر آمده بود گذرانیدم بعضی خبایث گفتند که قاضی
عیاض مالکی است سخن او در دیار حنفی سند نیست. بادشاه از من پرسیدند که چه میگوئید گفتم
اگر چه مالکی است اما اگر مفتی محقق اگر بجهت سیاست عمل بر فتوای او کند شرعا جائز است
و درین باب سخن بسیار گذشت و موی سبلت شاهنشاهی را در آنوقت بر دم می دیدند که چنان

مے شیر برخاسته بودند و از عقب سر مرا مانع از بحث مے آمدند یکبارگی اعراض شده فرمودند
که این نامعقول است که میگوئی در حال تسلیم کرده و باز پس آمده در حجره ایستاده ام از آن شروع باز
ترک دلیری و مجلس مباحثه گوشه انزوا گزیده گاه گاهے از دور کورنش میکردم و کار بار شیخ عبد النبی
روز بروز تنزل پیدا کرد و نسبت حجاب و اعراض و تفاصل مطلب عبد بدید وقت بدیم کشید و صلا
بدربار نمیرفت و درهمان ایام شیخ مبارک از آگره به فتحپور بجهت تهنیت آمده آمد و بادے این
ماجرا درمیان نهادند الده شاد نمود که شما امام زمان خود و مجتهد اید و در اجرائے احکام شرعی و ملکی
چه احتیاج باین جماعه دارید که هیچ بهره از علم بجز شهرت کاذب ندارند گفتند هرگاه شما
استاد ما باشید و سبق پیش شما خوانده باشیم چرا ما را از منت این ملایان خلاص نمے سازند
ولکر جد و اجتهاد درمیان حقد و عناد بسته گفت و عے اجتهاد فرمائید و از ایشان محضرے طلبید آن بود محضرے
درباب اجتهاد بادشاه و فضیلت ایشان بر جمیع مجتهدان نوشت و شیخ عبد النبی و مخدوم
الملک را چون احاد الناس در آن مجلس پا جیبان بزور گرفته آوردند هیچکس تعظیم ایشان
نکرد و در صفت نعال نشستند و خواهی نخواهی به جبر دکره براین دستخط نشستند تا گواهی خود
نوشتند چنانچه در ضمن وقائع سنوات مشروح گذشت و عاقبت الامر هر دو را بسفر حجاز رخصت
دادند وفات شیخ. در سن نهصد و نود و یک ۹۹۱ بود که مته. در سن خمس از تعین و تسعماه میرزا
هندال شیخ بهلول برادر بزرگ شیخ محمد غوث گوالیاری را که از اکابر اهل دعوت اسماء تسخیر
بود بادشاه با و اعتقاد و اخلاص تمام داشت باغوائے مفتیان واقعه طلب بکشت و سال
آن واقعه فقدمات شهیداً یافتند و میرزا هندال در بن سال خطبه بنام خود خواند ◆

در تزک جهانگیری

بادشاه مے نویسد شنیدم که شیخ ابراهیم بابا افغانے دکان پیری و مریدی جلائے من مضافات
لاهور آراسته کرده و بسیاری از افاغنه و غیرهم برا و جمع مے آیند و باعتقاد و انقیاد مے گرایند

حکم داده که او را حاضر آورده به سلطان پرویز حواله نمایند که در قلعه چنار گڈھ او را نگاهدارند تا آنکه از فرط شهرت و رجوع خلائق به تفریط گراید *

آخر مقاله ششم در ذکر فتح قلعه آسیر از تاریخ فرشته

و درون آن عمارت رفیع و خوش طرح و باغهای تکلف و حوضهای مطبوع که مثل آن مسجد جامع در شهرهای معظم کمتر بنظر در آمده گویند وقتیکه اکبر بادشاه فتح آن قلعه کرده به آگره معاودت کرد او انجا را به اعتقاد تمام باطوار کفر داشت فرمان نوشت تا مسجد را شکسته بجای آن بتخانه بسازند *

از خزینة الاصفیا

مولوی مکرم خلیفه مولانا فخر الدین فخر جهان دهلوی روزی بتقریب ملاقات سید محمد خان داروغه الله آباد رفته بود در انجا مجلس سماع گرم شده مولوی در وجد آمد ناگاه قاضی الله آبادی ساهد آنجا گذر یافت او مولوی مکرم را بدان حال دیده از راه تمسخر گفت که مولوی مکرم را چه شد که اینچنین سر و سرین می جنبانند همان شب قاضی در سرای خود خوابیده بود که صورت مثالی حضرت مولانا فخر الدین در آنجا رسیده و قاضی را از زمین بر داشته بر زمین بزد علی الصباح چون قاضی برخواست دنبلی سخت بر سرین قاضی پیدا شد و شب و روز سر و سرین می جنبانید آخر بخدمت مولوی مکرم آمده معذرت کرد و شفا یافت *

من مؤلفه فی الجمله در زمان اوائل سلطنت سلطان ابوالفتح جلال الدین اکبر شاه آنچه که در باب حضرت خواجه حسین نبیره حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء فتنه و فساد ایجاد نمودند بنای آن بر غرض ارباب غرض و ابنای جنس متیقن است چنانکه صاحب منتخب التواریخ [illegible] شیخ ابوالفضل جامع [illegible] اکبرنامه [illegible]

انکار میکند الحق بر خطا رفته است و این خطا از دو حال خالی نیست - اول بوجه مخالفت
مذهب و مشرب که او را با علمای دین عموماً و صاحبین بود و جمعی از اکابران زمان در باب
تردید و الحاد پدر نامبارکش که علم مهدویت و نقض منقولات بر افراشته بود او را بی شهادت کرده
از حضرت بادشاه بکشتن او استعانت خواستند و صفحه ناسفار را که مقام اعلان او آخر اعاشش
بود با صفحه زمین هموار کردند و از این جهت بر انواع صعوبت و اشتداد روئی داد چنانکه تفصیل
این اجمال بشرح و بسط نموده جزو آئین اکبری کرده اند که خلاصه تالیفات شیخ ابوالفضل است
القصه شیخ مبارک با عیال و اطفال از آگره گریخته به نواح بادوی برفت و جان خود را
بسلامت برده مدتی در آن دیار به هزار سختی و صعوبت صد هزار زندگانی کرد - و بعد از
سرگشتگی او زحمت کشیدن بسیار در آن زمانیکه بادشاه را با شیخ سلیم چشتی سیکری ال محبت
و صحبت در ترقی باشد و از خانواده شیخ بسیاران به پایه سروری و منصب به تقرری رسیدند و نظر
بادشاه در ظاهر و باطن شیخ مرعی بود شیخ مبارک را زمانه صلاح و فلاح در پیش آمد و بشفاعت
شیخ سلیم از نواح بادوی معاودت کرده باز به دیار آگره سکونت ورزید و دوکان ستایش و
لابه گری وا نموده خاطر بادشاه را از مرکز آشتی بگردانید و پسر بزرگ آن شیخ ابوالفیض فیضی به
صحبت همنشین خلوت بادشاه گشته و شیخ ابوالفضل پسر میانه او بزمره مقربان دولت پادشاهی
اختصاص یافته منظور دولت بودند تا آنکه هر یکی را از آن جماعت کرامت منزلت که بر حمایت
حق کمر بسته بودند به هزار نکبت و خواری سواساخت - از آنها یکی شیخ حسین اجمیری بوده دیگر آن

فائده ۵ - شیخ ابوالفضل در سن چهاردهم اکبری مقصد تکذیب دعوی فرزندی خواجه حسین نوشته است لیکن از تالیفات خودش که جزو آئین اکبری
نموده است ظاهر میشود که در سال مذکور او از قرب حضور بادشاه دور بود و باید خود در معرض قهر شاهنشاهی افتاده در نواح بادوی سر
و از اینجا است که شیخ ابوالفضل از اصل حال خبر نداشت و از اینکه دلاجرم ملا عبدالقادر بدایونی و مولانا عبدالحق دهلوی شیخ محمد غوثی شطاری که زبده
نقاده ... بودند از واقعات سلطنت و احوال زمانه کماهی آگاهی داشتند بهر حال قول ایشان در باب وجود داد حضرت خواجه
بزرگ معین الدین نبیگواه عدل است ؛

هم بسیار بودند مثل مخدوم زاده شیخ عبد النبی[۱] و قاضی[۲] قصبه فتحپور و قطب جلیسری - و نیز ها سے شیخ ادهن
جونپوری[۳] و مخدوم الملک و نظام الدین و میر حبش و غیرهم رحمة الله علیهم اجمعین - اما شیخ ابو الفضل
که علامهٔ وقت بود - و در سخن سازی و حیله گری ذهن رسا داشت - هر آنکس را که با قهر و عتاب بادشاهی
خطاب بکرد بیشتر حکایات ناسزا و روایات خلاف واقع در تفصیل اعمالش مستزاد کرده جزو اوراق
اکبرنامه گردانید تا بچشم ظاهر نگر حقیقت راز مخفی و مستتر ماند - اما ژرف نگهبان نکته شناس که
از کید و شید ارباب دنیا غافل نبوده اند بر ربط کلام و طرز بیان مے پندارند که این همه جو فروشی و گندم نمائی
بتقاضاے نفس غدار و خود ستائی پندار اوست القصه هر آنچه که باب شیخ حسین به پیرایه ستم شریکے
فقر او فقدان وجود اولاد حضرت خواجه بزرگ حکایت آورده این همه اقوال فضیح را به ثقات و عدول
آن زمان که ساقط العدل و عدول الثقات بوده باشند حواله مینماید نمائیش انیکه خواجه را حصور
میگویند - و از نیجهت دعوے فرزندے خواجه حسین را به تکذیب و ابطال میرسانند - اما عبد القادر
بداؤنی که صوفی مشرب حنفی المذهب بود - و بخدمت بادشاه در سفر و حضر زندگی میکرد و نیز خدمت
کتابت واقعات و غیر آن باو مفوض بود تفصیل اجمال و تشریح انیمقال را در منتخب تواریخ بشرح و بسط
ضبط نموده و نقاب جمل و احتمال از پیکر نفس الامر برداشته شاید سخن را همکنار وصلان الیقین فرموده
است پس درینمقام حیرتم سے گزارد - و بو العجبے نماید که شیخ ابو الفضل با آنکه از علوم عرفی بهره وافی
داشت بخلاف تواریخ سلاطین پیشین - و ملفوظات اولیاء کاملین بروایت اینچنین حرف و حکایت باطله
چگونه مبادرت کرد - و شهادت ارباب غرض و ابناے جنس که در پے قهر و استیصال بودند مرکز اثبات

---

۱ نبیرهٔ شیخ عبد القدوس گنگوهی ۲ درویش فتنه بود ۳ احداث ملت بادشاه و شیخ مبارک را باید میگفت ۴ در اخراج شیخ مبارک سعی نمود ۵ بر محضر الحاد شیخ مبارک اتفاق نموده بود و شیخ نظام الدین تهانیسری بود صابری چشتی که جلال الدین اکبر شاه از جهت آنکه خلائق با در رجوع زیاده داشتند و خلاف شیخ مبارک بود - حکم اخراج او به مکه معظمه داد و همچنین نور الدین جهانگیر بادشاه شیخ محمد ولد گنگوهی صابری چشتی را به جهت علو جاه و مشیخت او بد اندیشیده در حبس فرستاده بود -

۶ به شیخ مبارک خلاف داشت - ۱۲

قرار دادہ اصل قضیہ را منعکس ساختہ و بہ سعایت و شکایت خدا شناس صوف پوش و برعایت
وحمایت فرومائیگان خدا فراموش جد بلیغ و سعی موفور بکار آورد۔ و بزعم خود نقش مراد را بر بدعا انشانید
اما در نظر اولو الالباب باین ہمہ کارنامہ ریو و ریا ہمچو نقش بر آب است۔ و خط جادہ سراب۔ زیرا کہ ہر کسے
کہ منقولات و ملفوظات حضرت خواجہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی السوالی و حضرت
خواجہ فرید الدین مسعود شکر گنج رحمتہ اللہ علیہم را کہ ایشان ہمزبان و ہمنشین حضرت خواجہ بزرگ
بودند بچشم شوق و ارادت دیدہ باشد بیقین سے پندارند کہ ہر آنچہ کہ بعلم حضرات ایشان
عین الیقین بود برائے ما و یاران طریق ما حکم حق الیقین دارد۔ و بعد از انکہ حضرت سلطان المشائخ
محبوب الٰہی در فوائد الفواد نقل نمود۔ تصدیق بر تصدیق و تحقیق بالائے تحقیق است در مقام
شیخ بو الفضول و ثقات و عدول او کیانند و کیستند کہ تجاوز و مقابل آئینین اثبات عظیم حرف
دیگر بر زبان آرند۔ و حضرت خواجہ را حضور پنداشتہ وجود او لا دستودہ نہادر لب اصل و
مقصود قرار دہند۔ لَعْنَتُ اللّٰہِ عَلَی الْکَاذِبِیْنَ ۔ دوم آنکہ حضرت شیخ بسیار اولو العزم و
صاحب جلال بود و بادشاہانہ زندگی میکرد۔ و خلائق بشمار با و رجوع داشتند و نذور و فتوح
بنہایت میرسید و وقتیکہ بادشاہ را بحضرت او ملاقات دست داد حضرت شیخ کہ سخن دنیا
نمیدانست و از آداب خدمت شاہان غیر مانوس بود بطیب خاطر متوجہ نشد۔ و ہمچنین ادائے
زمین بوس کہ نزد صاحبان دولت سلطانی در منزل ستائش دلا بہ گرے تسلیمش نام کردہ بودند و
امتیاز خلوص و محبت و امتحان یگانہ و بیگانہ ہمراں ادائے نامشروع منحصر بودند بپرداخت
بادشاہ را از ہمین معنی سخیلے واہمہ در سر شد۔ و نیز دیگران کہ منتظر و متمنی مرام بودند باظہار این آن
خاطر بادشاہ را منغض کردہ بہ پیرایۂ شکایت فقرا و مساکین و بہ ظلم و تعدی خواجہ شیخ حسین
افسانہا ساختند و بہ ترغیب زر کثیر کہ بتقریب نذور و فتوح بحضرت شیخ حسین از ہر اطراف
و اکناف میرسید بہ قرار داد اخراج شیخ منعم اللہ از مجہولان تنگ ظرف کسانے چند را بہ داد
خواہی بسیار اد۔ بہ ایوان بادشاہ رسانیدند۔ بادشاہ کہ از حقیقت راز آگہی نداشت وہم دادائے

بے اخلاصی و استغنا که از حضرت شیخ پیش ازین بظهور آمده بود قیام او در اجمیر بوجه حقارت
و اهانت صولت و سطوت بادشاهی می اندیشید حکم فرمود که بسرعت تمام حضرت شیخ ترک
اجمیر تحمل کرده سفر مکه معظمه اختیار کنند از انجا که مظلومی و جفا کشی اهل بیت امر قدیم بوده ست
و به وراثت رسیده و هر چه بر سر ایشان می آید با صبر و سکون بر آن استقامت دارند
حضرت شیخ با دل غم رسیده و دیده نم دیده از خدمت مزار جد بزرگوار خود مایوس غربت
بعد از انکه بر و سنین مشهور از سفر حجاز باز آمد همون آتش مکه سابقه بخاطر اندیشه سابق
کدورت نشین بود در قلعه بکهر فرستاده بزندان ادب برنشانند تا مدت دراز شیخ معز الله دران
گوشه عسرت به تجرید و تفرید زندگی کرد تا که بعد از رفتن شیخ ابو الفضل بر مهمات دکن یکی از مقربان
بساط سلطنت فرصت وقت غنیمت دانسته بشفاعت و وساطت حرم محترم بادشاه مسامع قبولی
بجانب رسانید و حضرت شیخ ازان بلای ناگهان رهائی یافته ... مان رستگاری یافته بدستور
سابق بمنصب تولیت مرقد جد بزرگوار خود فرق عزت برافراشته و بقیه عمر در تنعم و کامرانی بسر برده
برحمت حق پیوست و در جوار مرقد جد پاکش عقب مسجد جامع در قبه عالی مدفون شد مرقد پاکش
مرجع انام و مطاف خواص و عوام است رحمة الله علیه مولف بر آن ... و ناسپاسان که بحق انتساب شیخ بزرگ
... سبب ادعا داشته بمقتضای ناهنجاری نقش ... در فروع را فروغ داده ... آنچه
که بعضی می پندارند و اکبرنامه نوشته اند خارج از دائره وهم و قیاس است و عقل فهیم و طبع سلیم
... ادعای اگر کرت اول بادشاه را به تحقیق پیوسته بود که دعوی فرزندی خواجه حسین نسبت
حضرت خواجه بزرگ غلط است تا از چه بود که او را با این همه باز بمنصب تولیت رسانیده شد
... دعوی دختر زادی او که بتفاخر و شرف همعنان دعوی فرزندی بود سکوت ورزیده
... در میان نه آوردند و بخلاف احکام شرعیه ... بالت فقدان دعوی فرزندی

... بے اخلاصی که از حضرت خواجه حسین بظهور پیوسته بود در زندان ... بود که علو ... شیخ جعفر
... مقام ... گفتند و در گوشه اختیاری در راز اجمیر نگاه داشتند

منصب وراثت به اولاد دختر منحصر میشود. آن مخدوم زادهٔ فائق الاقران استحقاق موروثی باز
داشته با تلافات حق و مرافق او بپرداختند مگر اینکه حضرت شیخ حسین را بدعوی اولاد دختری
وانمودن محض افترا بود. و انجمله سخن سازی و روباه بازی شیخ ابوالفضل بزعم فقیر مولف از جهت
بوده باشد که بچشم ظاهر نگر انکار ماضی[1] و اعتراف حال که در اکبرنامه نموده است بصورت قبیح
ننماید. زیرا که اگر قول شیخ ابوالفضل درباب تکذیب دعوی اولاد خواجه حسین بودی زنهار
منصب مشیخت و تولیت مزار حضرت خواجه بزرگ باز بدستور سابق به شیخ معز الله بهمان
عزت و حرمت استقرار و استمرار نیافتی. نورالدین جهانگیر بادشاه در روزنامچهٔ خود که
به تزک جهانگیری موسوم است. در سن هفتم جلوس خود شیخ حسین را نبیرهٔ خواجه بزرگ نوشتی و
یکهزار روپیه بطریق خرچ شش ماهه نه دادی و در فرمان اوقاف مزار شریف حضرت خواجه بزرگ
سه قسمت کرده یک حصه بحضرت شیخ معز الله رسانیدی و تجدید فرمان تولیت و مشیخت
مزار حضرت خواجه بزرگ بعهد دولت خود ترتیب داده عطیه این منصب گرامی بحواله نبیرگی حضرت
خواجه بزرگ بنیاد نکردی. و بعد ازین که شاهجهان بادشاه فرمان جلیل مباب تقسیم نذور و
فتوح صادر نموده و جهان آرا بیگم بنت شاهجهان بادشاه کتابی موسوم به مونس الارواح در حالات
حضرت خواجه بزرگ نوشته به قول حضرت شیخ مولانا عبدالحق محدث دهلوی اتفاق کرده
وجود اولاد امجاد بر حق قرار داد. و سلطان محی الدین اورنگ زیب عالمگیر در چند نوبت
بحضرت شیخ سید محمد سجاده نشین زر کثیر و خلاع و فیل رسانید چنانکه در نسخهٔ عالمگیرنامه مولفهٔ محمد کاظم
مورخ عهد عالمگیری مرقوم گشت در سال جلوس چهارم و هشتم و نهم و غیر آن که بزمان دولت سلطان
قطب الدین شاه عالم بهادر شاه بن اورنگ زیب عالمگیر هنگام نصب سجادگی به حضرت
شیخ سراج الدین و بعد آن بحضرت شیخ منیر الدین تذکرها به مواهیر و نگین میرزادها و ارباب وظائف

---

[1] انکار ماضی عبارت است از انکار [illegible] و اعتراف حال عبارت است از [illegible] که بر دعوی [illegible] حضرت خواجه حسین
[illegible] عقیق [illegible] منزل [illegible] است ۱۲

وفقرا وصلحا واکابران مخدام روضهٔ منوره حضرت خواجه بزرگ لقب کتابت آورده اند۔ دیگر
فرامین واسناد شاهان دهلی وبالخصوص سند مطالبات که بطور دستور العمل انتظام اوقاف
روضهٔ منوره ابوالبرکات معین الدین اکبر ثانی بادشاه دهلی بحواله آئین قدیم وتصدیق دفتر شاهی
ترتیب وتکمیل فرموده به حکام دولت انگلشیه فرستاد وحکام عالیمقام باتباع آن بالاستحکام احکام
نافذ فرمودند۔ وحواله سرور الصدور ملفوظ حضرت خواجه سلطان التارکین وفوائد الفواد ملفوظ
حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا وسیر الاولیا مولفه سید محمد کرمانی خلیفه حضرت سلطان
المشائخ وسیر العارفین مولفه ملا درویش جمالی وگلزار الابرار مولفه شیخ محمد غوث بن حسن بن موسی
شطاری واخبار الاخیار مولفه حضرت شیخ عبد الحق محدث دهلوی ومنتخب التواریخ مولفه ملا عبد القادر
مورخ عهد اکبری وتاریخ فرشته مولفه ملا محمد قاسم وسیر الاقطاب مولفه شیخ اله دیا چشتی ومرات الاسرار
مولفه شاه عبد الرحمن چشتی وخزینة الاصفیا مولفه مفتی غلام سرور لاهوری ومناقب الحبیب
مولفه مولوی نجم الدین جهونجهنوی ومخبر الاولیا مولفه شاه رشید الحق نبیره حضرت شیخ یحییٰ
مدنی احمد آبادی ورساله ادهمی مولفه ملا عبد الباری بخاری الاجمیری واقتباس الانوار۔
وجوامع الکلم واشجار الجمال ورساله ابراهیمیه ملفوظ حضرت شاه ابراهیم چشتی ومدائن المعین مولفه
مولانا شیخ رحمت الله دهلوی که در عهد حضرت محمد شاه بادشاه تالیف یافت درباب تاهل
حضرت خواجه بزرگ معین الحق معین الاولیا قدس سره ونیز تولید وتناسل وبقاے
اولاد پاک ورونق وزینت منصب سجاده نشینی بوجود باجود ایشان در دهن منکران اولاد امجاد
خاک مے اندازد۔ مولف هیچمدان اکثر از کتب وتذکرها وفرامین مندرجه ماسبق وغیر آن
سوادها گرفته جزو رساله هذا گردانیده است که مقام تشکیک واشتباه را در مدخل نباشد۔ علاوه
آن که بالا مرقوم گشت جماعه از اکابران وبزرگان دار الخیر اجمیر سانحهٔ دیگر بر زبان دارند وآن نسبت
که دران زمان که شیخ مبارک در قصبه ناگور سکونت داشت بانوئے از خیل کنیزان حضرت صاحب
سجاده خواجه سلطان التارکین شیخ حمید الدین صوفی سوالی متاهل شد۔ و از بطن او پسران و

یک دختر بوجود آمدند۔ شیخ ابوالفیض فیضی و شیخ ابوالفضل وغیرہ چون شیخ ابوالفضل را دولت و کامرانی دست داد۔ و بسلک خدمت ملازمان شاہی سربلندی یافت بہ معاصران او حسد بردند و از سستی نسب او سخنہائے زشت و زبون تابہ بادشاہ رسانیدہ۔ از کنیزک زادگی او حکایت آوردند۔ چون بادشاہ را بہ ہمعنی آگہی شد۔ و از شیخ ابوالفضل استفسار کرد۔ او جواب داد کہ مادر من از دودمان حضرت خواجہ تارکین شیخ حمیدالدین صوفی ناگوری صحیح النسب است و نسبت خالہ زادگی با حضرت شیخ حسین اجمیری دارم کہ او ہم من الام نبیرہ حضرت خواجہ تارکین است و بزمان طفلی من و حضرت شیخ حسین در قصبہ ناگور یکجا بودیم۔ زیراکہ پدر بزرگوار حضرت شیخ حسین خواجہ معین الدین ثالث بزمان غلبہ کفر و تاخت آوردن بیکر پرستان ترک اجمیر کردہ بہ ناگور طرح اقامت میداشت و ہمونجا دخترے جمیلہ و عفیفہ از نبیرگان حضرت خواجہ تارکین قدس سرہم کہ بہ نسبت بعید خواہر مادر من باشد در عقد نکاح آوردہ بود۔ باستماع ہمعنی بادشاہ تصفیہ این قضیہ را بہ استفسار حضرت خواجہ حسین اجمیری محمول کرد۔ و وقتیکہ حضرت شیخ معزاللہ از سفر حجاز بار آمدہ بمقام فتحپور بہ بادشاہ ملاقی شد پرسید کہ آیا شیخ ابوالفضل را با حضرت شیخ نسبت خالہ زادگی صادق است۔ چون حضرت خواجہ حسین این سخن بشنید در غضب شد۔ اما بنظر مصلحت وقت ہیچ نفرمود۔ و سخنہائے دیگر پرداخت بالآخر چون بادشاہ بدریافت خیال استبداد کرد حضرت شیخ طوعًا و کرہًا فرمود کل مومن اخوۃ۔ از ان روز شیخ ابوالفضل با حضرت شیخ کینہ در دل گرفت و مدام متدعی وقت بودہ بتائید و تقلید مشائخ فتحپوری کہ بشفاعت ایشان بروئے فلاح دیدہ بود حکایت و شکایت حضرت شیخ از سر نو بنیاد دادہ و نیز سخنہائے دیگر ساختہ خاطر بادشاہ را مکدر و منغض کردہ بودن لو دستلعہ بکر دستورے خواست القصہ کسانیکہ در احکام خدا و رسول خدا تحریف و تجدید بعمل آرند و مناسک دین و اسلام و مسائل فقہ و اصول را غیر از قیاس و معقول قرار دادہ بہ دلائل عقلی و براہین رسمی آئین نو بنیاد کنند۔ و در کلمہ طیبہ تصرف نمودہ نام بادشاہ داخل نمایند و درپرستیدن آتش و آفتاب صلاح دنیا و فلاح عقبے پندا شتہ مدام در

نواهی شرعیه اختلاف درمیان آرند. و به استیصال مسجد که حکم خانهٔ خدا دارد امر فرموده به تاسیس و بنا صنم خانه سَوادُ الوَجهِ فِی الدَّارَین گشتند. و اذیت و آزار ارباب حق و تالیف و توثیق ملحدان و کافران مطلق هنجار و شعار کردند. و این همه بنظر حصول جاه و خاطر و پاسداری راجگان باطنه بو و حیف است و هزار حیف که در روز باسید و شیاطین بنیاد ایوان دین و اسلام برباد دادند و باستحکام آئین و آرایش پیکر و اصنام پرداختند. اگر بمقتضای طینت و عادت با حضرت خواجه حسین انکار و اولاد کرده به تعصب رشتد در آیند و باستیصال و تخریب او نظر برگمارند بوالعجب نیست. بهر حال از بیان قال و مقال دم در کشیدن و مهر خموشی بر لب زدن بهتر از گفتن و بسیار گفتن است. فردای قیامت قریب. و دیوان محشر و دادگری داور محشر موعود و متیقن است اینک زمان جزا و سزا بسر و تلافی ستم و داد رسانی بیداد و جفا مقرر. فلهذا از شکایت زمانه و ارباب زمانه درگذشته نظر بر عدالت و نصفت منتقم حقیقی برگماشته فارغ باشیم

باب سوم

در تذکرهٔ اولاد روحانی حضرت خواجه بزرگ قدس سرهٗ مشتمل است بر دو اصل و فروع

اصل اول

از حضرت خواجه قطب الدین بختیار کاکی اوشی قدس سرهٗ

آن واقف اسرار حقیقت آن سالک مسالک عرفان معرفت آن خازن گنج حقیقت محمد و صفا قطب العالمین حبیب الله و نبیاً قطب الاقطاب خواجه قطب الدین بختیار قدس سرهٗ اصل او از خاک پاک اوش است و سال

هنوز هم از علوم صوری و معنوی بهره کامل بدست آورده دولت اختصاص ارادت و تشریف خلافت
از خدمت شیخ الاسلام معین الاولیاء حضرت خواجه بزرگ دریافت او تلمیذ الرحمن بود و غیر آنکه
هیچ یم را بحرف آشنا کند کلام الٰهی تا به پاره چهاردهم محفوظ دل و ملفوظ بر زبان میداشت شرف بیعت
در سال پنجصد و نود و هفت و فضیلت خلافت در سن شش صد و بست منقول است زمانیکه خواجه بختیار
قطب الاولیاء در مصر سعادت ملتان ورود فرمود جنود چنگیزی بر نواحی پنجاب هجوم آورده
با ناصر الدین قباجه در آویخت و بازار جدال و قتال را با نائره تفنگ و بوارق تیغ گرمی هنگامه
در داد ـ ناصر الدین قباجه از چنین دار و گیر ستوه آمده استمداد همت از خواجه بختیار قطب الاولیا
درخواست کرد ـ و خواجه بختیار یک نوک تیر باو مرحمت فرمود فاتحه خیر گفتند ـ ناصر الدین قباجه این عطیه
گرامی و بشارت بزرگ را فال فتح و ظفر پنداشته حمله دلیرانه و جرأت مردانه بکار آورد و ترکان
چنگیزی تاب مقاومت و مجال استقامت در خود ندیده آئین اضطراب مسلک فرار اختیار کردند
آورده اند که خواجه بختیار از ملتان بدهلی آمد و موضع کیلوکهری که الحال در آنجا مقبره همایون است
مقیم شد ـ محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری و دیگر ها از ارباب یقین سعادت دریافتند و سلطان
وقت هم بطریق ارادت و انقیاد جبین نیاز بر سنگ آستان می فرسود ـ و شرف حضوری خدمت
را بهبود صوری و معنوی پنداشته توسل عقیدت و ارادت می افزود نقل است که خواجه بختیار
قطب الاولیاء را در پنج سالگی خضر علیه السلام به ملا ابوحفص نام سپرد کرده در باب تعلیم و تعلم
قدغن بلیغ فرموده بود ـ تا آنکه خواجه قطب الاولیاء اکتساب علوم عقلیه و نقلیه فرموده از خدمت
ملا ابوحفص رخصت شد و به قسمت آباد بغداد رسید و با شیخ شهاب الدین سهروردی و شیخ اوحد الدین
کرمانی رحمته الله علیه مراسم صوری و روابط معنوی افزوده بعزم هندوستان با شیخ جلال الدین
تبریزی تا بملتان رسیدند و بصحبت شیخ بهاء الدین زکریا رحمته الله علیه یک چند توقف ورزیده
به دار السلطنت نزول برکت فرمود و از آنجا به پیرایه عریضه ادب اجازت حضوری ملازمت از حضرت
معین الاولیاء خواجه بزرگ درخواست کرد ـ از حضرت خواجه بزرگ ارشاد رفت که بعد مکان عارض رب

قرب جان نیست ہمو نجا مشغول بودن شاید۔ وا ہم بعالم اسباب بہ شما خواہیم رسید۔ آوردہ اند کہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا بعد ازین عزیمت دہلی فرمودہ وبہ اہالی وموالی آن دیار فیض و نعام علیقدر مرام بخشید۔ و شیخ فرید مسعود گنج شکر ہم دران زمان حاضر خدمت خواجہ قطب الاولیاء بود۔ و در گوشہ تنہائی و کنج بینوائی اعتکاف داشت۔ چون بملازمت لازم الاطاعۃ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء مشرف گردید۔ فرمودند بابا بختیار شاہبازی بدست آوردہ کہ غیر از سدرۃ المنتہیٰ بجائے دگر آشیانہ نہ بندد۔ و ہمین محل باتفاق ہر دو خدایو بزرگ انعام حقائق ومعرفت بحضرت خواجہ مسعود شکر گنج مفوض شد۔ و پس از ایام چند خواجہ بزرگ معین الاولیاء بصوب دار الخیر اجمیر معاودت فرمود۔ و حضرت خواجہ بختیار ہم تاب بمفارقت نہ آوردہ فاشیہ اطاعت سفر بر دوش ہمت برداشت ہنوز دور از نظر نرفتہ بودند کہ جماعہ کثیر بادل ہائے دردمند وجانہائے ستمند در تعاقب رسیدند۔ و بہزار خشوع و خضوع سکون خواجہ بختیار قطب الاولیاء در دہلی التجا کرد۔ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء بر حسب حال نظر فرمودہ خواجہ قطب الاولیاء را وداع کرد۔ و بہ قیام دہلی دستورے دادہ خواجہ بختیار قطب الاولیاء بادل اندوہگین و دیدہ اشکبار برگشتند و در تلقین و تدریس ارباب سلوک و سیر اشتغال فرمود۔ روزے خواجہ را برین بیت وقت خوش بود **شعر**

کشتگانِ خنجر تسلیم را
ہر زمان از غیب جانِ دیگر است

و مدت چار روز در حالت سکر و استغراق درگذشت۔ ناگاہ سر مبارک در آغوش شیخ محمد عطا قاضی حمید الدین ناگوری فراز کردہ قدم پاک بر زانوئے مولانا شیخ بہاء الدین غزنوی دراز فرمودند۔ قاضی محمد عطا از جمال باکمال بشارت قرب و اشارت وصال دریافتہ استفسار کرد کہ در باب حفاظت امانت و ارشاد و در مقدمہ استقرار آئین جادہ خلافت تردد نیست فرمودند کہ خرقہ و عصا و نعلین و مصلا کہ بواسطہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا بما رسیدہ است بہ شیخ فرید الدین مسعود بباید سپرد۔ و بعد ازین ہیچ نگفت و محمل زندگانی از اقامت دار فانی بربست

قدس الله ارواحهم ◆

تفصیل خلفاء بزرگش اینست

خواجه فرید مسعود - بدرالدین غزنوی - شیخ برهان الدین بلخی - سلطان شمس الدین التمش - مولانا فخرالدین حلوانی - شیخ احمد - شیخ حسین - شیخ فیروز - شیخ بدرالدین موتاب - شاه خضر قلندر - شیخ نجم الدین قلندر - شیخ سعدالدین - شیخ محمود - مولانا محمد - مولانا سید - شیخ صوفی بدهنی - شیخ ابوالقاسم - شیخ نظام الدین ابوالموید - شیخ تاج الدین منور رحمته الله علیهم اجمعین ◆

ذکر خواجه فریدالحق والدین مسعود شکر گنج قدس سره

سالک مسالک تفرید و توحید مرد میدان توکل و تجرید بدر السالکین شمس المجاهدین قدوة العارفین - برهان الاولیاء تاج الاصفیا حضرت خواجه فریدالحق والدین مسعود شکر گنج قدس سره که پدر بزرگوارش بزمان سلطنت شهاب الدین غوری از کابل به لاهور آمده با دختر ملا وجیه الدین خجند متاهل شد - نسب پاکش به هفت واسطه به سلطان ابراهیم بن ادهم میرسد - ولادت باسعادت حضرت خواجه فرید در سال پانصد و هشتاد و چهار بوقوع آمد - وقتیکه خواجه بختیار قطب الاولیا به ملتان آمد خواجه فرید را در مسجد مشغول بکتاب دیده پرسید چه میخوانی عرض کرد نافع است فرمود نافع خواهد شد - ملازم خواجه فرید مسعود روی نیاز بر قدم پاک نهاده بیعت کرد - و پس از چند سال بدهلی آمد و بعد زحمت کشیدن ریاضت و اکتساب مراتب صفوت از ملازمت حضرت خواجه قطب الاولیا خرقه خلافت دریافت - چون طنطنه کرامت و شهرت ولایت او در اقصای عالم مشهور است - جوق جوق اهل محبت جمع می آمدند خواجه فرید مسعود از هجوم و کثرت منزل وحدت عزلت گرفته بسمت هانسی آمده و از انجا با جودهن کلبه اقامت ورزید - با اینهمه ارباب فقر و فخر عقب نمیگذاشتند در آن زمان قاضی شهاب الدین در اجودهن بود و دنیاپرستی میکرد - بر حال و احوال خواجه فرید وقوف یافته در نائره حسد گرم بسوخت - و اعیان و اشراف اجودهن را برانگیخته به تکلیف خواجه فرید مشغول ترغیب داده و از حاکم ملتان باظهار مقدمات خلاف واقع

برائے اخراج و استیصال خواجہ فرید مسعود رض درخواست کرد۔ اما حاکم ملتان کہ از حقیقت حال کما ہی آگہی داشت قاضی مذکور را معتوب و مقہور فرمود۔ الحاصل چون قاضی مذکور را غیر از خجلت و تشویر چیزے بدست آمد بقبول صلہ معقول قلندرے را بہ آزار خواجہ فرید مامور کرد۔ روزے کہ خواجہ فرید ہمن روا بر روئے خدا کشیدہ مشغول بحق بود۔ قلندر سے از در۔ درون حجرہ درآمد و میخواست کہ بخواجہ آزار رساند۔ خواجہ بتصرف باطن آگاہ شد۔ بہ خادمے امر فرمود کہ قلندر را بگوئید کہ از ینجا برود۔ وگرنہ رسوائے جہان خواہد شد۔ قلندر چون این سخن بشنید بحال خود نماند و رو بہ فرار نہاد۔ فرمود صاحب اخبار الاخیار کہ خواجہ فرید را در آغاز مجاہدہ بروزہ طے اتفاق افتاد روزے کسے بوقت افطار طعام آورد۔ خواجہ فرید مسعود ہنوز تمام نخوردہ بود کہ استفراغ شد۔ چون بامداد بملازمت خواجہ قطب الاولیا مشرف شد فرمود بابا فرید طعام شبینہ از مال حلال نبود الحمد للہ کہ ازان محفوظ داشتند۔ صاحب تذکرۃ العاشقین آوردہ است کہ تاجرے بانچند مہار شتر کہ محمول بہ نبات وشکر بودند بہ دہلی میرفت۔ چون بہ اجودھن رسید خواجہ فرید رسید کہ بر پشت شتران چہ بار آوردہ گفت نمک است۔ فرمود نمک خواہد شد۔ چون بہ دہلی رسید و بارہا کشاد ہمہ نمک بود از راحت القلوب مولفہ خواجہ نظام الدین نظام الاولیا منقول است کہ روزے محمد یار نام کہ از یاران خدمت بود۔ از بس سراسیمہ و مضطر بخدمت آمد۔ چون حضرت خواجہ فرید مسعود وجہ ملال موجب ضجر و ملال پرسید التماس کرد کہ برادر من بحال زار ہا شد و مرض گرفتار است و اسکنا زنزع گذاشتہ بخدمت سیدام فرمود نظر بخدا باید داشت۔ اینک رو دبرو۔ و نیک ببین کہ برادرت از قضائے معلق رستگاری یافت ہماندم محمد یار رشادان و فرحان بجائے خود آمد و برادر مایوس الحیات را مضطر صلواۃ شکر لیست۔

واز مشاہیر خلفایش تفصیل انیست

خواجہ نظام الاولیا۔ شیخ جمال الدین ہانسوی۔ شیخ علی احمد صابر۔ بدر الدین سلیمان۔ شیخ نظام الدین شہید۔ بدر الدین اسحاق۔ شیخ زین الدین۔ شیخ نجیب الدین متوکل۔ شیخ داؤد پالہی شیخ جلال الدین۔ شیخ رکن الدین۔ سید محمد کرمانی۔ شیخ منتخب الدین۔ شیخ برہان الدین غریب

شیخ یوسف۔ شیخ برہان الدین صوفی۔ شیخ محمد مکانی۔ شیخ شکر ریز وغیرہ رحمۃ اللہ علیہم اجمعین۔ و
تاریخ وفات خواجہ فرید در سن ششصد و شصت و چار مرقوم است +

شیخ بدرالدین غزنوی چشتی

خلیفہ حضرت قطب الاولیا خواجہ بختیار است بہ سماع رغبت تمام داشت۔ بندگان ہمعصر
بر عظمت و شیخت او متفق بودند۔ و او ہمصحبت خضر علیہ السلام بود مرقد او پائین مزار قطب الاولیا
خواجہ بختیار است و در سال ششصد و پنجاہ و ہفت [۶۵۷] تاریخ وفات او منقول است +

شیخ نظام الدین ابو المؤید

مرید شیخ عبدالواحد غزنوی است چون بہ دہلی آمد بشرف ملازمت خواجہ قطب الاولیا کار خود بجائے
رسانید و خرقہ خلافت پوشید۔ شیخ جمال الدین کولوی از اولاد اوست تاریخ وفات او در سال
ششصد و ہفتاد و دو [۶۷۲] رقم نمودہ اند +

قاضی حمید الدین ناگوری

نام او محمد بن عطا است مولد او بخارا و منشاء او ناگور و مدفن او دہلی است در آغاز قاضی ناگور بود
بالآخر در تجرید و تفرید پرداخت و در بغداد رفتہ از شیخ شہاب الدین سہروردی مرید شد۔ و از صحبت
خواجہ بختیار قطب الاولیا ارادت واثق و محبت صادق بود۔ و تا دم واپسین در ارادت و محبت
دقیقہ فرو نگذاشت و بہ فیض صحبت و نسبت خواجہ قطب الاولیا او را در سماع غلو تمام بود و بسیار
دوست میداشت تا آنکہ علماء وقت دنبالش گرفتند و محضر ساختند و بآزار کمر بستند۔
قاضی حمید الدین را تصنیفات بسیار است از انجملہ کتاب طوالع شموس شہرت تمام دارد تاریخ
وفات او در سال ششصد و ہفتاد و ہشت [۶۷۸] مذکور است +

شاہ خضر رومی

مشرب قلندریہ داشت صاحب کرامتِ عظمیٰ و خوارق کبرے بود چون بہ ہندوستان آمد بملازمت خواجہ بختیار قطب الاولیا مشرف شد۔ و کلاہ و خرقہ دریافت و بولایت معاودت فرمود سلسلہ او قلندریہ چشتیہ مشہور است +

شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس اللہ سرہ العزیز

شاہباز عرصۂ لاہوت شیر دلیر بیشہ جبروت فرید العصر فرید الاقطاب جمال الاولیا شیخ جمال الدین خطیب ہانسوی قدس سرہ کہ سلسلہ نسب او بہ امام ابو حنیفہ میرسد و خلافت از حضرت خواجہ فرید مسعودؒ۔ جامع کمالات بود خواجہ فرید بتقاضائے محبت او دوازدہ سال در ہانسی سکونت داشت۔ و میفرمود جمال۔ جمال ما است۔ وگاہ میفرمود جمال میخواہم کہ بہ گرد سرت بگردم۔ و ہر کرا خواجہ شیخ فریدؒ خلافت میداد باو میفرستاد اگر او قبول میکرد درست مے بود۔ اگر او رد میکرد باز خواجہ فریدؒ قبول نمیفرمود۔ روزے شخصے بخدمت خواجہ فرید آمد۔ ازو پرسید جمال ما چہ حال دارد جواب داد کہ ازان روز کہ بشما نسبت درست کردہ است اسباب دنیا و شغل خطابت ترک داد و محنت عظیم و بلائے عظیم میکشد ہاستماع ایں معنی خواجہ فرید مسرور شد۔ و فرمود۔ الحمد للہ کہ خوش میباشد وے را بعد وفات در واقعہ دیدند و حال پرسیدند گفت چون مرا در گور کردند فرمان رسید کہ بصلہ دو رکعت صلوٰۃ البروج متصل نماز شام بخشیدم۔ آوردہ اند کہ بعد چند گاہ بنظر بنیاد قبہ بالائے قبر آن کاویدن آغاز کردند۔ چون بہ نزدیک لحد رسیدند سمت قبلہ غرفہ نمودار شد و بوئے لطیف و رائحہ بہشت یافتند۔ ہمان ساعت از انجا مُدر شدند و باز پوشیدند۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ نجیب الدین متوکل

برادر حقیقی و خلیفهٔ شیخ الکبیر خواجه فرید مسعود است صاحب حال و کمال بود۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید که روز عید درویشان جمع آمدند و ماحضر خواستند در خانهٔ شیخ چیزی نبود۔ کوزهٔ آب پیش درویشان برد و گفت که ماحضر همین است درویشان روشن ضمیر بطیب خاطر کوزهٔ آب گرفتند۔ و آب نوشیدند وفات شیخ در سال ششصد و هفتاد و یک هجری مذکور است ◆

شیخ بدر الدین بن علی بن اسحاق بخاری

از اعاظم خلفائے خواجه فرید است عالم علوم صوری و معنوی بود در آغاز۔ با درویشان انکار داشت اما بتصرف باطن حضرت خواجه فرید متوجه شده خرقه و خلافت یافت و بمرتبهٔ کمال رسید۔ تاریخ وفات ششصد و نود منقول است ◆

شیخ منتخب الدین چشتی

ارادت و خلافت از حضرت خواجه فرید داشت منقول است که از عالم غیب دو تا خلعت زرنگار باو میرسید۔ و او از قیمت آن بمایحتاج درویشان مے پرداخت در سن ششصد و نود و پنج وفات یافت ◆

سید محمد بن سید محمود کرمانی

از عمائد احباب و اعیان اصحاب خواجه فرید مسعود است۔ اول بتقریب تجارت بلاهور آمد۔ و ز انجا باجودهن به پابوس حضرت خواجه فرید مشرف شد در سال هفتصد و یازده فوت شد ◆

خواجہ علاء الدین بن خواجہ بدر الدین سلیمان

نبیرہ و صاحب سجادہ جد خود است تا مدت پنجاہ چار سال بر مسند مشیخت و ارشاد متمکن بود و بزہد و ورع گی میکرد با اسباب و ارباب دنیا سروکار نداشت تاریخ وفات در سال ہفتصد و لبست و دوم است ؛

مولانا داؤد پالہی

در نواح رودسے سکونت داشت و ارادت و بیعت او با حضرت خواجہ فرید مسعود صادق است خواجہ نظام الدین محبوب الاولیا ذکر او بسیار میکرد و میفرمود کہ صاحب کمال و محبت بود رحمۃ اللہ علیہ

فرع اول

از حضرت سلطان المشائخ صدر آرائے بزم عرفان و معرفت مہر سپہر فضائل و عظمت تاجدار کشور حقیقت لاشے مراحل و منازل ہیبت والوہیت شاہد المشہودین منظور الناظرین نظام العرفا نظام الاولیا سلطان المشائخ خواجہ نظام الدین محبوب الٰہی قدس اللہ سرہ العزیز۔ خلیفہ برحق خواجہ فرید مسعود است از سر آغاز آگہی آتش عشق در دل و سودائے محبت در سر داشت۔ تا آنکہ بمعرفت و توسل شیخ نجیب الدین متوکل۔ بملازمت خواجہ فرید مسعود مشرف شد و آنگاہ کہ دولت پابوس دست داد و نظر مشتاق بر جمال جمیل شیخ کبیر خواجہ فرید مسعود افتاد و یاد خویشتن برفت و عمر عزیز و جہد بلیغ کہ در اکتساب علوم عقلی و نقلی صرف نمودہ بود و ثمرہ آن در طرفۃ العین بہ جلوۂ مشہود وجود نگریست و ذوق تازہ و حلاوت نئے اندازہ دریافت۔ و از سر حصول منصب قضا کہ بمقتضائے علم ظاہر منشاء دانشمندی بود درگزشتہ متردد بود کہ بخدمت حضرت خواجہ فرید مسعود از حال و احوال خود چیزے عرضہ دہد کہ بیک ناگاہ خواجہ فرید باو متوجہ شد۔ و سخن نخست کہ بر زبان حقائق بیان

حضرت خواجہ فرید رفت اینست +

اے آتش فراقت دلہا کباب کردہ — سیلاب اشتیاقت جانہا خراب کردہ

چون حضرت سلطان المشائخ خرقۂ خلافت وریاست کردہ در دہلی آمد و بمقام غیاث پور سکونت اختیار کرد۔ از ہجوم خلائق کہ ہزار در ہزار جمع مے آمدند۔ اندیشۂ نقل مکان بکنون خاطر میداشت زیرا کہ انجمن عام مانع خلوت خاص بود۔ ناگاہ جوانے از مردان غیب پیدا آمد و بہ سلطان المشائخ خطاب کرد +

آنگہ کہ تو مہ شدی بمید انستی — انگشت نمائے عالمے خواہی شد

ونیز ارشاد فرمود کہ مقتضائے مرد و مردانگی اینست کہ انجمن در خلوت و خلوت در انجمن باشد سلطان المشائخ میفرماید کہ از آنروز اندیشۂ نقل مکان از خاطرم برفت و ہمونجا بہدایت خلق و عبادت حق مشغول شدم۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ چون علاء الدین خلجی از دار فنا بمنزل بقا سفر اختیار کرد و تخت دہلی بتصرف سلطان قطب الدین درآمد۔ وخضر خان راکہ مرید و معتقد سلطان المشائخ بود بقتل رسانید۔ ہم درپے آزار سلطان المشائخ سعے موفور بکار آورد۔ روزے از قاضی محمد غزنوی کہ از ارباب استشارہ بود پرسید کہ اینچنین زر کثیر و سرمایۂ خطیر بہ شیخ از کجا میرسد۔ قاضی مذکور کہ ضلالت جاوید بنامش رقم زدہ بودند۔ جواب داد کہ ہر یکے از متوسلان بادشاہ و متوکلان حضرت آگاہ علی قدر مراتب و مناسب نذور و فتوح میرسانند۔ باستماع ایں معنی سلطان قطب الدین از خود برفت و در آتش رشک سوختہ اعلان داد کہ ہر آنکہ با لطائف و تحائف با سلطان المشائخ ہمت خواہد کرد از دولت بادشاہی محروم و موقوف خواہد شد اما چون ایں واقعہ بگوش حق نیوش سلطان المشائخ رسانیدند۔ خواجہ اقبال خادم را کہ متولی اوقاف دارا بود امر فرمودند کہ از امروز صرف مطبخ المضاعف کردیم۔ عند الاحتیاج اسم ذات۔ بر زبان آوردہ۔ و دست طلب درگوشۂ طاق برزدہ۔ بقدر ضرورت میگرفتہ باشد خواجہ اقبال ہمچنان عمل کرد۔ سلطان باطلاع ایں معنی۔ بغایت محجوب و منفعل شدہ۔ کسے را

بخدمت حضرت سلطان المشائخ فرستاد۔ و بمقدم پاکش التجا کرد۔ سلطان المشائخ در جواب
فرمود که خدمت ایوان شاهان شایان درویشان نیست۔ آورده اند که بادشاه را کینه و عناد ازین
جواب در دل جا کرد و بطلب سلطان المشائخؒ اصرار و استبداد افزود۔ روزے جمیع مشائخ و اکابر
دهلی برسم فاتحه در مقبرهٔ شیخ ضیاء الدین رومی جمع آمده بودند۔ سلطان قطب الدین هم بجاے
خود نشسته تلاوت قرآن میکرد۔ آنگه که حضرت سلطان المشائخؒ تشریف آورد۔ غیر از سلطان
که او قرآن میخواند جمیع مراسم تبجیل و تعظیم بتقدیم رسانید۔ سلطان از مشاهدهٔ اینچنین عظمت
و الوهیت اندیشه ناحق در دل پیدا شد۔ و بواسطهٔ جمعے که از اکابر دولت دنیا بودند بحضرت
سلطان المشائخ درخواست کرد۔ که بدیدن بادشاه هر روز و الا نه به آغاز هر ماه یکبار تکلیف
نموده باشند۔ هر چند که سلطان المشائخ به سرانجام جواب التفات نکرد و هیچ نگفت
اما منتظران وقت که در کمین گاه شر و فساد بودند قضیه را معکوس کردند۔ و خاطر بادشاه
را از مقدم شیخ مطمئن کرده غرهٔ موعود کرد۔ بادراک شهرت این معنی خواجه وحید قریشی و اعزاز الدین علی
شرف حضور بخدمت حضرت شیخ دریافته در باب رفتن نزد بادشاه استفسار کرد۔ فرمود که
هرگز خلاف طریق پیران ما نخواهد شد و سلطان بارادهٔ خود ناکام خواهد ماند۔ بعد ازین فرمود که
شبے در واقعه دیده بودم که بر فراز صفه نشسته ام و گاوے با شاخ دراز قصد من مسکین نمود من از جا
برخاستم و هر دو شاخ بدست گرفته بزور تکان دادم همین که گاو بروے زمین افتاد و هلاک شد
آورده اند که چون غرهٔ ماه واقع شد سلطان المشائخ بدیدن بادشاه تکلیف نکرد و همون شب شخصے
از نسل مغل باشارت خسرو خان سلطان قطب الدین را به قتل رسانید۔ میگویند که
سلطان المشائخؒ متاهل نبود۔ چون عمر شریفش بنود و یک (۹۱) سال رسید۔ بعوارض حبس بول و ضابطه مبتلا شد
و بنود و هشتم از آغاز مرض بعد نماز پیشین یک دستار خاص و پیراهن و مصلا و مثال خلافت
بمولانا برهان الدین غریب و یک دستار و پیراهن مبارک بمولانا شمس الدین مرحمت فرموده
بهر یکے بندگان خدمت انعام فرمود۔ و تسبیح و مصلا و خرقه و کاسه و عصا بهر آنچه که از خواجه فریدؒ

یافتہ بود بہ شیخ نصیر الدین محمود بسر دہ ارشاد کرد کہ در دہلی باید بود و جفاے روزگار باید کشید پس ازان بہ نماز مشغول شد و کہ آفتاب ازلب بام معرفت آن صدر نشین صحاب صدق و صفا در جوار رحمت حضرت کبریا پیوست۔ فہرست گرامی اصحاب کہ بہ فخر خلافت ممتاز بودہ اند ایں است:

فہرست خلفا

خواجہ نصیر الاولیا شیخ نصیر الدین۔ شیخ اخی سراج۔ شیخ قطب الدین منور۔ شیخ حسام الدین ملتانی۔ مولانا جمال الدین۔ مولانا فخر الدین۔ خواجہ حسام الدین سوختہ نبیرہ معین الاولیا حضرت خواجہ بزرگ مولانا ابوبکر۔ مولانا فخر الدین فیروی۔ مولانا علم الدین نیلی۔ شیخ برہان الدین غریب۔ مولانا وجیہ الدین یوسف مولانا شہاب الدین امام۔ مولانا شیخ سمے الدین کاشانی۔ مولانا وجیہ الدین پائلی۔ مولانا فصیح الدین مولانا شمس الدین یحییٰ۔ خواجہ کریم الدین سمرقندی۔ شیخ جلال الدین اودھی۔ قاضی محی الدین مولانا کمال الدین یعقوب۔ مولانا بہاء الدین۔ شیخ مبارک۔ خواجہ معز الدین۔ خواجہ ضیاء الدین نی شیخ تاج الدین داوری۔ مولانا موید الدین انصاری۔ خواجہ شمس الدین خواہرزادہ امیر خسرو۔ شیخ نظام الدین شیرازی۔ خواجہ سالار شیخ فخر الدین میرٹھی۔ شیخ علاء الدین۔ شیخ شہاب الدین کنتوری مولانا حجتہ الدین ملتانی۔ شیخ بدر الدین۔ شیخ رکن الدین چنبری۔ شیخ عبدالرحمن سارنگپوری حاجی احمد بداونی۔ شیخ لطیف الدین۔ شیخ نجم الدین محبوب۔ شیخ شمس الدین دہاری۔ خواجہ یوسف بداونی۔ شیخ سراج الدین حافظ۔ قاضی شاد علی۔ مولانا قوام الدین یگانہ۔ مولانا برہان الدین ساوری۔ شیخ نظام الدین مولے۔ قاضی عبدالکریم قدوانی۔ قاضی قوام الدین قدوری۔ مولانا علی شاہ جاندار۔ خواجہ نقی الدین خواہرزادہ خواجہ نظام الاولیا۔ سید محمد کرمانی۔ سید یوسف حسنی۔ حمید شاعر قلندر۔ امیر خسرو دہلوی۔ امیر حسن علائی سجزی۔ شیخ برہان الدین ہانسوی۔ قاضی فخر الدین اجپلوری۔ رحمتہ اللہ علیہم اجمعین۔

شیخ نظام الدین شیرازی چشتی

فخر خلافت حضرت خواجہ نظام الاولیا دارد۔ بصفات عالیہ آراستہ بود۔ بشیوہ درویشی پیراستہ۔ و مرتبہ کمال شیفتگی در سماع داشت۔ سال ہفتصد و ہیژدہ تاریخ وفات او ہست رحمۃ اللہ علیہ +

قاضی محی الدین کاشانی چشتی

فضیلت خلافت از خواجہ نظام الاولیا دریافت۔ بوفور زہد و تقوے ممتاز بود و بعلوم تفسیر یگانہ آفاق در سال ہفتصد و نوزدہ ہجری وفات یافت +

خواجہ شمس الدین خواہر زادہ امیر خسرو

برگزیدہ روزگار بود و شیفتہ محبت خواجہ نظام الاولیا۔ وقت تحریر بستن تا جمال شیخ ندیدے تحریر نہ بستے۔ چون او را مرض موت در گرفتہ بود و خواجہ نظام الاولیا بہ عیادت میرفت۔ بانشاء راہ خبر آوردند کہ او فوت شد خواجہ فرمود الحمد للہ کہ دوست بدوست پیوست۔ ہفتصد بست و دو سال وفات او است رحمۃ اللہ علیہ +

خواجہ امیر خسرو دہلوی چشتی

سلطان الشعرا برہان الفضلا بود۔ و بحضرت خواجہ نظام الاولیاؒ عقیدت ارادت تمام داشت و حضرت خواجہ ہم او را محرم اسرار و شیریں بزم خلوت مے انگاشت و ترک اللہ لقب کردہ بود۔ و دوبار بہ عطائے خلعت خلافت مشرف فرمود۔ نقل است کہ او ہر شب بہ نماز تہجد ہفت پارہ قرآن خواندے و ہر شب بخدمت حضرت خواجہ نظام الاولیاؒ منصرف شدہ در ہر باب سخن گفتے و در اثنائے

عشق و محبت خواجہ سوختہ و برشتہ بود کہ پیرہن مبارک بالائے قلب آتش خوردہ میماند۔ آوردہ اند کہ
ہنگام ارتحال حضرت خواجہ نظام الاولیا او در دہلی نبود و معیت بادشاہ بصوب بنگالہ قیام داشت
چون خبر وفات حضرت شیخ بشنید مراجعت بہ دہلی کرد۔ در روئے گرد آلودہ و دیدہ نم آلود بر مرقد مطہر
مالید و کسوت سیاہ در بر کشید۔ بالآخر بوفور درد و رنج در ہفتصد و بست و پنج رحلت فرمود رحمتہ اللہ علیہ

شیخ وجیہہ الدین یوسف چشتی

از مقربان خدمت نظام الاولیا بود و بعد تشریف خلافت بصوب چندیری رفتہ بہدایت و
تلقین خلائق بسر برد و در سال ہفتصد و بست و نہ ازین کہنہ رباط بساط حیات بربست و
بمقام چندیری مدفون شد۔ رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ حسام الدین ملتانی

از خلفائے نامدار و اصحاب با وقار حضرت خواجہ نظام الاولیا است بزہد و ورع و یاران جلسہ ممتاز
بود۔ در اکثر اوقات حضرت خواجہ بنفس موفور کہ شہر دہلی در سایۂ عاطفت و ظل حمایت اوست گذرد۔ حالانکہ او بجانب قصبۂ شیخ
بزیارت شیخ بعضی رفتہ بود باز آمد حضرت شیخ فرمود کہ اگر کسے خواہد کہ بزیارت ختم رسالت و صدر نبوت مشرف
شود باید کہ نیت علیحدہ کند۔ اگرچہ بذیل حج کعبہ بمدینہ منورہ رفتن موجود است۔ اما شرف زیارت حاصل
نمیشود۔ چون این سخن بشنید باز بزیارت مدینۃ الرسول راہی شد وفات او۔ در سال ہفتصد و سی و پنج
مذکور است رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ فخر الدین مروزی

از مردان باخدا و اسوۂ اصفیا و اصحاب خواجہ نظام الاولیا بود۔ روزے بخدمت خواجہ التماس کرد
کہ وقتے مرا تشنگی غلبہ کرد۔ کوزہ پر آب از غیب نمودار شد بشکستم و نخوردم خواجہ فرمود کہ بالبیت نخورد۔

هرچه از غیب میرسد بے عیب باشد۔ آورده اند که او کتابت قرآن مجید و منیر وخت ہشتبیا ازچہار آنہ میگرفت
وانکار میکرد وفات آن جامع الکمالات در سال ہفتصد وسی وشش منقوش است رحمة الله ✦

میر حسن علائی سجزی چشتی

سرآمد فصحائے روزگار وسرخیل شاعران نازک خیال بود۔ وبحضرت خواجه نظام الاولیا محبت
محبت وعقیدت بمرتبه کمال داشت وخرقه خلافت دریافت وکتاب فوائد الفواد از ملفوظات
حضرت خواجه مجتمع ساخت ودر سال ہفتصد وسی وشش در شہر دیوگیر وفات یافت رحمة الله علیه

مولانا ضیاء الدین برنی

از مقرب ومعتمد خلفائے حضرت خواجه نظام الاولیا است واز لبس بود اکرم ومصدر انعام بود وبمجلس
حضرت شیخ اکثر کلمات بدیع گفتے وبخواجه خسرو ومیر حسن علائی سجزی مودت وتودد تمام داشت
بسیار تالیف وتصنیف ازیادگار اوست سال وفاتش ہفتصد وسی وہشت رقم زده اند رحمة الله علیه ✦

شیخ برہان الدین غریب

برگزیده روزگار وصوفی با وقار صاحب ذوق وسماع ووجد وحال بود واورا بحضرت خواجه نظام الاولیا
محبت بسیار وخصوصیت بے شمار بود۔ بجہت که مدت العمر خود بصوب غیاث پور که مسکن مرشد برحق بود
گاہے پشت نداد۔ خرقه خلافت از خواجه نظام الاولیا دوبار دریافت چون باتباع ارشاد حضرت خواجه
نظام الاولیا بر ولایت دیوگیر مامور شد۔ در انجا قبولی عظیم یافت۔ آورده اند که شیخ زین الدین غرور ولایت
وطنطنه کرامت وفضائل او شنیده از شیراز به دیوگیر آمده وچون شیخ را در سماع متوجه دید متردد گشت
شیخ بر خطره او وقوف آورده گفت که چندین مسافت بنظر ملاقات درویش اختیار کردن وباز بمنزل
مقصد رسیده در حصول کار توقف ورزیدن دلیل دانش وآگاہی نیست۔ اگر خطره یا وسوسه مانع کلامست

ازو استفسار باید کرد۔ انشاء الله تعالیٰ رفع خواهد شد۔ با استماع این معنی شیخ زین الدین در مجلس سماع
حاضر شده روی بر زمین نهاد و وجد آغاز کرد۔ و خطرها که کنون خاطرش بود رفع گشتند۔ چنانچه بهره
مریدان با اعتقاد وجای یافت و به ایام معدود از کاملان وقت گردید۔ و از مریدان وی شیخ حسین
ملفوظات او را جمع کرده به هدایت القلوب موسوم کرد۔ شیخ فرید الدین و شیخ کمال الدین کاسانی
و شیخ رکن الدین از مشاهیر خلفای شیخ برهان غریب بوده اند۔ سال وفات او هفتصد و چهل
و یک منقول است رحمة الله علیه +

شیخ شمس الدین یحییٰ

خلیفه مستند حضرت خواجه نظام الاولیا است اکثر علمای دین شاگرد او بوده اند۔ اصل وی
از ملک اوده است۔ برای اکتساب علم به دهلی آمده بود۔ و کمال علم به مرتبه غایت رسانید۔ از علمای عصر
کسی را با او مجال مقاومت نبود۔ روزی بوسیله شیخ صدر الدین بحضرت خواجه نظام الاولیا
باریافت و بمشاهده جمال مبارک زمام اختیار و دانش از دست داده بشرف بیعت و خلافت
مشرف شد وفات او در سال هفتصد و چهل و هفت منقول است رحمة الله علیه +

خواجه حسام الدین سوخته

بن خواجه فخر الدین بن شیخ الاسلام حضرت خواجه معین الحق والدین قدس سره

سوخته آتش محبت و دوخته ناک مودت بود سینه داغدار و دیده اشکبار داشت با سلطان المشائخ
نظام الاولیا هم صحبت بود در تجرید و تفرید و محنت و عسرت زندگی میکرد و صاحب مقامات بزرگ گردیده
شترک بود و شب ها میگریست و به درد و غم می زیست۔ آورده اند که او هم جمال خواجه بزرگ معین الاولیا
بوده و جلوه پاکش بندگان [illegible] را از حیات ربوده۔ خواجه نظام الاولیا او را دوست تر داشتی

و بیشتر بر حال و احوال او پرداختے نقل است کہ روزے خواجہ حسام الدین را وقت خوش بود - چون بر تربت پاک خواجہ معین الاولیا جد امجد خود حاضر شد و بہ ذوق و شوق تمام در پائین مرقد پاک بوسہ دادن و چشم مالیدن آغاز کرد - دران حال از درون مزار فائض الانوار ندا بر آمد - فرزند من اینہمہ سوز و گداز و محبت و محنت کہ بر خود مے پسندی موجب تفریح و تفتیح مشام و باعث تسکین انبساط ارواح جد و پدر تست - بیش ازین زحمت و محنت بر خود روا مدار کہ کار تو بانجام رسید و خدا تدبر تو انصرام فرمود و بیامرزید - چون از خدمت مزار رخصت شد بجہت چیرہ دستی پیکر پرستان کہ متصرف بودند - تاب مقاومت و مجال اقامت اجمیر در خود ندیدہ بقصبہ سانبھر آمد و بعد از چند ایام ازین کہنہ رباط - زندگانی بعالم قدس شادی و کامرانی رخصت سفر برداشت و بصوب باختر سوئے رہ سر راہ اجمیر مدفون شد سال وفات ہفتصد و چہل و یک رقم نمودہ اند - تا الآن مرقد پاک او مرجع انام و مطاف عوام است و از سترگ فیض مزار برکات آثار اینست کہ گاہے امراض وبائیہ دران دیار شنیدہ نمیشود +

شیخ عزیز الدین صوفی

از خلفائے اعظم و مقربان معظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است مادرش دختر خواجہ فرید مسعود رضی بود - کتاب تحفۃ الابرار از ملفوظات خواجہ نظام الاولیا جمع کردہ او است روزے کہ او بخدمت خواجہ نظام الاولیا حاضر شد حضرت خواجہ در حالت استغراق بود - چون بحال باز آمد پرسید کیستی - التماس کرد عزیز - فرمود عزیز خواہی شد - انشاء اللہ تعالے وفات او در سال ہفتصد و چہل و یک ہجری مرقوم است - رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ عثمان اخی سراج

از محبوب ترین دوستان و خلفائے خواجہ نظام الاولیا است رضی - آوردہ اند کہ او بارادہ بیعت

سلطان المشائخ آمده بود۔ اما از علوم دینیہ معرفتے نداشت حضرت شیخ مولانا فخر الدین زرادی فرمود

کہ این جوان صورت خوب وشمائل مرغوب دارد لیکن بجہت بے بہرگی علم حیف است کہ از

دولت معرفت محروم است۔ مولانا فخر الدین عرض کرد کہ باندک التفات حضرت شیخ دشوار نیست

بعد مرور ایام چند از علوم معرفتے بے بہرہ نخواہد ماند چنانچہ مولانا مذکور در تعلیم و تدریس آن مساعی جمیلہ کرد

واورا در مدت شش ماہ بمرتبہ کمال رسانیدہ بخدمت خواجہ نظام الاولیاء حاضر آورد حضرت خواجہ نظام الاولیاء

از بس خوشوقت ومسرور گشتہ بہ شرف بیعت اورا مشرف کرد۔ ودر اندک زمان خرقہ خلافت

دریافتہ بولایت بنگالہ مامور شد۔ بارہا حضرت خواجہ نظام الاولیا میفرمود کہ اخی سراج۔ آئینہ

ہندوستان است۔ وفات او در سال ہفتصد وپنجاہ وہشت مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ

مولانا وجیہ الدین پائلی

دانشمند متبحر بود۔ واستاد وقت ودر ریاضت وعبادت وزہد وتقا یگانہ روزگار۔ در آخر

مرید خواجہ نظام الاولیا گردید وکمال عقیدت بحضرت او داشت۔ او میگفت کہ وقتے بپائل میرفتم

در اثنائے راہ شخصے را دیدم کہ او صوفی بود ودر دل من نوعے انکار آمد۔ او گفت یا مولانا

چیزے مشکل داری ومرا در علم مشکلات ماندہ بود۔ ہر یکے را باو میگفتم واو جواب ہا موجہ میگفت

تا آنکہ مسئلہ قضا وقدر بہ اسلوب خوب گفت مرا مطمئن کرد۔ بعد از اتمام بحث پرسید

تو مرید کیستی۔ گفتم از سلطان المشائخ خواجہ نظام الاولیا۔ گفت شیخ نظام الدین قطب است

قبر مولانا مذکور برسر حوض شمسی در خطیرہ قاضی کمال الدین است رحمۃ اللہ علیہ

خواجہ تقی الدین نوح

پسر خواہر زادہ خواجہ نظام الاولیا است حافظ قرآن بود۔ خواجہ نظام الدین اولیا در عالت

مرض پیش خود طلبیدہ خرقہ خلافت مرحمت فرمود۔ ووصیت کرد کہ ہرچہ بتو رسد نگاہداری

اگر چیزے بر تو نباشد بر آن نگران نباشی کہ خدا ترا خواہد داد۔ و ہیچ یکے را بد نخواہی و جفا را بعطا بدل کنی و داد از نہ ستانی کہ درویش او را خوار نباشد۔ او در حالت حیات خواجہ نظام الاولیا در مین شباب برحمت حق پیوست رحمۃ اللہ علیہ ✦

خواجہ برہان الدین ہانسوی

متحقق است کہ خواجہ جمال الاولیا شیخ جمال الدین ہانسوی او را در طفلگی گذشتہ برحمت حق پیوستہ بود۔ حضرت خواجہ فرید مسعود او را پیش خود طلبید و بسیار لطف و عنایت کرد و خلافت نامہ و مصلا و عصا با نعمتے کہ بہ شیخ جمال الدین روان کردہ بود بہ شیخ برہان الدین عطا فرمود۔ و بخدمت خواجہ نظام الاولیا وصیت فرمود۔ خواجہ برہان الدین ہر سال بخدمت خواجہ نظام الاولیا آمدے و تربیت یافتے و تا زمان حیات خواجہ نظام الاولیا کسے را بہ بیعت قبول نہ فرمود رحمۃ اللہ علیہ ✦

شیخ قطب الدین منور

خلف الرشید خواجہ برہان الدین ہانسوی است و خلیفہ اعظم حضرت خواجہ نظام الاولیا است جامع کمالات و مظہر کرامات بود۔ سر غوغائے خلق نداشت و در مدت العمر از حجرہ باختیار خود بیرون نہ آمد۔ و بخانہ امرا نرفت و بتوکل و قناعت گذرانید نقل است کہ وقتے سلطان محمد تغلق بہ ہانسی رفتہ بود۔ نظام الدین کہ یکے از عمائد خدمت بادشاہ بود از نزدیک خانہ حضرت شیخ بگذشت پرسید کہ خانہ از کدام است گفتند شیخ قطب الدین منور خلیفہ خواجہ نظام الاولیا۔ گفت کہ عجب است کہ بادشاہ بہ ہانسی بیاید۔ و او بدیدن بادشاہ نہ آید۔ چون بخدمت سلطان رسید۔ گفت کہ اینجا شیخی است از خلفائے شیخ نظام الحق والدین کہ بدیدن بادشاہ نہ آمدہ است سلطان در غضب شد۔ و شیخ حسن برہنہ را بطلب شیخ قطب الدین منور فرستاد شیخ حسن آمد و

در دهلیز نشست شیخ زاده نور الدین بیرون آمد و گفت که بندگی شیخ شما را می طلبد۔ شیخ حسن برهنه پیش آمد و گفت شما را سلطان طلب داشته است فرمود که درین باب اختیار بدست من نیست بابا گفت خیر مرا فرمان است که شما را ببرم۔ فرمود الحمد لله باختیار خود نمی روم۔ بعده روی بسوی اهل خانه کرد و فرمود بجد اسپردم و مصلا بر کتف و عصا در دست گرفته راهی شد۔ شیخ حسن برهنه به سواری اسپ اشارت کرد۔ فرمود قوت بپیاده رفتن دارم۔ چون متصل حظیرهٔ جد بزرگوار رسید پایان قبر جد و پدر رفت۔ و بعد زیارت عرضداشت کرد که باختیار خود از کلبهٔ عزلت بیرون نه آمده ام مرا نیز بدنیا می بند۔ چون از حظیرهٔ پاک بیرون آمد۔ شخصی حضرت را پیش او آورد قبول کرده با اهل خانه [illegible] چون بدائرهٔ سلطان رسید سلطان اغماض کرده به دهلی روان شد۔ در آنجا حضرت شیخ را پیش خود طلبید۔ و چون سلطان دانست که شیخ می آید بایستاد و کمان در دست گرفته بگوانداختن و هدف زدن مشغول شد۔ اما چون شیخ را دید طاقت نه آورد و تعظیم پیش آمد مصافحه کرد۔ حضرت شیخ چنان دست او محکم گرفت که آنچنان بادشاه ستمگر که چندین علما و مشائخ را ته تیغ ستم آورده بود معتقد گشت و گفت که ما در شهر شما رسیدیم والتفات نفرمودید حضرت شیخ فرمود که فقیر لائق ملاقات بادشاهان نیست در گوشهٔ بدعاگوئی و خیر طلبی کافهٔ اهل اسلام مشغول می باشد معذور می باید داشت سلطان از نفس شیخ نرم دل شد۔ و حکم داد که آنچنان بازی کرد که مقصود شیخ است فرمود مقصود من فقر است و کنج جد و پدر۔ بعده بادشاه یک لک تنکه فرستاد قبول نکرد و فرمود فقیر را نان جوین باید۔ زر و جواهر بچه کار آید۔ بالآخر زر قلیل قبول فرمود و در مقام پیران خود صرف نمود و نیز بفقیران داد۔ مرقد او در قبهٔ جد پاک او است۔ رحمة الله تعالی علیه ◆

شیخ نور الدین پسر شیخ قطب الدین منور

ایشان عابد و متورع و صاحب حال و قال بود۔ و خرقهٔ خلافت از پدر عالی قدر خود رسید و مدام

در استغراق و عزلت و وحدت گذرانید رحمتہ اللہ علیہ مرقد او در خطیرہ پاک جدا واست +

مولانا علیشاہ جاندار

از مریدان خواجہ نظام الاولیا است. اورا کتابیست موسوم بخلاصتہ اللطائف در اولیا رصادق الاراده وواثق العقیدہ بود و کار خود بوجہ احسن بجائے خود رسانید۔ رحمتہ اللہ تعالے علیہ +

مولانا فخر الدین زرادی

خلیفہ ارجمند خواجہ نظام الاولیا است حافظ کلام ربانی بود۔ بکمال تقوے و تورع آراستہ گویند اورا با مولانا فخر الدین ہانسوی صحبت بود۔ جامع علم عقلی و نقلی در امر دین صلابتے داشت عاقبت کار مرید خواجہ نظام الاولیا شد و محاوق گشت واز میان متعلمان برآمد و در زمرہ درویشان قرار گرفت۔ بعد وفات مرشد برحق بر کنار آب جمن در آن مقام کہ بحال فیروز آباد دہلی است مشغول شد وہم بہ زیارت خواجہ بزرگ شیخ الاسلام معین الاولیا باجمیر رفت خواجہ نصیر الدین نصیر الاولیا فرمود کہ آنچہ مارا در یک ماہ فتح شدے مولانا فخر الدین را در یک ساعت بدست آمدے در آن زمان کہ مردم شہر را بدیوگیر بردند او ہم برفت وہنگام بازگشت در کشتی کہ نشستہ بود غرق شد۔ و مراتب شہادت رسید رحمتہ اللہ علیہ +

سید محمد بن محمود کرمانی

اول بکار تجارت از کرمان بہ لاہور آمدہ چون بخواجہ فرید مسعود ملاقی شد راہ ورسم محبت درمیان آمدہ در قصبہ اجودھن قیام کرد و مرید شد و بعد از رحلت حضرت خواجہ فرید بخدمت خواجہ نظام الاولیا تربیت کلی یافت و بفخر خلافت مشہور گشتہ بصوب کشمیر روانہ شد و ہمدر انجا وفات یافت و ہمدفون شد رحمتہ اللہ علیہ +

سید محمد بن مبارک کرمانی

جامع کتاب سیر الاولیا است و آن کتابیست مشتمل بر احوال مشایخ چشتیه او را در زمان مبارک شرف بیعت خواجه نظام الاولیا دست آمده و حاضر مجلسها بوده فیضها برده. و بعده از حضرت خواجه نصیر الاولیا تربیت یافته. پدر و اعمام و اجداد او از نزدیکان خواجه نظام الاولیا بوده اند و اکثر از انچه در آن کتاب نقل کرده بتصدیق آبای کرام خود کرده. رحمته الله علیه ⁂

خواجه نصیر الحق والدین قدس سره

قدوة الاولیا اسوة الاصفیا نصیر الاولیا خواجه نصیر الحق والدین قدس سره العزیز خلیفه حضرت خواجه نظام الاولیا است مظهر انوار الٰهی و مهبط برکات نامتناهی بود. و بزهد و ورع و فضائل و تقوی موصوف مرجع کافه اهل اسلام و ملجاء انام در هدایت اهل یقین و اصحاب طریقت و صورت مدام اشتغال داشت بر حکم شرع بسیار صلابت بکار می برد. سماع بی دستک می شنید روزی برادران طریقت مجلس سماع بمزامیر مهیا کردند. او از انمیان برخاست. گفتند سنت پیران ترک میسازی فرمود. برای ما حجت نیست. آورده اند که قلندری تبه کار در عین قیلوله درون حجره در آمد و یازده ضرب کارد بر جسم پاکش بزد. اما با انهمه شدائد و جراحت در حالت سکر و استغراق خواجه خللی واقع نشد. و بحال خود مشغول ماند. چون از سوراخ حجره ترشح خون بیرون تراوید خدام آستانه درون آمدند. خواجه نصیر الاولیا را مجروح دیده در حالت اضطراب و اضطرار تجسس بسیار کرده قلندر را پا بزنجیر نموده حاضر آوردند. اما حضرت نصیر الاولیا بتقاضای خلق حسن از تردد جزا و سزا در گذشته بیست تنگه سرخ باو انعام فرمود. و به شیخ صدر الدین و شیخ زین الدین قدغن بلیغ کرد که بعد ازین آزار قلندر روا ندارند. آورده اند که سلطان محمد تغلق با حضرت خواجه بمرتبه غایت خصومت کرد. و با این همه علو رتبه ایذا رسانیدی

ودر سفرہا ہمراہ خود گردانیدے۔ گویند کہ وقتے اورا جامہ دار خود گردانیدہ بود۔ روزے سلطان محمد تغلق طعام فرستاد ودر آوندہاے زر ونقرہ۔ وباعث فرستادن طعام جز ایذا نبود۔ یعنے اگر اباآورد وطعام نخورد ہمین سخن را مادۂ ایذا سازد۔ واگر بخورد الزام نامشروع کردن درمیان آرد۔ حضرت خواجہ نصیر الاولیا ہیچ نگفت وسختے طعام از کاسۂ زرین در دست خود گرفتہ بخورد بداندیشان خائب وخاسر ماندند تفصیل اسماء خلفاے بزرگ کہ معلوم شدانیست +

تفصیل خلفاء

خواجہ کمال الدین علامہ۔ میر خواجہ سید محمد گیسودراز۔ میر سید محمد جعفر المکی الحسنی۔ سید ملک زادہ احمد۔ مولانا معین الدین۔ خواجہ معین الدین خرد نبیرہ خواجہ بزرگ معین الاولیا۔ سید علاء الدین۔ شیخ یوسف۔ محمد وجیہ ادیب۔ سید علاء الدین کنتوری۔ قاضی محمد ساوی۔ شیخ سلیمان رودولی۔ شیخ محمد متوکل کنتوری۔ شیخ دانیال۔ شیخ قوام الدین۔ قاضی عبد المقتدر۔ مولانا خواجگی۔ مولانا احمد تھانیسری۔ شیخ زین الدین۔ شیخ صدر الدین۔ شیخ سعد اللہ +

خواجہ کمال الدین علامہ

صاحب علم واہل کمال بود وبجہت وفور علم بلقب علامہ مشہور گشت۔ مدام بعبادت حق وہدایت خلق مشغول جمعے از علماء دین وارباب یقین بحضرت وے استفادہ میکردند وفیضہا میبردند علاوہ بعد ازو بخواجہ نصیر الاولیا متحقق است بعد تشریف خلافت بصوب احمد آباد رجوع کرد۔ وبہ فوائد عظیم وارشاد سلیم گم گشتگان منزل فقر وفنا را رہنمونی فرمود وبعد از دیر بدہلی تشریف آورد۔ وبہ ہدایت وارشاد توجہ فرمود وسال آن برگزیدۂ ایزد متعال درسال ہفتصد وپنجاہ وشش مذکور است رحمۃ اللہ علیہ

خواجه میر سید محمدؒ گیسودراز

خلیفهٔ مستند خواجه نصیر الدین نصیر الاولیا است سرخیل عاشقان باسوز وگداز وارباب راز ونیاز بود. ودر ریاضت ومجاهدت غلو تمام داشت وبسیار طالبان حق را بمقام ومرام خود رسانیده شان رفیع ومرتبه وسیع داشت. بعد وفات خواجه نصیر الاولیاؒ. به دیار دکن رفت. وقبول عظیم یافت وسلسلهٔ وے در تمام دیار دکن شائع شد. وشهرت آن برگزیدهٔ آفریدگار به لقب گیسودراز این جهت است که مریدان خواجه نصیر الاولیاء. چوڈول وے بر دوش مے بردند. میر سید محمدؒ گیسودراز هم همدوش بود وجعد گیسوے او بسبب طوالت در پایهٔ چوڈول درآویخته شد اما میر سید محمدؒ بپاس ادب سکوت وتحمل کرده وبهمان اذیت راهِ دراز طے کرد. تا آنکه موے سر شکست خوردند. وانواع عقوبت بروے روے کشاد. اما چون خواجه نصیر الاولیا بر این حال مطلع شد تاسف خورد. وبر حسن عقیدت میر سید محمدؒ تحسین وآفرین فرمود وگفت. هر که مرید سید گیسودراز شد والله خلاف نیست که او عشق باز شد وشیخ محمدؒ چشتی از ملفوظات وے جمع کرده بجوامع الکلم موسوم کرده است تاریخ وفات در سال هشتصد وبست وپنج ۸۲۵ منقول است. خطیرهٔ پاکش در قصبه گلبرگه نواح دکن مرجع مستمندان است. وتا الآن از اولاد پاک نهاد او منصب مشیخت وارشاد برقرار است. رحمته الله علیه

خواجه سید معینؒ الدین خُرد

نبیرهٔ برحق خواجه بزرگ خواجه معینؒ الاولیا است. وے را خرد به نسبت خواجه بزرگ میگفتند واین منقبت بس است. از بس عابد ومجاهد. صاحبِ مقامات علیه وکرامات زکیه بود. وے بے واسطه کسے از روحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا استفاده میکرد. بالآخر باشارت جد پاک بشرف بیعت خواجه نصیر الدینؒ نصیر الاولیا مشرف گشت وخرقه خلافت هم دریافت. تاریخ وصال آن صدر الصدور صفِ اصحاب قرب. در سال هفتصد وشصت ویک منقول است

رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر او پائین روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در حجرہ سنگ سفید واقع است

شیخ صدر الدین حکیم

خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا رضی است۔ خواجہ سلطان المشائخ او را بہ خواجہ نصیر الاولیا سپردہ بود۔ از آن او تصانیف خوب یادگار است۔ و فیسنہ زر از زمین مر او پیدا شدہ بود۔ ہمہ را براہ خدا و مردان خدا صرف نمود۔ و در سال ہفتصد و پنجاہ و نہ ہجری وفات یافت +

سید محمد بن سید مبارک کرمانی

خلیفہ و مقرب خدمت خواجہ نصیر الاولیا رض است۔ و با روحانیت حضرت نظام الاولیا رض۔ رابطہ قوی داشت۔ کتابے درباب احوال مشائخ چشتیہ جمع نمودہ است موسوم سیر الاولیا۔ در سال ہفتصد و ہفتاد ہجری سفر آخرت اختیار کرد۔ مولف ذکر شریف سید محمد بن سید مبارک نظر احتیاط در زمرہ مریدان حضرت خواجہ نظام الاولیا ہم مرقوم کرد +

شیخ یوسف چشتی

خلیفہ اعظم خواجہ نصیر الاولیا است۔ ماہر علوم حدیث و تفسیر و کتابے نوشتہ است موسوم بہ تحفۃ النصائح از بس نافع و بہتر است۔ در سال ہفتصد و ہفتاد و چار وفات یافت +

شیخ عبد المقتدر

از اشہر خلفائے خواجہ نصیر الاولیا است دانشمند بزرگ بود۔ و درویش صاحب باطن و کامل و اکمل در اوائل او را با فقرا و طریقہ فقر۔ انکار بود۔ و در وسط بصحبت خواجہ نصیر الاولیا در افتاد در آخر از برگزیدگان طریقہ عالیہ چشتیہ گردید۔ قاضی شہاب الدین کہ عالم متبحر بود۔ از

خوش چینان خرمن او است ہشتم محرم در سال ہفتصد و نود و یک ہجری فوت شد +

قاضی سادی چشتی

عالم و فقیہ و درویش کامل بود۔ تقوے و تورع بسیار داشت۔ و خلیفہ خواجہ نصیر الاولیا است گروہ خلائق در سایہ توجہ او بخدا رسیدہ۔ چنانچہ شیخ اختیار الدین خلیفہ او است۔ تاریخ وفات او در سال ہفتصد و ہشتاد و نہ ۷۸۹ منقول است +

شیخ سعد اللہ کیسہ دار

خلیفہ بزرگ خواجہ نصیر الاولیا است۔ و از شیخ متوکل اجازت و خلافت داشت صاحب معارج الولایت آوردہ کہ خضر علیہ السلام کیسہ با و دادہ بود و ہر آنچہ کہ میخواست از کیسہ مییافت ازینجہت بعرف کیسہ دار معروف گشت و نیز خرقہ خلافت از شیخ جہانگیر سمنانی یافتہ بود۔ و در سال ہشتصد و شش ہجری فوت شد +

شیخ واینال چشتی

از خلفاے حضرت خواجہ نصیر الاولیا است رض نسب شریف او بحضرت عباس بن علی المرتضےٰ منتہی میشود۔ و موجب مقدم او بہندوستان اینست کہ پدر بزرگوارش بوجہ منازعت برادران ترک وطن اختیار کردہ بود۔ ولادت شیخ واینال در مرزبوم ہند واقع شد۔ و بخدمت قاضی عبد الکریم تعلیم یافت و بدختر قاضی مذکور منعقد شد۔ و از انجا بہ دہلی رسیدہ شرف بیعت و تشریف خلافت حاصل کرد۔ و بکمال صوری و معنوی مکمل گردید۔ و بعد از آنکہ از حضرت خواجہ نصیر الاولیا رخصت وطن یافت و از نواح لکھنو بہ دیار شرقی رفت قطاع الطریق از کمینگاہ پیدا شدند۔ و ہمہ مال و منال کہ قاضی عبد الکریم ہنگام رخصت بدختر خود دادہ بود بمعرض نہب و تاراج آوردند۔ و شیخ واینال را شہید ساختہ

در آزار اہل و عیال شیخ تہیہ کردہ بودند کہ بیک ناگاہ ندائے مہیب از پیکر شیخ ہویدا شدہ راہزنان معدوم البصر گشتہ از فعل و گرفتن لستوہ آمدند تا آنکہ جماعت لشکریان در رسید و ہمہ را در بند گرفتہ بحاکم رسانید و خادمان شیخ جنازۂ او بر دوش بردہ بموضع ستر گہ مدفون کردند سال شہادت او ہفتصد و چہل و ہشت بود +

مولانا خواجگی چشتی

از یاران خاص و خلفائے اعظم خواجہ نصیر الاولیا است۔ صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ در آن زمانیکہ مولانا خواجگی بخدمت مولانا معین الدین اکتساب علوم ظاہر میکرد و باستفادہ فیض باطن بحضرت خواجہ نصیر الاولیا حاضر میشد۔ مولانا معین الدین عمرانی از صحبت خواجہ نصیر الاولیا باو ملال میآمد۔ باتفاق وقت مولانا معین را سرفہ و ضیق النفس عارض شد و نوبت بانجا رسید کہ چارہ گران مایوس گشتہ دست کشیدند۔ و مولانا معین از حیات خود نا امیدی داشت روزے مولانا خواجگی گفت کہ ہنگام دوا نماند۔ در باب استمداد و دعائے مردان حق باید کوشید وفی زماننا حضرت خواجہ نصیر الاولیا برگزیدہ بارگاہ قاضی الحاجات و مجیب الدعوات است اگر در خدمت وے حاضر شدہ عذر و التجا درمیان آرند۔ شاید کہ نفس مراد بر مدعا نشیند۔ باستماع اینعنی مولانا معین الدین بخدمت حضرت خواجہ نصیر الاولیا راہی شد و خواجہ نصیر الاولیا باطلاع مقدم وے تا بدر خانقاہ برسم استقبال تکلیف فرمودہ درون خانقاہ بجائے برتر نشاند و طبق برنج و جزرات کہ بعالم اسباب منافی امراض او بود پیش نہادہ بخوردنش تکلیف داد مولانا باکراہ و شدت تمام لقمۂ چند خورد۔ و ساعتے نگذشتہ بود کہ نوبت بہ استفراغ رسید و تمام مواد و مادہ ردیہ خارج شدہ مولانا معین الدین خوشحال گردید و صحت کلی یافت در سال ہشتصد و نوزدہ وفات او منقول است +

شیخ احمد تھانیسری

خلیفه خواجه نصیر الاولیا است زمانیکه لشکر امیر تیمور به دهلی رسید آنهم اسیر گشته بود چون فتنه فرونشست واو از دام اسیری رستگاری یافت و در مجلس بادشاه حاضر شد. درمیان او و نبیرهٔ مولانا برهان الدین صاحب هدایه درباب تقدیم و تاخیر مجلس گفتگوئے درشت بوقوع رسید شیخ احمد برخطا صاحب هدایه گفتگو آغاز کرد. و تلمیذان خود ارشاد کرد تا از محل خطا و مقام غلط نشان دهند. اما بادشاه مصلحت وقت دیده هریکے را از طول سخن بازداشت و مباحثه ختم شد. بعد ازین مولانا شیخ احمد به کالپی رفت و در سال هشتصد و بست بمقام کالپی فوت شد مرقدش مرجع عوام و مقام برکت و انوار است +

شیخ احمد کنتوری چشتی

خلیفه اعظم حضرت خواجه نصیر الاولیا است. وقتے او بطریق اعتکاف درون حجره نشسته بود بدید که شخصے بلبس و صورت جوگیان خاک آلوده و موئے ژولیده درگوشه حجره نشسته است جوگی سلام بگفت. و شیخ جواب سلام داد چون باهم مصافحه کردند. و جوگی سخن گفتن آغاز کرد. در دیدهٔ شیخ همه دیوار و در حجره از سیم و زر نمودار شد. اما شیخ التفات نفرمود. مشاهده اینمعنی جوگی مذکور بر استغنائے شیخ اعتراف کرده سر در قدم نهاد. و مرید شد. وفات او در سال هشتصد و بست و هفت منقول است +

شیخ قوام الدین چشتی سهروردی

مشهور خلیفه حضرت خواجه نصیر الاولیا است. صاحب تقوے و حال و اهل دل و شیخ وقت بود و بعد وفات خواجه نصیر الاولیا بخدمت سید جلال الدین مخدوم جهانیان حاضر شده

اکتساب کرد +

سید محمد بن جعفر مکی چشتی

اشهر و اعظم خلیفهٔ حضرت خواجه نصیر الاولیا است۔ در توحید مقام بزرگ و مرتبهٔ سترگ داشت سخن با آنکه مستانه میگفت۔ اما خوب میگفت۔ تصنیف هم دارد موسوم به بحر المعانی و رساله در بیان اسرار و آثار روح و بحر الانساب که در نسب پاک اهل بیت تذکره کرده و نسبت آباء و اجداد خود هم ثبت نموده۔ سن شریف وے قریب دو صد سال منقول است از آغاز حکومت تغلق تا بعهد دولت سلطان بهلول در صدر حیات بود۔ آبائے کرام او شرفائے مکه معظمه بودند۔ و بعد ازان به دهلی آمده در سرهند قیام کرد۔ در کتاب بحر المعانی میفرماید که مدت شصت سال در علم ظاهر بودم و در کسب کمال کوشیدم۔ اما از محبوب ازل و مقصود ابد غافل بودم۔ حالا میبینم آنچه پیش نظر مے آمد۔ بسیار حالات و مقالات ثبت نموده که فهرست آن موجب طوالت مقصود است۔ وفات او در سال هشت صد و نود و یک مذکور است +

شیخ علاء الدین علاء الحق

خلیفهٔ اعظم شیخ عثمان اخی سراج است۔ در آغاز دولت علم ظاهر و سرمایهٔ دنیا فراوان داشت و بآخر در فقر و سلوک قدم نهاد۔ نسب شریف او بحضرت خالد بن ولید میرسد۔ زهد و ریاضت او و عبادت و تقوے بدرجهٔ کمال بود۔ و از جملهٔ مال و منال دنیا ترک اختیار کرده کمر همت در خدمت مرشد برحق چست و محکم بست۔ و چون شیخ عثمان اخی سراج بسیار بسفر مے ماند و طعام پخته همراه مے بردند۔ و دیگ طعام بر سر شیخ علاء الحق مے نهادند۔ و او پا برهنه همراه سواری شیخ میرفت برادران جد بی ادر که امرائے عظیم الشان بودند بنظر اکراه در حال وے نگاه میکردند اما او اعتنا نمیکرد۔ روزے چند کس خانقاه شیخ علاء الحق فرود آمدند یک گربه از ایشان گم شد قلندران از شیخ علاء الحق گربه طلب کردند

گفت کہ گربہ شما از کجا آرم کسے باشد او گفت ماندہ ایم کہ از کجا پیدا کنی از شاخ آہو پیدا کن شیخ در غضب شد و فرمود برو بسزاے خود از شاخ آہو خواہی یافت۔ ہمچنان کہ چون از خانقاہ بیرون رفت گاوے پیدا شد۔ و او املاک ساختہ در مطبخ شیخ علاء الحق خرچ بسیار بود۔ و مساکین فقرا از خوان انعام او بہرہ یاب میگشتند۔ و ہر اہل حاجت کہ مے آمد محروم نمیرفت و ہر آنچہ کہ از باغ و املاک و غیر آن بورثہ خود داشت بہ فقرا و محتاجان ایثار کرد وفات او در سال ہشتصد مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ تاج الدین شیر سوار

خلیفہ نامدار شیخ قطب الدین منور ہانسوی است۔ مدام در زہد و ریاضت و محنت بسر بردے آخر کارش بجائے رسید کہ وحوش و دد و دام رام او گشتند۔ و اکثر بہ سواری شیر تا بہ ہانسی میرفت و مار خونخوار بجائے تازیانہ در دست میگرفت۔ روزے کہ او بسواری شیر بہ ہانسی آمد پیر روشن ضمیر وے بر فراز دیوار نشستہ بود فرمود حیوانات کہ ذی روح باشند در سلک آوردن عجبے نیست مردان خدا اگر بجو اہند سنگ و خشت در رفتار در آید میگویند کہ ہمو نوقت دیوار حرکت کردہ بہ رفتار آمد۔ قبر او بیرون نارنول نزدیک شہر است و از مرقد پاکش تا الآن آثار مبرات و خیرات ظاہر و باہر است۔ رحمۃ اللہ علیہ۔ و او را پسرے بود کہ او را شیخن ابدال میگفتند تارک دنیا بود۔ و از اسباب دنیا قدر ضرورت اختیار کردہ۔ دائم بہ یاد حق اشتغال داشت بر مرقد خانہ او سنگ افتادہ بود کہ ہنوز بیرون حظیرہ خانہ موجود است۔ کاسہ چوبین بالاے آن سنگ مے نہاد۔ مردمان آیندہ و روندہ چیزے مے انداختند۔ و میان شیخن ابدال وقت شام ہر قدر کہ در کاسہ مے یافت در وجہ معاش قبول کردہ۔ صرف مے نمود و در آن ایام کہ غلہ گران بودے فتوح بسیار آمدے۔ و اگر بہ نرخ ارزان بود سکتر آمدے۔ گویند کہ شیخن ابدال مرید و خلیفہ پدر خود بود در ستر احوال خود بسیار مے کوشید سوا از نیجہت کہ بہ ذکر خفی بیشتر اشتغال میداشت و بوقت

مشغولی در حجرہ محکم میکرد و صحبت اہل دنیا گاہے نشست اگر از فقرا کسی بر در او میرفت البتہ برسم خلق و تواضع نان خشک و کوزہ آبے آوردے و عذر تقصیر میخواست رحمتہ اللہ علیہ ؛

شیخ سراج الدین سراج الاولیاء

پسر بزرگ و خلیفہ حضرت خواجہ کمال الدین علامہ است صاحب مقامات علیہ و کرامات جلیہ و صاحب درد و محبت و اہل شوق و ذوق بود۔ و در دستورے خرق و کرامت و ربوبیت و الوہیت بسیار میکوشید۔ پدر بزرگوار ہنگام رحلت اورا در خلوت طلب داشتہ از انعام اولین و آخرین نوازش فرمودہ بود از ان روز ہر کسے کہ اورا مے دید مست بادۂ خمخانہ وحدت میگردید۔ وصال آن برگزیدہ ایزد متعال در سال ہفتصد و شصت و دو ہجری منقول است رحمتہ اللہ علیہ ؛

میر سید ید اللہ

نبیرہ و خلیفہ حضرت خواجہ میر سید محمد گیسو دراز است و بزبان غیر آگہی منصب ارشاد و خلافت یافت صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ روزے خواجہ محمد گیسو دراز اہتمام وضو میفرمود و بطہر وقت مسح۔ عمامہ از سر مبارک بر آوردہ بر زانو نہاد سعید ید اللہ کہ ہنوز خرد سال بود عمامہ میر سید۔ از زانو بر داشتہ بر سر خود نہاد۔ حضرت میر سید گیسو دراز مسرور شدہ فرمود۔ لائق تست مبارک باد از ان روز ہر آنکس را کہ بیعت میفرمود مرید میر سید ید اللہ قرار دادہ تربیتش مے افزود صاحب اخبار الاخیار میفرماید کہ سید ید اللہ با زنے جمیلہ و عجوزہ محبت در سر داشت و وارفتہ جمال و شیفتہ حسن بمیثال او بود۔ بالآخر بسلسلہ نکاح خود در آورد۔ و بحین بامداد کہ بمقتضائے رسم ہندیان مقنع مرصع از رخ زیبائے عروس بر انداختہ جلوہ دادند۔ نیرنگی عشق جلوہ دیگر نمود۔ و بیک ناگاہ حالت عجیب و کیفیت غریب پیدا شد کہ میر سید ید اللہ آہے سرد از دل پر درد کشیدہ جان عزیز بہ شاہد حقیقی سپرد۔ و عروس ہم میت اورا۔ در بر کشیدہ نیاں او

او سفر کرد۔ و ہر دو را در پہلوے یکدیگر مدفون ساختند +

شیخ علاء الدین قریشی

مرید و خلیفہ میر سید گیسو دراز است جامع علوم صوری و معنوی بود۔ و در گوشہ قناعت و کنج خانہ عبادت ہمہ عمر بسر برد۔ غیر حق بہ چیزے کارے نداشت و حال خود مستور داشت از صحبت خلائق و ہجوم عوام نفور بود در تجرید و تفرید قدم استوار داشت۔ وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و سہ مذکور است +

شیخ ابو الفتح علائی قریشی کالپوی

از مریدان نامدار خلیفہ با وقار میر سید محمد گیسو دراز است واقف علوم شریعت و ماہر رموز حقیقت بود۔ بزیارت حرم محترم مشرف گشتہ صاحب تصانیف عالی است و نسخہ عوارف المعارف از اشہر تصنیفات او ست۔ وفات او در سال ہشتصد و دو ہجری منقول است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ شاہ میانجی چشتی

بیک واسطہ مرید سید محمد گیسو دراز است درویش کامل بود صاحب تقوے و ورع و زہد و ریاضت و محبت و محنت و در عصر وے در ولایت کالپی ہیچکس از وے بزرگ تر نبود۔ او را شیخ الولایت گفتندے متجاوز السن بود و صد و بست سالہ عمر داشت صاحب اخبار الاخیار مے فرماید کہ از آغاز ماہ رجب المرجب تا روز عاشورہ در اعتکاف مے نشست و در حجرہ محکم مے بست بہ خصوصیت شغل روزے اکل و شرب زندگانی میکرد چون حین بر آمدن او از حجرہ مے آمد۔ ندائے مے داد کہ ہمہ مردمان از روے حجرہ دور تر بروند۔ چون فرصت مے یافت۔ قدم از حجرہ بیرون مے نہاد احیاناً اگر کسے نزدیک تر بودے و نظر شیخ بر او بیفتادے مے افتاد تا دو روز در حالت بیہوشی و حیرت و غشی میماند آوردہ اند کہ

قاضی شہر۔ با وے دعوے احتساب میکرد۔ روزے کہ شیخ از درون حجرہ بیرون آمد۔ قاضی شہر قریب استادہ بود۔ چون نظر شیخ بروئے افتاد بحال خود نماند۔ افتاد و۔ روز بعالم بیخودی و بیہوشی مبتلا ماند۔ آوردہ اند کہ روزے قاضی شہر بتقریب احتساب بسر شیخ آمد۔ چون شیخ آگاہ شد و بسوئے قاضی نظر کرد۔ حمالان کہ کفیل چوڈول قاضی بودند تا بزانو غرق زمین گشتند و جنبیدن نتوانستند اما قاضی مذکور کہ در تبعیت شرع قدم مستحکم داشت۔ از چوڈول مفارقت کردہ۔ دُرّہ در دست گرفت و بالائے بام کہ منزل شیخ بود قصد کرد۔ درین اثنا شیخ از در خانہ برون آمد و دست قاضی گرفتہ درون خانہ برد۔ ناگاہ نظر قاضی بر مینائے رسید۔ پرسید کہ چیست شیخ صراحی در دست گرفتہ در پیالہ انداخت۔ دید کہ شربت ناب از قند و نبات است۔ ہمدرین محل حضرت شیخ۔ بہ قاضی موصوف اشارت کردہ فرمود کہ بسم اللہ بنوشید۔ اما قاضی مبادرت نوشیدن نکرد و بیرون خانہ رفت۔ وفات آن جامع الکمالات در سال ہشتصد و ہشتاد و نہ ہجری مذکور است +

مخدوم حسام الدین فتحپوری

از محبوب ترین خلفائے شیخ عبد المقتدر است۔ بمحامد معرفت مشہور۔ دیگر خوارق و کرامات مذکور۔ صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ او از اولیائے بزرگ و مشائخ با کمال است جمع غفیر بہ فیض ارشاد او بکمال رسید۔ و شیخ بدھن چشتی از برگزیدگان خدمت اوست منقول است کہ پدر شیخ بدھن او را در عمر شش سال بخدمت مخدوم آوردہ و در برکت عمر و علم صوری و معنوی استمداد ہمت خواست مخدوم در حق وے دعا فرمود۔ بحصول شیخ بدھن عمر طویل یافت و از اکمل اولیا۔ و شہر علما گردید وفات مخدوم حسام الدین در سال ہشتصد مذکور است +

شیخ ابو الفتح جونپوری

مرید و خلیفه و شاگرد جد خود شیخ عبد المقتدر است۔ دانشمند کامل و برگزیدهٔ روزگار بود در فقر و ریاضت مثالے نداشت۔ صاحب معارج الولایت آورده که شیخ ابو الفتح در بطن والدهٔ ماجدهٔ خود تا مدت چهارده ماه محمول بود۔ ازین جهت شیخ عبد المقتدر رحمه الله را تعلق خاطر داشت و شبے که شیخ رکن الدین ابو الفتح سهروردی در عالم خواب بشارت داد و شیخ ابو الفتح متولد شد۔ چون شیخ جمال الدین مرید شیخ عثمان سیاح بر نزول و لادت شیخ ابو الفتح وارد شد۔ و شیخ ابو الفتح را بامنمود فرمود که خانهٔ شیخ عبد المقتدر را ز انوار و تجلیات مولود مسعود منور و معمور خواهد شد۔ الحاصل شیخ عبد الله در حیات شیخ عبد المقتدر پدر خود فوت شد و شیخ ابو الفتح از انعام و ملاوت گلزار حشیت گل مدعا بدست آورد۔ و صبغه دستار او لوار باب گردید۔ وفات او در هشتصد و پنجاه و هشت مذکور است +

شیخ نور الدین معروف به نور قطب عالم بنگالی

فرزند رشید و خلیفهٔ اعظم شیخ علاء الدین علاء الحق بنگالی است۔ از مشاهیر مشائخ هند و صاحب ذوق و محبت و حلاوت بود۔ آثار علیه و کرامات جلیه داشت۔ در عهد حیات پدر خود۔ کار خود کار عبادت و ریاضت و مجاهده و معرفت بمنزل نامتناهی رسانیده فائز مرتبهٔ الوهیت و مدارج قطبیت گردید۔ صاحب اخبار الاخیار میفرماید که خدمت درویشان خانقاه۔ و بردن نجاست و غلاظت باو مفوض بود۔ روزے درویشے را درد شکم درگرفت۔ و او به قضائے حاجت بیت الخلا رفت۔ و شیخ نور الدین که همدرین محل درشست و روب بیت الخلا مصروف بود و بول و غلائظ درویش در و در رسیده۔ بر اندامش افتاد و جامه و جسم او همه غلیظ گشت و به نجاست آلوده گردید۔ چون حضرت شیخ علاء الحق فرزند لبسند را باین حال نگریست بسیار خوش حال و خوشحال گشت و

فرمود که حالا بخدمت دیگر مشغول باید شد. منقول است که روزے شیخ نورالدین بار هیزم بر سر کشید. شیخ
اعظم خان که از عمائد ندیمان بادشاه بود. بدید و بگفت که تا چند در هیزم کشی و خدمت گزاری فقرا
بسر خواهی برد بیا که منصب بزرگ برسانم. شیخ نورالدین جواب داد که دولت و ثروت دنیا م
ناپائدار است و مرا نه شاید. و خدمت فقرا بهتر از دولت و ثروت دنیا ناپائدار است و مرا نه شاید
و خدمت فقرا بهتر از دولت و نعمے شمارم وفات آن برگزیده صفات در سال هشتصد و پنجاه و یک
منقول است. و از حضرت او. دو پسران بودند. شیخ رفعت الدین و شیخ انور که بعد وفات او
بر مسند مشیخت و ارشاد جاے یافتند +

سید اشرف جهانگیر سمنانی

فضل و اشهر عهد خود در مشائخ هندوستان است. مشرف خلافت از حضرت شیخ علاء الحق بنگالی
دریافت و از دیگر پیران طریقت هم فیضها برده بود. پدر بزرگوار او بادشاه سمنان بود. چون نوبت
بادشاهی باو رسید. یکچند بسر برده تارک شد. صاحب معارج الولایت از لطائف اشرفی
حکایت آورده که سید اشرف جهانگیر. ولی مادرزاد بود در عمر هفت سالگی قرآن مجید را بهفت
قرأت حفظ نمود و در چهارده سالگی از علوم عقلی و نقلی فارغ گردید. بصحبت خضر علیه السلام
مستفیض گشته و به اشارت غیبی سفر هندوستان اختیار کرد و بخدمت حضرت شیخ علاء الحق مشرف
شده دولت خلافت حاصل نمود. و از واصلان حق گردید و بدیار جونپور عز رخصت یافت وفات
در سال هشت صد و هشت هجری مرقوم است رحمة الله تعالے علیه +

قاضی شهاب الدین دولت آبادی

خلیفه مولانا خواجگی است و از سید اشرف جهانگیری نیز استفاده کرد. در علوم ظاهر مکرم سر و در علوم
باطن معظم بود تصانیف عالی داشت و از جمله تصنیفات خود یک رساله دارد موسوم به مناقب السادات

که دران ذکر عقیدت و محبت نسبت اهلبیت نبوت باحسن الوجوه بیان کرده و باعث تصنیف رساله
این است که بر سبیل مباحثه و مناظره وقت متضمن تجبیل و تعظیم علما بجهت فضائل علوم و بر تقصیر
مدارج سادات بنظر فقدان اثبات بدیهه و غیر آن تصنیف کرده بود شبی در واقعه دید که بجهت تصنیف
مذکور حضرت خواجه کائنات سرور عالم نبی اکرم صلی الله علیه وسلم بجانب او نظر قهر و عتاب فرمود
چون از خواب بیدار شد بر کردار خود محجوب گشته تصنیف جدید در مناقب سادات ترتیب داد
و تصنیف سابق در دریا انداخت وفات او در سال هشتصد و چهل و هشت هجری مرقوم است +

شیخ اختیار الدین ایرچی

از خلفای نامی و مریدان گرامی قاضی چشتی است جد و پدر او از ناموران شهر ایرچ بودند اما او بسبب غلبه
محبت و تجرید همه دولت دنیا بر باد داده تارک گردید و به تحصیل علوم ظاهر تکمیل ظاهر کرده بنظر اکتساب
امور حقیقت بخدمت قاضی محمد سادی حاضر شد و توجه باطن مرشد برحق بمرتبه کمال رسیده
خرقه خلافت و ارشاد حاصل کرد. سال وفات هشتصد و نه رقم نموده اند

شیخ فتح الله اودهی

خلیفه معظم و محبت ندیم شیخ صدر الدین حکیم است در اوائل حال در مسجد دهلی درس میگفت چون دید شد
در ریاضت و عبادت فتح باب ندیده پیش شیخ صدر الدین شکایت آورد فرمودند درس ترک
کن و کتب درس در دریا بینداز. چنانچه ترک تدریس کرده کتب درسیه در دریا انداخت و بالآخر از علوم
حقیقت و معرفت کامیاب گشته اکمل اصفیاء زمانه گردید و بسیار طالبان حق را بمقام حق رسانید
چنانچه شیخ قاسم دهلوی و شیخ محمد عیسی از خلفای وی بودند. وفات او در سال هشتصد و
بست و یک هجری مرقوم است +

شیخ عین الدین قتال

مرید و خلیفہ پدر خود شیخ سعد اللہ کیسہ دار است و نیز از سید امیر ماہ استفادہ کرد اول بیشتر مائل بہ شراب بود واز ہر چاہ و دریا کہ برائے او آب طلب داشتند غیر از شراب بدست نہ آمد۔ چون وقت ارتحال پدر بزرگوارش نزدیک رسید او را بخواند۔ فرستادہ و در جستجوے او بر رفت و در میخانہ یافتہ پیام طلب شیخ بر زبان آورد بمجرد استماع آن یعنی شیخ عین الدین از جائے خود برخاست و جام شراب کہ در دست داشت نوشیدہ بر زمین بزد و بخدمت پدر عالیقدر حاضر شد۔ و خرقہ خلافت و سرمایہ نعمت و خلافت چشت حاصل کرد۔ و از خاصان و برگزیدگان درگاہ رب العزت گردید و بقیۃ العمر در زہد و تقوے بسر برد۔ سال وفاتش ہشتصد و بست و دو مرقوم است +

شیخ سارنگ چشتی سہروردی

صاحب دولت و عزت از قوم ہنود بود۔ چون باسلام مشرف شد۔ ہمشیرہ او بعقد نکاح سلطان محمد بن فیروز شاہ در آمد۔ بلدہ سارنگ پور بنام خود آباد کرد و بعد از آن مرید شیخ قوام الدین گردید و بہمہ مال و اسباب دنیا ترک گفتہ بسفر حجاز رفت۔ چون باز آمد بصحبت یوسف بدہ ایرجی مصاحبت اختیار کرد و خرقہ خلافت ہم پوشید۔ وفات او در سال ہشتصد و چہل و ہفت مذکور است +

شیخ علم الحق والدین چشتی

خلیفہ اعظم و فرزند دلبند شیخ سراج الدین سراج الاولیا است صاحب مقامات بزرگ و کرامات سترگ بود در ریاضت و مجاہدہ علوے تمام داشت جمعے کثیر از ارباب دل برہنمونی او از ظلمت دار ناپائدار اسباب بمنزل انوار تجلیات قرب حق واگشتند رحمۃ اللہ علیہ۔ وفات آن جامع کمالات در سال ہشتصد و نہ و بقولے دیگر ہشتصد و بیست منقول است و قول آخر بہ درستی متصل است +

شیخ محمد عیسیٰ جونپوری

خلیفہ شیخ فتح اللہ اودھے است۔ پدرش شیخ احمد عیسیٰ از عماد دہلی بود۔ بزبان عربی ہنگام تاختِ آمدن امیر تیمور، ترک دہلی گفتہ سکونت جونپور اختیار کرد۔ صاحب اخبار الاخیار آوردہ کہ شیخ محمد عیسیٰ در شغولی بسیار غلو داشت۔ و سر زانو مے بود۔ و از حال و احوال خود ہیچ خبر نداشت و استخوان مہرہ پشت او دوتا گردیدہ و زنخ بسینہ پیوستہ۔ وفات او در سال نہصد و یازدہ ۹۱۱ ہجری مرقوم است +

شیخ شمس الدین طاہر

خلیفہ اعظم شیخ نور الدین قطب عالم است۔ او شیخ بزرگ و کبیر السن بود۔ و فیض باطن و استفادہ کامل از روحانیت خواجہ بزرگ معین الاولیا دریافت و خرقہ خلافت از حضرت خواجہ بایزید خورد نبیرہ حضرت خواجہ بزرگ رحمۃ اللہ علیہم پوشید۔ چنانچہ در سیر العارفین مذکور است۔ صاحب سیر العارفین محقق و کامل و ہمعصر شیخ شمس الدین طاہر بود و بشرف ملازمت حضرت خواجہ بایزید در مقام اسار اجمیر مشرف گشتہ۔ وفات او در سال ہشتصد و ہشتاد و یک ہجری مرقوم است۔ رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ حسام الدین مانکپوری

خلیفہ اعظم شیخ نور قطب عالم است و از اعیان مشائخ عہد خود است۔ جامع بود در میان علوم شرع و طریق و عارف بود۔ صاحب کشف و تحقیق۔ او خود را تصنیفات بود۔ رفیق العارفین از ملفوظات او است۔ بصیفہ صیام بسیار مائل بود۔ و توکل مرغوب۔ اکثر نوبت فطار بجرعہ آب میشد۔ میگوید کہ چون بعزم ملازمت شیخ از وطن بیرون آمدم۔ بہر منزل در عالم واقعہ شیخ خود را مے دیدم کہ در برابر من مے بود۔ روزے در کشتی سوار شدم۔ درویشے صوف پوش ہمراہ من بود۔ چون بر ساحل دریا رسیدم۔ ہمون درویش در قعر آب رفت و از چشم نہان شد۔ آنگہ کہ بپائے بوس شیخ

مشغوف شدم نیک دیدم کہ جمال ہمان درویش کہ بآب اُفتادہ بود۔ بامنظر و پیکر شیخ یکسان بود و در خط و خال و چہرہ و مہرہ ہیچ تجاوز و تفاوت نیافت وفات در سال ہشتصد و ہشتاد و دو مرقوم است +

شاہ کالو چشتی

خلیفہ نامی و گرامی شیخ نورالدین قطب عالم است و نسب وے بچند واسطہ با حضرت خواجہ فریدالدین فریدالاولیا سے پیوندد۔ و از شیخ پیر محمد چشتی لاہوری فیض ہا یافتہ بود۔ و بہ تلقین و تعلیم خلائق سعی موفور کرد۔ و در لاہور سکونت ورزید و کشف و خرق بسیار از وے بوقوع آمد۔ وفات او در سال ہشتصد و ہشتاد و دو مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ +

شیخ یوسف ایرجی چشتی

آبائے او از خوارزم بایرج آمدند۔ و شیخ یوسف اگرچہ خلیفہ شیخ اختیارالدین بودہ است۔ امّا از خدمت سید جلال بخاری و شیخ راجو قتال فیضہا بردہ صاحب تالیفات است صاحب تاریخ محمدی از مریدان و معتقدان او است و آوردہ اندکہ روزے شیخ یوسف در خانقاہ ہنگامہ سماع گرم داشت و ہمدران محل جان داد۔ وفات او در سال ہشتصد و سی و چار مرقوم است +

شیخ پیارا چشتی

از مریدان سید یداللہ نبیرہ سید محمد گیسو دراز است و ترتیب و تکمیل بخدمت خواجہ گیسو دراز یافتہ بود آوردہ اندکہ چون او را ملازمت شیخ دست داد فرمود کہ اگر پیش ازین با کسے تعلق محبت داشتہ باشی دہمہ فرق این آری۔ التماس کرد کہ بنظر آموختن طریق عشق حاضر آمدم ہیچ ندانم کہ عشق چیست و از کجا مے آید فرمود در اظہار واقعات سابق اغراض نباید کرد۔ الہیہ بغرض فیہ یا مت مغفرت نسبت

التماس کرد که در اوائل بر زن هندو فریفته بودم و دولت دیدار دست نمیداد بالآخر زنار گرفتم و در صنم خانه نشستم که او را به بینم باستماع این یعنی خواجه گیسو دراز او را در بر گرفت و فرمود که البته در منزل عشق مقام عالی داری میخواستم که چون تو عشق طلب و محبت مشرب بدست آید یا بمنزل عشق شاهد حقیقی رهنمونی کنم. چنانچه او را در حباله بیعت کشید و در اندک زمان بمرتبه تکمیل رسانید وفات او در سال هشتصد و شصت و پنج مرقوم است +

شیخ محمد المعروف به شیخ مینا چشتی سهروردی

صاحب ولایت دیار لکهنو بود و از زمان صغیر آگهی به ظل حمایت و سایه عاطفت شیخ قوام الدین تربیت یافته به شرف بیعت و تشریف خلافت مشرف گردید. وجه موسوم گشتن بلقب مینا اینست که شیخ قوام الدین را پسرے بود موسوم به شیخ نظام الدین مینا و او بهوائے هوس و تقاضائے نفس در زمره ملازمان سلطان محمد بن فیروز شاه بادشاه دهلی منسلک گردید. بدینوجه شیخ قوام الدین از وے نفرت تمام داشت. چون شیخ نظام الدین به قصد معذرت و تالیف پدر خود بوطن رسید و در صحن خانقاه بر اسپ بگذشت شیخ قوام الدین این ادائے گستاخ بر آشفت و در حق او دعاے بد کرد همین که گامے چند نه پیموده بود از پشت فرس بروئے زمین آمد و هلاک شد در آنوقت شیخ قطب الدین که از مریدان خاص شیخ قوام الدین حاضر بود باو فرمود که حق سبحانه تعالی ترا پسر خواهد داد موسوم به محمد مینا گشته بجائے فرزند من معروف و مشهور خواهد شد. الحاصل به برکت و تصرف دعاے شیخ همچنان بوقوع آمد و منظور نظر شیخ قوام الدین گردید و خرقه خلافت از شیخ سارنگ چشتی هم دریافت و جانشین و صدر آرائے سجادهٔ هدایت و ارشاد گشت صاحب اخبار الاخیار آورده که شیخ محمد مینا ولی مادر زاد بود. چون بعمر چهار ساله او را در دبستان بنشاندند و استاد گفتن بسم الله اشارت کرد بفور بخواند. چون گفتندش بگو الف گفت که الف بازگفتند بگو ب. در جواب گفت که چون الف گفتم به گفتن ب حاجت نداریم و درین محل

چند معانی حقائق بر زبان آورده منقول است که او به ترک و تجرید غلو بسیار داشت و اهل عیال بخوابت شب ها بر سر دیوار نشسته عبادت میکرد تا از غلبهٔ نوم محفوظ ماند و بر سطح فرش خار خشک گسترده منتظر می نشست و در موسم زمستان پیرهن تن در آب سرد تر کرده در صحن خانقاه بی سایه بیابان و سقف بمراقبه مشغول میگشت بقصه دردمند و در طلب بود گاهی براحت و استراحت نیاسود وفات او در سال هشتصد و هفتاد منقول است رحمة الله علیه +

شیخ رفعت الدین

پسر بزرگ شیخ نور قطب عالم بنگالی است از بزرگ صاحب حال بود او میگفت که والدین من از سنگ بازار کمتر و مدام بتوکل و عسرت زندگی میکرد و از اهل دنیا نفرت کلی داشت رحمة الله علیه +

شیخ انور

پسر خورد شیخ نور قطب عالم بنگالی است در حالت گدایانه بسخاوت شهرت تمام داشت گوسفندان را می پرورد و بزمان فربهی ذبح کرده بذل فقرا میکرد و خود از گوشت آن چیزی نمیخورد روزی شیخ حسام الدین از وی پرسید که مخدوم زاده عشق چه باشد فرمود مردان حق چشم فراز کرده می بینند که دوست می آید یا پیام دوست دیگر نه بگشودن چشم چه حاجت است +

شیخ محمود راجن قدس الله سره

خلیفه پدر بزرگوار خود یعنی خواجه علم الحق والدین است صاحب سلسلهٔ سهروردیه شطاریه بود و نیز بیک واسطه سلسله خلافت وی بحضرت خواجه گیسو دراز میرسد و نیز از جاها فیضها دریافت صاحب مقام عالی بود بریاضت و ورع فقید المثال و فقر و فاقه را بسیار دوست داشت میان صحبت

اسرار انعم بیانفور بود شبها العبادت و مشغولی بسر می برد۔ واز غایت بیداری و مشغولی چشمان او عبرت گلسنار بودند۔ واز جمال او عالم مستی مینائی وحدت و حقیقت ظاہر و باہر بود۔ جمعی از ارباب دین و اصحاب یقین بذیل الیقین دار ارشاد او بمقام حق رسیدند۔ وفات او در سال نہصد مرقوم است۔

راجی حامد شاہ چشتی

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است بزرگ و صاحب نسبت درست بود در زمان سلطان شمس الدین التمش جد بزرگوارش سید شہاب الدین از کردیز آمدہ سکونت دہلی اختیار کرد۔ آوردہ اند کہ راجی حامد شاہ در اوائل وضع سپاہیانہ داشت و آخر بصحبت شیخ حسام الدین مانکپوری پیوست واز جملہ اصفیاء زمانہ گردید۔ بعلم ظاہر بقدر ما یحتاج معرفت داشت امّا عالمان دین و ارباب یقین در دائرہ ارادت و حلقہ اطاعت او بودند وفات او در سال نہصد و یک مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

راجی سید نور

فرزند رشید حامد شاہ راجی است بسیار بزرگ و صاحب حال کریم النفس بود و مدت العمر بعبادت و ریاضت شاقہ گزرانید۔ رحمۃ اللہ علیہ +

شاہ سید

خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری است بہ اوائل صاحب دولت و ثروت بود و آخر بہ ترک مال و منال پرداخت و در خدمت شیخ پیوست۔ و بعد تکمیل خرقہ خلافت یافت آوردہ اند کہ او را با زنے تعلق محبت بود۔ و او ہم ترک ہوس دنیا کردہ بہ فقر و توکل قناعت کرد۔ وفات او در سال نہصد و سی و سہ مرقوم است +

شیخ بهاء الدین جونپوری

از مشاهیر مشائخ آن دیار است خلیفه شیخ عیسیٰ است در منزل تجرد پای استوار داشت و بعبادت و ریاضت گذرانید۔ و خلافت او از حضرت راجی حامد شاه هم متیقن و معتبر است۔ وفات او در سال نهصد و چهل و هفت (٩٤٧) مرقوم است +

شیخ دانیال چشتی

مرید و خلیفه راجی حامد شاه بود و صحبت او با حضرت خضر علیه السلام۔ و فیض باطن از روحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الحق والدین الاولیا حاصل میکرد۔ و به ثبوت پیوسته که حضرت خواجه بزرگ او را باشاره باطن بخضر علیه السلام حواله کرد۔ و این ابیات هندی در معارج الولایت غرح المعرو العالیات از و مذکور است ۵

جگ جگ عمر جو حضرت خواجے   حضرت نبی رسول لولاجے
داینال جو پر گھٹ کینیان   حضرت خواجه خضر هست دنیا

مخفی مباد که شاهزاده دانیال بن اکبر شاه بادشاه در خانه همین شیخ دانیال متولد شده بود و بادشاه بهمنامی شیخ پسر خود را معروف کرد۔ و شیخ دانیال در سال هفتم جلوس اکبر شاه که زمانه تولد شاهزاده دانیال است در اجمیر سکونت داشت۔ و بعد تولید شاهزاده سالها در صدد حیات بود۔ و آخر بسال نهصد و نود و نه (٩٩٩) وفات یافت۔ شیخ دانیال از اجمیر نبود اما به سبب غلبه محبت روحانیت خواجه بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانه عالیه حضرت خواجه بزرگ بیشتر در اجمیر قیام ورزید۔ و در جوار آستانه عالیه حضرت خواجه بزرگ باختر سوی محل سکونت داشت۔ و در زمانیکه حرم محترم بادشاه را به جهت مصائب سفر ناگوار و نظر آنکه زمانه وضع حمل قریب تر بود بحکم بادشاه قیام اجمیر ناگزیر افتاد در قصر رفیع و مکان وسیع

برابر حجرہ شیخ بنیاد کردہ بنظر ہمسائگی شیخ کہ خالے از خیر و برکت متصور نبود۔ برائے مولود مسعود مخصوص ساختند ہنوز از ان تعمیر رفیع نشان باقیست و مجاوران روضہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا کہ بجہت جہالت و نادقفیت حال شیخ دہیال را انا جداد خود قرار دادہ وجہ ولادت شاہزادہ در منزل شیخ موجب عبت بار و اعزاز خود ہا بر گزارند۔ غلط فاش و تقصیر تحقیق است۔ برلاف و کذاف ایشان گوش نباید داد۔ سلسلہ پیران طریقت شیخ دانیال کہ از کتب ملا فیض بوضوح پیوستہ اینست شیخ دہیال مرید راجی حامد شاہ خلیفہ شیخ حسام الدین مانکپوری خلیفہ شیخ نور قطب عالم بنگالی خلیفہ شیخ علاء الحق بنگالی خلیفہ شیخ عثمان اخی سراج خلیفہ حضرت شیخ نظام الدین سلطان المشائخ قدس اسرارہم +

شیخ حسن طاہر

خلیفہ راجی حامد شاہ از خدمت سید نور بن حامد شاہ فیضہا در ربود۔ و از اوائل در دمندی و طلبی شعار کردہ بمشائخ و فقرا صحبت گرم داشت علیحدہ و شہرت مشیخت راجی حامد شاہ اصغا کردہ حاضر خدمت شد۔ بسلسلہ ارادت پیوست و بطلب سلطان سکندر از جونپور بدہلی آمدہ سکونت اختیار کرد۔ و در عبادت و ریاضت شاقہ بسر بردہ کافہ انام را رہنمونی منزل حق فرمودہ وفات در سال نہصد و نہ ۹۰۹ مرقوم است +

مولانا الہ داد چشتی جونپوری

عالم با عمل و فقیہہ بیمثل بود۔ ہدایہ و کافیہ و مدارک را شرح فرمود۔ و شرف بیعت و خلافت از راجی حامد شاہ دریافت۔ منقول است کہ مولانا با شیخ طاہر باد سلسلہ محبت مستحکم داشت و ایشان با ان ہمدم بودند۔ روزے مولانا اللہ داد بطریق طنز در باب بیعت نسبت براجی حامد شاہ سخن ہا گفت شیخ حسن گفت کہ در صحبت حضرت راجی حامد شاہ افتادہ بسلامت بدر آمد البتہ سخن شما

لائق گفتن و شنفتن متصور است۔ ایں حاصل مولانا الہ داد بمعیت مولانا حسن بخدمت راجی حامد شاہ رسیدہ مسائل چند کہ حل آن مشکل بود در پیش آوردہ۔ و راجی حامد شاہ او منصوبہ مولانا حکایت آوردہ تفصیل اجمال و تسہیل اشکال بوجہ احسن فرمود۔ ہماندم مولانا الہ داد سر در قدم آوردہ بیعت کردہ بریاضت و مجاہدہ اشتغال ورزید۔ وفات او در سال نہصد و بست و سہ مرقوم است رحمۃ اللہ تعالے علیہ +

شیخ محمد حسن پسر شیخ حسن طاہر

جامع بود میان علوم حال و قال و آیتے بود در مشائخ نسبت و جمال چون از حجرہ خلوت بر آمدہ مشیخت جلوہ میکرد۔ ہر آنکس را نظر بوے مے انداخت تکبیر میگفت۔ و در محیط حیرت و محویت غرق میگردید۔ بسلسلہ قادریہ ہم توسط داشت۔ سالہا مجاورت مدینہ نبوی بسر بردہ۔ بعد ادائے نماز شام زحمت کشیدہ و بعد نماز شام درون حجرہ رفتہ بعبادت معبود حقیقی کارہا کرد۔ وفات در سال نہصد و چہل و چہار مرقوم است +

شیخ عبد الرزاق جھنجھانہ

مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر است۔ صاحب کرامات و کشف و خداوند خوارق عادات بود۔ و باہل بیت نبوت و ائمہ رسالت اعتقاد تمام داشت و او را با شیخ امان پانی پتی مباحثہ و مناظرہ بسیار بود و وفات او در سال نہصد و چہل و نہ ۹۴۹ مرقوم است +

شیخ امان پانی پتی چشتی

اسم گرامی عبد الملک و لقب امان اللہ مرید و خلیفہ شیخ محمد حسن طاہر چشتی نبیرہ راجی حامد شاہ است در مشرب قلندریہ بشاہ نعمت اللہ ولی واسطہ دارد۔ و در باب مسئلہ تقریر بلیغ و بیان وسیع داشت

در تصوف و توحید از وے کتب و رسالہ چند یادگار است بالخصوص رسالہ اثبات الاحدیت
از واست و نیز بر لوائح مولانا جسام شرح وارد۔ و میفرمود اگر پایہ نصفت در میان باشد مسئلہ توحید بر
منبر و منیار باید گفت و فرمود کہ در اوائل حال بر اثبات توحید دو دلیل داشتم اکنون شانزدہ دارم و کیفیت
درویشے ما بر دو حال مبنی است۔ تہذیب اخلاق و محبت اہلبیت رسول صلی اللہ علیہ وسلم و وفات
آن جامع صفات در سال نہصد و پنجاہ و ہفت مرقوم است۔ رحمۃ اللہ علیہ +

مولانا احمد شوریانی

از اولاد پیر کبار است بعلوم ظاہر باطن مرید و شاگرد شیخ اسحاق بن شاہ کاکو چشتی است و از
دیگر بزرگان طریقہ چشتیہ نیز نعمت فیض صحبت حاصل کرد۔ بزہد و ریاضت عدیم النظیر و
مشغولی بسیار داشت و وفات او در سال یکہزار و دی مرقوم است +

سید علی قوام

از اہل کمال بود و اصل وے از سادات سبزوار است و مرید و خلیفہ شیخ بہاء الدین جونپوری است قبول و فتوح
بسیار داشت۔ بہیچ خادم خدمت منسوب کیفیت و رحمت می کشید وفات او در سال نہصد و پنجاہ
ہجری مرقوم است +

شیخ ابو دھن جونپوری

پسر شیخ بہاء الدین جونپوری بود کبیر السن و ضعف بغایت داشت کہ مے دستیاری کسے قوام نمیتوانست
اما در حالت وجد چنان رقص میکرد کہ جوانان ہم مند تحمل تصادم او ستے توانستند وفات او
در سال نہصد و ہفتاد و شش مرقوم است +

شیخ جمال الدین جمن چشتی

مرید و خلیفہ پدر عالیقدر خود حضرت شیخ محمود راجن است و بر جمن خلافت خاندان معزز از شیخ احمد کھٹو دارد۔ صاحب وجد و حال و اہل فضل و کمال بود۔ در یاد حق غلو بسیار داشت۔ و بتوکل و حیرت سروکار۔ جامع شریعت و طریقت بود و حاوی محنت و محبت دل را غدار داشت و دیده اسکبار معین و معاون شکستہ دلان درد و محنت۔ و راہنمائے رہروان منزل ہیبت بود۔ سودائے عشق در سر و جلوہ شاہد حقیقی در بر داشت۔ سالہا در کنج اعتکاف نشست و حصار قلعہ پندار و نفس بہ نیروئے ریاضت و محنت شکست قبول عام و تالیف تمام داشت۔ جمعے ارباب دل با و مائل بود و صف مشائخ دیار ہند را بر ہنمونی وارشاد تا بہ سراپردۂ قرب و اتصال رسانید۔ مدام جویائے رضائے الٰہی و مقلد ارشاد رسالت پناہی بود رحمۃ اللہ علیہ۔ زمان وصال سنہ نہصد و ہشتاد و دو مرقوم است و بعضے اختلاف نیز دارند۔

شیخ حسن محمد چشتی

خلیفہ اعظم حضرت شیخ جمال الدین جمن است و در علوم ظاہر کامل زمانہ بود و بعلوم حقیقت و معرفت یکتا و یگانہ۔ آیتے بود از جمال شاہد ازل۔ و در ولایتے بود از مدائن علم و عمل۔ ہدایت مشرب چشت۔ و صدر نشین انجمن بہشت بود۔ صاحب مقامات علیہ و کرامات جلیہ و آثار زکیہ مشتاق جمال و متحیر منظر حال مجلس سماع دوست تر داشت۔ دردمند بود و بہ احوال مستمندان در طلب می پرداخت زمان وصال پاک در سال نہصد و ہشتاد و دو مرقوم است۔

حضرت شیخ محمد چشتی

مرید و خلیفہ پدر خود خواجہ شیخ حسن محمد است امین امانت ہائے اولین و آخرین و صامت

اموال خزائن صفوت یقین صاحب زہد وورع خلاصه آفرینش وآرایش اصل وفرع برگزیده خاص
بارگاه آلهی مهبط انوار واسرار نامتناهی صاحب جمال جمیل الشیم کریم النفس اکرم مجسم بود شب زنده ودل بیدار
داشت بدام در حالت سکر وذوق زندگی میکرد دوست محنت وعدو راحت بود صاحب مرات
ضیا آورده است که چون بغلبه محبت وارادت بنظر زیارت عتبات عالیات مصر دهلی
فائز شده بر مرقد مبارک حضرت خواجه نصیر الدین محمود نصیر الاولیا رسید دولت پابوس
دست داد مصلاے سنگ مرقد شگاف پیدا کرد حضرت شیخ محمد درون مزار داخل شد
چون بیرون آمد نان وحلوا در دست بود ونعلین وعصا وخرقه ومصلی که در پهلوے خواجه نصیر الاولیا
پیوند زمین کرده بودید باو مفوض گشت - از آن روز هر آنکس که بروے او میدید وارفته حال
وپریشان حال میگردید - مولد او احمد آباد گجرات است وزمان وصال او در سال نهصد وپنجاه
وشش مذکور رحمته الله علیه +

شیخ علاء الدین بن شیخ نور الدین اجودهنی

از اولاد حضرت خواجه فرید الدین فرید الاولیا است صاحب اخلاق حمیده واوصاف پسندیده
جامع علم وحلم وبا اهل دنیا سروکار نداشت واز جمله کالائی حظ النفس وآسایش چیزے بخود
راه نداده - او را فرید ثانی میگفتند وبا روحانیت حضرت خواجه قطب الاولیا توسل
داشت در سال هشتصد وهفتاد ودو فوت شد +

شیخ جلال الدین قریشی

بتحقیق نرسید که در بیعت کدام شیخ وقت بود اما مشرب چشتیه داشت وبباطن سلوک او بود
ظاهر جذب بیشتر ودر بیابان بسر میبرد - واز لباس بقدر ستر عورت کفایت کرده بود - وعلوم
معقول ومنقول برسمے وتحقیقی همه بر نوک زبان داشت میفرمود یک مرید بشام نام دارم که

دیدہ و جمال ہر یزند۔ و اکثر میخواند ع

خام بُدم پختہ شدم سوختم

صاحب الاخبار الاخیار فرمود کہ در اوائل او را عشق مجاز در سر بود۔ و در اندک زمان بعشق حقیقی گرفتار آمد۔ وفات او در سال نہصد و چہل و ہشت منقولست +

سید سلطان بہرائچی

درویش صفا کیش و مرد با ہمت و مروت بود مرید شیخ علاء الدین اجودھنی ست و از خاندان مشائخ نیز تعلق داشت پیرہن قصیر و حشمت دستگیر او بود گویند ہندو زنے در سر سودائے ملتے اسلام آمدہ بود۔ در قبیلہ او پیش بادشاہ فریاد برد۔ بادشاہ با دگفتہ فرستاد کہ از زنے مذکور مفارقت اختیار کند۔ او تیغ در کمر بست۔ و از خانہ بیرون آمد۔ و جواب داد کہ زن مذکور مسلمان شدہ است باز بتصرف کافران دادن جائز نباشد پیادگان شاہی باستماع این سخن سر در خود کشیدند و دیگر ہیچ نگفتند۔ وفات او در سال چہل و نہصد و نہ مرقوم است +

شیخ یوسف معروف شاہ جوہی

بحضرت خواجہ فرید الدین فرید الاولیا نسبت آبائی دارد خرقہ و کرامت در ورثہ داشت باشارہ نبی عازم بیت اللہ شد۔ و از آنجا بمدینہ نبوی صلعم رفت و بعد حصول شرف زیارت بہنگام معاودت در آسیر آمد و اہل و عیال را از وطن طلبیدہ اشتہ سکونت بر ہانپور اختیار کرد وفات او در سال نہصد و پنجاہ مذکور است +

شیخ نظام الدین چشتی

سبط شاہ یوسف جوہی ست گویند کہ او دوازدہ سال در شکم مادر متکف ماند۔ او لبعہد حجاز

ہم رفتہ بود و بشرف بیت اللہ و بیت النبی مشرف گردید او صاحب خرق و کرامات بود و آثار جلیہ

از وے بظہور آمدند وفات او در سال نہصد و ہشتاد و پنج نکتہ است +

شیخ حمزہ ہرسو قریشی

از اولاد شیخ الاسلام شیخ بہاء الدین زکریا ملتانی است و بسلسلہ پیران او بخواجہ سید محمد گیسودراز

مے پیوندد۔ صاحب کشف و کرامت و اہل عشق و محبت بود۔ در اوائل در خدمت ملوک بسلک

بود بالآخر بارادہ غیبی ترک گفتہ بزیارت حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء در بلدۃ الولایت

اجمیر آمد و در انجا بہ شیخ حمزہ مجذوب کہ ہمنام او بود و طریقہ مجذوبانہ داشت ملاقی شد

و انعام باطن یافت۔ بعد ازان بعد از شیخ احمد مجد شیبانی اکتساب کرد۔ و در قصبہ ہرسو۔ کہ از

نارنول قریب بسہ فرسنگ است۔ طرح اقامت انداخت و سادات در ہرسو کہ از علوم بے بہرہ

واز پاسداری وضع آوارہ بودند تربیت فرمود۔ از کشف و خوارق او حکایت ہا دارند کہ درین

مختصر گنجائش ندارند وفات او در سال نہصد و پنجاہ و ہفت منقول است رحمۃ اللہ تعالےٰ علیہ

میر سید عبد الاول

مرید و اولاد خواجہ بندہ نواز گیسودراز است۔ از علوم معہود بہرہ وافی داشت و تصانیف نیز دارد

و بر صحیح بخاری شرح و حاشیہ نوشتہ۔ اکثر بہ نواح دکن و گجرات رفت و بزیارت مدینہ منورہ

و مکہ معظمہ مشرف گردید وفات او در سال نہصد و شصت و ہشت مرقوم است +

شیخ مہتا کاگرونی

درویشے کامل و صاحب حال بود۔ و تربیت اندر روحانیت خواجہ بزرگ معین الاولیاء حاصل

کرد۔ آوردہ اند کہ او تا مدت بست سال خدمت مزار کردے جاروب کشی اختیار نمود۔ بعد آن

باشارہ روحانیت حضرت خواجہ بزرگ مخلص گشتہ بقصبہ گاگرون رفتہ سکونت ورزید وفات او در سال یکہزار و سہ بوقوع آمد +

مولانا عبداللہ سلطانپوری

از اکابر علما و اعاظم فقرا بود و تشرع و عارف و تشرع و در استیصال کفر و بدعت بسیار کوشیدے در آوان زمان بخطاب مخدوم الملک ممتاز بود۔ اما چون اکبر بادشاہ دین الٰہی احداث نمود و شمس پرستی اختیار کرد شیخ با او در جہاد سر گرم شد و از تہمت حق او حکم اخراج از دیار ہند عائد گشت ہیچ پادشاہ سفر حجاز اختیار کرد۔ چون باز آمد او را مسموم کردند۔ و در سال یکہزار و شش وفات یافت رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ جلال کالسی

در عہد شیر شاہ بادشاہ بامارت منصب بود اما ہمہ دولت دنیا را ترک گفتہ بسلسلہ بیعت و خدمت حضرت شاہ محمد چشتی مشرف گردید و مجاہدے دیگر نیز رفت وظیفہ ہا ربود۔ وفات او در سال یکہزار و سیزدہ مرقوم است +

شیخ قاضی خان ظفر آبادی

مرید و خلیفہ شیخ حسن ظاہر است میان صاحب استطاعت و استغنا بود در یکمضر موقتا سی سال جہانگیر بادشاہ رفت و بہات بادمیدارد اما قبول نکرد و توکل بسر برد آخرہ شیخ عبداللہ پسر او فرمان بطریق پیشکش فرستادند او ہم انکار کرد و چیزے نگرفت قاضی خان در سال ہزار و ہفتاد منقول است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ عبدالعزیز بن شیخ حسن طاہر

خلیفہ اعظم قاضی خان است از مشاہیر شیوخ بودہ است و در تقلید متدین و تعمیل شرع یگانہ روزگار و شہرۂ آفاق بود و بر خلق خدا شفقت بسیار کرد۔ و در پایہ علم و صبر بلند پایہ بود و خلق کثیر بہ فیض صحبت او بجد ارسید و جمعے در ذیل حمایتش برخصم پندار مظفر و منصور گردید۔ وفات او در سال نہصد و ہفتاد و پنج نگاشتہ است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ سعدالدین خیرآبادی

مرید و خلیفہ شاہ محمد مینا است در آداب بیعت و حد طریقت حسب احتیاط عام و دستگاہے عظیم داشت صاحب تصرف و تعلق باطن بود و بسماع بسیار غلو داشت و در علم نحو و فقہ و اصول صاحب تصنیفات عالی است۔ او را مریدان و متبعان بسیار بودند از جملہ ایشان شیخ صفی صاحب وجد و حال و اہل فضل و کمال بود۔ و شیخ مبارک سندیلیہ جامع شرع و طریقت و سر مست صومعہ کشف و تحقیق بود۔ وفات مخدوم شیخ سعد در سال ہشتصد و ہفتاد و دو نگاشتہ است +

میر سید محمد کالپی

در اوائل از میر ابوالاعلی نقشبندی ہمصحبت بود۔ چون بہ ہندوستان آمد و بزیارت مرقد مطہر حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیاء در مقام اجمیر مشرف شد باشارۂ روحانیت حضرت خواجہ طریقہ چشتیہ اختیار کرد و فیضہا دریافت و بمراتب اعلی رسید و در وجد و سماع مشغولی بمرتبہ نہایت داشت و ہر سال بزیارت مزار فیض آثار حضرت خواجہ میآمد و خدمتے میکرد و وفات او در سال یکہزار و سی و یک مرقوم است +

سید عبد الجلیل چشتی

برگزیدهٔ آفاق بود و بظاهر دست بیعت بکسی نداد اما از روحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا تربیت یافته در شجرهٔ که بمریدان خود میداد بلا واسطهٔ کسی بحضرت خواجه سلسلهٔ خود پیوند میکرد. وفات او در سال یکهزار و چهل و سه مذکور است +

شیخ محمد عبد الرشید جونپوری

سلسلهٔ ارادت او بچند واسطه به شیخ حسام الدین مانکپوری منتهی میشود. و از دیگر حضرات طریقت نیز انعام و اکرام یافت. از اکمل مشایخ عهد خود بود. در آغاز تدریس میکرد. و در آخر از همه گذشت صاحب تصانیف بود. ذکر جهر دوست داشت. شیفتهٔ محبت و وارفتهٔ سماع بود. اشعار هم میسرود و تخلص شمسی میکرد. وفات او در سال یکهزار و پنجاه و پنج مرقوم است +

شیخ احمد گیسو دراز

صاحب حال و قال و وجد و سماع بود. بمباحثه و مناظره اکثر میپرداخت و مسائل علانیه میگفت. پیرو طریقهٔ چشتیه بود و با خواجه سید محمد گیسو دراز نسبتی خاص داشت. ازینجهت بدرازی جعد و گیسو مائل بود. وفات او در سال یکهزار و پنجاه و هشت (۱۰۵۸) مرقوم است +

پیر محمد سلون

جامع علوم صوری و معنوی بود. و سلسلهٔ او بواسطهٔ شیخ عبد الکریم به شیخ حسام الدین مانکپوری میرسد. مریدان او صاحب کمال بودند. خلقی باو رجوع بود و قبول عام داشت. و در دیار لکهنو شیخ عهد خود بود. وفات او در سال یکهزار و هفتاد و چهار (۱۰۷۴) مرقوم است +

شیخ پیر محمد لکھنوی

درویش کامل و متوکل و بشرف زیارت حرمین شریفین مشرف. اصل او از جونپور است. اکتساب علوم دین از علماء دیار دہلی و لکھنو بجد غایت رسانیده و بیعت شیخ عبداللہ سیاح چشتی مرید مکرم شده و بخشش کامل رسید. وفات او در سال یکہزار و ہشتاد ہجری بوقوع آمد +

حضرت شیخ یحییٰ مدنی چشتی

خلیفہ اعظم حضرت شیخ محمد چشتی است. تکمیل علوم دینیہ در مدینہ منورہ بجد رسانیده. صاحب وجد و حال، عادی فضل و کمال، مرجع اولو الالباب و ملجاء اصحاب صداقت مآب بود. صاحب تالیف و تصنیف است. آیہ نور و صدر نشین بزم قرب و حضور بود. دیده بینا، گوش شنوا که کمال مرتبہ عارفی است او را حاصل بود. شکر راحت و شکایت زحمت پیش او ہموزن بود. ہر آنچہ میگذشت بران قانع بود. در یاد حق از خود فراموش. و در سکر بادہ وحدت بیخود و مدہوش. سالہا بریاضت و مجاہدہ کار فرمائے میکرد. مدتے بگوشہ تنہائی و زاویہ اطاعت نشست. جم غفیر و خلق کثیر انعام و اکرام از مائدہ فیضش مند بود. و بسیاران از کلبہ تیرہ و تار جہل و نکال براہنمونی او تا بمنزل عرفان و اقرار فائز گردیدند. مریدان و مستفیدان او از بس صاحب خرقہ و کمال بودند. و در دیار گجرات علم صفوت و طریقت برافراشتہ. و در دیار ہند شمع ایمان و ایقان را فروغ داده آمده ام که از ہر که و مہ ہمہ مشتاق او بودند. و خدمت و صحبت او را بسر جا و بر حق مفید دانستند. وفات آن جامع کمالات و خلاصہ موجودات در سال یکہزار و یکصد و چہل و یک ہجری منقول و مذکور است. رحمۃ اللہ علیہ +

حضرت شیخ کلیم الله جهان آبادی

بن حاجی نور الله بن شیخ احمد بن شیخ حامد از اولاد حضرت امیر الاسلام شیخنا ابی بکر صدیق
رضی الله تعالی عنه - اصل آبای وی از ترکستان است - پدر بزرگوار او بزمان دولت
شاهجهان بادشاه در دهلی فائز شد حضرت شیخ کلیم الله را شرف بیعت بواسطه حضرت
شیخ یحیی مدنی است در علوم دینی شهرهٔ آفاق و در ریاضت عبادت طاق بود آورده‌اند
که با حضرت شیخ ابو الفتاح قادری هم نسبت داشت و هیچند صحبت او لبریز بود و نیز خرقه
نقشبندیه از خدمت امیر محترم لاهوری در بر راست کرده - در مجلس سماع بسیار خرم و احتیاط
میفرمود - واحدی از سلسلهٔ غیر اند آن وقت با بیات نمی شد - و در خانقاه مسدود میکرد
جمعی گم گشتگان راه و متفحصان غیر آگاه را چراغ هدایت بنمود - و از تاریکی گم گشتگی
و غیر آگهی بر آورده و بخلعت جاوید کامرانی فائز گردانید - آثار عالی و اطوار متعالی داشت
تلقین و ارشاد اهل الله بسیار میکوشید - گرمی صحبت او احتراق عشق و التهاب
محبت در میان جان پیدا می کرد - دل مشغوف در تبر و دقائق مکشوف پیش نظر داشت
از راحت و استراحت بیزار - و باد رود و محنت محبت سر و کار - امام الطریق - سرشار باده
تحقیق و جام رحیق بود - برفاه و استکراه و خصومت و منازعت با جمعیت ما جاه داشت
زمان وصال او در سال یازده صد و چهل و دو مرقوم است - مرقد پاکش در شاهجهان آباد
[illegible] بازار خانم متصل بحصار سنگ سرخ است - زمان شورش دهلی مجدداً حاطه منهدم
شد قبر باقیست - فهرست اسماء خلفایش اینست +

فهرست خلفاء

شیخ نظام الدین اورنگ آبادی - سید محمد حسن - حافظ محمود - شیخ جمال الدین - شیخ حامد

قاضی شیخ عبدالولی ۔ شاہ ضیاء الدین ۔ شاہ اسد اللہ شاہ جلال الدین شاہ مداری ناگوری ۔ محمدؒ ہاشم ۔ آوردہ اند کہ حضرت شیخ تصانیف بسیار بود۔ تفسیر قران القرآن سواء السبیل عشرکاملکشکول ۔ واقعات کلیمی الہامات کلیمی وغیرہ ۔ از حضرت شیخ چہار پسر و پنج دختر بودند ۔ حافظ حامد حیدر ۔ حافظ فضل اللہ ۔ احسان اللہ خواجہ محمد ۔ نام دختران بی بی رابعہ کہ بہ محمدؐ ہاشم خلیفہ حضرت منسوب شد ۔ بی بی فخر النسا کہ بہ شیخ عبدالرحیم منسوب بود ۔ بی بی زینب کہ در حبالہ عقد شاہ میر ... شد ۔ و نیز دختر چہارم بعد فوت دختر اول بسلسلہ زوجیت محمدؐ ہاشم پیوستہ بود ۔ و حال دختر پنجم از نظر نگوشت ۔ ایں ہمہ فرزندان دختران از بطن جاتون دوم در عرض وجود آمدہ بودند ۔ قطعات و ابیات در تاریخ وفات حضرت شیخ رحمۃ اللہ علیہ ؎

موسئے امت کلیم اللہ عصر — مرد مقبول دو عالم از قبول
سال وصلش ہاتف از کلک جلی — زد رقم شد حشر با آل رسول

ایضاً

فضل و کمالش بیش بودہ — مرہم قلب ریش بودہ
سال وصالش گفت ہاتف — قطب زمانہ خویش بودہ

ایضاً

چو از دنیا بفردوس برین رفت — پئے گلگشت خلد جاودانی
دو تاریخیست بہر سال وصلش — برآید مدعا از کے چو خوانی
یکے موسی ثانی کاشف دین — دگر عرفان دین موسی ثانی

حضرت شیخ نظام الدین اورنگ آبادی

جامع علوم شرع و طریق جائے اسرار عرفان و تحقیق ۔ مرجع الفقراء ملجاء العرفا بود ۔

وجد و سماع را دوست داشت۔ و در محیط حیرت و ہیبت مستغرق۔ سلسلہ نسب پاک او
بہ حضرت صدیق اکبر رضی اللہ عنہ منتہی میشود۔ و از بزرگان شیخ الشیوخ شہاب الدین
سہروردی است۔ آوردہ اند کہ بطلب علم بخدمت حضرت شیخ کلیم اللہ حاضر شدہ
بعد از فراغ علوم ظاہر۔ در تحصیل امور باطن اکتساب کرد و محنت و ریاضت شاقہ کشیدہ
مرتبہ بکمال تکمیل رسانید و بہ آثار رفیع و اطوار وسیع و مقامات بلند نشان ارجمند فرق
بخت برافراشت۔ قبول عظیم و دستگاہ کلیم داشت۔ و در دیار دکن نزول بکرامت فرمودہ
در بلدۂ اورنگ آباد دکن سکونت اختیار فرمود۔ و طالبان راہ یقین و اعیان و اشراف
دین را بہ رہبری یقین و ارشاد بمنزل مقصود رسانید۔ صاحب تصانیف بود
اشہر تصانیف او رسالہ نظام القلوب است۔ فہرست نام نامی خلفائے گرامی اینست۔

فہرست خلفا

خواجہ کامگار خان۔ محمد علی۔ خواجہ نور الدین۔ مولانا فخر الدین۔ سید شاہ شریف۔ شاہ
عشق اللہ۔ غلام قادر خان۔ محمد یار بیگ۔ محمد جعفر۔ شیر محمد۔ کرم علیشاہ وغیرہ اینہا کہ
فہرست ایشان معلوم نشد۔ زمان وصال پاک در سال یازدہ صد و چہل و دوم مرقوم است و مرقد
مطہر در بلدۂ اورنگ آباد ملک دکن مسجود انام و ملجائے اعوام است۔ آوردہ اند کہ حضرت
او را با حضرت شیخ کلیم اللہ محبت و موانست بمرتبۂ عشق بود۔ چنانچہ بعد وفات شیخ
درگوشۂ خمول و عسرت و محنت و در کنج تنہائی و فراق چندے بسر بردہ بودند تقاضائے
طلب از مطلوب حقیقی در رسید۔ و مزید بر آن زحمت مفارقت مہاجرت پسندید۔ لاجرم
بجہت اتمام محبت ظاہر امراض معتد عارض حال شدند۔ و قریب تر از زمان رحلت شیخ
محمل زندگانی ازین سرائے فانی بعالم قدس جاودانی بربستند رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ۔ صاحب
مناقب فخریہ آوردہ است کہ دران زمان کہ شیخ نظام الدین بخدمت شیخ کلیم اللہ
اکتساب علوم میکردند روزے حضرت شیخ از مجلس تذکیر برخاستہ بیرون حجرۂ سرائے متمکن

میخواست کہ شیخ نظام الدین از جائے خود بر خاستہ نعلین در قدم حضرت شیخ نہاد و عرض نمود

سپردم بتو مایۂ خویش را   تو دانی حساب کم و بیش را

حضرت شیخ را فرمان حضرت شیخ یحییٰ مدنی یاد آمد کہ بوقت عزیمت سفر حجاز فرمودہ بودند کہ جائے زیبا منظر نظام الدین پیش شما در مجلس تدریس خواہد آمد۔ و شعر مذکور بر زبان حال خواہد آورد۔ شاید کہ اورا بہ تشریف خلافت و شرف بیعت مشرف بکنید۔ وا ینہمہ نعمت و کرامت و نسبت کہ بشما رسیدہ است حق او است۔ ازان روز حضرت شیخ بدرجہ غایت متوجہ گردیدہ در اندک زمان شیخ نظام الدین را بمرتبہ کمال رسانید۔

خواجہ فخر الدین فخر جہان چشتی دہلوی

سند الاصفیا۔ قدوۃ الاولیا۔ امام المتقین۔ صدر الولایت۔ محبوب رب العالمین محب النبی خواجہ فخر الدین فخر جہان چشتی دہلوی قدس اللہ سرہ العزیز فرزند ارجمند و خلیفہ حضرت خواجہ نظام الدین اورنگ آبادی است۔ عالم علوم صوری و ماہر رموز معنوی بود۔ ہنگام ولادتش خواجہ کلیم اللہ خرقہ و کلاہ خود باو ارزانی داشتہ بود۔ در سن شانزدہ سالگی از علوم عقلی و نقلی بہرہ یاب شدہ بکسب ریاضت و عبادت اشتغال فرمود۔ بر ہنمونی کافہ انام سعی موفور مرعی داشت و بذیل ظل عاطفش جہان جہان برکات حسنات بر جہان و جہانیان نزول فرمودہ خلائق از خوان نعمتش بہرہ یاب شدہ و ناصیۂ ارادت بر سنگ آستان پاکش سے شودہ ان زمانیکہ بزیارت روضہ حضرت خواجہ بزرگ باجمیر فائز شدہ بعد از ادائے فرائض خدمت مزار بسوئے خانقاہ شریف کہ جانب دکن از مسجد بزرگ اکبر شاہی واقع است توجہ فرمودہ با حضرت صاحب سجادہ کہ از اولاد پاک حضرت خواجہ بزرگ بودند تا دیر پایۂ دوستی و قدم یکجہتی بر جا داشت و ہمدرین اثنا فضائل و حقیقت آگاہ شاہ رشید الدین کہ از نبائر پاک حاجی حرمین شریفین حضرت خواجہ یحییٰ مدنی قدس سرہ بیت

رحمتہ اللہ علیہ پانچ فرمود و با خواجہ فخر جہان مع پیرزادہ برجادہ مصافحہ و معانقہ کردہ بجای نشستند
دران زمان و مکان از فیض کلام و اثر کمال و بیار مد درمحو جمال - و متحیر مقال بودند - واز
بندگان خدمت ہر یکے را کسوت سعادت در بر و آئینہ صفا و صفوت پیش نظر بود - بہمہ ران
صحبت حضرت پیرزادہ برجادہ شیخ المشائخ سید صغیر علی احمد چشتی اجمیری نسخہ شرح ملا مت
حضرت خواجہ فخر جہان گزرانیدہ بود - لحیث قال فی مخبر الاولیاء - مریدان معتقدان خواجہ
فخر جہان را پایان نیست - وصال پاکش بہ سنہ یازدہ صد و نود و نہ ہجری
بوقوع آمدہ و در دہلی کہنہ بجوار مزار فائض الانوار حضرت خواجہ بختیار یاسے یافت رحمتہ اللہ علیہ

آفتاب فلک ہدایت نیر اعظم برج ولایت شاہنشہ کشور غوثیت و قطبیت فخر العارفین مظہر
انوار الصمد حضرت خواجہ نور محمد مہاروی قدس سرہٗ

اسم گرامی ہبل بود و لقب پاک نور محمد کہ از حضرت خواجہ فخر جہان یافتہ بودند نقل است اگر گوشہ
چشم محبت حضرت خواجہ فخر جہان بحق ایشان روز افزون بود - چون این معنی مشتہر و مشہور شد
زنے از مریدان خدمت خواجہ فخر جہان میخواست کہ بجمال جمیل خواجہ نور محمد تسکین دیدہ
طلب نماید - تا بحیلۂ دعوت خواجہ فخر جہان در کمین گاہ مدعا نشست - وقتیکہ ماحضر آوردند
و ہر یکے بہ شغل خوردن استعداد کردند زن مذکور از حجاب غرفہ میدید - چون نظرش بجمال
حضرت خواجہ مہاروی افتاد بچشم ظاہر از حسن صورت متعرادیدہ - در دل اندیشہ
کرد کہ میلان خاطر خواجہ باین منظر دیگر ... از حیثیت بفور آن حضرت خواجہ
مہاروی بکشف باطن آگاہ شدہ فرمود - مائی صاحبہ - خواجہ فخر جہان کہ بر حسن حضور تم
فریفتگی و شیفتگی دارند - چشم ناقص بدید معذور است لیلے را بچشم مجنون باید دید
نقل است کہ وقتے حضرت خواجہ مہاروی عریضہ بطلب ادراد کہ بخواندن آن مداومت باید

مجلس رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم۔ روزے باشد بخدمت حضرت خواجہ فخر جہان ارسال داشتہ بود با پسخش ہر آنچہ از حضرت ایشان کتابت رسیدہ بود نیست بسم اللہ الرحمن الرحیم با تفصیل یاران وسلوک یاران در قید قلم خواہند آورد وصحبت را اثر ہا ست از صحبت خشک مزاجان متنفر خواہند بود۔ مے باید کہ صحبت شما در حق ایشان اثر کند۔ واز ورطہ غفلت بدر آیند۔ یک آدم کہ از شما نام خدا آموزد۔ بہ از عبادت لازمی شما است۔ بیچارہ محمد اکبر تکلیف کشیدہ تا اینجا آمدہ۔ و دوبارہ کہ مراسلہ شما آن صاحب سلامت رسانید حق تعالے جزائے خیرش وہد در دین ودنیا۔ رما ورا گاہے سماع مے شنوند۔ یا بالکلیہ قطع کردہ اید گاہ گاہ شنیدہ باشند۔ نمے سازد عمل توجہ را اگر کنید یعنی مراقبہ ہمراہ یاران مے کردہ باشند۔ بہ نیت اینکہ گرمی ایشان در جلسہ اثر کند تبعیت کہ مرید میکنید شاگرد نمیکند۔ عادت اللہ ہمین وتیرہ جاری شدہ است پس ہمین وتیرہ باید رفت کیفیت خود چہ نویسد۔ قال ہم ضعیف چہ جائے حال۔ مگر از دعائے صاحب حال تمنا دارم ع ہوائے وصل تو دارم اگر خدا خواہد + درودے کہ معتبر برائے رویت جناب نبوی صلی اللہ علیہ وسلم است۔ نوشتہ میشود۔ طریق خواندن این است کہ از فجر بوقت اول بخواند۔ وبعد آن درود را خواند۔ بلا تعین عدد تا اشراق یک جلسہ کند الا دوم وسوم بوالدہ خود البتہ خواہند گفت درود شریف اینست۔ بسم اللہ الرحمن الرحیم اللّٰھُمَّ صَلِّ عَلٰی سَیِّدِنَا مُحَمَّدٍ النَّبِیِّ الْاُمِّیِّ وَعَلٰی اٰلِہٖ وَاَصْحَابِہٖ وَاَھْلِ بَیْتِہٖ کَمَا تُحِبُّ وَتَرْضٰی ... اللّٰھُمَّ بَارِکْ وَسَلِّمْ وَصَلِّ وَسَلِّمْ عَلَیْہِ یعنی لفظ مراء بخواند و بارک وسلم بخواند محاری ایام محبت خیر الانام صلوات اللہ علیہ موجب شکر وثنا است کہ حق تعالے آن محبت حقیقی را نصیب ضیا ذاتی مستفید ساختہ۔ اتباع حقیقت خویش ہمراہ جہرا عنایت فرماید و بدرجہ تکمیل رساند ایماے برائے ترقی برزخ رفتہ لصد ابرائے استرضائے شریف درتسلیم مقید میباید حالا این قدر جرات نمی کردم بسم اللہ الرحمن الرحیم سائل سالک بجانب منورہ ستہ لغیہ

زادہا اللہ شرفاً و تعظیماً متوجہاً بالقلب و الوجہ نشینند و از سائر اطراف شعور خود در اکشند و بہان یکطرف ہمت خود صرف نمایند۔ و از مدینہ منورہ و بروضہ مقدسہ کہ عبارت از سقف و جدار است و از ان ہم مضجع متبرکہ و از ان ہم جسد شریف متوجہ باشند و این درود بخوانند اللہم صل علی سیدنا محمد النبی الامی و آلہ و اصحابہ و اھل بیتہ و بارک وسلم وصل وسلم علیہ و علیہم۔ اول نفس خود را حبس کنند و در یک حبس بست و یکبار ادا کنند۔ ہمچنین تا نہ نفس و طریق خواندن بہ نہج دیگر نیست کہ مستقبل قبلہ نشینند جسم نور از خود جدا ساختہ در جسم نوری شیخ خود فانی کنند و صلوٰۃ مذکور لک مرتبہ بخوانند شغل مفید امر شریف یا احمد را الطرف راست بگوید۔ یا محمد را الطرف چپ و در دل ضرب یا رسول اللہ زندہ ضرب را الطور اسم ذات زند و السلام و الاکرام میان محمد اکبر مرد غریب و محب صادق اند اعانت در حق ایشان خواہند کرد چندے در خدمت خود دارند۔ و مزاج ایشان دریابند نگر توجہ فے الجملہ حاصل اعتقاد در خدمت شما بسیار دارد پس ہمہ دارند۔ و درین ہر دو عمل مذکور شما مختار اند ہر کرا کہ خواہند تعلیم کنند فقط

حضرت خواجہ مہاروی این دوہرہ بسیار میفرمودند

دوہڑہ

بھلے ہوئی ہر میری ستر ٹلی بلائے ـ جیسے تھی ویسی بھئے اب کچھ کہا نجائے

و این بیت ہم بسا اوقات بزبان معجز بیان میفرمودند . . . .

بیت

گو کہ پیر شدی ذوق عاشقیت نماند ـ شراب کہنہ ہما مستی دگر دارد

و لہ

مست گردی کشی بار غم عشق ـ آرے شتر مست کشد بار گران را

میفرمودند کہ انسان کامل جان عالم است۔ و فوت شدن از دنیا ے تمام عالم خبر میدہد

معصیت منافی وحدت نیست ہر کس را کہ اعتراف وحدت بزبان و صداقت آن
در دل باشد دیگر سببے نیست کہ موجب زوال وحدت او گردد۔ روزے کسے این بیت
در خدمت التماس کرد۔ شعر حافظ ؎

نقاب و پردہ ندارد نگار دلکش ما   تو خود حجاب خودی حافظ از میان برخیز

فرمودند اگر پردہ باشد۔ پردہ بوار غیر ہستی موہوم پردہ دگر نیست فرمود۔ حصر انجام ایمان
است شفاعت خواجہ شفیع الانبیا ہم موقوف بر استقامت ایمان باشد۔ شخصے پرسیکہ
جسد اولیا در گور چہ حالت دارد۔ فرمود جسد اولیا حکم بروح دارد۔ و جسد ایشان را
بمجاورت روح نگاہ دارند چنانچہ عالم ابدال انکہ طیار باشند بہ جسد پرواز کنند۔ دلیل
اینست کہ قوت روح ایشان گرانی جسد غلبہ دارد۔ این روح مرگ اولیا محض از چشم ظاہر پوشیدن است فرمود اہل شہود
آنانکہ بوجود انکار دارند باز مقام شہود منزل بعیدے جا دارند و الا انکہ اگر بمقام شہود صعود بودے از وجود ہم انکار نہ کردے
در آنوقت خلیفہ اعظم حضرت نقی محمد نار و والہ زمین خدمت بوسیدہ التماس نمود
کہ کسانیکہ مسلوب باشند از انکار وجود ہم خبر ندارند۔ فرمود این ہم درست باشد۔ اما
مشاہدہ ایشان مظنہ است کہ آنرا مشاہدہ پندارند۔ و گرنہ ہمینی از دائرہ امکان عقل
خارج است کہ کسیکہ ملتان و لاہور دیدہ باشد۔ از ان تحدید انکار گراید۔ شخصے پرسید
کہ در دل نفسانیت راہم دوائے ہست فرمود آرے اگر کسے کند۔ اما مریضے ہمیں
کہ طالب علاج کند۔ باز عرض کرد کہ من خود مریضم لیکن نمیتوانم استعلاج کنم فرمود
این ہم غنیمت است کسیکہ خود را مریض میداند گاہ بیگاہ درمان پذیر باشد۔ فرمود کہ
شغل پاس انفاس را باین ترتیب باید کرد کہ ضم ہاء اللہ را باشباع بخواند تا حرف واؤ
پیدا آید و در وقت مد نفس اللہ بہ دم گویند یعنی دم لسان دل باشد و در وقت جذب
نفس ہو بہ دم گویند بہمان حیثی و ترتیب یعنی بوقت جذب نفس اللہ و بوقت دم بالا بردن
ہو نگوید۔ کہ مرغوب و مطبوع نیست حکمت الصاق زبان بہ ارتفاع کام ہنگام ذکر

پاس انفاس معنین توجه است و بنسبت مرید خواجه کلیم الله جهان آبادی فرزندان ارجمند در سلسلهٔ قادریه شرف بیعت بخشید. و میفرمودند که طریقهٔ چشتیه مبنی بر شفقت و ریاضت است و دامن حضرت محبت الاعظم وسیع و فراخ است که همه را میپوشد. فرمود، سُؤرُ المُؤمِنِ شِفاءٌ مختص بر مومن کامل نیست بلکه بحق عوام گنجائش دارد. امّا امتیاز نیست که علی قدر ایمان شفا میرسد زیرا که اناً ایمان هیچکس کلیةً نیست. شخصے پرسید که علما التعظیم کفار نمیکنند امّا اهل الله که تبجیل کافر و هنود یکجا باشند. حالانکه در طریقت و شریعت مخالفت نیست. فرمود آرے در شریعت و طریقت خلاف نیست امّا اختلاف فهمیدن است و ضعف علما و طائفهٔ اهل الله سر یکے را بر درستی باید والنت آنانکه عظمت کفار نمیکنند نظر بر کفر کردار ایشان میکنند که چشم عالمان عرفی غیر از اسباب ظاهر چیزے بدیدن نمی‌تواند و اهل الله تعظیم بر حقیقت ایشان روا دارند زیرا که در نظر اهل الله حقیقت ایشان نیک ماند. نقل است وقتے حضرت خواجه مهاروی در کوٹ مٹن تشریف آوردند مولوی احمدے که فاضل عصر ایشان بود حاضر خدمت شد و التماس نمود که حضرت غوث الثقلین شیخ محی الدین گیلانی قدس الله سره آورده است که طَعامُ المُرید حرامٌ علی الشیخ. پس حضرت شما بکدام وجه دعوت مریدان حلال باشد. فرمود که از صنعت مریدان عالم مثل حضرات اصحاب رسول کسے کمتر باشد وازجمله مشائخ به سید کائنات صلی الله علیه وسلم هیچکس مرید وازان رو که حضرت سید البشر علیه الصلوٰة والسلام دعوت اصحاب بطیب خاطر قبول میفرمودند. بنا علیه برائے ما و یاران طریق ما همین صحبت بمرتبه سنت است. بشنفتن جواب مولوی احمدی لب حسرت گزید. و بجای خود سکوت ورزید +

مولانا سید شاه نیاز احمد چشتی

خلیفهٔ معظم و محبوب محترم خواجه فخر جهان رضی است صاحب راز و نیاز. و خداوند سوز و گداز در علوم ظاهر یکتائے زمانه و در باب کشف و کرامت فقید المثال و یگانه. به سماع بسیار غلو داشت و بوجد و استغراق بمرتبه غایت مالوس بود. جمع کثیر از بلاد و امصار دور و دراز در بند ارادت

قید محبت او گرفتار بودند۔ و بسیار طالبان جلوهٔ شاهد حقیقی را به منزل حق رسانید آورده اند که
پدر بزرگوارش این کهنه رباط را بدار السرور بقا محمل زندگانی بربست حضرت شاه در زمان
غیر آگهی و خوردی بود۔ و زیر دامن پاک والدهٔ ماجدهٔ خود که رابعهٔ عصر بود تربیت و پرورش یافت
و چون زمان آگهی دست داد۔ در سن نوزده سال بخدمت حضرت خواجه فخر جهان شرف بیعت
حاصل کرد۔ و بالتفات و توجه خواجه در اندک زمان تکمیل کرده به تشریف خلافت و مثال اجازت
و ارشاد مامور گردید۔ و لوائے مشیخت و عظمت در عرصهٔ عالم برافراشت و نیز حضرت شاه را
واسطهٔ ارادت به جناب شاه عبد الله بغدادی قادری متحقق و متیقن است حضرت شاه را
نظم بسیار است۔ کلام دل گداز و مضمون توحید در باب عشق و محبت و سلوک معرفت در سلک نظم
دارد چنانچه دیوان نیاز که در زمان هند و عجم معروف است از حضرت او مرغوب عام
و مطبوع تمام است۔ و در مجلس صوفیان حق آگاه اکثر غزلیات دیوان بزبان می آرند۔ و حظ
وافی و حلاوت کافی مے یابند۔ و وفات آن جامع کمالات در سال یکهزار و دو صد و پنجاه (۱۲۵۰)
مرقوم است۔ رحمة الله علیه۔ خلفائے حضرت شاه بشمار بودند و هر یکے عاشق مولی و مولع
و متوجه الی الله تا بر جادهٔ خلافت و ارشاد جانشین و صاحب مقام حضرت شاه پسر بزرگ او حضرت شاه نظام الدین علوی است که با وصف حسن
ولائے رب فی ولمنن یگانهٔ آفاق و در علوم ظاهر و باطن و ریاضت و محنت و ذوق و حلاوت سر آمد
روزگار است و نام نامی و سلسلهٔ گرامی حضرت شاه بوجود باوجود او برجا و برقرار است و به
هدایت و ارشاد و رهنمونی و تربیت مسترشدان سلسلهٔ طریقت مساعی جمیله و ترددات
جزیله مرعی دارد سلمه الله تعالی۔ برادر خورد او حضرت شاه نصیر الدین که تربیت و تکمیل در
حین پدر عالیقدر دریافته در اکتساب مجاهده و محنت اقصی الغایت کوشیده بود
و جمال پاک و جلوهٔ بیمثال داشت و صاحب حال و اهل کمال بود۔ و به سبب بعضی حوادث زمانه
از خدمت برادر بزرگ مفارقت اختیار کرده بودن قصبهٔ بداؤن پسند فرمود و مدتے در
تلقین و رهنمونی مشتاقان جلوهٔ حقیقت و وارفتگان بادیهٔ فقر و معرفت کار فرمائے کرد

وبالآخر قیام دار فانی غیر مطبوع شمرده سفر آخرت اختیار نمود. و در قصبه بدایون مدفون شد رحمة الله تعالی علیه
واز خلفاے حضرت شاه نیاز احمد. یکے میان سکین شاه بود. نام اصل غلام محمد. در اوائل
اتا غنیا بود. بالآخر ترک اسباب دنیا کرد. و طریقه قادریه اختیار کرد. بعد ازان باشارت روحانیت
خواجه بزرگ معین الاولیا در خدمت حضرت فائز گردیده بشرف خلافت سرافراز و نامور شد
و بدستوری بودن جیپور مامور گردید. و در انجا فتوح عظیم و قبول عام حاصل کرد و همانجا وفات یافت

خواجه محمد سلیمان تونسوی قدس الله سره العزیز

سلطان الزاهدین برهان العارفین کنز السالکین سرتاج واصلان حبیب سبحان که نامی
و اسم گرامی محمد سلیمان بن زکریا بن عبد الوهاب است. آورده اند که روزے والده پاکش
مشکیزه آب بخانه خود مے برد. درویشے که بلباس و زبان هندیان معروف داشت
در سر راه او را بدید و بگفت سبحانه الله تعالی شانه که از بطن پاکت سلطان مشارق و مغارب
بمنصه شهود خواهد آمد. و سلیمان زمان خواهد شد. میگویند که پدر بزرگوارش وقتیکه ازین
دار ناپائدار بدار القرار رحلت فرمود. عمر شریفش بیش از چهار سال نبود. چون بسن آگهی رسید
از علوم دینیه فراغ تام حاصل کرد. و بدرین زمان غلغله تشریف آوری حضرت خواجه مهاروی
در کوه شمن شنیدند چنانچه بمعیت میان احمد علی بلده اوچ رفته بشرف بیعت پایه عزت برافراختند منقول است که
حضرت خواجه سلیمان جهان را در لوازم مواجب عیه صیلایاتم مے دیدند میگویند که خواجه فخر جهان خواجه مهاروی اشاره فرموده بود
که شاهبازی از کوهستان مغرب پرپرواز خواهد گشاد. باید که او را از دام علایق خود وارستن دهی
زیرا که النعماے اولین و آخرین بنام نامیش رقم زده اند. منقول است که خواجه سلیمان جهان
بعد حصول تشریف بیعت با یار مرشد برحق قصد دهلی فرمود. اما به قصبه بواڑی رسیده
بود که خبر وصال خواجه فخر جهان جاگزین گوش هوش گردید. باستماع این معنی خیلے تحسر و تغشر
دست داد. آورده اند که بعد اتمام سفر بصوب مهار شریف توجه فرموده تا چند سال در ریاضات

و مجاهدات گزرانیده اکثر به ذکر جهر و شغل پاس انفاس و وقوف قلبی اشتغال فرمودند و همدرین زمان کتب صوفیه مثل آداب الطالبین و لوائح و عشرهٔ کامله و فصوص الحکم وغیره بخدمت حضرت فقیه صوری و معنوی خواجه مهاروی گزرانیدند. روزیکه در مسجد خدا بخش مهاروی دولت پابوس بدست آمد خواجه سلیمان جهان را دیوان حافظ در دست بود. حضرت خواجه بکمال لطف بخواندنش ایما فرمودند. خواجه سلیمان جهان باین بیت آغاز کرد ؎

کمال صنعت مشاطه شاید · که روی زشت را زیبا نماید

باستماع این بیت خواجه مهاروی از بس خوشدل و مسرور گشته از راه وفور محبت و شوق فرمودند ؎

تو گر پیر شدی ذوق عاشقیت نماند · شراب کهنه مستی دگر دارد

نقل است که روزی بر مکان نواب غازی الدین خان مجلس سماع برپا بود و قوالان غزل مولانا جامی بنیاد کرده بودند ؎

از مدرسه به کعبه روم یا به میکده · ای پیر ره بگو که طریق صواب چیست

خواجه سلیمان جهان را ذوق غالب آمد و بوجد در آمدند. تا آنکه دست از کار و بار از اختیار برفت و بهمان عالم حیرت و بیخودی گرد ذات پاک حضرت خواجه مهاروی میگردیدند و شکر خوان آلوده از دیدهٔ نم دیده می تراویدند. و تا دیر بهمین حال و احوال درگذشت. آورده اند که چون حضرت خواجه مهاروی را زمان آخر فرا پیش آمد. خواجه سلیمان جهان حاضر خدمت نبودند. خواجه مهاروی از یاران جلسه استفسار فرمود که از روهیله کسی خبر وارد عرض کردند. هیچ آگاهی نداریم فرمود. خیر. ماشاء الله بخود خواهد آمد ؎

کشته که عشق دارد نگذارد ت بدینسان · بجنازه گر نیائی بمزار خواهی آمد

میگویند که دران ایام خواجه سلیمان جهان بوطن مالوف قیام داشت. شبی در حالت مراقبه اضطراب در خاطر و اشتیاق در دل جای کرد و دولت حصول ملازمت و دولت دیدار از زمام اختیار بدست بی اختیاری سپرد. و خواجه سلیمان جهان از بالای سقف خانه

خویشتن را بر پشت زمین بسیند اخت و درہمان شب تیرہ و تار کہ روکش حلب پے آمادہ خان
مہر نگار بود بود۔ وے یار و مددگار پائے اشتیاق در منزل طلب نہاد و در اثنائے راہ زنے
ملاقی شد و گفت زود برو تو سنل تیار است۔ القصہ بروز ششم بجال بیقرار در قریہ مہار
شریف رسیدند و بیعت پائین خواجہ مہاروی زانوئے ادب بست فرمودند۔
آنگاہ خواجہ مہاروی سوئے حاضران جلسہ توجہ کردہ ارشاد فرمودند کہ من با این روہیلہ
راز ہا دارم۔ ساعتے چند خلوت مقصود است باستماع این معنی یاران جلسہ از ہم جدا شدند
و بزم صحبت و انجمن خلوت گرم بازاری یافت۔ و خواجہ سلیمان جہان از دولت وصال
سرمایہ کمال مالامال شدہ عز رخصت و شرف وداع دریافتند بعد ازین خواجہ مہاروی سفر
قرب وصال ایزد متعال اختیار فرمود۔ و در تاج سرور مدفون شد۔ رحمۃ اللہ علیہ منقول است
کہ روزے در خانقاہ شریف پاک پتن مجلس سماع برپا بود۔ بیک ناگاہ خواجہ سلیمان جہان تبسم فرمود
مولوی ... سبب تبسم استفسار کرد فرمود کہ زہے شان نیاکان و خواجگان ما کہ اینہمہ
علو پایہ خصوصیت علیہ السلام را درین بزم عالی بارے دم زدن و مجال ایستادن نیست
حتی کہ از مصاحبت یاران جلسہ جائے قرار نمیگرد۔ اما شرف حضوری بزم گرامی از دست
نمیدہد بشاہد این معنی خندہ بے اختیار مے آید۔ نقل است کہ سید احمد مدنی حاجب حرم محترم
رسول اکرم صلی اللہ علیہ وسلم بایماء حضرت ختمی پناہ در تونسہ شریف آمدہ و بسلسلہ
بیعت معزز و مباہی شد۔ و خواجہ سلیمان جہان او را بتشریف خلافت مشرف کردہ
وداع فرمود۔ نقل است کہ لعل خان بلوچ والی سنگھڑ بزمان حکومت خود عجوزہ از قوم بلوچ
ہمراہ بیداد گرفتہ برد۔ و بہ ادائے نامشروع مصاحبت کرد۔ دیگر رہا از قوم بلوچ بداد خواہی بیداد بخدمت حضرت
خواجہ سلیمان جہان جمع آمدند حضرت اعلی بر حال و احوال ایشان اطلاع یافتہ بصحبت یکے از بندگان خدمت خان مذکور پیام فرستاد و از
تعدی و ظلم اجتناب کردن نصیحت فرمود۔ او عریضہ طویل بیہودہ و تزویر تحریر کردہ فرستاد
چون بشرف مطالعہ در آمد شان تمکین جہان مذکور کہ بر صفحہ عریضہ منقوش بود بدست خاص

مالیده دور انداختند. و در همان حالت تصدق زبان آوردند که ملک به بست و درویش است هر کرا
خواهد بدهد. فرمودند بعد آن خبر آوردند که قریب به چهار هزار سوار از سمت خراسان تاخت آوردند
و مال و منال عجب و نخوت لعل خان در معرض نهب و تاراج رسید. و او خود هم بدست غنیم اسیر و
دستگیر شد. نقل است که اسد خان حاکم ملک سنگهر در خمار نشهٔ غرور و کبر آزار بندگان خدا را وا میداشت
مظلومان چند بخدمت حضرت فریاد رسانیدند. روزیکه خان بخدمت حاضر بود به نظر انتباه
و تهدید سخنهای چند باو گفته فرمودند که اگر از آزار و ستم دست باز نداری عنقریب ملک به قوم
سکهه خواهد رسید. خان که از دولت سعادت و کرامت اولیا منکر مطلق بود به گفته حضرت
گوش ننهاد. تا آنکه بعد از مرور ایام چند جنود سکهان با وی ستیز و آویز دلیرانه و جست و خیز
مردانه بکار آورده اسیر کردند. و حکومت ملک با نها قرار گرفت. نقل است. فرمود خواجه سلیمان
جهان که دعوی مرشدی و مولائی کسی را می زیبد که در دور و حضور از خبرداری بندگان خود
غافل نباشد. و بر حال و احوال ایشان توجه فرماید و با عانت و حمایت پردازد. درین
محل مولوی سلطان محمود که صاحب ارشاد بود التماس کرد که با آنکه بنده را باجازت بیعت
گرفتن ما مور فرموده اند اما اینچنین ضعف و قوت در خود نمی بینم پس حال و آل من چگونه خواهد شد. ارشاد فرمود حواله اجازت
بیعت گرفتن شما بر دست همت خود منحصر داشته ام. حضرت خواجه سلیمان جهان در واقعه دیدند که بر قرآن ایستاده اند از جهت خلیفه تردد فرمود
از مولانا محمد عابد پرسیدند که تعبیر واقعه چیست عرض نمود که برای جهان آرا مبرهن و هویداست که حضرت ایشان را بر امر حق قدم محکم است
خواجه سلیمان جهان بسیار پسندیده شکر انعام حضرت واهب العطیات بجا آوردند. آورده اند که چون هلال ماه صفر نمودار شد حضرت خواجه
سلیمان جهان فرمود. خدا خیر کند. از آن وقت مرض نزله حار عارض شد. و روز بروز مترقی گشت با اینهمه در اوقات
خللی واقع نشد. تا آنکه شدت مرض تقاضا کرد. و ناتوانی و نحافت بحد غایت رسید
وقتی که زمان وصال قریب تر بود. حضرت خواجه سلیمان به تکرار سلام میکردند و دست
حق پرست بر سر می نهادند. اما از کسی نشانی پیدا نبود. که شایان اینچنین حرمت و سلام
باشد. چون وقت تهجد فرا رسید با شارات در ادای نماز مشغول گشتند. و اوراد معمول خواندند

بعد از ان بردنے توجہ بسوئے حضرت خواجہ ما متوجہ فرمودہ استفسار کردند کہ کیست میاں صالح محمد چشتی
کہ حاضر جلسہ بودند التماس کرد قبلہ الٰہ بخش صاحبزادہ شما است آنکہ حضرت خواجہ ما بادل
دردرسیدہ عرض کردند کہ ہنگام مرحمت و انعام است بندہ را قبول فرمایند کہ در خدمت فقرا
و مجاورت مزار سعادت سرمدی و دولت ابدی دریابد۔ باستماع این یعنی خواجہ سلیمان جہان بسیار
خوشدل و از بس مسرور گشتند۔ و حضرت خواجہ ما را در کنار لطف و عاطفت تنگ تر
گرفتہ و نعمتہائے اولین و آخرین تفویض فرمودہ لب پاک بر دہن مبارک حضرت
خواجہ ما نہادہ و نفخت فیہ من روحی بزبان حال ادا فرمودند و بعد ازین قامت پاک راست
کردہ پائے مبارک دراز کردند۔ و جان خود را بجانان سپردند انا للّٰہ و انا الیہ راجعون
فہرست خلفائے حضرت خواجہ سلیمان بسیار است۔ اما اشہر ترین خلفاء کہ بخلافت
حقیقی علم مشیخت بر افراشتند چہار یار بودند +
اول محمد یاران کہ صاحب وجد و حال و خداوند کمال بود۔ در نشہ بادۂ رحیق محبت سرشار
و در مقدمہ خرق و کرامت نامور و نامدار +
دوم مولوی محمد علی مکھڈوی کہ دل داغدار محبت و جگر جراحت رسیدہ پیکان محبت
دلدادہ وجد و سماع جان باختہ لمعارف حقیقت شعاع مطیع سلیمانؒ جہان۔ و جہان مطاع
مستغرق قلزم تفرید و تجرید شناور دریائے تعریف و توحید +
سوم حافظ محمد علی شاہ خیر آبادی جامع محبت و عشق غواص دریائے فنا فی اللّٰہ سیار اوج
بقا باللّٰہ صوفی صفا کیش۔ درویش سینہ ریش۔ بہ فقر و سلوک معروف و بخرق عادت
مشہور +
چہارم مولانا احمد۔ حاوی شرع و طریق خازن خزینہ کشف و تحقیق محمود محامدہ عرفان و
سرمست کیف وحدت و ایقان رحمۃ اللّٰہ تعالیٰ اجمعین +

مولانا نور محمد نارووالہ

خلیفہ اعظم و محب محترم حضرت خواجہ نور محمد مہاروی است ۔ ہمراز و دمساز و یار غار شیخ خود است عالم علوم فضلی ماہر رموز رسمی حقیقی آوردہ اند کہ او در آغاز عریضہ متضمن بر اشتیاق و ذوق غلبہ ارادت بحضرت خواجہ فخر جہان فرستاد ۔ جوابش دادند کہ اگر تمنائے شرف بیعت است بہ میاں صاحب نور محمد مہاروی درخواست باید کرد ۔ بوصول جواب بامتثال امر توجہ بصوب مہار نمود ۔ و شرف پابوسی حضرت شیخ دریافت و تشریف بیعت حاصل کرد ۔ و بہ اندک زمان اکتساب کامل و استفادہ کردہ کار خود بہ تکمیل رسانید ۔ نقل است کہ ایشان قبل از وقت مرگ بیاران خدمت فرمودہ بودند کہ دم آخر اول قوالان بگفتن اشعار عاشقانہ سرگرم باشند دوم گوسپند سپید ذبح کنند سوم دو چہار تن ذکر اسم ذات بطریق جہر جاری دارند چون ہنگام در رسید ۔ و آن عاشق پاک باز جان بجانان سپرد ۔ تا مدتین لفظ ہو ہو از قلب پاک او جاری بود ۔ و مردمان کہ جمع بودند صاف مے شنیدند ۔ تاریخ وفات آن برگزیدہ آفاق ششم جمادی الاول در سال دوازدہ صد و چہار مرقوم است ۱۲۰۴ھ ۔ و از حضرت مریدان و پیران بسیار بودند و سلسلہ پاک او ہنوز برقرار است رحمۃ اللہ علیہ +

قاضی عاقل محمد بن قاضی محمد شریف

خلیفہ راستین محبوب دلنشین خواجہ نور محمد مہاروی است صاحب علم صوری و معنوی کاشف رموز باطنی و ظاہری و مائل و شیفتہ وجد و سماع بود ۔ از آبا و اجداد او مشیخت و خانقاہ داری مستمرہ جاریست ۔ آوردہ اند کہ او بعد تشریف بیعت در اندک ایام بمقام عالی و مضجع گرامی فائز گردیدہ بقدر تکمیل رسید ۔ جمعی طالبان را در سایہ تربیت خود بمقام قرب حق رسانید ۔ خلفائے بسیار بودند کہ از تلقین و ارشاد لوائے زہد و ورع برافراشتند

وفات آن صاحب کمالات در سال هزار و دو صد و بست و نه مرقوم است و بعد وفات ایشان خلیفه و فرزند دلبند قاضی احمد علی بر سجادهٔ شیخت وارشاد و تمکین فرمودہ و به ہدایت و ارشاد خلق خدا رہنمونی کردہ ۔ درینولا حضرت شیخ غلام فرید که صاحب نسبت ِ حال و ایشان و اہل درد و ضبط اراست بر سجادۂ شیخت قیام دارد و سلسلہ اجداد کرام را رونق تازہ و زینت بے اندازہ میدہد سلمہ اللہ تعالے ؎

حافظ مولانا محمد جمال

از اعاظم خلفائے خواجہ نور محمد مہاروسیت عارف و کامل صاحب وجد و حال و خدیو کمال و مقال بود ۔ و تا مدت دراز در خدمت شیخ بسر برد و بیعت او باشاره روحانیت شیخ ابوالفتح رکن الدین نبیرہ شیخ الاسلام شیخ بہاء الدین ملتانی رقم نمودہ اند منقول است که حضرت شیخ قسمت جامہ و نان باو مفوض بود ۔ احوال برکت اشتمال او بسیار است که درین مختصر گنجائش ندارد ۔ وصال آن برگزیدہ ایزد متعال در سال دوازدہ صد و بست و شش منقول است ۔ و مثال خلافت او به شیخ خدا بخش نیز رسیده بود که بعد وصال شیخ در ادلے حق تلقین و ہدایت سعی جمیل بجا آورده رسانید ۔ و در رسالہ اسرار کمالیہ که اقوال حافظ مولانا محمد جمال از نظر مولف گذشت بطریق اقتصار ثبت است ۔ فرمود در وضو مانند جوانان زودی باید کرد ۔ و در نماز ہمچو ضعیفان ۔ عجز و انکسار ۔ روزے سید امیر شاہ نماز بامداد به عجلت ادا میکرد ۔ و آداب قیام و قعود ملحوظ نداشت فرمود ۔ برخوردار تو در مدت قلیل نماز را در ضبط آوردی ۔ من بیچارہ از صد سال میخواہم و بزودی در ضبط آوردن نمیتوانم میفرمود ۔ الوضوء علی الوضوء نور علی نور است و میفرمود که شیخ رکن عالم را در سلسلہ چشتیہ از حضرت سلطان المشائخ نظام الاولیا اجازت است ۔ و میفرمود که از جملہ یاران حق سبحانہ تعالے بحضرت تونسوی فضیلت توکل دادہ است ؎

حضرت خواجه الله بخش چشتی تونسوی بارک الله تعالی بقائه

گوهر شاهوار قلزم معرفت سریر آرائی دیهیم اسرار حقیقت اسوهٔ اصفیاء قدوهٔ اولیاء صدرنشین اصحاب قرب و حضور شمع شبستان انجمن نور مرشدنا و مولانا حضرت خواجه الله بخش چشتی تونسوی بارک الله تعالی بقائه نبیره و صاحب مقام حضرت خواجه سلیمان جهان است که آئینه‌ایست از انوار الٰهی و اسرار نامتناهی بر سجادهٔ شریعت قدم استوار و بر سجادهٔ مشیخت و طریقت اقتدار دارد و گرمی بزم او سردمهری نفس و زمهریر هوا و هوس را معدوم ساخت و آئینه خودبینی پندار را از حرقت جمال او بگداخت حلهٔ توحید و تفرید پیکر موزون او بی کم و کاست و خلعت عرفان و معرفت بر قامت زیبای او راست آمده خلق حسن دارد و خوان پهن کسوت صوف او بر اطلس و دیبای شاهان حرف میزند و به دستیاری مایهٔ توکل و پایداری مایهٔ استغناء سکهٔ پادشاهی میکند الحق ذات پاک او مستجمع صفات و مظهر کمالات است و از جمال و کمال اولیاء صوف پوش و خرق و عادات اصحاب حق بین حق نیوش یاد میدهد ؎

ای چهرهٔ زیبای تو رشک بتان آذری هرچند وصفت میکنم در حسن زان بالاتری
آفاقها گردیده‌ام مهر بتان ورزیده‌ام بسیار خوبان دیده‌ام لیکن تو چیزی دیگری
هرگز نه آمد در نظر چیزی نه رویت خوب‌تر شمسی ندانم یا قمر یا زهره یا مشتری

فقیر مولف بشرف بیعت افتخار دارد هرچند که هوس دنیا نمی‌گزارد و از فیض خدمت و صحبت آن خلاصهٔ آفرینش و سرمایهٔ دانش باز میدارد و با وجود همه تن گستمندی و سراپا آرزومندی جذب ناتمام و سعی ناکام بانجام نمیرسد باشد که بخت مساعدت کند و توفیق حق رفاقت تا ازین ورطهٔ خودگیری خودی و خودآرائی در گوشهٔ مشت استخوان ابتل سگان کوی تونسه شاد کف خاک را غبار راه درویشان حق آگاه کنم اما سر انجام این همه بر گوشهٔ چشم رعایت و درخواست خداوندگارم منحصر و موقوف است بقول حافظ شیرازی ؎

تو بندگی چو گدایان بشرط مزد مکن   که خواجه خود روش بنده پروری داند

در آن زمان که خواجهٔ ما بتقریب زیارات عتبات عالیات سمت زمین دار الخیر اجمیر را سیراب
و شادات گردانیده بود بنده نادرم عزیده. در خلوت و جلوت شرف حضوری داشت الله الله
عجیب زمان بود. و عجیب مکان که غیر از انوار و تجلیات و برکات و حسنات چیزی دیگر بهدف نظر نبود
و به فور اکرام و انعام و بنده پروری و بنده نوازی آن مخدوم انام و خورشید چشت از دید کامیابی جاوید
مقرون حال داشتم. در آن ایام مضرب خیام کلبه احزانم بود. گوشه کلاه من با افسر شاه انجم سپاه همسری
میکرد. از آغاز بامداد تا به نصف شب آنقدر هجوم و ازدحام عام از کثرت حاضران خدمت میشد
که یکی بر دیگری می افتاد. و بعضی اطفال و مردمان ضعیف الحال پامال می شدند
در این محل تماشای قدرت خدا و تصرف قبول خواجه ما منحصر بدین داشت نه شنیدن و
بعد آنکه از خدمت مزار حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا خلعت رخصت حاصل شد بنظر
زیارت حضرت خواجه سراج الاولیا عزم گجرات فرمود. فقیر همرکاب بود چون به قصبه مهانه
رسیدند و اراده پاک پتن کردند ظاهر شد که راه آهن خراب است و جائیکه کالسکه بخار ده هم
توقف بود از این معنی خیلی تحسر و یاس عاید حال همراهیان خدمت گردید. فقیر مبادرت
عرض حال نمود. فرمودند که رجوع ما بحضرت پیران ما است نه بر کالسکه بخار شما. القصه بعد نماز
مغرب شخصی از قوم هنود که لاله رام نام دارد و اهتمام تعمیرات راه آهن با و مفوض است بمن ملاقی
شد و از آن رو که پیش ازین با و شناسا بودم خیلی زحمت کشید و در تواضع باز کرد و گفت که یک
کالسکه دستی دارم اگر پیر شما پسند فرماید چهار تن را با راحت تمام تا به پاک پتن میبرم و باز می آرم
باستماع این معنی مسرور شدم و بدل آوردم که خیر حضرت خواجه با. و صاحبزاده محمود. به سراغ کلی تا منزل
مقصود آمد و رفت خواهند فرمود. و درین دیار غربت و مسافرت این هم غنیمت است.
چون شرف حضوری یافتم. و عرضداشت کردم. تبسم فرمودند. که اهل معرکه را از شرف زیارت
محروم داشتن و تنها رفتن خوش نمی آید. خیر برخاسته رفتم و بجای خود نشستم تا آنکه قریب

بیک ربع شب گزشتہ بود کہ ہمان لالہ رام بر سبیل الیتیم رسید و گفت کہ ہشت منزل کالسکہ دستے بغیر طلب بہ بواعث ضروریہ از چوکیات قرب و جوار در رسیدند و برائے سفر بیست و ہشت تن کفایت میکنند ہمین کہ او سخن تمام کرد بخدمت فقیر عرض کردم مسرور شدند و بہ مردان معرکہ قریب بہ بست و چہار تن بودند امر فرمود کہ بعد از فریضہ بامداد سامان سفر درست کنند القصہ علی الصباح برکات فیض انتساب تا بہ ٹپن رفتیم و بدولت زیارت مزارات پیران سلسلہ نصیب ما گردید۔ و از انجا عزم احمد آباد فرمودند۔ و لعد زیارت عتبات عالیات عنان عزیمت بصوب اورنگ آباد معطوف فرمودند۔ و فقیر دستگیر و برادر طریقت محمد یعقوب خان کہ از عمائد و اعیان اجمیر است عزم رخصت دریافتیم۔ درین چند روزہ سفر حضرت خواجہ ما چندان نوازش و اکرام فرمود کہ در گفتن نمے آید آرے خواجہ را شاید کہ بر بندگان بخشاید ؎

خوش آنکہ تو باز آئی و من پائے تو بوسم | در سجدہ فتم خاک قدمہائے تو بوسم
آنجا کہ تو رفتی نفسی جائے گرفتی | آنجا روم و گریہ کنان جائے تو بوسم

فرع ثانی اصل دوم باب سوم

خواجہ علاء الدین احمد صابر

مہر سپہر توحید و استغراق۔ سرخیل برگزیدگان آفاق واقف علوم باطن و ظاہر خواجہ علاء الدین احمد صابر خلیفہ اعظم و داماد حضرت خواجہ فرید الدینؒ فرید الاولیاء است در اوائل حال خدمت قسمت لنگر باو مفوض شد۔ اما تا مدت دوازدہ سال از طعام مطبخ یک دانہ در دہن نینداخت بہ ادراک ہمین حضرت خواجہ فریدؒ الاولیاء مسرور گشتہ بہ لقب صابر مست از فرمود۔ و بہ تشریف خلافت مفتخر نمودہ و بر حکومت دہلی مثال نوشتہ باو مفوض کرد و گفت کہ اول بخدمت

جمال الدین ہانسوی رفتہ ونقش نگین شیخ بر مثال مذکور گرفتہ قصد دہلی کنند آمدہ اند کہ
چون خواجہ صابر بہ ہانسی رسید۔ در حالت سکر و ذوق کہ مدام مزمن حال او بود۔ بہ سواری
چوڈول اندرون خانقاہ برفت واز چوڈول فرو نیامد ہر چند کہ ازین ادائے غیر معمول
خواجہ جمال مکدر شد۔ اما تا در خانقاہ استقبال کرد۔ و بر صدر جائے داد۔ و باہم گر نماز شام
ادا کرد۔ بعد فراغ از نماز خواجہ صابر مثال حکومت از کیسہ برآوردہ۔ بہ خواجہ جمال نمود۔ و نقش نگین
نقش نگین مے خواست کرد ما تا توقت بیگاہ باد تند بوزید و چراغ گل شد۔ خواجہ صابر بفوہ بر روئے چراغ دم کرد و چراغ
بلا فروخت۔ خواجہ جمال بمشاہدہ ایں چنین حال مثال از دست خواجہ صابر گرفتہ پارہ کرد۔ و فرمود کہ بیچارہ دہلی تاب آن آتشین دم چون خواہد سوز
شماندار و خواجہ صابر بشنیدن ایں سخن در غضب آمد فرمود کہ تو مثال مَن پارہ پارہ کردی و مَن سلسلۂ ترا
پارہ پارہ کردم۔ پرسیدند از اول یا آخر گفت از اول بعد ازین خواجہ صابر انجام خص گردید
و باجودھن رسیدہ حسب حال در خدمت خواجہ فرید الاولیاء عرضداشت کرد۔ و بعد از مرور ایام
چند خواجہ صابر بہ اجازت خواجہ فرید الاولیاء بہ کلیر توجہ کرد۔ و ہمونجا سکونت ورزید
و ہدایت خلق خدا سعی موفور بجا آورد و رسانید و کارہائے نمایان کرد سال وفات آن
صاحب کمالات شصد و نود مرقوم است رحمتہ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ شمس الدین ترک پانی پتی

مرید و خلیفہ بزرگ خواجہ علی احمد صابر است صاحب مقامات عالی بود۔ و بہ ہمین قریہ داشت و
صاحب سیر الاقطاب میفرماید کہ او را نسبت خلافت بہ خواجہ فرید الاولیاء ہم صادق است
چون خواجہ علی احمد صابر رخصت یافت و در قصبہ کلیر رفت۔ شیخ شمس الدین ہم معیت اختیار کرد
و بیشتر در خدمت خواجہ علی احمد صابر بسر برد۔ چنانچہ بعد وفات خواجہ علی احمد سلسلہ صابریہ
بنام او انتظام یافت۔ سلسلہ نسب او بہ امام خسیفہ بن علی مرتضیٰ کرم اللہ وجہہ منتہی میشود۔ و
آوردہ اند کہ از خطہ کلیر مفارقت کردہ۔ در قصبہ پانی پت سکونت اختیار کرد۔ و در صحبت

شاہ منور بو علی قلندر ہنگامہ محبت گرم داشت وفات او در سال ہفتصد و پانزدہ و بروایت ہفتصد و ہیژدہ مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ۔

شاہ ربانی لاہوری

از اعاظم علما و خلفائے شیخ شمس الدین ترک است بمرتبہ نہایت مشغولی و استغراق داشت غواص دریائے محبت و بادیہ پیمائے منازل فنا فی اللہ بود وفات او در سال ہفتصد و چہل و نہ مرقوم است۔

شیخ جلال الدین پانی پتی

صاحب حال و خداوند کمال بود خلیفہ شیخ شمس الدین ترک است شناور دریائے فنا فی اللہ و سیر نبرد لقا باللہ است اصل نام محمد بن محمود است و از حضرت شیخ خود جلال الدین خطاب یافت سلسلہ نسب او بحضرت امیر المومنین عثمان بن عفان رضی اللہ منتہی میشود سماع بسیار دوست داشت سیف زبان بود مدام بمراقبہ و اعتکاف مے ماند و کتاب زاد الابرار از تصنیفات او است۔ و دو کرت بشرف حرمین شریفین مشرف شدہ بود خوان کرم او بس وسیع بود۔ بسیار فقرا و مساکین بہرہ میافتند۔ وفات او در سال ہفتصد و شصت و پنج مرقوم است رحمتہ اللہ علیہ۔

شیخ احمد عبد الحق ردولی

خلیفہ مستند شیخ محمد عرف شیخ جلال الدین پانی پتی است صاحب کشف و کرامت و خرق و عادت بود۔ در مقام طریقت بمقام عالی و منصب گرامی داشت از ابتداء وارفتہ عشق و سرگشتہ محبت بود۔ بالآخر بخدمت شیخ فائز گردیدہ بمقام بلند و پایہ ارجمند رسیدہ و اکتساب

علوم ظاہر بخدمت شیخ تقی الدین طے نمودہ۔ ودر صحرا و بیابانہا مدتے سکونت ورزید و بسیار محنت کشیدہ در لوائے ریاضت و طاعت حق سبحانہ تعالےٰ کوشید منقول است کہ او در حرم بود یک شب جمعہ در مسجدے وارد شد مسلمانان محلہ اذان میگفتند۔ و با وجود ہم گفتن اذان در خواست کردند پرسید کہ سبب تکرار اذان چیست گفتند کہ بروایت قوی بما رسیدہ است کہ اگر شب جمعہ ہفت بار اذان بگویند حق سبحانہ تعالےٰ از آفات و بلا بندگان را محفوظ و محروس دارد فرمود درین کار مرا معذور دارید۔ زیرا کہ اگر کسے خدائے را بنظر آسائی و آسائش خود ستائش کند بندہ خدا نباشد۔ نقل است کہ او را با شیخ نور قطب عالم نوبت ملاقات دست دادہ بود۔ و با شیخ فتح اللہ اودھی ہم صحبت او موافق نیامد۔ زیرا کہ شیخ فتح اللہ طریقہ زاہدی در پیش داشت و شیخ احمد در مشرب عشق و محبت مستغرق۔ چنانچہ مدتے در گورستان تکیہ زدہ و بدست خود قبر کاویدہ قریب شش ماہ در آن قبر مشغول ماند۔ نقل است شیخ احمد میفرمود کہ منصور ظرف عالی نداشت۔ از بہجت مادہ اسرار بیرون زد۔ مردان حق کسانند کہ دریاہا نوشند و آروغ نیارند و نیز میفرمود کہ نظامی گنجوی شاعر ناقص بود از آنکہ گفت شعر

صحبت نیکان ز جہان دور گشت   خوان عسل خانۂ زنبور گشت

و میگفت صحبت مصطفےٰ صلے اللہ علیہ وسلم چنانکہ صحابہ را بود۔ صاحبان حال و خدیو مشربان کمال را اکنون حاصل است۔ آوردہ اند کہ او در مسجد جامع بیش از ہمہ میرفت و جاروب میکشید۔ آنا نمید انست کہ مسجد جامع کدام طرب است۔ چون مریدان او۔ ذکر لفظ حق بہ جہر میکردند۔ بر صدائے ایشان میرفت در سلسلہ او معہود است کہ بہر کار حق حق حق گویند۔ و میگفت کہ ذات پاک حق بے نام و بے نشان است امّا اگر اسمے از اسماء آن ذات پاک را اطلاق کنیم بہتر از اسم حق نباشد کہ معنی اسم حق سزاوار ہمہ کمالات و ثابت بذات است۔ و در رسالہ انوار العیون شیخ عبد القدوس در توجیہ این اجمال سخنان حسب اصطلاح ایشان گفتہ است و مشہور است کہ چند مریدان سلسلۂ او بر ہمین کلمہ جان دادہ اند۔ و در خانقاہ او

ازغیب بدین ندامی آمد۔ وفات او در سال ہشتصد وسی ہفت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ فہرست خلفائے نامدار وے اینست +

فہرست

شیخ محمد عارف فرزند دلبند حضرت شیخ و شیخ محمد نبیرہ حضرت شیخ و شیخ عبد القدوس و شیخ جلال الدین تھانیسری و شیخ عبد الغفور اعظم پوری۔ و شیخ جان جونپوری وغیرہم رحمۃ اللہ علیہم اجمعین +

شیخ شبلی بن شیخ جلال الدین پانی پتی

خلیفہ معتبر پدر بزرگوار خود است جامع علوم شریعت و طریقت در مشرب فقر اشان عالی داشت و بہ تجرد و تفرید یگانہ۔ در عشق و محبت یکتائے زمانہ بود۔ ہر دو پائے او بوجہ مرض بیکار بودند۔ امادر غلبہ سکر و وجد بنوعیکہ ہیچ آسیب بپائے او موثر نمے بود۔ رقص میکرد روزے در حالت عم بزرگوار او شیخ ادریس در رسید فرمود کہ با شبلی از برخاستن تو در خلائق شور برخیزد میگویند کہ شبلی کرامت خود آشکار میکند با ستماع این معنی شیخ شبلی بنشست۔ و تا آنکہ در صدر حیات بود گاہے در عالم تواجد قیام نفرمود۔ د بسیار تشنہ بادہ حقیق را سیراب و گم کردہ راہان منازل تحقیق را بمقام حق فائز کرد و ہدایت و تلقین او عام بود کہ کسے محروم نمے رفت وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و دو مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ

شیخ بہرام چشتی

خلیفہ شیخ جمال الدین پانی پتی است۔ تکمیل سکونت بر نادہ اختیار کرد۔ دبار بحکم شیخ در بنڈولی اقامت ورزید۔ صاحب سیر الاقطاب آوردہ است کہ حاکم قصبہ در تعدی سجادہ داران پرداختہ بر سر زمین کہ وجہ معاش ایشان بود۔ بارادہ ضبط کردن زمین مذکور وارد شد

مجاوران فریاد و آہ آغاز کردند۔ بیک ناگاہ حاکم مذکور از پشت فرس بالا شد۔ و در ہوا معلق استاد و بعد ساعتے بروئے زمین افتاد و قریب بہلاک رسید۔ امّا بالآخر بشفاعت و دعائے مجاوران صحیح گشت و از ارادہ ناصواب خود باز آمدہ۔ در خدمت مجاوران سعی موفور بجائے رسانید سال وفات از ہشتصد و پنجاہ و چہار ہجری مرقوم است +

شیخ عارف چشتی

خلف الرشید و خلیفہ اعظم شیخ احمد عبد الحق است بعد وفات حضرت شیخ بر سر مشیخت جلوہ فرمودہ طالبان حق را در مقام مقصد رسانید صاحب معارج الولایت آوردہ است کہ شیخ احمد عبد الحق را چند پسران بوجود آمدند۔ امّا در صدر حیات نماندند بالآخر شیخ عارف متولد شد و عمر طبعی یافت و شیخ عارف صاحب حال و خداپرست و کمال عابد و مولع بود۔ از وے پسرے بوجود آمد۔ شیخ محمد کہ در تجرید و تفرید مثال خود نداشت۔ بالخصوص شیخ عبد القدوس گنگوہی از مریدان او است وفات او در سال ہشتصد و پنجاہ و نہ ہجری مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ +

شیخ بختیار چشتی

از مقربان و یاران شیخ احمد عبد الحق است آوردہ اند کہ در آغاز حال تا مدت شش ماہ شیخ بختیار شام و سحر در خدمت حضرت شیخ عبد الحق حاضر مشید۔ امّا ہیچ التفات نہ کردند۔ پایان کار روزے نظر لطف بسوئے او کردہ۔ و بیقرار بر سطح زمین بینداخت و چندے حالت سکر و بیخودی بسر برد۔ بعد ازین حضرت شیخ یک جرعۂ آب در کام و دہن او تراوید کہ بفور از حال شورش و بیخودی در گذشتہ بمقام امتیاز رسید۔ و بموت فائز گردید۔ و بہ تکمیل و تربیت مشرف شد وفات او در سال نہصد و دہ مرقوم است +

شیخ عبدالقدوس گنگوہی چشتی

مرید و خلیفہ شیخ محمد بن شیخ عارف بن شیخ احمد عبدالحق است صاحب علم و عمل جامع اصول شرع و طریق سرشار بادہ تحقیق بود۔ اگرچہ نسبت ارادت ظاہر بہ شیخ محمد داشت اما تربیت و تکمیل باطن از حضرت شیخ احمد عبدالحق متحقق است و بروحانیت حضرت شیخ پیوستہ بود صاحب تصانیف است۔ آوردہ اند کہ زمین مے کاوید وجہ معاش میکرد و اگرچہ چیزے زائد مے بود بذل فقرا میکرد صاحب اخبار الاخیار میفرمائد کہ او را مریدان و بندگان بسیار بودند از انجملہ شیخ بہورو بود کہ در اوائل بہ حرفت زرگریزی سروکار داشت بالآخر بہ فیض و التفات شیخ تکمیل یافتہ بمرتبہ اعلیٰ فائز شدہ و یکے از مریدان او شیخ عمر نام داشت کہ بسیار صاحب نسبت و محبت بود۔ و در مقام عالی کار فرمائے میکردہ و حضرت شیخ را اولاد بسیار است وفات در سال نہصد و چہل و پنج ۹۴۵ھ مرقوم است رحمۃ اللہ علیہ

شیخ عبدالکبیر چشتی

فرزند ارجمند و خلیفہ حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوہی است صاحب فضل و کرم۔ خدمتگار فقیہ محتشم پیشوا و محیط فنا فی اللہ و غواص مستلزم بقا باللہ بود۔ آوردہ اند کہ سلطان سکندر بن بہلول با دو تن ندیمان خود بقصد امتحان در خانقاہ شیخ وارد شد۔ حضرت شیخ تکہ گوشت آہو پیش سلطان و نان و یخنی و حلوائی رطب پیش وزرائے سلطان بنہاد کہ سلطان و ندیمان او ہمین نیت کردہ بارادۂ امتحان آمدہ بودند۔ بوقوع اینمعنی سلطان متحیر شد۔ حضرت شیخ فرمود۔ بابا جائے عجب و حیرت نیست حق سبحانہ تعالیٰ دوستان خود را در معرکۂ ارباب دنیا شرمسار نے پسندد وفات او در سال نہصد و چہل و ۹۴۰ھ مرقوم است۔

شیخ جلال الدین تھانیسری

خلیفهٔ نامدار حضرت شیخ عبدالقدوس گنگوهی است۔ اصل وے از بلخ است۔ بالو هفت ساله بود که حفظ قرآن بهم رسانید و در هفده سالگی از علوم بهره مند گشته۔ درس میگفت۔ بالآخر از خدمت حضرت شیخ فیوض ظاهر و باطن در ربود۔ و بمقام بزرگ و منصب سترگ فائز گردید۔ آورده اند که او را در سماع غلو بسیار بود۔ روزے غزلے بالحان خوش گوش خورده از فراز بام بسطح زمین بغلطید و هیچ گزند نرسید۔ از وجودش بسیار خوارق کبرے بظهور آمده۔ وفات او در سال نهصد و هشتاد و نه[989] مرقوم است +

شیخ عثمان زنده پیر

خلیفه سعادت پیوند و فرزند ارجمند شیخ عبدالکبیر است۔ و در باب منصب سجادگی با برادران خود او را منازعت و مناقشه روئے داد۔ اما آخر کار منصب مذکور بر ذات او قرار گرفت۔ وفات او در سال نهصد و نود[990] هجری مرقوم است +

شیخ محمد صدیق لاهوری

صاحب علم و کمال بود و شان عظیم داشت۔ و تدریس و تلقین طالبان علوم ظاهر و باطن مدام میکوشید۔ و خلق بسیار از نواحی پنجاب از خدمت او فیضیاب بودند۔ فهرست پیران او بچند واسطه به شیخ شمس الدین ترک پانی پتی مے پیوند۔ وفات او در سال نهصد و نود هجری منقول است +

شیخ نظام الدین بن شیخ عثمان زنده پیر پانی پتی

مرید و خلیفه پدر بزرگوار خود است به صفت ریاضت و محنت متصف و به فضائل خرق و کرامت مشهور بود. به اسباب دنیا سروکار نداشت و به عسرت و توکل معمول ساخت و این هر دو برادران صاحب کمال و حال بودند. شیخ کمال الدین اسم گرامی برادر اوست که مدام در حالت سکر و استغراق مشغولی داشت. وفات او در سال یکهزار و سیزده ۱۰۱۳ هجری مرقوم است +

شیخ نظام الدین تهانیسری

مرید و خلیفه شیخ جلال الدین تهانیسری بود نام پدر بزرگوارش شیخ عبدالشکور است جامع علوم ظاهر و باطن. مستجمع کمالات صوری و معنوی حاوی رموز شرع و طریق و ماهر اسرار عرفان و تحقیق صاحب صبر و رضا. و دامن فقر و تسلیم بود. دخائن غیب پیش نظر داشت و از انجا که صرف کثیر و بذل وافر اختیار کرده بود. پادشاه وقت جلال اکبر پادشاه حسد برد و به ناحق در حق او حکم اخراج از دیار هند صادر کرد. اول بجانب حرمین شریفین رفت و بعد فراغ زیارت چون باز آمد. در برهان پور رسیده به هدایت خلق خدا مشغول شد اما پادشاه بمرتبه ثانی دست تظلم و تعدی دراز کرد. و شیخ مغرالله ناچار به ماوراء النهر شتافت و از انجا به مدینه منوره رجوع نمود. آورده اند که او صاحب تصانیف است شرح سوانح امام غزالی شرح لمعات قدیم و جدید تفسیر نظامی رساله حقیقت رساله بلخیه از اشهر تصانیف اوست و او را در سلسله چشتیه شرف خاص است که در سخن تصوف مقلد کسی نیست بلکه از مکشوفات و تصرفات خود در قلم آورد. وفات او در سنه یکهزار و بست و چهار ۱۰۲۴ هجری مرقوم است +

شیخ سلیم چشتی صابری لاہوری

خلیفه کامل شیخ محمد صدیق لاہوری است جامع بود میان عشق و محبت سماع و سکر و وجد بود
بحر مقام بلند و پایه ارجمند داشت و در حالت سماع بسیار مشغول می بود. حتی که نوبت بمفارقت
روح میرسید. و تا دو سه روز بحال خود نمے آمد. و یاران جلسه او را تن بیجان میدانستند که
تکفین و تدفین او سے پرداختند صاحب تصانیف هم هست. و کلام او از لبس منزه
ولطیف و شیرین است و نیز اشعار دارد. وفات او در سال یکهزار و سی ۱۰۳۰ھ رقم نموده اند ٭

شاه اعلے چشتی پانی پتی

صاحب رتبه رفیع و معراج منیع و مرید و خلیفه شیخ نظام الدین پدر خود است و یک طرقه
خلافت از حضرت نظام نارنولی که سلسله او بحضرت شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری
منتهی میشود پوشیده بود. چنانچه این بیت گواه عدل است ؎

نظامش پیر و هم پدرش نظام است   نظام در جهان بروی تمام است

و شیخ الہ دیا مرید وے ملفوظ او موسوم به بحر الجواهر ترتیب نموده است. در اصل نام شیخ عبد السلام
است و از خدمت مرشد کامل حضرت شیخ نظام نارنولی مخاطب به شاه اعلے گردید.
آورده اند که در اوائل شاه اعلے چشتی بقید سپاهگری بود و در سلک ملازمان امیر فرا خان
تعلق داشت. بعد از یک چند بخت بیدار یاوری کرد. و ترک علائق ملازمت گفته
بوطن مالوف آمد و باشارت پدر عالیقدر در زاویه عبادت و کنج قناعت بنشست روزے
باآنکه در حجره محکم بود صورت مثال حضرت شیخ نظام نارنول درون حجره پدیدار آمد
و گفت که قسمت شما نزد ما محفوظ است. باید که خویشتن را در نارنول برسانی. از آن زمان جملے
مستی و بیخودی در حال شیخ شاه اعلے مستولی گشت. همدر آن حالت فائز نارنول گردید

بسعادت شرف ملازمت حضرت شیخ معروز و مشرف شده در اندک اوقات بتکمیل ظاهر و باطن
بهره ور کامیاب گردید. نقل است که در خانقاه شیخ اعلی چشتی چاهی بود که آب آن قدری شوریت
و تلخی داشت. روزی حضرت شیخ چند کاک که معروف بتبرک آستانه حضرت خواجه قطب الاولیا
است. درون چاه بینداخت و فاتحه گفت بعد ازین که آب از چاه برآمد. از بس لطیف
و خوشگوار بود وفات آن مایه برکات در سال یکهزار و سی و سه منقول است. آورده اند که بعد وفات
وی زنی از متعلقان سلطان وقت تعمیر روضه او بنیاد داد. شبی مهتمم تعمیر در واقعه دید که شیخ
میفرماید که از گرانی سنگ چبوتره مزار تخته تابوت شکست خورده و پارهٔ خشت بپای من رسیده
بامداد مهتمم تعمیر بتعبیر واقعه پرداخت چنانچه بمواجهه اکابر و اهالی شهر تخته تابوت بر داشته
پارهٔ خشت که در واقع تا بزانوی شیخ رسیده بود برآوردند. در آنوقت کسانیکه نعش حضرت
شیخ را بچشم حال دیده بودند بقسم میگفتند که هیچ آسیب نرسیده. و علاوه جمال وجود خطه خال
بصورت اصلی برقرار است. رحمة الله تعالی علیه

شیخ صادق گنگوهی چشتی

خلیفه اعظم شیخ نظام الدین تهانیسری بلخی است در زهد و ورع عدیم النظیر و محسود معاصر بود
افغانان را عزیز تر داشت و میفرمود که استحکام و اعتبار ایشان در مقدمه دین بسیار است
مریدان او اکثر صاحب تسلیم و رضا بودند. چنانچه شیخ داود فرزند دلبند او را باغوای چند دون
منشان خبث باطن جهانگیر بادشاه دهلی در حبس شدید نگاهداشت و از غایت صبر و تحمل
کرد و تا مدت دراز در شکنجه بند بسر برد. وفات حضرت شیخ صادق در سال یکهزار و سی و شش
مرقوم است. و تفصیل خلفای نامدار وی اینست شیخ ابراهیم. شیخ عبدالهادی که در شاه
آباد است و از سیمای وی آثار انوار و تجلیات ظاهر و ساطع بودند. و گاهی تیر دعای او
بهدف مدعا خطا نکرد. شیخ عبد السبحان که در سهارنپور [illegible] شهرت تمام داشت

از حضرت شیخ صادق یک رساله در باب سلوک یادگار است که از بس نافع و کارآمد است

سید علی غواص چشتی

مرید و خلیفه شیخ نظام الدین تهانیسری بود. از ارشدان باکمال و مشائخ صاحب حال و قال و در مقام بلخ بشرف بیعت و خرقهٔ خلافت مشرف شده بود و بعد از تکمیل در ملک افغانستان اقامت ورزیده در قوم افاغنه یوسف زئی مرید و معتقد او بسیار بودند. و شیخ بحق رسید چنانچه ملانا درویزه و پسر وے شیخ عبدالکریم در باب فضل و کمال شهرت کلی دارند. وفات او در سال یک هزار و چهل مرقوم است +

حاجی عبدالکریم چشتی

پدرش شیخ مخدوم الملک عبدالله انصاری در طریقه چشتیه صابریه مرید و خلیفه پدر خود است چون پدر عالیقدر وے را اکبر شاه بادشاه دهلی از دیار هند خارج کرد. و او به حرمین شریفین سفر اختیار فرمود. شیخ عبدالکریم هم همراه او بود. و مناسک حج بجا آورد چون در هندوستان معاودت فرمود. پدر عالیقدر او را مقربان سلطنت مسموم کردند. و او در لاهور سکونت اختیار کرد و بهدایت خلق و یاد خالق اکبر مشغول گردید. و بمرتبهٔ دیگر هم روانه سفر حجاز گشته بعد زیارت عتبات عالیات باز بهندوستان آمد خوارق و کرامات شیخ اکثر مشهور است. گویند که روزے مسمّی شیر نام ریشم باف به شیخ ملاقی شد و متأسف گفت که امروز روز حج است زهے خوشبختیاری کسانیکه در طواف و ادائے فریضه حج حاضر باشند. شیخ فرمود میخواهی که همچنان باشی. عرض کرد که خیر جا اگر کرم فرمائید از همه اولے است. شیخ فرمود چشم بپوش. همین که او چشم پوشید خویشتن در معیت شیخ در مقام عرفات بدید. و بفراغ تمام مناسک حج بجا آورد. به ثبوت پیوسته که از حضرت چهار پسران بودند. اول شیخ یحیی. دوم شیخ اله نور. سوم شیخ عبدالحق چهارم شیخ اعلی. حضور از ذیشان شیخ یحیی از بس مورع و متورع صاحب حال و شهید مقال بود

وجمعے کثیر بہ فیض ارشاد او بمرتبہ اعلیٰ فائز شد۔ چنانچہ شہرت دارد کہ مسمی خیر کہ در فن دزدی
وراہزنی ید طولے داشت بہ اہتمام کار خود در لاہور آمد۔ و بسیار سپہری کرد اما کشود کار دست نداد
آخر شبے بہ خانقاہ شیخ بیچے جرأت کردہ نقب زد۔ و دو پاس گاوزر از راہ نقب بیرون
برد۔ اما چون از نقب بدر آمد۔ قوت بصرش مساعدت نکرد و از رفتن راہ عاجز شد بانتباہ
خویشتن بلرزید و از ہمان راہ نقب ہر دو گاوزر واپس کردہ۔ در گوشہ خانقاہ مایوس البصر
بنشست۔ چون صبح دمید و روز روشن شد۔ خادمان درگاہ او را دستگیر کردہ بحضرت
شیخ حاضر آوردند۔ و او ہمہ احوال بے کم و کاست ظاہر کرد۔ حضرت شیخ بنظر ترحم
کہ مقتضائے صفت صاحبدلی است دست حق پرست بر چشم او مالید۔ فوراً بصر
کامل العیار گردید۔ و دیدہ بینا یافت۔ و در سلک مریدان شیخ منسلک گردیدہ تائب و تارک
شد۔ وفات شیخ عبدالکریم در سال ہزار و چہل و پنج مرقوم است ٭

مولانا درویزہ پشاوری چشتی

مرید و خلیفہ میر سید علی غواص است جامع علوم ظاہر و باطن بود۔ و پیکر ولایت شیخیت در لفافہ
تدریس و تعلیم مستور داشت۔ و در استیصال روافض و ملاحدہ بسیار میکوشید۔ و با اکثر
روافض و ملاحدہ مباحثہ کردہ الزام داد۔ چنانچہ تفصیل این اجمال در کتاب مخزن الاسلام
بشرح و بسط مرقوم است و صاحب معارج الولایت بر کتاب مذکور حاشیہ نوشتہ است۔ و
بشرح کلمات الوافیات موسوم ساخت۔ وفات مولانا درویزہ پشاوری در سال ہزار و
چہل و ہشت مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ۔

مولانا عبدالکریم چشتی

فرزند مولانا درویزہ پشاوری مرید و خلیفہ میر سید علی غواص است مرتبت تکمیل

از پدر خود یافت۔ و او را آخوند کریم داد نیز گویند۔ و او هم این نام را اختیار کرده بود در کار شریعت بسیار استحکام داشت۔ و از مقال او که در مقدمه کتاب مخزن الاسلام مندرج است علو پایه او ظاهر و باهر و در کتاب خلاصة الجهاد محقق افغانستان نوشته اند منقول است که بعد وفات وی شخصی بقصد امتحان سر نعش او آمد۔ چون بر روی شیش نظر کرد تبسم فرمود و این علامت قطبیت رقم نموده اند۔ وفات او در سال یکهزار و هفتاد و دو ١٠٧٢ هجری مرقوم است رحمة الله تعالی علیه ✦

شیخ پنجو چشتی

از مشایخ کاملین وقت بود۔ و در عبادت و محبت سرگرم و سرشار و بطریق مولانا درویزه پشاوری شعار داشت۔ و به تحصیل و تعلیم و تعلم سرو کار۔ و اشعار هم میگفت۔ و شیخ چالاک و شیخو شاه جهانپوری و غیره اکثر ها از خدمت او استفاده کرده و فیض ها دریافته وفات او در سال یکهزار و هفتاد و سه ١٠٧٣ مرقوم است ✦

شیخ ابو الخالق چشتی

از اکابر روزگار و مشائخ با وقار است و ارادت و محبت او به شیخ سلیم صابری چشتی متیقن۔ حنفی مذهب نه همکان او اهل تسبع بود۔ تمام عمر در ریاضت و ارشاد و هدایت بسر برد وفات او در سال یکهزار و یکصد و هشت مرقوم است ✦

میران شاه بهیکه چشتی صابری

از مشائخ پایه بلند و مقام ارجمند بود۔ و سلسله عالیه وی بچند واسطه به شیخ احمد عبد الحق ردولی منتهی میشود صاحب جذب و وجد و سماع و عشق و محبت۔ و با اصحاب دنیا سرو کار نداشت۔ اشعار بزبان هندی متضمن به حقائق و معارف بسیار گفته۔ وی را مریدان و معتقدان صاحب حال و قال بسیار بودند۔ شیخ اعلم الدین جالندهری از اشهر خلفاء اوست۔ و نواب بهکاری خان از مریدان اوست و مشهور است که نواب مذکور در اوائل حال مفلس و محتاج بود۔

بالآخر به برکت دعائے شیخ۔ شاہ بھیکہ ہمکنار عروس دولت کامرانی گردید۔ بقول ضعیف وفات او در سال یکهزار و یک صد و بست و پنج مرقوم است رحمۃ اللہ تعالیٰ علیہ +

شیخ محمد سعید چشتی صابری

سرمست خمخانۂ کشف و تحقیق بود۔ در شہر قصور من مضافات لاہور سکونت داشت۔ باوائل حال به مزدوری محنت و وجہ معاش میکرد۔ روزے بار غلہ بر پشت گاو مے برد۔ اتفاقاً پایش بلغزید و بشکست و غلہ کہ بر پشت گاو بار کردہ بود بیفتاد۔ حالا در بیابان کہ پر از شور و فساد بود۔ نہ مجال ماندن داشت۔ نہ یارائے رفتن۔ چون نصف شب بکمر رسید۔ یک ناگاہ سوارے مرقع پوش از نہانے مرغزار نمودار شد۔ او در اضطراب افتاد۔ و دانست کہ کسے بقصد نہیب و تاراج مے آید۔ چون سوار نزدیک تر شد به نوک نیزہ کہ در دست داشت بر جراحت پائے گاو اشارت کرد پائے گاو درست گردید۔ و نیز به اشارہ نوک نیزہ بار زمین افتادہ را بر پشت گاو محکم نہاد۔ و روان شد۔ بمشاہدۂ این معنی شیخ محمد سعید از جائے خود دوید۔ و دست او در رکاب سوار زدہ چشم و رو بر پائے او مالیدن آغاز کرد۔ و بہزار تضرع و الحاح بدریافت نام نامی و اسم گرامی التماس کرد۔ فرمودند کہ نام من علی ابن ابی طالب اسد اللہ الغالب است این بفرمود و از چشم مردم پنہان گردید۔ از ان روز شیخ محمد سعید ہرچہ داشت در راہ حق ایثار کرد۔ و بعبادت و ریاضت و محنت و محبت شعار روز گردید و بسلسلہ چشتیہ صابریہ ارادت آوردہ در اندک زمان از مقبولان و واصلان الہی شد۔ خرق و کرامت او بسیار و مشہور شہر و دیار است و سلسلہ عالیہ او بچند واسطہ به شیخ جلال الدین تھانیسری منتہی میشود۔ وفات در سال یکهزار و دو صد و چہاردہ ۱۲۱۴ھ مرقوم است +

مولوی غلام مصطفے چشتی صابری

درطریقہ چشتیہ بزرگ صاحبدل و مستجاب الدعوات و درعلوم ظاہر و باطن رفیع الدرجات سلسلہ ارادت او بچند واسطہ بشیخ شمس الدین ترک پانی پتی مے پیوندد وفات وے درسال یکہزار ودوصد و شصت وہفت مرقوم است۔ و سید شاہ چراغ سبزواری از خلفائے وے درلاہور بود۔ مردے سیدان نبرد محنت و خوش حال و صاحب کمال است +

شاہ بہلول چشتی صابری

خلیفہ بزرگ حضرت شاہ بھیکہ چشتی صابریست صاحب علم و فراست و فہم و کیاست بود۔ واز معقول و منقول بہرہ وافی داشت۔ صاحب تصنیف است و صحبت مناظرہ و مباحثہ او بہ مولوی جان محمد ترک اکثر احیان بپا مے بود وفات او درسال یازدہ صد و ہفتاد منقول است +

شاہ لطف اللہ صابری

از مریدان و ملتزمان میران شاہ بھیکہ چشتی صابریست مسکن آوانبالہ من مضافات پنجاب بود۔ از زمان طفولیت تربیت و تکمیل بخدمت پیر روشن ضمیر بہم رسانید و کتابے مشتمل احوال شیخ موسوم بہ ثمرۃ الفواد ترتیب داد۔ وفات او درسال یازدہ صد و ہشتاد مذکور است +

سید علیم اللہ بن سید عتیق اللہ

زادبوم او قصبہ جالندھر از توابع پنجاب است۔ مرید شاہ ابوالمعالی و خلیفہ میران شاہ بھیکہ صابری است وے رااللّٰہمیت بسیار بود۔ و بہ تنظیم کلام ہم مہارت تمام داشت۔ خلیفہ او

شیخ عبداللہ۔ در احوال شیخ کتابے موسوم بہ اسرار العلیم جمع نمودہ است وفات در سال دوازدہ صد و دو ۱۲۰۲ھ مذکور است +

سید علیشاہ چشتی صابری

خلیفہ سید علیم اللہ بود و بعد وفات بر مسند مشیخت تمکین یافت و عمر گرانمایہ در تلقین و ہدایت ارباب ارادت بسر برد۔ وفات او در سال دوازدہ صد و سیزدہ ۱۲۱۳ھ منقول است +

شیخ خیر الدین مشہور بخیر شاہ

خلیفہ شیخ سلیم چشتی لاہوری است در آخر عہد خود لوائے مشیخت برافراشت بسماع و وجد در اقصے الغایت غلو داشت۔ و بمہمانی فقرا بسیار اہتمام میکرد۔ مریدان بسیار بودند وفاتش او در سال دوازدہ صد و بست و ہشت ۱۲۲۸ھ منقول است۔ و در لاہور مدفن دارد +

حافظ موسی چشتی مانکپوری

از ملتزمان سلسلہ میران شاہ بھیکہ و خلیفہ ارجمند شیخ اعظم چشتی است در دولہ سود لائے آگہی و خمار بادہ حقیقت ترک علائق عالم اسباب گفتہ در زاویہ عزلت و کنج عبادت بہمت تکمیل کمال و تربیت حال گوے سبقت بود۔ در جذب و تسخیر پایہ عالی داشت در عالم تجرد و تواجد بہر کسے کہ نظرے انداخت بسجئے خود میکشید از جاے ربود۔ وفات او در سال دوازدہ صد و چہل و ہفت مذکور است +

غلام معین الدین عرف شاہ خاموش

مرید و خلیفہ حافظ موسی مانکپوریست بسیار عبادت و ریاضت بعمل آورد۔ و عمر گرانمایہ در

دیار دکن صرف نمود۔ امراء اعیان آن دیار۔ دیرا از بس عزیز و محترم داشتند۔ تجربات و مبرات توکل و عسرت او بہ کامرانی و شادمانی ہمقرین می نمودند۔ بعد وفات او مقبرہ عالی برسر مزار بنا نمودہ اند۔ و دروازہ بہشتی از پاک پٹن آوردہ در حوالے مزار نصب نمودہ۔ والحال سجادہ مشیخت او سید محمد ہاشم چشتی صابری کہ بشرف برادرزادگی ہم امتیاز دارد۔ صاحب مقام اوست مرد پاک طینت زیبا منظر است و بصفت حسن اخلاق موصوف۔ اکثر در خدمت درویشان میگزراند۔ و بہ اسباب دنیا زیاد رغبت ندارد ؂

اصل دوم باب سوم از سلطان التارکین صوفی ناگوری چشتی

سالک مسالک تفرید و توحید عارف معارف توکل و تجرید شمع شبستان صدق و یقین شیخ حمید الدین قدس سرہ العزیز نسب پاکش بحضرت سعید بن زید میرسد۔ او۔ از عشرہ مبشرہ بود۔ روزے حضرت خواجہ بزرگ را وقتے خوش بود۔ بہ اہالی و موالی خدمت ارشاد فرمود کہ امروز دست دعا دراز و در اجابت باز است۔ ہر یکے از دنیا و دین چیزے مطلوب دارد بر زبان آرد۔ یکے دنیا طلب یکے و دیگرے عقبے خواست۔ انگہ کہ حضرت خواجہ بزرگ بسوئے خواجہ تارکین توجہ فرمود التماس نمود کہ غیر از رضائے حضرت خواہش دگر نیست۔ باستماع این معنی حضرت خواجہ بزرگ از بس خوشدل و مسرور گشتہ فرمود التارک الدنیا و الفارغ العقبے از ان روز خواجہ حمید الدین بہ سلطان التارکین ملقب شد خواجہ تارکین در سترہ بسوال مضاف ناگور داشت روزے خواجہ بزرگ معین الاولیا فرمودند کہ اولاد معین الدین و حمید الدین یکی نیست۔ و این فرمان قبل از پیوند خویشی بود و ہمچنان بظہور آمد۔ تفصیل این اجمال در ذکر اولاد حضرت خواجہ بزرگ بمعرض مقال خواہد آمد انشاء اللہ تعالے۔ خواجہ تارکین را تصنیف بسیار بود۔ میفرمود سلوک را مرتبہ اول اینست کہ از ہر دو جہان فارغ باشد و مقصود اینست کہ خود نماند بلکہ

درپیش است از بس تاریک۔ آنا از مطلع وحدت ماہ منیر طلوع کردہ اند۔ برخیز۔ و دولت جاوید
دریاب۔ و بستر استراحت بگذار۔ ادعائے محبت کسے را میزیبد کہ ہوس اہل و چشم را بخواب
آشنا نکند۔ پرسیدند کہ در طریقت و شریعت امتیاز چیست۔ فرمود شریعت غیر طریقت
و طریقت غیر شریعت تن بجان است۔ اصل ہر دو یکیست۔ خواجہ تارکین را با شیخ
بہاء الدین زکریا ملتانی در باب سلوک و فقر مراسلات و مکاتبات بسیار بودند۔ و
شیخ بہاء الدین ہر چند بہ تحریر جوابات وے پرداخت۔ آنا از عہدہ جواب آن برنیامد
و بالآخر بعجز و اعتراف گرائید۔ و ورا تصانیف بسیار است۔ و اشعار نیز دارد۔ و اشہر تصنیفات
او۔ اصول الطریقہ است آوردہ اند کہ او را در موضع سوال قریب دو طناب زمین بود کہ بزرش
پرداختہ وجہ معیشت میکرد۔ بکفاف اندک و عیال بسیار داشت۔ او صاحب مقامات
علیہ و کرامات جلیہ و براہین زکیہ بود۔ در تجرید و تفرید قدم مستحکم داشت ہمت عالیش
از دنیا و عقبیٰ رفیع تر بود۔ و یرا در تصوف مقام عالی۔ و در توحید مکان منیع ست
و از متقدمین مشائخ دیار ہند بود عمر طویل یافت و میفرمود کہ بعد از فتح دہلی ولادت اول
کہ بخانہ مسلمانان بوقوع آمد منم۔ و از زمان حضرت خواجہ بزرگ تا اوائل سلطان المشائخ
شیخ نظام الدین محبوب الاولیا قدس سرہا در صدر حیات بود۔ و سلطان المشائخ
کلمات او را از تصنیفات او انتخاب نمودہ بدست خود نوشتہ و از آن صاحب سیر الاولیا
نقل کردہ است۔ و آن اینست اول مرتبہ از مراتب راہ علم ست علم باید کہ بے علم
عمل درست نہ آید۔ دوم مرتبہ از مراتب طریقت عمل است کہ بے عمل نیت را وجود
نباشد۔ سوم مرتبہ از مراتب درگاہ نیت است کہ بے نیت صحیح عمل خبر باطل آید چہارم
مرتبہ صدق است۔ اگر صدق نباشد عشق روئے ننماید۔ پنجم مرتبہ عشق است
اگر عشق نباشد توجہ درست نہ آید۔ ششم مرتبہ توجہ است۔ اگر توجہ نباشد سلوک نہ آید
ہفتم مرتبہ سلوک است۔ اگر سلوک نباشد در پیشگاہ نکشاید۔ ہشتم در پیشگاہ کشادہ باید

تامقصود روے نماند الغرض از کلمات فیض آیات او بسیاران از اہل سلوک و فقر ذوقے وحلاوتے دارند وفات خواجہ تارکین در سال ششصد و ہفتاد و سہ تاریخ بست و نہم ربیع الثانی بوقوع آمد۔ رحمۃ اللہ علیہ۔ مرقد مطہر و مدفن پاکش در قصبہ ناگور بجائے خواص و مرجع عوام است۔ خواجہ تارکین را پسرے بود شیخ عبدالعزیز نام خرقہ خلافت از پدر بزرگوار خود پوشید۔ و بعض جوانی در حالت سماع برفت میگویند کہ روزے مجلس سماع برپا بود۔ و قوالان برین تکرار میکردند ؎

فائدہ در گفتن بسیار چیست	جان بدہ و جان بدہ و جان بدہ

شیخ عبدالعزیز نعرہ بے اختیار زدہ فرمود۔ دادم۔ دادم۔ دادم و جان بحق تسلیم نمود۔ اورا سہ پسران بودند۔ از انہا حضرت شیخ فرید بر مسند ارشاد تمکین فرمود و از اولاد پاکش بسا فرید عصر و وحید دہر بوجود آمدند تاریخ وفات شیخ عبدالعزیز ششصد و ہشتاد و یک ہجری

شیخ فریدالدین بن شیخ عبدالعزیز

خرقہ خلافت از خدمت جد اعلیٰ خواجہ تارکین می یافت عالم باعمل و فقیہ بے مثیل بود روز و شب بمجاہدت و ریاضت اشتغال مے نمود سینہ از اغدار محبت و جگر برشتہ آتش مودت داشت تذکرہ سرور الصدور از ملفوظات خواجہ تارکین جمع کردہ اوست عمر شریفش قریب بصد سال بود۔ بزمان محمد تغلق بادشاہ بہ دہلی رفتہ بود۔ و از انجا عالم مستی بادہ محبت دور افتادگی و شوق زیارت مرقد جد پاک خود معاودت کرد در سال ہفتصد و پنجاہ و دو از ین جہان سوے بنیان در گذشت +

شیخ مخدوم کبیر چشتی

از اولاد پاک شیخ فریدالدین نبیرہ حضرت خواجہ تارکین است صاحب حالات علیہ و کرامات جلیلہ

جامع علوم منقول ومعقول حاوے آئین فقہ واصول صاحب تصنیف کتاب ضوء مصباح آنکہ
کافہ انام از فیض خدمتش کامیاب گشتہ بمقام اعلے رسید و آئین ہدایت وارشاد
از وجود باوجودش آرائش والتزام زیبا یافت بالآخر بجہت تفرقہ کہ از دست برد کفار
در نواح ناگور رو دے داد۔ وبر جمہور اہل اسلام استداد وبیداد غلبہ کرد۔ ترک سکونت ناگور
ورزیدہ بہ گجرات رفت وہم بجا بتاریخ پنجم ربیع الاول سنہ ہشتصد و پنجاہ وہشت ازین
جہان بیدار بدار القرار رحلت فرمود۔ رحمۃ اللہ علیہ +

مخدوم خواجہ حسین ناگوری چشتی

بسیار بزرگ بود۔ ومیان شرع وطریق وکشف وتحقیق جمعیت تمام داشت جمہور خلائق
بر ولایت وعظمت او اتفاق است گنجینہ اسرار آلٰہی وخزائن انوار رسالت پناہی
در نہانخانہ دانش متمکن ومامون بود موصوف ومشہور است بزہد وریاضت واتقاء و
از اولاد شیخ فرید الدین نبیرہ خواجہ تارکین است وبخدمت حضرت شیخ کبیر در ولایت
گجرات سالہا بسر برد۔ وبعد از اکتساب علوم وحصول خلافت بوطن مالوف معاودت
فرمود۔ ودرآن ایام کہ از چیرہ دستی بیکرپرستان حوالے دار الخیر اجمیر مسکن ودد وام
گشتہ بود۔ واز آثار اسلام واہل اسلام علامتے پیدا نبود۔ مدتے مجاورت روضۂ
منیفہ خواجہ بزرگ معین الدین چشتی اختیار کرد۔ وبعبادت ومجاہدات مشغول شد و
من بعد باشارت روحانیت حضرت خواجۂ بزرگ باز بہ ناگور آمد وبتعلیم علوم دین وتلقین
ارباب الیقین سعی موفورہ بجا آورد۔ از تصنیفات او یادگار بسیار است تفسیر نور النبی
ورسائل ومکتوبات وغیرہ ونیز سوانح شیخ احمد غزالی را شرح نمودہ است۔ او را با حضرت
صدر النبوت سید کائنات علیہ الصلواۃ والسلام بدرجہ غایت محبت بود وہرچہ
داشت از خانہ وباغ وچاہ ہمہ را در تسمیہ نسبت حضرت صلے اللہ علیہ وسلم وقف نمودہ بود

نقل است که او روزے عرس جد بزرگوار خود ترتیب داده و طعام بر مردم قسمت نموده بود و حصه خود با انتظار افطار نگاه داشت ناگاه چهار تن از عالم غیب که هیچکس ایشان را نه شناخت در آمدند هر یک به مرض جذام مبتلا بآن حد که ریم و خون از این انگشتان میچکید و طعام طلب کردند مخدوم خواجه حسین قسمت خود را بدل خرم و آن هر چهار تن با ادائے نامطبوع خوردن آغاز کرده بقیه آنحضرت مخدوم مسترد کردند و او که غلبه حال طلب بکمال داشت بلا اکراه بطیب خاطر متوجه و مائل شده همه را درکشید آورده اند که از همان روز بر حضرت مخدوم فتح الباب گردید۔ نقل است که مخدوم خواجه حسین جامه کهن و شوخگن میپوشید۔ و ترک و تجرید زندگی میکرد۔ بیش از دو جریب قطعه ارضی نبود که به ترددش می پرداخت۔ و وجه معیشت میکرد۔ کفاف اندک و عیال بسیار داشت امّا به نذور و فتوح مائل نمی شد۔ و از اسباب دنیا نفرت و با توکل و عسرت رغبت میکرد۔ روزے در حالت سماع او را تواجد و تحیّر درگرفت و بیخودانه روے بسوے صحرا نهاد۔ قوالان هم در عقبش میرفتند چون بر کنار حوض که بیرون ناگور واقع است فائز شد۔ بر صورت حال نیندیشیده بالائے صفحه آب روان گردید۔ امّا اثرے از نداوت آب بر قدم پاکش پدید نگشت صاحب اخبار الاخیار مے آرد که سلطان ماندو را با حضرت شیخ عقیدت و ارادت بسیار بود حتی که نادیده جمال وے در آتش تمنائے وصال می سوخت و میخواست که حضرت او را مهمان کند۔ امّا حصول این موهبت گرامی موقوف بر وقت بود۔ روزے یکے از باریابان انجمن سلطنت و ارکان دولت بعرض سلطان رسانید که مخدوم خواجه حسین را با حضرت صاحب النبوت علیه التحیه والسلام محبت و تولا بمرتبه کمال است اگر به پیرایه زیارت موے مبارک پیغام طلب بحضرت شیخ فرستاده شود۔ البته حصول مدعا قرین قیاس است۔ سلطان که واله دولت پابوس و مستمند تقدم حضرت مخدوم بود همچنان کرد و

بشارت زیارت موے مبارک باشارت مقدم خیر حضرت مخدوم سانید مجرد وصول وادراک ایں معنی حضرت مخدوم بہ حمایت شوق پائے طلب در وادی صعوبت وسفر نہادوراحت دست راحت را ترک دادہ ہمہ تن اشتیاق وہمہ چشم انتظار تا بہ ماندو رسیدہ وباآنکہ از مصاحبت سلطان مدام اباوانکار میکرد مضطربانہ بایوان بادشاہ درآمد۔ وجائیکہ موے مبارک نگاہداشتہ بودند۔ برہنمونی جذب کامل وارادہ صادق خود را رسانید وتحیۃ وسلام گفتن آغاز کرد۔ ہمین کہ لفظ تحیۃ وسلام ازلب معجز نظام برآمد۔ موئے مبارک ازخود پرید وبرکف دست حق پرست حضرت مخدوم نزول کرامت فرمود۔ آوردہ اند کہ سلطان ماندو ہرانچہ کہ بطریق نذور وفتوح بحضرت مخدوم گزرانیدہ بود۔ ہمہ را در تعمیر قبہ شریفہ حضرت خواجہ بزرگ صرف نمود وازبقیہ آن دروازہ بلند در آستانہ جداعلی حضرت خواجہ تارکین بنا کرد۔ صاحب سیر العارفین واخبار الاخیار۔ وگلزار ابرار۔ وسیر الاقطاب۔ ومراۃ الاسرار۔ و مونس الارواح۔ واکثر ناقلان آثار واخبار چشتیہ نقل کردہ است کہ قسیکہ ارباب عناد وفساد نسبت حضرت خواجہ تاج الدین بایزید بزرگ ازاولاد حضرت خواجہ بزرگ ازاولاد حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا بزمان سلطان محمود خلج انکار کردہ بودند وسلطان خلج دربارہ تفتیش ایں معنی درپرسش باز کردہ ہمین مخدوم خواجہ حسین ناگوریست کہ بالاتفاق رستم اجمیری ودیگر اکابران ستودہ حال وبزرگان صدق مقال بدیوان سلطان ادائے شہادت کردہ بود کہ حضرت تاج الدین بایزید بزرگ لاریب فیہ ازنسب اشرپاک خواجہ قیام الدین بن خواجہ حسام الدین سوختہ بن خواجہ فخر الدین بن شیخ الاسلام خواجہ معین الحق والدین حسنی الحسینی چشتی سنجریست قدس اللہ اسرارہم۔ چنانچہ تفصیل این اجمال درذکر اولاد واحفاد حضرت خواجہ بزرگ رحمۃ اللہ علیہ درگزارش نگارش آمدہ است تاریخ وفات حضرت مخدوم در سال

نهصد و یک هجری نوشته‌اند در آستانهٔ عالیهٔ خواجه تارکین مدفون است رحمة الله علیه و اولاد
پاک او در قصبهٔ ناگور و حوالی و مضافات آن سکونت دارد. و تا الآن بنائے ایوان مشیخت و ارشاد
بذات ستوده نهاد ایشان محکم و برقرار است +

شیخ خالو گوالیاری چشتی

از مریدانِ خویش نبسا[۱] خواجه مخدوم حسین ناگوریست از فحول صفیا نام‌آوران عهد بود و بیشتر
بریاضت و عبادت تشریف داشت و نیز خرقهٔ خلافت از شیخ اسمعیل خلف شیخ حسین
مذکور دارد. علاوه آن از روح پُر فتوح حضرت شیخ الاسلام معین الدین الاولیا خواجه بزرگ
استفاده میکرد. و ارادت و اعتقاد بمرتبهٔ کمال داشت. شیخ نظام نارنولی و شیخ
اسمعیل برادرش از وے شرف خلافت یافته‌اند. وفات او بقول صاحب شجرهٔ
چشتیه در سال نهصد و چهل و هفت ۹۴۷ منقولست. والله اعلم بالصواب +

شیخ احمد مجد شیبانی چشتی

شیخے بود جامع معقول شرع و اصول و بدرجهٔ غایت مولع و متورع بود. و در علوم صوری و معنوی
تلمیذ و مرید خواجه مخدوم حسین ناگوری است. و نیز از خدمت حضرت خواجه تاج الدین
بایزید بزرگ فیضها ربوده بود. آورده‌اند که در سر آغاز آگهی بعمر هیژده سال از انواع
علوم درس میگفت. مولد او نارنول و منشاء او اجمیر. و مدفن او ناگور است. پدر
بزرگوارش قاضی مجد الدین بن قاضی تاج الافضل بن شمس الدین شیبانی از
اولادِ آن امام محمد شیبانی شاگرد و هم صحبت امام اعظم ابو حنیفه کوفی بود رحمة الله علیه
شیخ احمد مجد با قوت علمی در مباحثه و مناظره به اوائل حال غلو داشت. اما بعد از انکه

---

[۱] - نبیرهٔ حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است ۱۲

بخدمت خواجه مخدوم حسین رجوع کرد۔ از سر وسودائے سلطنت وقیل وقال درگذشته
به اجمیر آمد و هفتاد سال در آن مقام عرش احترام بزهد و ورع و نهیب و تاراج
نفس نافرجام اشتغال ورزید۔ او را با اهلبیت رسول الله صلی الله علیه وسلم مرتبه
بکمال محبت و ارادت بود۔ چنانچه در عشره محرم الحرام و آغاز ماه ربیع الاول تا دوازده
یوم جامه شسته و سفید نپوشیدے و در لیالی این ایام بر بستر خاک استراحت کردے
و در مقابر سادات اعتکاف داشتے۔ و هر روز علی قدر مقدور بنظر ثواب ارواح پاک
رسول و اهلبیت رسول علیه الصلوٰة والسلام جنس طعام بفقرا و ایتام و مساکین رسانیدے
و بگریه های نهانے و فریاد و آه سرد کار داشت۔ گوئے که واقع کربلا را بچشم حال میدید
و علاوه آن اعراس صحابه کرام و اولیائے عظام مدام بیوم وفات ایشان
ترتیب میداد و بسماع بسیار راغب بود و دوست میداشت اما رقص نمیکرد
و در مجلس سماع و در عزا همچو شیر دلیر نشستے۔ قال الله و قال الرسول را بآئین
عظمت و هیبت میگفت۔ و با اهل جنون و جذب اعتقاد واثق و ارادهٔ صادق
داشت و در مقام تعظیم و تبجیل خود باکراه نظر میکرد۔ و احیاناً اگر کسے را مے شنید
که او حضرت ختم النبوت علیه الصلوٰة والسلام را در واقعه دیده است پیش آن
با ادب تمام مے نشست و ماجرائے خواب بکمال شوق اصغا نموده بر دست و پائے او بوسه
میداد و مضجع او را با حرمت تمام مے نگریست و خاک آن جا بچشم و روئے مے مالید و اگر
کسے با سیدے دعوی خصومت بودے بمنت و سماجت تصفیه میکرد۔ در آن
زمان که در اجمیر غلبه کفر و سطوت لشکر کفار پدید آمد و رانا سانگا که گبر عظیم بود قلعه
اجمیر مسلط گردید پیش از هفت یوم ازین واقعه باشارت حضرت خواجه بزرگ۔ همین
شیخ احمد مجد اعلان نموده بود که یکچندے برین شهر نظر قهر و جلال است بفرمان حضرت
خواجه چنین است که جمله مسلمانان از شهر برآیند۔ چنانچه بروز دوشنبه سال نهصد و بست و

جماعہ اہل اسلام از حصار اجمیر بدر رفتند و سانا ساگا تاخت آوردہ بہ نہب و تاراج پرداخت
آوردہ اند کہ در آنوقت از اولاد حضرت خواجہ بزرگ شیخ معین الدین ثالث بن فخر الدین
بایزید بن خورد پنج سالہ عمر داشت۔ خدام و پرستاران او را از اجمیر بناگور بردند۔ و او بحمایت بیگمان
و نبیرگان حضرت خواجہ تارکین مصئون و محفوظ ماند۔ و رفتن ناگور بجہت این بود کہ شیخ
معین الدین بن الام نبیرہ خواجہ تارکین بودہ است۔ زیرا کہ پیوند خویشی حضرت خواجہ
مخدوم حسین ناگوری با حضرت خواجہ تاج الدین بایزید بزرگ باقوال مستند و معتبر
ثابت و صادق است۔ نقل است کہ چون شیخ احمد مجد ہنگام نیم شب بر روضہ منیفہ خواجہ
بزرگ مے آمد۔ خود بخود فتح الباب میشد۔ شخصے بنظر امتحان خواست کہ بمعیت شیخ احمد
درون روضہ عالیہ درآید۔ تختہ در۔ او را تنگ تر گرفتند و او بہزار گریہ و زاری توبہ استغفار
گفت از آن بند سقیم رستگاری یافت۔ نقل است کہ شیخ احمد بعمر ہژدہ سالہ با اجمیر آمدہ
بود۔ و بعمر ہشتاد سال رخصت شد۔ و بقصبہ ناگور بجوار رحمت ایزد متعال فائز شدہ
در روضہ خواجہ تارکین مدفون گشت رحمۃ اللہ علیہ۔

شیخ نظام نارولی چشتی

بکسب ریاضت و عبادت ممتاز و در مشائل اقران صاحب مقال ہمہ تن غرق بحر محبت
و ہمہ چشم حیرت جمال درد و محبت بود۔ خرقہ خلافت از حضرت شیخ خانو گوالیاری یافت
و تا مدت چہل سال آئین رشد و ارشاد بہ دستیاری او زینت تازہ و آرائیش
بے اندازہ پذیرفت۔ و جماعت کثیر بہ طفل حمائتش بہرہ ور شدہ بحق رسید۔ او
بہر سال بخدمت مرقد قدسی آیات حضرت خواجہ قطب الدین قطب الاولیا مشرف
میشد۔ و از انجا بغلبہ محبت و وفور ارادت بزیارت آستانہ عالی ہند الولی حضرت
خواجہ بزرگ میرفت و از حضرت حق سبحانہ تعالے شانہ او را در زمان و زمانیان

نغیر قبول حاصل بود و نیز شیخ اسمعیل برادر شیخ نظام از بندگان خدمت شیخ خانو گوالیاریست۔ در سال نہصد و نود و ضجیع جنان استراحت فرمود۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اختیار الدین چشتی

نام گرامی اول اختیار خان بود۔ چون بسا عدت بخت زیارت مرقد بابرکت حضرت خواجہ بزرگؒ میسر آمد۔ و در آستانہ عالی معتکف ماند۔ بعد از یک چند باشارت و بشارت حضرت خواجہ بزرگؒ متوجہ بہ نارنول شد و بخدمت شیخ نظام حاضر شد بدید کہ شیخ بر فراز چارپایہ سر بگریبان و محزون نشستہ است۔ چون انچنین مشاہدہ کرد در دل اندیشید کہ ہر آنکس کہ بحال خود مبتلا باشد بہ حمایت و مراقبت دیگران چگونہ خواہد پرداخت۔ شیخ بہ نور باطن و قوت مکاشفہ سر بر آورد و فرمود۔ بیا و نیک بیا کہ فرستادہ حضرت خدیو مشرب چشت حضرت خواجہ بزرگؒ بودہ حسب الارشاد بیجا در معرض توقف مفکن۔ شیخ اختیار الدین باشتباہ ہمینی از خود برفت بادنی نظر عطوفت و عنایت حضرت شیخ از مقبولان و واصلان حق گردید۔ و بعد تکمیل کمال و تربیت حال خرقہ خلافت و مسند ارشاد و اجازت از حضرت شیخ نظام گرفتہ اعزاز رخصت دریافت و بوطن مالوف کہ در حوالی کالپی بود معاودت کردہ در سال یکہزار و یازدہ برحمت حق پیوست +

شاہ اعلے چشتی پانی پتی

صاحب مدارج اعلے و مراتب برتر بود۔ و خرقہ خلافت از پدر خود شیخ نظام الدین داشت و ہم از شیخ نظام نارنولی خرقہ و خلافت صیافت +

نظامش پیر و ہم پدرش نظام است   نظام دو جہان بروے تمام است

در شیخ اللہ دیا مولف سیر الاقطاب کتابے از ملفوظات و منقولات وے موسوم بہ جواہر الاعلیٰ
جمع نمودہ است۔ نام گرامی او عبد السلام بود و از خدمت شیخ نظام نارنولی علیہ
چشتی موسوم شد میگویند کہ او بجوالی خطیرہ شیخ شمس الدین ترک پانی پتی در درون
حجرہ معتکف بود بیک ناگاہ پیکر شیخ جمال نارنولی پدید آمد و گفت کہ حصۂ باطن تو
محفوظ داشتہ ام در نارنول بیا دریاب ہماندم بشاہ اعلیٰ در حالت سکر و
بیخودی بہ نارنول رسید و فیض صوری و معنوی ہر انچہ بتقدیر شش بود دریافت از
شاہ دو پسر بودند۔ شاہ منصور و شاہ نور۔ اما پیش پدر برحمت حق پیوستند رحمۃ اللہ علیہ

شیخ اسمٰعیل چشتی نارنولی

برادر و مرید شیخ نظام است خلافت اجازت ہم دارد خواجگی نام فقیرے ریاو
صوفی صفا از مریدان خدمت او است۔ دیگران از خوان نعمتش بہرہا گرفتہ ذوق
تازہ و حلاوتے بے اندازہ یافتہ اند۔ رحمۃ اللہ علیہ

شیخ کمال الدین حسین بن خالد اجمیری ناگوری چشتی

فراوان دانش و بینش داشت از خدمت شیخ ابراہیم آلہ ماب کمالات صوری و معنوی
نمودہ خرقہ خلافت داد۔ او خلیفہ شیخ عبد العزیز ناگوری است و او خلیفہ
شیخ فرید الدین ناگوریست و او از احفاد و خلفائے شیخ حمید الدین ناگوری است
قدس اللہ اسرارہم۔ برسخ آنکہ خالد از نژاد معینہ است۔ تفسیر بہ نیشی نام کتابی
فراوان نکات و وجوہ تفاسیر است و اصول الانوار در تذکرۂ ابرار مشتمل بر بیان گزارش
احوال و انساب مشائخ چشتیہ معینہ تصنیف او است۔ و در احوال خویشتن ہمین
برنگاشتہ کہ خالد از کمترین مریدان خواجہ بزرگ معین الاولیا است۔ اما از نسب خود سخنے نگفت

مولانا محمد عالم کابلی در تذکرہ خود آوردہ کہ من در اجمیر شیخ عبد القادر بن شیخ ابو الفتح را کہ نبیرہ خواجہ معروف بن شیخ حسین بن خالد است ملازمت کردم۔ و از تحقیق نسب مخدوم ام فرمود پدر کلان سلہ ما۔ بہ چہار واسطہ بہ شیخ حمید الدین سوالی می رسد۔

مولف

کسیکہ شیخ کمال الدین را از اولاد معین الاولیاء خواجہ بزرگ معین الاولیاء پنداشتہ شاید از ہمین جہت بودہ باشد کہ از اولاد پاک خواجہ بزرگ ہم یکے شیخ کمال الدین حسن شیخ احمد بود کہ سلف الرشید حضرت نجم الدین بن قیام الدین بایزید بال است و یکی این جہت تجنیس و توحد نام سلسلہ گزارش در بر گرفتہ باشد۔ اما شیخ کمال الدین را کہ از مریدان شیخ ابراہیم در سلسلہ خلافت خواجہ تارکین شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری ح نوشتہ اند الحق از اولاد و احفاد شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوریست و این گزارش بہر درستی متصل است چنانکہ مولانا عالم کابلی در تذکرہ خود حوالہ او دوید از بعضی از شجرہ انساب اولاد و احفاد خواجہ تارکین شیخ حمید بن بمعرض تصدیق مے پیوندد۔ کذا فی مناقب الحبیب۔ کمال الدین بن شیخ عبد القادر بن شیخ ابو الفتح بن خواجہ معروف بن خواجہ مخدوم حسین بن شیخ خالد بن شیخ

سلہ خادم سپہ کلان اشارت است بہ شیخ خالد کہ سلسلہ نسب او تا بہ خواجہ تارکین چہار واسطہ دارد شیخ خالد بن نظام الدین بن شیخ محمد بن عبد العزیز بن خواجہ تارکین ۱۲ منہ

فائدہ در زمانہ حضرت شیخ کمال الدین شیخ احمد نبیرہ خواجہ بزرگ معین الاولیاء و شیخ کمال الدین خالد بعد کثیر است مذکرہ کہ شیخ کمال الدین خالد ناگوری بہ چہار واسطہ از اولاد مخدوم حسین ناگوری است و شیخ کمال الدین معروف شیخ احمد اجمیری ہمعصر اجداد مخدوم حسین ناگوری بودہ باشد۔ چنانچہ شیخ تاج الدین بایزید بزرگ اولاد شیخ کمال الدین اجمیری ہمصحبت مخدوم حسین ناگوری بود۔ تاج الدین بایزید ابن شہاب الدین بن شیخ کمال الدین احمد اجمیری نوشتہ اند ۱۲ منہ۔

نظام الدین بن شیخ محمد بن شیخ عبدالعزیز بن شیخ حمید الدین صوفی السوالی ناگوری قدس سراللہ اسرارہم

شیخ سعید میانہ چشتی

صاحب حال و مرد باکمال بود۔ در باب سماع بیشتر غلبہ داشت نسبت ارادت او بہ شیخ نظام نارنولی بواسطہ شاہ اعلیٰ چشتی مذکور است وفات او در سال نہصد ششتاد و ہشت رقم نمودہ اند +

خواجہ ضیا نخشبی

در بداؤن بود و در زاویہ خمول بکار خود مشغول بتصنیف بسیار داشت سلک سلوک و عشرہ مبشرہ و کلیات و جزویات و طوطی نامہ از ان او یادگار است۔ آوردہ اند کہ مرید شیخ فرید است کہ نبیرہ و خلیفہ سلطان التارکین شیخ حمید الدین ناگوری است۔ وفات او در سال ہفتصد و پنجاہ و یک رقم نمودہ اند۔ رحمۃ اللہ علیہ +

باب چہارم

در تذکرہ آستانِ عالی و بنائے دار الخیر اجمیر و تعمیرات بزرگ و قدیم

ملک راجپوتانہ از اقلیم دوم و خطہ اجمیر نادف راجپوتانہ معروف و مشہور است در آغاز آبادی ہائے اجمیر باسمائے مختلف موسوم بود جمیر و جیسیدرگ و آدمیر و اجیانگر و جلوپور بانی اجمیر اجیپال بودہ است کہ چوپانی گوسفندان میکرد و ابتداً اجائیکہ طرح تعمیر

اختیار کرده بودند. در کوه است که بنام اجیپال شهرت دارد. بعد آن بعهد راجگان هندو نژاد در دامن کوه بیتهلی آبادی شهر استقرار یافت. آنا در منیولا جائیکه آبادی شهر است بعد تعمیر و تدبیر روضهٔ منوره حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء توقیر و تزئین یافته گویا فیوما مترقی گشت بالخصوص دیوار شهر و بازار و دروازه های رفیع الشان و کاخ شاهی و ایوان و اطاق امرا و اعیان سلطنت در اندک زمان بطراز دلفریب و اطوار مطبوع بحکم اکبر شاه بادشاه دهلی درست و تیار و معمور و هموار گشته صفائی تازه و رونق بے اندازه حسب تشییدانه و بعد اوگردیده و بحال که زمان فرمانروائی و حکومت دولت برطانیه است جلوه دگر بنظر می در آید و تماشای عمارتهای عالی و منازل مصفا و شارع و باغ و باغیچه دلکشا و کارخانه جات کالسکه بخار و راه آهن منبع و مخزن آب و دیگر اسباب صنعت و حرفت که کارنامهٔ طلسم حیرت باید گفت در دیده دیده وران دقیقه یاب خیرگی می آرد. و دل نظارگیان پاکیزه نظر از جا می رباید. صاحب اخبار الاخیار میفرماید که اول در ملک هندوستان بر سر کوه که دیوار بنا کرده اند کوه بیتهلی بود که در زمان حال به قلعه تاراگڈھ معروف است +

ذکر آستانه شریف

در ذکر بنای آستان عالی صاحب اخبار الاخیار فرموده است مخدوم شیخ حسین ناگوری که ولی کامل و مرتاض عهد و ممتاز عصر بود و بچند واسطه سلسله نسب پاکش بحضرت خواجه حمید الدین معروف به سلطان التارکین ناگوری منتهی میشود. در آن زمان که دور طوائف الملوکی بود و از غلبه سکپرستان در نواحی دار الخیر اجمیر مداهنت و سستی اسلام دست داد و کفر غالب شده سالها در حفاظت و مجاورت قبر شریف حضرت خواجه معین الاولیاء گذرانید و التماس بسلطان خلجی والی مالوه بدست آورد. و از زر کثیر که

سلطان مانڈو بسم ہدایا و فتوح بادر سانیدہ بود۔ قبہ عالی تعمیر کرد کہ ہنوز بر مزار یادگار است
و آنہمہ معمورہ کہ بر سر مزار دیدہ میشود در سال ہشتصد و پنجاہ و نہ باختتام رسیدہ
بود۔ و بعد آن قمقمہ طلاء و شبک نقرہ و پنجرہ چوبین کہ بہ نقش و نگار صدف ہم ساق
درست نمودہ اند۔ بہر زمن و قرن مستزاد گردید۔ و در زمان سلف کہ پنجرہ چوبین و شبک
در گرد مزار شریف کہنہ و شکستہ خوردہ بود الحال بر گرد مزار حضرت خواجہ حسینؒ
اجمیری نبیرہ حضرت خواجہ معینؒ الاولیاء موجود است۔ و نقش و نگار طلاء کہ بر در و
دیوار قبہ شریف بکار آوردہ اند نتیجہ اولوالعزمی حضرت خواجہ حسینؒ اجمیری است کہ از
ابیات منقوش ظاہر و باہر است۔ **ابیات**

خواجۂ خواجگان معین الدین — اشرف اولیائے روئے زمین
در جمال و کمالِ آن چہ سخن — این مبین بود بحصن حصین
مطلعے در صفات او گفتم — در عبادت بود چو دُرِ ثمین
اے در ت قبلہ گاہ اہل یقین — بر درت مہر و ماہ سودہ جبین
خادمان درت ہمہ رضوان — در صفا روضات چو خلد برین
ذرہ خاک او عبیر سرشت — قطرۂ آب او چو ماء معین
جانشین معینؒ خواجہ حسینؒ — بہر نقاشی بہ گفت چنین
کہ شود رنگ تازہ کہنہ زنو — قبۂ خواجہ معینؒ الدین

گویند کہ پیشیں از چند سال کہ تجدید نقش و نگار کردہ بودند در ابیات مذکور تحریف نمودہ
اما بنظر ثبوت ابیات مذکورہ بالا نسخہ احسن السیر مولفہ منشی اکبر جہان گواہ عدل است
کہ مولف معزا ابیات مذکور بچشم خود دیدہ و درج نسخہ مسطورہ نمودہ بود ... جانب
شرق ملصق بدیوار قبہ شریف دالان مجمع شناد خوش طرح ساختہ جہان آرا بیگم بنت
شاہجہان است۔ فرش دالان از سنگ بو قلمون و دیوار و در از سنگ مرمر بدرجہ غایت

لطیف و منزه تر است و بانی آن جمیله عفیفه بود که محتاج شرح و بیان نیست او
صاحب تصنیف بوده است یعنی مونس الارواح در ذکر حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا
جمع نموده و بکمال شوق در آخر آن ولوله محبت و صدق ارادت خود بشرح بسط در ضبط
تحریر آورده و نسبت خود بروحانیت حضرت خواجه معین الاولیا قرار داده و بشرف
بیعت حضرت خواجه معین الدین رابع نبیره حضرت خواجه معین الاولیا مشرف بود. و
بسمت رکن پیوسته بدیوار روضه شریف جانب شرق قبه حضرت بی بی حافظ
جمال دختر حضرت خواجه معین العلیا است و پیش آن قبور صاحبزادگان حضرت
محترمه موجود که در زمان طفلی وفات یافته بودند و نیز بصوب رکن ملحق به دیوار قبه شریف
گنبد خورد حور النسا بیگم بنت شاهجهان بادشاه است که بزبان عوام بنام چمنی بیگم
شهرت دارد و مزارات هر دو اهلیه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء اندرون قبه شریف
حجرهٔ سیمین مبارکه باختر سوی از مزار فیض آثار نمودار اند بتحقیق و پایه ثبوت
رسیده. و جانب شمال پیوسته بدیوار قبه عالی مسجد است که به مسجد جهانگیری اشتهار دارد
اما متحقق است که دران زمان که پیکر پرستان تاخت آورده بر اجمیر متصرف
شده بودند و سلطان مانڈو حمله دلیرانه بکار آورده بنای اسلام مستحکم کرده همین
مسجد است که تعمیر کرده بود. شاید که بادشاه جهانگیر هم چیزی ترمیم و تجدید کرده باشد
در دیوارها همه جا صندل سفید می سایند و ازین جهت به صندل خانه معروف است +
و پیش صحن مسجد محاذ وسط مسجد مذکور احاطه کوچک از سنگ سفید جانب شرق
نمودار است که درون احاطه و فضای آن مرقدهای مطهر مقدس حضرت
شیخ تاج الدین بایزید بزرگ و ازواج و اقربای آن از سنگ سفید مصلا دارند +
و متصل بدیوار صندل خانه سمت شمال مزار حضرت رفیع الدین بایزید خورد و
مستورات صالحات متحقق است و بر سر قبور شاخهای یاسمن آنچنان بجوم آورده

کہ فضائے آن بصورت نفتاب سنز مشابہت کلی دارد۔

وجانب پائین قبہ حضرت بی بی حافظ جمال در پہلوئے دروازہ پانداز مجراست از سنگ سفید کہ درون آن مزار فیض آثار حضرت خواجہ معین الدین خرد وحضرت خواجہ قیام الدین برپال ہٹیلا باگھ مرجع آنام وزیارت گاہ عوام است ونیز جانب پائین قبہ عالی احاطہ از سنگ سفید است کہ اورا احاطہ نور گویند معمور است بدو دروازہ یکے کہ بسمت جنوب است۔ پانداز دروازہ نام دارد دیگرے کہ بسوئے مغرب است۔ بہ یکے دروازہ وبہشتی دروازہ وپیش دروازہ پانداز صحن وسیع از سنگ سفید ممنوداراست واشجار تر ہندی ومولسری کہ گل آن بے اقصے الغایت لطیف وخوشبو باشد در فضائے صحن بقدر سائبان فائدہ میرساند۔

وبرخط انتہائے صحن مذکور بسمت دکن دالان رفیع کہ از سنگ سفید است بغایت مطبوع ودلکش۔ وبہ دالان کرناٹک معروف بنائے آن برحسن عقیدت رئیس کرناٹک کہ از شاہ عالم بادشاہ بخطاب امیر الہند ممتاز بود دال است۔ چنانکہ از قطعات ابیات کہ بر روئے دالان کندہ اند متحقق میشود۔ **ابیات**

در حضور خواجہ ہر دو جہان	آن معین الدین شہ شاہنشہان
چون امیر الہند کان عدل وداد	بحر جود وآسمان اعتقاد
یعنی آن نواب والا مرتبت	نام والا جاہ عالی منزلت
کامران ملک کرناٹک بود	بندۂ خاص خدا بے شک بود
از خلوص نیت وصدق عفیف	برنہادہ کرسی جائے لطیف
تا بیاسایند مردم اندرین	موجب برکات باشد بالیقین
سال تعمیرش ز دل کردم طلب	وجد درخود کرد دل واکرد لب
سال تاریخش بجو در این دعا	باد دائم قائم این فرخ بنا

از جلوس شاه پنج وسی طلب   شد مرتب ز رمیهٔ پاک رجب

و پس پشت دالان کرناٹک پشته حوض جهالره - و در گوشه جنوب و مشرق مقبره
میر شاه قلی خان است که از امرائے نامدار بود و صوبه داری اجمیر باو تعلق داشت و در
پهلوئے دالان کرناٹک بسمت مغرب بر فراز پشتهٔ حوض جهالره مرقد پاک حضرت
خواجه ضیاء الدین ابوسعید بن خواجه بزرگ معین الاولیا - و در پائین آن مزار
فرزند دلبند سید وجیه الدین مشهدی عم سید حسین خنگ سوار است مسجد شاهجهانی
بسمت مغرب از قبه عالی و دروازهٔ بهشتی واقع است - زهے شان رفیع و پایه منیع و صفه
وسیع که در اقصائے هند نظیر خود ندارد - از صحن و کرسی و سقف و ستون و در همه
مرمر ناب و سنگ نایاب است - استحکام ستون ها بر استقامت آئین دین اسلام و ارکان برهان
ساطع - و خم محرابها بر اقامت صلوٰة و رکوع و سجود ارباب نیاز گواه عدل و دلیل
قاطع رفعت و فراز سقف آیت است از علو پایه واقف و خیرات و مبرات وقف
و پایه منبر که در پهلوے محراب وسط بنا کرده اند - الحق قنطرة الحقیقه هست که از حضیض
عالم اسفل به اوج یقین و معراج حق الیقین میرساند - غیر ازینهمه در شب ماه که شعاع انجم
و ماهتاب و زمانه زبان شمع و چراغ به جلا و ضیائے سنگ فرش معارض و
مقابل مے شود نظاره کرمک شبتاب و تماشائے چراغان ساحل جویبار یاد میدهد
گوئے که قلزم انوار انوار امواج تجلیات بر میزند - سبحان الله تعالیٰ شانه که هر
تخته سنگ در صفا و جلا همچون قلب مومن از عیوب و قبوح و داغ و سواد مطلقاً
معرا او در ظاهر و باطن مثل مشرب صوفیان صاف طینت منزه و مصفا گویا هر تخته
سنگ از ذکر و قوت قلبی اجتهاد و اکتساب نموده است - و بمرتبه معرفت رسیده و
از جهت است که روشنی چراغ پیش او پس پشت تخته سنگ هو بهو و من و عن محسوس
و معلوم میشود - بیت

زہے صفائی عمارت کہ در تماشایش — نگاہ باز نگر دید از در و دیوار

کلیم ہمدانی کہ قصیدہ در باب اتمام مسجد نوشتہ بود از ابیات چند ثبت نمودہ شد ؁

ابیات

داد بن حرمت اجمیر را فیض قدم — سر نوشت بسا کنانش نیست جز خط امان

زین محل فیض ہر حاجت کہ میخواہی بخواہ — میتوان صد دستہ گلبست از یک گلستان

مسجدے کان کعبۂ ثانیست تاریخش بود — کعبۂ حاجات دنیا مسجد شاہجہان

و نیز دیگر مادۂ تاریخ انیست ؎

قبلۂ اہل زمان شد مسجد شاہجہان

و ابیات کہ بر سر پیشانی درہائے مسجد نوشتہ اند و ہم اشعار ذیل بطریق انتخاب گرفتہ شد ابیات

بہ فرمودۂ سایۂ کردگار — چو کرد این بنا را قضا استوار

نوشتند تاریخش اہل یقین — بنائے شہنشاہ روئے زمین

عقب مسجد شاہجہانی مقبرۂ حضرت خواجہ حسین اجمیری و در حولیے آن فرزندان صاحب سجادہ معین و مقر راست و تعمیر قبہ حضرت خواجہ حسین بے کم و کاست مانند قبہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا است۔ اما آنقدر زیبائش و نگارش ندارد بانی قبہ شاہجہان بادشاہ بود کہ در زمان تعمیر مسجد شاہجہانی قبہ مذکور ہم در سال یکہزار و چہل و ہفت باتمام رسیدہ بود بر سر لوح سنگ در قبہ شریف قطعہ تاریخ منقوش ہست

قطعہ

شد از توجہ ہادی و مرشد و معین — بنائے مقبرہ باصفائے خواجہ حسین

شہنشہ دو سرا خواجہ معین الدین — بلفظ مغز شدہ سال خاتمیت این

و پس پشت قبہ مذکور برشتہ حوض چہار مکان خوش طراز و مطبوع و زیبا از سنگ

سفید معمرہ حضرت شیخ علاء الدین برادر عم ام خواجہ حسین اجمیری نبیرہ و سجادہ نشین
حضرت خواجہ بزرگ معین الدین است کہ بزمان حیات او بدیوانخانہ شہرت داشت
و بعد وفات مدفن و مضجع او گردید۔ و از جہت کہ شانزدہ ستون دارد۔ بر زبان عوام
بنام سولہ کھمبہ مشہور است۔ و تاریخ سال تعمیر بر سر محراب شرقی بہ منقوش کردہ اند ہست

قطعہ

بنائے مقبرہ بنہاد شیخ علاء الدین ۔۔۔ کہ باد عاقبت او بخیر ارزانی
جوار مرقد آن شاہباز عرش نشین ۔۔۔ کہ زیر شہپر او بحیثیت مسلمانی
چو کار در پے اتمام سال رفت بمرد ۔۔۔ بگفت روضہ مرتب بجوان آسانی

درسمت شرقی باز منزل آشخانہ و مطبخ مکان وسیع و پایدار متعلق بہ ملتزمان آستان
عالی است کہ در زمان حال بدفتر تولیت اوقاف علاقہ دارد۔ اما در آن ایام کہ سلطان
محمود خلجی در نواحی اجمیر لوائے اسلام بافراشت و ظلمت کفر از میان برخاستہ بود و
حضرت تاج الدین بایزید بزرگ بحکم سلطان در تدریس و تلقین اہالی و موالی اسلام
اشتغال میفرمود و شیخ احمد مجد شیبانی رحمۃ اللہ علیہ۔ و دیگر بزرگان این شاگرد
او بودند مکان مذکور بجہت فرودگاہ صلحا و فقرا معین و مخصوص بود۔ در نیولا جا بکہ
مسجد اکبر است در پہلوے خانقاہ منزل سکونت شیخ بایزید بزرگ بود۔ و در
فضائے صحن نقارخانہ عملہ و فعلہ حضرت شیخ مغراللہ قیام داشتند۔ و در
حجرات پیرامون صحن چراغ طالبان علم قرار میگرفتند و در جماعت خانہ کہ
الحال بجائے آن سماع خانہ نواب سر آسمانجاہ معمور شدہ ہست منزل مدرسہ بود
و حضرت شیخ بہ علوشان درس میگفت و بہمین وجہ کہ در آنجا جماعت طلبا و علما
درس میگرفتند منزل مذکور بہ جماعت خانہ ہنوز معروف و مشہور بودہ است +
و بیرون حصن حصین آستانہ عالی جانب بہ شرق متصل بدروازہ چتری گانیستکہ

بر زبان عوام محل بادشاهی شهرت دارد و آن جائیست که در پهلوی آشخانهٔ شیخ
دانیال بود۔ او از ملک پورب بوده است و مرید راجی حامد شاه بود که بسلسلهٔ چشتیان
بواسطهٔ شیخ اخی سراج به سلطان المشائخ نظام الاولیاء میرسد و بجهت آنکه شیخ
دانیال را بروحانیت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا ارادت و نسبت خاص بود تا مدت
دراز به مجاورت آستان عالی گذرانید و در جوار آستانهٔ عالی سکونت داشت چنانچه
از ابیات هندی که مقال اوست بوضوح می پیوندد **ابیات**

حضرت رسول کریم نواجے — جگ جگ عمر جو حضرت خواجے
حضرت خضر هت سیج ستهه دینا — دانیال جو پرگهٹ کنیان

و دران زمان که اکبر شاه بادشاه دهلی در سال هفتم جلوس باجمیر قدوم
آورد۔ یکے از حرم محترم او در آن زمان دولت ولادت و وقت انکشاف صبح
سعادت نزدیک رسیده بود تحمل نقل و حرکت نداشت لهذا بنظر حصول خیر و برکت در خانهٔ
شیخ دانیال که از اعز معتکفان ظاهر و منتسبان باطن روضهٔ شریف و بقعهٔ منیف بود گذاشته
بودند و بوجه آنکه مولد شاهزاده بخانهٔ شیخ دانیال بظهور پیوسته نام شاهزاده به شیخ دانیال همنام
کردند و بجهت آنکه خانهٔ شیخ برای عمله و فعلهٔ حرم شاهی کفایت نمی کرد۔ در اندک زمان مرافق و اطاق
نو برابر خانهٔ شیخ بنیاد کردند۔ گویند که بعد از انکه حرم بادشاه از وضع حمل و سکون لازمی بمقر
دار الخلافه مراجعت نمود منزل مذکور بطریق ایفاء انعام به شیخ دانیال تفویض کردند
تا آنکه شیخ مغفر الله در صدر حیات بود قبض و تصرف داشت۔ و پس از ارتحال شیخ مذکور
بر خانه در واقع مجاوران متصرف گشتند۔ اما بزعم مولف متقابضت مجاوران ازینجهت
بوده باشد که بعد وفات شیخ از ورثهٔ او در دار الخیر اجمیر کسے نبود۔ و او در حالت تجرید در گذشت
و اصل وے از ملک اوده متیقن بوده است لهذا صفی از جماعت مجاوران که بوکالت ایشان
ملک اوده اعتبار داشتند بشرط آنکه اگر هیچکس از ورثهٔ شیخ پیدا آید ترکهٔ شیخ باو مسترد نمایند خانه

رواق و ساز یراق شیخ در تبیض و تصرف آوردند هنوز از خانه شیخ در رواق شاهی نشان باقی است
و بودن شیخ دانیال در اجمیر از منشاء ابیات او که بالا مرقوم شد بوجه احسن ظاهر و مبرهن است و از
مقابله سنوات حیات و ممات شیخ و تولد شاهزاده دانیال تا این ثبوت پیوسته که شیخ دانیال بعد از
تولد نوباوه گلشن اقبال شاهزاده دانیال تا بیست چهارده سال در صحت حیات کار فرمائے میگرد
چنانچه سال ولادت شاهزاده نهصد و هشتاد ۹۸۰ - و سال وفات شیخ نهصد و نود و چهار ۹۹۴ مرقوم است
و در مقدمه تصدیق ولادت شاهزاده طبقات اکبری و اکبرنامه و در باب تفصیل احوال شیخ دانیال
نسخه معارج الولایت و خزینة الاصفیا گواه عدل است بعضے مجاوران که نسب آباء و اجداد
خود بحضرت شیخ منسوب مینمایند محول به خرافت است و این گزارش بهر درستی محتمل نیست صاحب
طبقات اکبری و جامع اوراق اکبرنامه شیخ دانیال را از ذیل درویشان و معتکفان نوشته است
نه از خیل مجاوران آستانه قدسی مقام و اگر بنظر حصول ثواب ارادت شیخ دانیال را بلفظ مجاور
یاد کنند خیلے عجب نبود به جهت آنکه شیخ مغفر الله عمر دراز در سایه نوازش و انعام حضرت خواجه
بزرگ معین الاولیاء گذرانید و در زمان اعتکاف و اکتساب در جوار آستان عالی قیام داشته و
بزبان عرب و محاورات عجم مجاور کسے را گویند که به خصوصیت همسائگی اعتبار داشته باشد و این معنی
بمرتبه غایت نشست و زبون است که محض بوجه تجنیس تلفظ و توحد معنی مجاورت غیر آنکه به موافقت

و مخاطرت سلاسل انساب التفات نموده شد نمونه‌ها را به نسبت فرزندی شیخ دانیال انمانید لاجرم بنظر تصدیق مقال مناسب حال آمد
که از طبقات اکبری و اکبرنامه که ولادت شاهزاده دانیال سواد گرفته جزو اوراق نامه نموده شود کذا فی طبقات اکبری و وقائع شاهزاده هم سال
جلوس ... چون ولادت با سعادت در منزل شیخ دانیال که از مشائخ وقت در صلاح و فلاح
ممتاز بود شرف وقوع یافته شاهزاده خجسته قدم صاحب اقبال را دانیال نام نهادند و انتخاب
از عبارت اکبرنامه خلافت اشرف منتسبان ... معتکفان بقعه ... دانیال نام که
در صلاح و فلاح از ناصیه حال او ... ساخته در انجا گذاشته بودند +
در حصار دوم آستانه عالیه که به احاطه بیرونی معروف است در وسط تالاب بزرگ قبه کوچک است

که بصحن چراغ تعبیر کنند۔ گویند که جلال الدین اکبر بادشاه از غنیمت فتوحات چیتوڑ یک
چراغان بزرگ آورده ودرون قبهٔ مذکور نصب کرده بود واللہ اعلم بالصواب محاذ قبهٔ مذکور
آبدار خانه هست که عوام آب سبیل گویند۔ زیر دیوار سبیل بسمت شمال قبر پاک شیخ ملک فاروقی
الاوهی است وبر سر قبر مصلائے سنگ سرخ هنوز باقیست ودر فضائے آبدار خانه چبوتره
وسیع تر است وبر انتهائے آن حجرات ومطبخ آشخانه واقع است و جانب غرب از صحن چراغ
برفراز صفه وسیع سماع خانه بنا نموده اند که از نتائج حسن اعتقاد ووثوق انقیاد نواب سر آسمان جاه
بهادر وزیر نظام دکن بوده است مکانیست بسیار منظر ودلکش ودلکشا وعماریست بغایت محکم
وخوش طراز ومطبوع ومصفا بنائے آن از اجر وگچ نیست بلکه همه عمارت از سنگ سرخ وسفید
مملو است ودر همین جا مجلس اعراس حضرت شیخ المشارق والمغارب حضرت خواجه عثمان
وحضرت خواجه بزرگ معین الاولیا قدس ارواحهم منعقد میشود تویئی سماع خانه جانب گوشه
شمال ومشرق دروازه کوچک است که بخانقاه شریف حضرت صاحب سجاده راه وارد و
متصل به عقب سماع خانه جانب غرب خانقاه مذکور است وآن جائیست متبرک ومقدس
که غسل میت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا همانجا بوقوع آمده بود۔ و الحال بمقام
مسند نشینی صاحب سجاده مقرر است چنانچه بذیل ذکر آئین عرس در آخر باب اول بشرح وبسط
مرقوم شد۔ ودر حوالی رواق خانقاه شریف ملتزمان ومنتسبان صاحب سجاده سکونت دارند +
ودر یمین ویسار صحن چراغ دو تا دیگ هائے بزرگ ساخت مس خالص بوده اند۔ اول که بجانب مغرب ست
خیلے بزرگ است وجلال الدین اکبر شاه بعد فتح چیتوڑ گذرانیده بود۔ میر علاء الدوله متخلص
به کانی قطعه تاریخ متضمن به گذرانیدن دیگ بسیار خوش گفت +

قطعه

شاه دین پرور وجمشید سریر | خسرو عهد محمد اکبر
ساخت سے شبه پے فتح چیتوڑ | دیگ روئین تن اژدر پیکر
۹۷۴

بهر تاریخ وے از عالم غیب　　　دیگ حیث تو کشا۔ شد یکسر
۱۰۲۲

جانب مشرق دیگ خورد است که جهانگیر بادشاه در سال یکهزار بیست و دو ۱۰۲۲ بخلوص نیت و فرط عقیدت نذر گزرانیده بود۔ و بروز اول برنج شیرین پخته بطریق دعوت ایثار فقرا کرد گویند که یکهزار نفر از طعام دیگ شکم سیر گشته بودند مادهٔ تاریخ اینست ع

بدنیا باد دائم نعمت دیگ جهانگیری

اما بجهت امتداد زمانه و کثرت استعمال و قلت حفاظت هر دو دیگها صورت اندراس پذیرفته بیکار شده بودند تا در سال یکهزار و دو صد و شصت و شش توفیق الهی رفیق حال مدار المهام ریاست گوالیار گردید او از سر نو به تجدید پرداخته صلاح و فلاح دارین حاصل نمود میر جواهر علی پیرزاده که در فن تاریخ طبع آزمائی کرده اینست +

قطعهٔ تاریخ

صرف زر للّه مداری کرد در تجدید دیگ　　　باد نامش در جهان روشن به مثل آفتاب
بخت در منت الهی چندش نموده اهتمام　　　گفت هاتف بسال تاریخش جهان شد فیضیاب

و درین ولا نیز بصرف نواب مستطاب خورشید جاه بهادر رئیس دکن در ترمیم و تجدید هر دو دیگ کوشیده اند +

مخفی مباد که در زمان عرس و غیر آن اکثر اغنیا و امرا بخلوص محبت و نذر و نیاز و بعضی بنظر نمود و نمائش در اهتمام پختن طعام دیگ زر کثیر صرف میکنند صرف تخمینی دیگ کلان قریب ده هزار و دیگ خورد از دوازده صد متجاوز نباشد۔ چون طعام دیگ پخته میشود بعد نماز بامداد بدستوری صاحب طعام اهل استحقاق در غارت بردن طعام سبقت و جبر مینمایند و بخار گرم که از سینهٔ دیگ بر می آید بدست و پاهای مردم آسیب نمیرساند در آن وقت تماشای خوب در نظر می آید از خواتین یغمائی قوم ترک یاد میدهد +
بلند دروازه که بدخول معروف است محاذی صحن چراغ بسمت شمال بشکل محراب نمودار است و آغاز بنای آن نتیجهٔ غلبهٔ اعتقاد سلطان محمود خلجی نوشته اند که بهنگام فتح دیار اجمیر

بعد از آویزش و پاشش خون تشنوع راجپوت که ریاست آن طائفه به مسمی گجادهر متعلق بود به شرف
زیارت مضجع حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا مشرف گشته به تعمیر دروازه مذکور دستوری داد.
ارتفاع قریب بیست و پنج ذرع عمداً داده +

و به سمت شمال بلند دروازه یک صحن کوچک است که به سوی شرق آن در یک غرفه اعلی برفراز چبوتره مزار
حضرت شیخ احمد خلیفه مستند حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا آسوده است +

و به جانب مغرب مسجد اکبری است بسیار وسیع و کثیر العمارت اما همه خراب و ویران آشیانه زاغ و زغن
است هر چند که به اصلاح و آبادی این مسجد بلیغ می‌نمایند الا سود نمی‌دهد و قول بزرگان این است که جهت
ویرانی و خرابی عمارات اکبری نتیجه زشتی اعمال و سستی اسلام اوست +

و به سمت شمال صحن مذکور دروازه نقارخانه است که بر سر آن نقارها می‌زنند و بنای آن در عهد مهد
شاهنشاه آفاق شاهجهان بادشاه در سال یکهزار و چهل و هفت ثابت است و کتبه پیشانی دروازه این بیت +

کتبه

به عهد شاهجهان بادشاه دین پرور　　زدوده ظلمت کفر آفتاب دین یکسر

و به رخ شمال نقارخانه خورد است و بر انتهای آن زینه صحن که در میان آن بسیار سرو چراغان گنبدهای
خورد دارد و همین جا خط انتهای آستانه عالی است +

ذکر تعمیرات شهر

در بازار پیش زینه درگاه شریف به سمت شرق بر فراز سقف مسجد بیت خوش طراز و خوش تعمیر که بنای آن تعمیر
حضرت سید محمد صاحب سجاده نشین حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بمعرض وقوع آمده بود و عقب مسجد
ملصق به دیوار مغربی مکان صاحب سجاده واقع است و ماده تاریخ منظومه که بر سر محراب منقش نموده اند این بیت +

تاریخ

ای خوشا دور شهنشاه جهان آفاق گیر　　دادگر شاهی که آمد زیب اورنگ نبی

خسرو عادل شہنشاہ ولی و والی کزو — متر ادوائر در و دیوار دین مصطفائے
ہر محبا شد مسجد و محراب و منبر کو بکو — خطبہ میخوانند از واللیل و الشمس الضحی
خاصہ آن مسجد کہ نو بدیدۂ اہل یقین — قدوۂ ارباب دین سید محمد مجتبے
جانشین قطب بانی معین الدین کہ او — ہر زبان ہر وقت محبوب جناب کبریا
رونق افزائے گرامی مسند پیران چشت — زینت آرائے نگارین نقش ایوان ہدے
کرد بر پایۂ عقبے برائے علمے — بلکہ بہر عاصیان توسیع و فرمان نجے
حاش للہ بے تکلف او ملائک بگذرد — ہر کہ باشد اندرو یک لحظہ با ذکر خدا
بود ناجی در پے تاریخ سال او خرد — گفت بہ گو بیت المقدس نیک زیبا غذا

قطعہ دیگر

ساخت چون سید محمد بحق — مسجدے زیبا کہ انما المسجد
گفت ہاتف سال تاریخ بنا — حسبتہ للہ بلیت مسجد

در محبا دمونی گڑھ مسجدیست کہ تعمیر آن از سنگ سرخ است و فرش سنگین۔ عمارت وسیع زیبا منظر است وسط محراب سال ۱۰۱۵ تعمیر و کلمۂ طیبہ و نام بانی مسجد میا بائے منقوش است +

وعقب کوتوالی قدیم انتہائے بازار منڈوی مسجد است تعمیر بہ آجر و گچ سقف گنبد دار صحن قلیل در وسط محراب عبارت ذیل بر لوح سنگ کندیدہ اند "اللہ اکبر این مسجد را بانی تلوکدی بنت میان تاتسین کلاوت راست کردہ است سنہ ۱۰۶۲ھ" و بر انتہائے بازار نو جانب شرق قلعہ کوچک است صاحب منتخب التواریخ کہ تذکرہ بنائے قلعہ بحکم اکبرشاہ نمودہ ہمین است و احوال بنام سنگرین شہرت دارد بجہت آنکہ در آوائل تصرف اولیائے دولت انگلشیہ قلعہ کور بغرض محفوظ داشتن آلات ضرب و حرب مخصوص و مستعمل بود جائے مستحکم و پایدار و وسیع و استوار است +

و در پہلوئے دہلی دروازہ اندرون شہر مسجد است ہمہ از سنگ سرخ بغایت مطبوع مرغوب مقبول

اما تا بہ تحقیق نرسیدہ کہ از بنائے کیست طرز تعمیر و رونق آن بہ عمارات شاہجہانی مناسبت تمام دارد +

تعمیرات بیرون شہر جانب شمال

چلۂ حضرت خواجہ بزرگ

در پہلوے دڑہ گھاٹی آنا ساگر معروف است بر فراز پتہ کوہ واقع دران زمان کہ حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا در اجمیر تپور ورود نگدندہ بودہ این جا در کنج قناعت گوشہ عافیت مشغولی داشتہ و در این سنگ بزرگ غاری بشکل حجرہ نمودار است و بر آن تختہ سنگ خارا نہادہ است کہ آنرا بہ تحت نماز تعبیر کنند و در سال یکہزار و سی و ہفت دولت خان تہانہ دار با متثال حکم نواب مہابت خان در دوران حصار مستحکم بنا نہادہ است و بر سر دروازہ حصار چند اشعار نوشتہ +

اشعار

بزمان شہ رفیع القدر حامی شرع و دین شہاب الدین
رونق عدل وجود داد چنان کہ بنازد از و زمان و زمین
گشت والی صوبۂ اجمیر خانخانان بعزت و تمکین
پاک دین پاک باز دولت خان بود شقہ دار او بر سم امین
ساختہ این مکان چلہ چشت تا بود یادگار او بزمین
سال تاریخ طالبی گفتا سی و ہفت و ہزار بود سنین

الحق جائے بافیض و برکت است و از اوقات شیوع آئین دین اسلام یاد میدہد و بہ چلہ خواجہ صاحب موسوم است +

چلۂ خواجہ قطب صاحب

در دامن ہمین کوہ بسمت خواجہ صاحب واقع در شکم سنگ بزرگ خلا دارد حضرت خواجہ

قطب الاولیاء دران مراقبہ و قناعت باکثر ایام مونس تنہائی بودہ است جائیست پرفیض و خوش آثار و مقامیست عجیب و خوشگوار در فضائے آن تعمیر زیبا مسجدیست کہ بنائے آن بنام مولانا شمس الدین خلیفہ حضرت مولانا فخر الدین فخر جہان رقم نمودہ اند **شعر**

انپسے تاریخ سالش ہاتف غیبی نوید | داد پاسخ گو مورخ ذکر ہو رب مجید

در صحن زیرین بالائے صفہ بزرگ درون حصار بلند محمد شاہ خان کہ از عمائد نواب امیر محمد خان والی ٹونک بود مدفون است۔ وبسمت شرق مسجد خوش طرح مقبرہ محمود خان یادگار و بر لوح سنگ قطعہ تاریخ چنین منقوش است **قطعہ**

بنا کرد محمود عالی نگاہ | مزار محمد شہ دین پناہ
ز تاریخ تعمیر گویم لطیف | زہے مقبرہ مسجد و خانقاہ

از آغاز دوازدہم ماہ ربیع الاول ہر سال عرس حضرت خواجہ قطب الاولیاء درہمین جائے خاص مقرر است و بروز چہاردہم محفل ختم عرس بمعمول ہمین منعقد میشود و بتاریخ چہاردہم ہر ماہ بعد نماز ظہر محفل سماع نیز بپا میکنند کہ بزبان عوام چودہوین مشہور است +

تالاب آنا ساگر

بنائے آن پیش از ہشت صد سال رقم نمودہ اند در زمان حکومت راجہ آنا دیو کہ او حاکم اجمیر بود۔ بر ساحل جنوب آن علے الاتصال باغ و باغیچہ و تعمیرات زیبا بنا نمودہ اند ظرف تالاب بسیار بزرگ است و پہنا ور کہ طولش قریب شش صد درعہ و دور آن قریب بہ چہار میل باشد و بر ساحل سمت گوشہ جنوب و شرق دولتخانہ شاہجہان است کہ مکانات مصفا و رواق اعلے مکلف از سنگ سفید دارد۔ و در فضائے عمارت مذکور باغ خوش و باغیچہ دلکشا تا زمانہ حال باقیست ؎

از نقش و نگار در و دیوار شکستہ | آثار پدید است صنادید عجم را

چله سالار مسعود

بر قلعه تپه خورد که برابر چله حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است بر فراز صفه سنگ سرخ گنبد کوچک بنا نموده اند و در تربه آن قبر حضرت شیخ موجود است بزبان عوام همچنین چله سالار مسعود غازی شهرت دارد اما این مقبره سالار مسعود است که غیر سالار مسعود غازی است و خلیفه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا بود +

تعمیرات بیرون شهر جانب شرق

چله مدار صاحب

گویند که بدیع الدین شاه مدار که مرقد پاک او در مکن پور است در زمان حیات بر سر کوه اسحال بنام چله مشهور است چندے بریاضت و عبادت گزرانیده جائیست ناهموار و خشک که از شجرات و نباتات تنگ تر دیده می‌شود بتاریخ هیجدهم هر سال مردمان و زنان شهر جمع می‌آیند و یوم مذکور بنام میله مدار صاحب شهرت دارد +

میو کالج

پیش از چند سال در زمانیکه لارڈ میو صدارت وزارت ملک هند داشت بمقام رنگون بدست شیر علیخان زندانی کشته شد هنگام وقوع حادثه بنای تعمیر نهاده بود جائیست خوشنما و زیبا و مقامیست پر فضا و دلکشا که در نقش و نگار و سنگینی و تخته بندی و رفعت و وسعت و عمارت و آراستگی و آرایش مثال خود ندارد و در فضای آن تالار بزرگ است که زینت بهشت بشادابی گلبن و چمن آراسته و پیراسته و در حوالی آن دیدنی بیا و پس پشت مناره عالیشان

کاخ سموء المکان انسان راحتگان و نوابان به عمارات دلفریب و طرز مطبوع و انواع پسندیده بنا نموده اند - که نونهالان گلشن همت و اقبال و وارثان تخت و تاج در زمان سردی وغیره گرمی بجهت تحصیل علوم مغربی و مشاقی فنون شاهی و شاه سواری و اکتساب آداب و آئین حکومت و حکمرانی درینجا قیام و سکون دارند +

حوض شمسی معروف به سورج کنڈ

ذبیل ڈکسن که کمشنر اجمیر بود بجهت آنکه مادهٔ ترحم تخمیر طینت داشت بچشم فیض عام و آرام بنا نمود - آرام بنا نمود - آب آن بغایت منزه و صاف و خوشگوار و شیرین گرد ساحل حوض عمارت خوش طرح و خوش نما از سنگ سرخ است و به خلق خدا نفع عام میرساند +

مقبرهٔ عبد الله خان

تعمیر خوش است و محکم که در اهتمام خواجه دانش تعمیر یافت تاریخ بنا اینست سرو شش غیب ز سال بنایش اسرار ها بگفت ز خوش شعر عالی بگوش دل پنهان گویند که پیش ازین در حوالی آن باغیچه پر فضا بود اما الحال بجای آن سرائی وسیع بنا نموده اند و بسرای عبد الله پوره معروف است و این عبد الله خان از سیدان بارهه بوده است و بزمانه فرخ سیر بادشاه به عهدهٔ وزارت و منصب پنجهزاری ذات ممتاز بوده است +

مقبرهٔ حسین علیخان

از قبر نشان باقی نیست و الحال بصورت فرود خانه مستعمل است و به ادای کرایه فرنگیان استقامت دارند - و این هر دو مقبره در قبض و تصرف میر عبد الوهاب و میر عبد العزیز

دیگر برادران ایشان علیٰ قدر حصص قسمت بوده اند و سلسلہ نسبت ایشان بصاحب مقبرہ میرسد۔ واللہ اعلم بالصواب +

تالاب بیلہ

در عقب تمام صدر کارخانہ آہن است بسمت شرق بنائے آن بزمانہ حکومت راجہ بیلدیو نوشتہ اند۔ و بر دور آن از بسیار بیوت صنم خانہ و معبد ہنود علامت باقیست۔ باآنکہ سلطان محمود غزنوی و بعضے از سلاطین غور بانہدام و معدومی آنہا پرداختہ بودند۔ بادشاہ دہلی نورالدین جہانگیر کاخ چند در فضائے ساحل آن تعمیر نمودہ بود۔ و معرفی بادشاہ مذکور سفیر قیصر انگلستان در مقام منزل مذکور بزنگاشتہ اند +

عیدگاہ

صحن وسیع و فراخ فراش آن از گچ و حصار آن رفیع و بلند اما طاق و رواق ندارد و بجہت عدم سایہ سائبان فصل در فصل تابستان تپش فرش و تمازت آفتاب گہ می ہنگامہ محشر دارد +

تعمیرات سمت جنوب بیرون شہر

چلہ بڑے پیر صاحب

بالائے کوہ متصل بہ آبادی است۔ گویند کہ شخصے سونڈا نام از بغداد باز آمدہ خشت آجر بنمود و ظاہر کرد کہ از دیوار حصار آستان عالی حضرت غوث الاعظم قدس اللہ سرہ العزیز آوردہ است چون زمان مرگ او نزدیک رسید بیاران خود وصیت نمود کہ خشت مذکور بپوند مدفن او نمایند چنانچہ بعد وفات او ہمچنان کردند بعد مرور سالہا بجہت بعد زمانہ و مرور سالے ساہ عوام

به چله پیران پر معروف گشت و بعد از انکه شهرت کلّی شد۔ نواب جمشید خان رفیق والی ٹونک به سمت جنوب دالان وسیع بنا کرد۔ و بعد آن میر اصغر علی که تولیت اوقاف چله به او متعلق بود قبه و مسجد و صحن آستانه را ست درست نمود۔ و بزمانیکه اجمیر در تصرف مرہٹه بود بسفارش و گزارش نواب محمد امیر خان برائے خرچ اوقاف چله مهاراجه دولت راؤ سیندهیه والئے گوالیار یک ده که ماکھوپوره نام دارد بذل فرمود که هنوز بحال و برقرار است به یازدهم هر ماه مجلس سماع برپا میشود۔ و بروز یازدهم ربیع الثانی در هر سال که عرس حضرت غوث الاعظم قدس الله سره العزیز مقرر است بآئین خوب پیرایه مرغوب جله احتشام پوشند در وقت شب کثرت چراغ و تماشائے شب ماه بسیار خوش است و سبب هجوم عام و ذوق و حلاوت محفل سماع خیلے دلبری و دلربائی میکند۔ در پهلوئے چله حوض آب است که پیش از چند سال التصرف سرمایهٔ اوقات چله درست نموده بودند و آب آن در ایام میله بکارے مے برند۔

قلعه تارا گڈھ

در کتب پاستان هند نوشته اند که کوهے که در پائے آن اجمیر جائے دارد معروف به اجیپال پربت و پربت بمعنے کوه و اژیل بمعنی عمر است و از جهت بودکه بزمان سلف اجمیر موسوم به آدهیر بود و آد بمعنی کوه است گویند که از فرزندان راجه راجپند یکے برادر بال سگر بود و زن او تارا نام داشت که بانی تارا گڈھ بوده است۔ اما مولف ٹاڈ راجستان که در تحقیق حال و احوال خطه راجپوتانه بسیار جانکاهی و سعی نموده است میگوید که صاحب تعمیر قلعه تارا گڈھ اجیپال چکوا بود که بیش از هفت صد سال در دیار هند پایهٔ اقبال و سروری داشت۔ القصه چون راجه پتهورا از کثرت عدم منتشه سه دوش قدم آورد و از تلاطم زمانه غیر آگهی نوبت بتوسط ذورق قوت و اقبال هر سال بحر ذخار آگهی به سلامت سید خوارت که

بنائے مستحکم و استوار بر سر کوه ناگ پہاڑ کہ در سلسلہ کوه اربلی بسمت شمال از قلعہ تاراگڈھ است
لتعمیر و مرمّات آن نتوانست چندانکه سعی نمود بے سود بود و بنائے تعمیر هر آنقدر که درست نمودند
جائے نمیگرفت و از پا مے افتاد چون بستوه آمدند و نتوانستند ناگزیر در ترقی استحکام و تزئید
استسلام قلعه تاراگڈھ که بجهت قلت حفاظت شکست خورده بود اهتمام نمودند و در
اندک فرصت حصار و دیوار و برج دلکش گاه همپایه پاره کوه ساختند اما در زمان حال
که دوران امن و عافیت است و نشیمن عصفور در پنجه شاهین و شیر مست را با شبل خشمگین ضجیع
قرار داده اند نظر بر آن به دیوار و حصار و پا و ناپائدار احتیاج نه ماند و نوبت باینجا رسید
که بروج و حصار آن هموار کرده رواق و اطاق بنا کردند و منازل و ایوان ساختند و بیشتر
جاها بجهت عدم مرمت و حفاظت منهدم و معدوم گشتند صاحب تاریخ فرشته و بهار
گلشن آورده است که حضرت امیر سید حسین از سادات صحیح النسب است و نسب پاک او
بواسطه امام زین العابدین بن امام حسین علیه السلام به علی مرتضی کرم الله وجهه منتهی میشود
او بزمان سلطان شهاب الدین غوری خداوند قشون اسلام بود چون سلطان شهاب الدین
بر سر راجه پتهورا تاخت آورد و تاج و تخت راجه بدبخت معرض زوال رسید و لنواحی اجمیر در دست
قدرت و قبض و تصرف او پیاپے دولت اسلام آمد امیر سید حسین و عمه سید وجیه الدین حسن
بسیار از زن و مرد بشرف اسلام مشرف گشتند بالآخر در آوان حکومت قطب الدین ایبک در حوالی اجمیر
بغلط شهرت دارند که قطب الدین ایبک ازین کهنه رباط فنا بعالم بقا خرامید از بجهت
جماعه راجپوتان که خار نفاق در دل و سودائے فساد در سر داشتند جمع آمدند و از سمت سنبل گڈھ
که الحال به سوملپور معروف است در ظلمت شب تا بزیر حصار قلعه رسیده بیاوری کمند و
قطره چوبین درون قلعه داخل شدند سید میر حسن که پیش ازین از چگونگی احوال آگهی نداشت
از شور و شغف و دار و گیر آنها متنبه شده سلاح جنگ در بر درست کرده جماعه قلیل که در حفاظت قلعه
مامور بود آهنگ جدال و قتال نمود و با آنکه جماعت قلیل داشت در اقصے الغایت بهمت و جرات

بکار برده جمعے کثیر را در حضیض خاک و خون منیداخت و دامن استقلال از دست ندادہ تا آنکہ هم آغوش عروس شهادت نگردید کارهائے نمایان کرد در انجام کار بتصدیق رضینا بالقضا سر تسلیم در تہ تیغ رضا نهادہ بمدارج شهادت عظمے فرق عزت برافراشت حضرت خواجه بزرگ معین الحق الاولیا کہ سوانح حال و استقبال بکشوف ضمیر عالی داشت هنگام بامداد شب واقعه با جماعه مریدان و معتقدان تکلیف فرمود۔ و بتکفین و تدفین پرداخت۔ آوردہ اند کہ در آغاز بر سر مدفن پاک از تعمیر پخته علامتے نبود۔ اما در سال یکهزار و بست و چهار ۱۰۲۴ نواب اعتبار خان کہ منصب شش هزاری ذات و پنجهزار سوار داشت طرح بنیاد انداخت چنانچہ بر سر دروازہ جنوب رویہ اشعار ذیل فقیر مولف بچشم خود دیدہ است ؎

شاهنشه زمانه جهانگیر بادشاه — کاندر زمانه او شده آسوده دل جهان
سال دهم ز عهد جلوس مبارکش — شد فتح ملک رانا از ان شاه کامران
وقتیکه اندر اجمیر آن شاه گنج بخش — بر تخت زر نشسته بود از فتح شادمان
بود از هزار افزون بست و چهار سال — گیتی ز عدل و داد شده چون روضه جهان
بود روضه مقدس سید حسین کرد — این پنجره ز صدق و صفا اعتبار خان

در روضه مقدسه سمت مغرب دالان از سنگ سفید در سال یکهزار و بست و نه ۱۰۲۹ بفرط عقیدت و خلاص کماجی راؤ سنده صیه تعمیر نمودہ است قطعه منظوم کہ از ان مادہ تاریخ پیدا میشود اینست ✦

معدن نور منبع اسرار — هست درگاه شاه خنگ سوار
ساخت دالان که هست تنگ بهشت — راد کماجی سنده صیه بوقار

و در سال یکهزار و دو صد و بست و دو ۱۲۲۲ بالا او انگاسمت شمال روضه عالی دالان بنا کردہ بود و منظم کہ از و مادہ تاریخ پیدا میشود بر سر محراب منقوش است ✦

یک هزار و دو صد و افزون از ین گن بست و دو — سال هجرت خانه بیت الحسن آمد بنا

و بر سر دروازہ شرقی حصار روضه شریف بر فراز محراب قطعه تاریخ کہ دیدہ شد اینست ابیات

شه سوار ملک دنیا شاهباز ملک دین   قاتل کفار آن سید حسین معین جبین
منبع جود و سخا کان فتوت التقا   واقف سر خدا آن مهبط نور معین
سرور هر دو جهان مشکل کشای انس و جان   مفخر کون و مکان آن حاکم دنیا و دین
از پی تاریخ او کردم سوال از عقل کل   گفت جو تاریخ او از ضوی سلطان دین

در احاطهٔ دوم قبریست که بر سر آن چادر سبز پوشند و گویند که در ته آن فرش حضرت امیر سید حسین مدفون است والله اعلم بالصواب و علاوه آن که مذکور بالا شد مسجدیست خوشنما و پر فضا که در ایام انتظام دولت انگلشیه که بجهت نادان عیر آگهی متولی درگاه ناگزیر افتاده بود باهتمام مولوی محمد سعید الدین صدر اول التعمیر شده است و حوض آب در فضای صحن احاطهٔ دوم بنا نموده که بزمان موسم باران آب آستانه عالی اندران جمع می‌شود و بکار می‌آید ❖

بلند دروازه

افضل العمارت است در سال نهصد و هفتاد و شش باهتمام اسمعیل قلیخان که مقطع اجمیر بود۔ در عهد جلال الدین محمد اکبر شاه بادشاه باختتام رسیده ۔ ارتفاع آن قریب بست و یک درعه و تعمیر آن از سنگ سرخ است و فراز آن بر لوح سنگ سفید که قطعه مادهٔ تاریخ منقوش کرده اند اینست قطعه

بعهد بادشاه آسمان قدر   پناه ملک و ملت ظل یزدان
جلال الدین محمد اکبر آن شاه   که دارد در نگین ملک سلیمان
بدین درگه که همچو کعبه آمد   سوادش عین نور نور عیان
ز کاخ دلکشا تاریخ اتمام   اگر خواهد کسی می یابد آسان

در احاطهٔ سوم که در پای بلند دروازه واقع است عمارت پخته از طاق و مسجد و مرقد تنگ تنگ دیده میشود و بیرون احاطهٔ آستانه عالی دو تا دیگ سهمگین از ساخت مس که یکی از وفور عقیدت

سلطان نورالدین جہانگیر و دیگرے از ارادت و اخلاص ملا ماری مدار المہام گوالیار بطریق ایفا نذر گزرانیده بود بر قرار و دیگران بزرگ نہاده اند. در ماه رجب از آغاز شانزدهم تا هیجدهم زمان عرس معهود است. جمعے از فقرا و اغنیا بر سرکوه جمع مے آیند و در هر شب محفل سماع برپا مے شود و بر سر صحن تالار بزرگ چادر کشیده بروشنی چراغان و کنول و فانوس بساط بزم آراسته و پیراسته مے نمایند. بالآخر بروز هیجدهم بعد از وقت زوال اختتام عرس میباشد که عوام قُل گویند و این اشارت است ادا ے رسم فاتحه که معروف و مشهور دیار است و مصارفات واز عهد شاهان دهلی که دیهات بطریق وقف مرفوع نموده اند. اخراجات عرس وغیره از حاصلات آن بهم میرسانند و در سمت جنوب آن آستان عالی. احاطه است که به گنج شهیدان شهرت دارد معمور است المعتبور جائیست پر فیض و مخزن نور و اینهمه یاران و لشکریان حضرت میران سید حسین بوده باشند که در ام حق کوشیده و به پایهٔ شهادت رسیده و دیوار احاطه بر حسن اهتمام دزیر خان کلان که از اعیان دولت سلطان نورالدین جهانگیر بوده است دلالت میکند چنانکه از کتبه منظوم مفهوم مے شود*

کتبه

در زمان شه رفیع مکان — که بنازد بدور او دوران

آن شهنشه که ذات او آمد — باعث عدل و داد و امن و امان

شاه گیتی پناه نورالدین — بر جهان است سایهٔ یزدان

بانی این بنائے لطف آئین — بایکے سال او خرد گفت آن

دولت است از وزیر خان کلان — کم نشان جنین ز دولت دان

مخفی نماند معلوم همگنان باد که حضرت سید میر حسین قدس الله سره عابد و زاهد متورع و خلیفه حضرت خواجه بزرگ معین الاولیا است و نیز واسطه خویشی دارد که نسبت عم او بحضرت خواجه بزرگ معین الاولیا منسوب بود. اما حضرت امیر سید حسین چنانچه سمت نزد دانه

بگذشت۔ جمعے کہ بر سر کوہ تاراگڈھ در جوار آستان عالی طرح اقامت دارند بہ یقین از سادات مشہد بودہ اند۔ و خدمت آستانہ عالی با یشان متعلق است و حصہ کثیر از دیہات اوقاف در وجہ مدد معاش دارند +

نور چشمہ

در دامن کوہ تاراگڈھ جائیست شاداب و مُطرا ہوای آن در اقصے الغایت مفرح قلب و مفتح دماغ و مسکن ارواح است۔ گویند کہ در زمان سابق ہمین جا آبادی شہر بود کہ ہنوز از در و دیوار شکستہ اثر آن پیدا است۔ در سال دہم از جلوس خود کہ سلطان نورالدین جہانگیر بشرف عتبہ بوسی اجمیر مشرف شد بمشاہدہ درۂ مذکور کہ از بس خوشنما بود امر فرمود کہ بہ عمارت خوب و مرغوب در بست نمایند چنانچہ در مدت یکسال معمورۂ لفریب و دلچسپ بنا نمودند و سر چشمہ کہ از دماغ کوہسار میریزد حوض بزرگ طرح دادہ بہ فوارہ و آبشار رونق تازہ و لطافت بے اندازہ استزاد کردند۔ بدیدن آن خاطر بادشاہ بسیار محظوظ گشت و بالتزام ہمنامی خود کہ نورالدین است بہ نور چشمہ موسوم گردانید ہنوز از تعمیرات بالا نقش و نگار و نشان و در و دیوار باقیست۔ مادۂ تاریخ کہ در سلک نظم کشیدہ بر سر تختہ سنگ نقش کردہ اند اینست +

تاریخ

بلند اقبال شاہ ہفت کشور
کہ وصف او نگنجد بتقریر

فروغ خاندان شاہ اکبر
شہنشاہ زمان شاہ جہانگیر

درین سر چشمہ چون آمد فیضش
روان شد آب و خاکش گشت اکسیر

شہنشہ کرد نامش چشمہ نور
شدہ آب لطافتش چاشنی گیر

دہم سال از جلوس شاہ غازی
بحکم بادشاہ نیک تدبیر

خرد تاریخ اتمامش رقم کرد
محل شاہ نورالدین جہانگیر

در قرب محل شاهی جائیست خوشگوار که هنوز به باغ نور چشمه موسوم است اما در زمان حال بجز درخت انبه و جامن که خاصیت زمین دیار اجمیر مناسبت کلی بآن دارد - دیگر از گلهای گلزار و ریحان و سنبلستان که لازمه باغ و بهاراست اثرے پیدا نیست +

چلۂ بی بی حافظ جمال

متصل عمارت شاهی بر سر منفذ آب چشمه نور در کمر کوه واقع مقامیست مهیب و جائیست هولناک که در گرد و نواح از آبادی انسان نشان ندارد بشیوه حدت است که غیر از مردان شیر بیشه دیگرے جا گزیدن نتواند نه هر علوی شان و یکتا کسے که درین چنین زاویه تنهائی از بیگانه و بیگانه روے تافته به عسرت و محنت بسر برده آورده اند که بی بی حافظ جمال بنت حضرت خواجه بزرگ معین الاولیاء مدتے درین جائے خاص مدتها در گوشه طاعت و کنج ریاضت نشسته است و اکتساب خیر و برکت فرموده ازین جهت بنام بی بی چله معروف است بتاریخ نوزدهم هر سال یوم وفات حضرت صاحبزادی صاحبه انبوه کثیر و جم غفیر از زن و مرد بتقریب زیارت چله شریف جمع مے آیند +

امیر تاغان و امیر ترغان شهدا

متصل به چشمه نور مائل بسمت مغرب بر سر کوهچه که سطح هموار دارد - توی احاطه پخته جائے قدامت و در حوالی آن نشان قبور زیاده دیده میشود که به گنج شهیدان تعبیر کنند جائیست با هیبت و عظمت و همواره آثار حرارت جلال نمودار بروز هر پنجشنبه خلق کثیر بطریق زیارت مے آیند و بروز نوزدهم ماه رجب که یوم عرس و زیارت چله صاحبزادی صاحبه مقرر و مشهور است بجهت قرب مکان جمعے از زائران و تماشائیان بنظر حصول ثواب و تماشا و بعضے آگاه دلان با خدا بنیت قیام شب گاہے می هنگامه برپا دارند گویند که ایشان سالار لشکر اسلام بودند

در زمانِ حضرت سید حسین شهید جام شهادت نوشیدند پیش از چند سال شخصے دلق پوش که از سرزمین افغانستان بوده است مجاورت مزارات میکند و بجهت آنکه خلیق و حزین الوجود است بسیاران از عمائد شهر و ساکنان دیہات قریب و جوار بقدر احتیاج باو میرسانند او کارہائے نمایان کرده است یعنے در حوالی مزارات احاطه پخته از سر نو درست کرد - و دالان و مسجد و حجره و دروازه بسیار مستحکم و پایدار بنا نموده - حوض عمیق و وسیع در جوار خطیره کندیده گویند که در احیان کندیدن حوض ظروف گلی مثل آفتابه و سبو و سبوچه از قعر زمین بر آمده بودند - فقیر مولف نیز ظروف مذکور را بچشم خود دیده در نقش و نگار و ساخت و لطافت خوبی و سنگینی بمرتبه غایت مطبوع و خوشنما و موزون است که مثل آن در زمان حال دیده نمیشود و بعضے مردمان گمان کنند که این همه ظروف ها بسکه طلا و نقره مملو بودند که او سرمایه آن در تعمیر منازل سابق پرداختند بسبب ظاهر یعنی بکمال راستی محمل است بجهت آنکه قدر اخراجات تعمیر بیش تر از آنکه بدست نصرام و انجام آن غیر از فراهم آوردن زر کثیر کسے نمیتوانست نظر بر آن اینهمه کنندے منت طلب در وقوع آمد از بضاعت غیب بوده باشد +

سوت برج

متصل و در محاذ چشمه نوزیر کوٹ قلعه تاراگڈھ واقع است و بزبان عوام بنام روٹھی رانی کا محل شهرت دارد در اصل حقیقت حال که بپایه ثبوت رسیده نیست که راجه بالدیو راٹھور بدوران حکومت خود بجهت آوردن آب بالائے قلعه تاراگڈھ مینار رفیع و چرخ بزرگ در دوران بنا نموده بود آنها تمام رسیده بحال خراب افتاده است و از منزل اول اثر و علامت باقیست +

اندرکوٹ

از کتب تاریخ هند چنان مستنبط میشود که بیش از چهار هزار سال راجه اندر سین بنا نهاده

او پیروی طریقهٔ مبتدعه میکرد و بسیار بتکده و بتخانها در اطراف و اکناف آن بتعمیر نمود. آما درین
زمان که راجه پتهورا هزیمت خورد و سلطان شهاب الدین غوری بغلبه آمد و بعد حوالی
اجمیر تسلط یافته همه بت و بتخانها را مسمار و منهدم کرد و قریب به صد هزار زنان و مرد
قوم هنود را مشرف به اسلام ساخت و صنم خانه بزرگ را که بنام اڑهائی دن کا جهونپڑه مشهور است
از تصادم خرابی و انهدام محفوظ داشته به ترمیم مینار و محراب و به تزئید مرقع مثال و سپکه صنعتم
متمثل بجانانه جدا کرد و آیات صحیفه ناطق بر پارهای سنگ نقش کرده در صدر
محراب و در نصب نمود و بروز جمعه بصد شوکت و هزار عظمت با جماعه اهل اسلام ادای
صلواة کرده دولت سعادت ابدی و سرمایهٔ افتخار سرمدی بدست آورد. کتبه سر محراب اینست
بنا فی العاشر والعشرین جمادی الآخر سن خمسة و تسعین و خمسمائة و عبارت ازغرفه
فی تولیت ابوبکر بن احمد جال الفضلة بتاریخ ذالحجه سنة و تسعین و خمسمائة
و بعد از آنکه سکه و خطبه بنام سلطان شمس الدین التمش جاری شد همه معموره قسمیم ازینگونه
و از سر نو بنا نمود و بطرز جدید بسیار راست آمّا نبظر اثبات دوام دارد و مانی تلف یادگار سلف
رضنی نشد و سنگ ستون و محراب که به نقش و نگار مطبوع و نادره کار بود به تعمیر جدید
بکار آورد و بجاهای مناسب و مواقع پسندیده نصب نمود. در دو محراب راست
سوره انا فتحنا و محراب یسار سوره تبارک و محراب وسط کتبه مندرجه ذیل بخط
طغرای جلی منقوش است امر بهذه العمارت السلطان العادل العالم المعظم والخاقا
الاعظم ملک الترک شهنشاه الاعظم مالک رقاب الامم مولی ملوک العرب
الترک والعجم ظل الله فی العالم شمس الدنیا والدین غیاث الاسلام والمسلمین تاج
الملوک والسلاطین قامع الکفرة والملحدین قاهر الظلمة والمشرکین ناصر
الاسلام علاء الدولة القاهرة والملة الباهرة مالک البر والبحر سلطان الشرق
المؤید من السماء المظفر علی الاعداء ابی المظفر التمش السلطانی معین خلیفة الله

ناصر امیر المومنین اعلی اللہ فی کل شانہ راظہر فی کل ساعت بزمانہ ر الکنبر فی العشرین من ربیع الاخرین نومبر تولیتہ احمد محمد العارض +

الحق جائیست وسیع وبزرگ وخوشنما وخوش طراز کہ مثل آن در قصبات عالم کمتر است گویند بزمان حکومت چنیبیان جماعت فقرا کہ بفرقہ آزاد وبانوا مشہور است مورد ومصدر خوبہا قرار داد ومسمی پنجابادشاہ کہ سرگروہ ایشان بود قدری زر ومحنت در باب حفاظت ومرمت صرف نمودہ وازینجہت تا بہ چند سال در تصرف خود آورد و بجہت فرودگاہ فقرا کہ در زمان عرس حضرت خواجہ بزرگ معین الاولیا جوق جوق جمع مے آیند محفوظ ومخصوص کردہ باعتبار آنکہ زمان ومکان عالم امکان سریع الزوال است فقرآ آزاد در محاورات خود وجود وجود وقیود عالم اسباب را اکثر بدو ونیم روز تعبیر کنند بحیث (ڈھائی دن کی بادشاہت) (ڈھائی دن کا جھونپڑا) وازینجہت است کہ ڈھائی دن کا جھونپڑا نام نہادند وہمچنان درمکہان شہرت یافت ودر سال یکہزار ونہ صد ونود وسہ ۱۹۹۳ باہتمام میر عمارت دولت انگلشیہ بنظر قیام واستحکام عمارت بصرف کثیر در ستی شکست وریخت وبند وپیوند نمودہ شد +

(کان سیہ عرف)

سیہ کان

متصل بدیوار شہر در شکم کوہ چلہ شیے پیر واقع وروے آن بمحاذ دیوار شہر درون کوہ خلا بزرگ دارد جاے شاداب وخیلے خنک است کہ در فصل تابستان بکالاے زمستان احتیاج مے افتد ودر قعر آن چشمہ آب است از بس لطیف وشیرین وخوشگوار کہ براہ مجرا علی ودر حوض ڈگی میرسد کہ در فضاے آبادی شہر جانب جنوب است وآن حوض الست بغایت مطبوع کہ از فوق تا بہ تحت بیلہ خوشنما دارد ودر اطراف آن عمارت است از بس خوش طرح

و زیبا۔ و منظریست بنہایت رونق و خوبی و صفا۔ و سال تعمیر آن دروازہ صد و چہل و ہشت بعہد حکومت کرنیل ڈکسن کہ مقطع اجمیر بود رقم نمودہ اند +

عذر شرمساری و نغمہ مناجات ببرگاہ خواجہ بزرگ معین الاولیا رحمۃ اللہ علیہ

در خاتمہ کتاب

مرحبا شاہنشہ اقلیم ہند — مرحبا اے باعث تعظیم ہند

وارث شرع نبی علم علی — خواجہ ہند الولی[۱] ہند الولی

آستانت کعبہ دنیا و دین — خاک راہت سرمہ عین الیقین

اے بہار باغ عرفان روئے تو — سنبل گلزار حق گیسوئے تو

جلوہ طور از رخ زیبائے تو — مطلع الانوار حق سیمائے تو

پاک صورت پاک باطن پاک نہاد — بندہ پرور بندہ گر بندہ نواز

مایہ آرام جان انعام تو — آیہ تسکین دلہا نام تو

گرد تو گردم بیا مہمان من — جلوہ فرما در حریم جان من

الغیاث اے تاجدار ملک ہند — الغیاث اے شہریار ملک ہند

بہ قدرت با آہ و فریاد آمدم — دادخواہ دست بیداد آمدم

مرشد و مخدوم من آقائے من — خواجہ من شیخ من مولائے من

در تن من نیست جانم غیر تو — دیگرے را من ندانم غیر تو

کار مشکل خواہی آسان کنی — میدہی ہم درد و ہم درمان کنی

گوش کن فریادم و فریاد رس — نیست در عالم معینم جز تو کس

۱؎ ہند الولی اگرچہ از روئے ترکیب صحیح نیست اما در تمامی ہندوستان مردم حضرت خواجہ بزرگ را ہند الولی میگویند۔ حتے کہ لقب عرف عام شدہ ۱۲

بادشاها شرمسارم شرمسار — بگذر از عصیان و عصیان درگذار

خصم نفسم خوار می سازد مرا — گر تو ننوازی که بنوازد مرا

سایهٔ کوی تو می باید مرا — گلشن جنت چه کار آید مرا

آرزو دارم گلِ گلزارِ چشت — خوش نمی آید مرا باغِ بهشت

چشم بکشا حالِ زارِ ما ببین — گریهٔ بی اختیارِ ما ببین

عمرها بگذشت در زاری مرا — تا بکی بینی باین خواری مرا

گر نه پردازی به روی حالِ من — وای بر حالِ من و احوالِ من

کیست جز تو کان مددگاری کند — هان مگر لطفِ شما یاری کند

هان تغافل نیست شایانِ کرم — خوش نمی آید ز شاهانِ کرم

لطف کن لطف ای شهِ عالیجناب — از رهِ لطف و کرم روی متاب

پیش ازین مپسند ما را در فشار — تا توانی لطفها پاینده دار

حیف باشد گر زنم جائی دگر — سر فرو آرم به پائی دگر

از فنا گر دو وجودِ پیکرم — همچنان باشد هوایت در سرم

مدفنِ ما خاکِ پاکِ کوی تست — عاقبت مائیم و خاکِ کوی تست

مهدِ جان از مهرِ تو معمور باد — دردِ هجران از دلِ ما دور باد

عرضِ حالِ خویشتن کردم تمام — بر روانت صد درود و صد سلام

تمت

قطعهٔ تاریخ در صنعتِ تخرجه من تصنیفِ مصنف متخلص به اثر

مرشد ارمن ذکرِ پاکِ اولیا — کاین سعادت داشتم در سرنوشت

چون طلب کردم سالِ سرِ هم مجیب — نغمه زن شد بلبلِ باغِ بهشت

١٣٠٩ هـ

مصرعہ تخت جم بر خوان اثر — یعنی کلہا شد روان از گل چشت
۱۳۸۳ ۶۴

دیگر از مصنف

منت خدائرا کہ درین تیرہ روزگار — بنمود راہ حق گہر شب چراغ چشت
رفتم بسعی شوق وران منزلیکہ بود — گلزار معرفت تہہ دیوار باغ چشت
چیدم گل حقائق و گلدستہ ساختم — گلدستہ کز دست معطر دماغ چشت
زان بادہ کہ مستی عرفان فزون کند — میخواستم ایاغ بکنج فراغ چشت
۱۱۹۲
در آخر خمار صلا زد سروش غیب — ساقی مے وصال بکن در ایاغ چشت

از نتائج افکار حمید میاں ابوسعید رضا خان صاحب کفیل ابن پیرزادہ عبدالوحید خان صاحب صمام جو ساکن ٹونک

سید مستند امام الدین — آفتاب سپہر جاہ و جلال
قرۃ العین خواجہ اجمیر — صاحب علم و حلم و فضل و کمال
ختم فرمود کارنامہ چشت — کہ بود زیب نامہ اعمال
زیر فکر سال بود کفیل — مظہر قدس گفت ہاتف سال
۱۳۲۹ھ

دیگر از کفیل

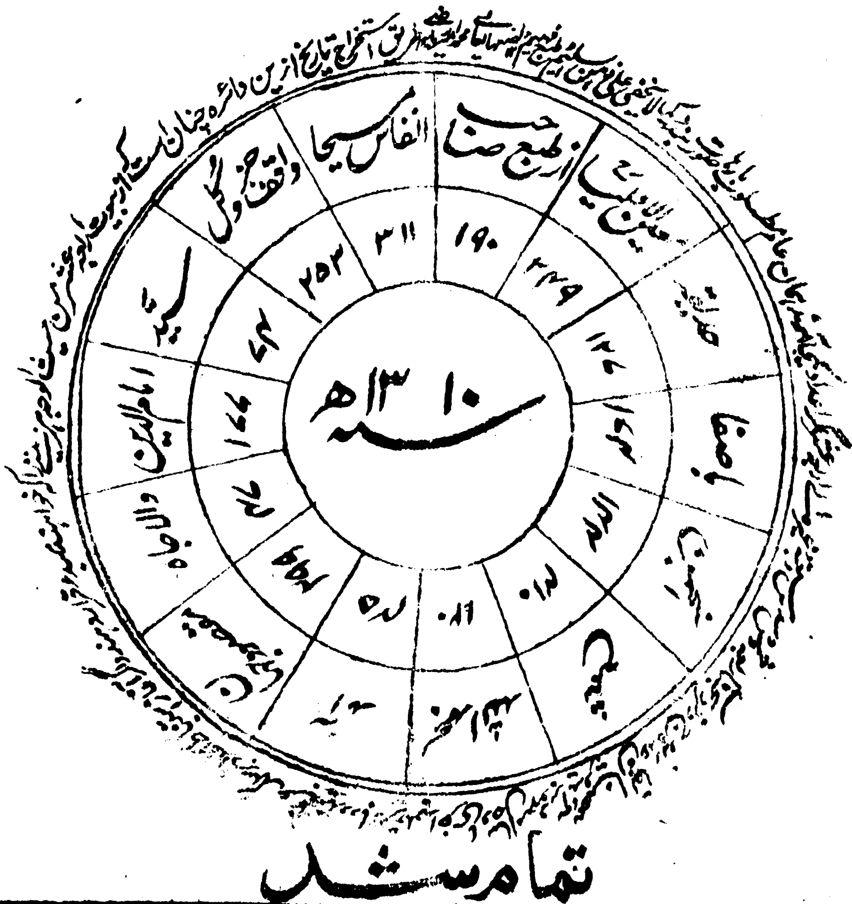
سید سادات امام الدین حسن — نونہال گلشن خیر الورےٰ
زبدہ اولاد شاہنشاہ ہند — قدوہ ارباب صدق و اتقا
جلوہ بود او از حسن متعال — صورت و معنی خاصان خدا
در تلاش سال تالیفش کفیل — یافت از ہاتف چراغ اولیا

دیگر از تقبیل

نہیں ہے اس میں شک بیشک جسے شک ہو وہ کافر ہے	معین دین و ملت کا جو پیرِ بہشتی ہو
نبی کی اُمتِ عاصی ہندوستان کے پار ہے	کرم سے خواجۂ ہند الولی کی پار کشتی ہو
محامد آپ کی لکھی ہیں نام الدین صاحب نے	مشامِ جان و دل اس شاہ کا عنبر سرشتی ہو
معین الاولیا ہے نام قدس اُن محامد کا	سن تالیف پیدا کر دل عاصی بہشتی ہو
کہا ہاتف نے مژدہ دو تقبیل پر عاصی کو	زبونِ طالعی اُسکے دور ماثرون نے دُرشتی ہو
بکل مصرع ہی سال عیسوی میں نام ہجری میں	اگر اسم معین الاولیا منشور چشتی ہو

۵۷۱ ۱۳۰۹ھ / ۱۸۹۱ء ۱۱

دائرۃ التاریخ

تمام شد

True Copy

Deputy manager Court of wards. The book called Mozi-nul Ulia Containing valuable Historical information is to be printed. The Dewans estate will pay Rs 75/- The Court of wards Contingency Budjit will be charged with Rs 50/- In both cases the expenditure will be shown as "printing" You will get Rs 75/- from the Durgah and Rs 50/- from the District fund. For these two amounts you will give receipt as follows: Received on account of printing charges Rs   The total amount of Rs 250 is to be paid to Munshi Imamuddin and the four receipts attached signed by him are to be recorded in the Court of wards office. When the book is printed he should be called on to supply.

For Durgah 10 copies, For Court of Wards 2 Copies
For Dewans estate 2 copies, For District fund 2 Copies

6-11-92

Sd/. De Cassoe
Assistant Commissioner
Ajmere

(ترجمہ چٹھی انگریزی مسطورہ بالا)

بنام ڈپٹی منیجر کورٹ آف وارڈس

ایک کتاب موسوم بہ معین الاولیاء جو قابل قدر تاریخی حالات پر مبنی ہے چھپوائی جاتی ہے پچھتر روپے جاگیر دیوان جی سے دئے جائیں اور کنٹنجنٹ بجٹ کورٹ آف وارڈس سے پچاس روپے +

یہ غرض بمد طبع محسوب ہوگا +

پچھتر روپے خزانہ درگاہ شریف سے لئے جائیں اور پچاس روپے ڈسٹرکٹ فنڈ

ان ہر دو رقومات کے لئے رسید حسب مضمون ذیل مرتب ہونا چاہئے +

اجرت طبع کے واسطے ..... وصول ہوا +

کل دوسو پچاس روپے منشی امام الدین صاحب کو دئے جائیں اور ہر چہار رسید پر انکے دستخط کرا کے دفتر کورٹ آف وارڈس مین رکھنا چاہئے +

جب کتابین چھپ جائین تو حسب ذیل جلدین مطلوب ہونگی +

درگاہ شریف کے واسطے .... ۱۰ جلد

کورٹ آف وارڈس کے لئے .... ۲ جلد

جاگیر دیوانصاحب کے لئے .... ۲ جلد

ڈسٹرکٹ فنڈ کے لئے .... ۲ جلد

۶ نومبر سنہ ۱۸۹۲ عیسوی ع

دستخط

کپتان اے ۔ ایف ڈیلیشو ۔ سی ۔ ایم ۔ جی ۔ سی ۔ آئی ۔ ای

کلکٹر و اسسٹنٹ کمشنر ضلع اجمیر شریف

صورۃ ما کتب الفاضل الامجد والکامل الاوحد والعلیم الذی لایماثلہ احد مولانا مشتاق احمد الچشتی الصابری سلمہ اللہ تعالیٰ مقرظاً علیٰ ھذا الکتاب المستطاب

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم ؁

نحمدک یا رب علی ان جعلتنا من امۃ افضل الانبیاء والمرسلین صلوات اللہ تعالیٰ وسلامہ علیہ وعلی آلہ وصحبہ اجمعین ؁ ونشکرک اللھم علی ما انعمت علینا بالانتساب فی سلسلۃ خدام فخر الاولیاء فی العالمین امام ائمتنا وسید ساداتنا خواجہ معین الملۃ والدین رضی اللہ تعالیٰ عنہ وارضاہ عنا آمین ؁ **وبعد** فقد اطلعت علی ھذا الترصیف العظیم والتصنیف الفخیم المقبول عند کافۃ الصلحاء المسمی **بمعین الاولیاء** فوجدتہ فی کمال البلاغۃ وحسن البراعۃ کالدر النظیم وفی نفائس المعانی وعرائس المعانی مفقود المثل وعدیم السھیم تفرح قلوب العاشقین الچشتیین بادراک مضامینھا وتنشرح صدور الناظرین البرایبین بمطالعۃ عباراتھا فللہ در حضرۃ المصنف حیث جھد غایۃ ما یکون حتی جاء کالدر المکنون جزاہ اللہ عنا وعن جمیع اھل السلسلۃ العالیۃ الچشتیۃ خیر الجزاء ثواباً اوفی وبلغہ الی غایۃ ما یھواہ ویتمنیٰ ؁

وانا العبد المذنب الراجی

العاصی مشتاق احمد الحنفی الچشتی الصابری

اشعار آبدار چکیدهٔ کلک شاعر جادونگار ناثر شیرین گفتار مورخ کامل الفن مولانا ابو الحسن صدیقی نانوتوی ناظم تاریخ وفدی سلمه الله تعالیٰ در تاریخ ختم کتاب ہذا

بسم الله الرحمن الرحیم

حبذا شان معین الدین حسن ؒ   خواجهٔ چشتی حبیب ذو المنن
ماه برج معرفت مهر صفا   گوهر درج رضائے کبریا
سرفراز و پیشوائے اولیا   مقتدائے اتقیا و ازکیا
زبدهٔ ارباب ایقان و وفا   عمدهٔ دوران محب کبریا
مورد الطاف رب ذو الجلال   اسوهٔ قران و قطب بے مثال
آفتاب ملت و دین نبی ؐ   ماہتاب شرع و آئین نبی ؐ
گوهر دریائے عرفان و وصال   جوهر کان جمال و هم کمال
دستگیر عاجزان و مستمند   چارهٔ بیچارگان و دردمند
صد هزاران رحمت رب مجید   باد بر روح گرامی آن رشید
سانحهٔ عمر شریف آن ولی   خوب بنوشت ست مرد معنوی
آن امام الدین صفی و هم زکی   زبدهٔ اولاد آن هند الولی
در معین الاولیا نامی کتاب   زو نظر ناید بجز راه صواب
ختم او شد اندر ایام سعید   از عنایات خداوند مجید
هم در آیامی که شد ختم کتاب   سال تاریخش حسن گفتا ز صواب

از سنین هجرت خیر الانام
سیزده صد یازده شد لا کلام

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۳	۷	عنوان	عنفوان	۱۱	۱۳	نا لان	نالوان
۳	۹	خواجه راز	نخواجه راز	۱۴	۵	اغنی	اعنی
۳	۱۴	معنی و سلوک	معنی سلوک	۱۵	۱۹	همه ساحل	همه در ساحل
۳	۱۵	وسین	و آستین	۱۵	۲۱	بخس	بخش
۴	۲	انجام	انجام کار	۱۶	۴	مس	محس
۴	۱۹	از طرح او	از طرح اقامت	۱۶	۱۲	باشد ولی ثبات	باشدنی ثبات
۴	۲۰	عیام	قیام	۱۷	۲	بر	در بر
۴	۲۱	گوش و هوش	گوش هوش	۱۷	۷	تقضائیے	فضائیے
۶	۳	بن سید لولیس	بن سیاد لیس	۱۸	۱۴	صدق و یقین	صدق و یقین را
۶	۶	صیفه را	صنیفه را	۱۸	۱۵	فاتح	فاتحه
۶	۱۳	بیتو التوال	صوفی السوالی	۱۸	۱۹	ایضا	ایضا
۶	۱۹	ابود	نابود	۱۹	۵	ایضا	ایضا
۷	۱۹	قنطر القرب	قنطره القرب	۲۰	۸	ایضا	ایضا
۷	۱۹	سبر بالا بام	بر بالای بام	۲۰	۹	ایضا	ایضا
۸	۱	امراحت	استراحت	۲۰	۱۵	ایضا	ایضا
۸	۱	تنظرش	نظرش	۲۱	۷	حاضر و قبه	حاضر قبه
۹	۱	ازینهان	ازاینجا	۲۱	۹	باه اگهه	یاه پیت
۱۰	۸	جانقاه	خانقاه	۲۲	۱۸	فاتح	فاتحه
۱۰	۱۴	کشاده کار	کشادکار	۲۲	۱۹	نوبنیان	نوبتیان
۱۱	۴	سفائی	شفائیے	۲۳	۱۰	می ائید	می نمایند

صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۳	۱۲	قریب	قرتیب
۲۸	۱۲	دختبری	دخترے
۲۹	۴	پاک نهادند	پاکنهاد
۳۰	۱۹	کفوولود	کفو بود
۳۱	۴	وجیه وجیه الدین	وجیه الدین
۳۱	۱۸	اولاد خواجه	اولاد بیبیا آجست خان کردند عبود از اولاد
۳۲	۴	فتو	فتور
۳۲	۷	سلطان بود	سلطان شده
۳۳	۱۷	خوشی	خویشی
۳۳	۱۲	غائب	غائب شد
۳۳	۱۵	یکے	به یکے
۳۳	۲۹	بیر	نبیره
"	"	نیره	قدس سره
۳۴	۷	کتب المشایخ	قطب المشایخ
۳۵	۴	سجده!	مسجدا
۳۶	۱۴	معین الدین علاء اولیا	معین الدین و علاء اولیا
۳۶	۱۳	شیخ سرو الصدد	شیخ صفی الدین سرو الصدیقی
۳۶	۱۹	محض نهادند	محض نهبار
۳۷	۱۲	خصمت بست	محبت بست
۳۸	۱	بهرورئ	بهره وری
۳۸	۱۹	بفرزندان خویش	بفرزندان
۴۰	۶	اوساد قبول	او از قبول نموده
۴۰	۱۴	در صدد	در صدد حیات بود
۴۰	۱۶	کمالات ایشانی	کمالات انسانی
۴۱	۱	اخذ خواهد فواید	اخذ فوائد
۴۱	۸	بزر سلسله	بزرگان سلسله
۴۱	۹	نصیرین	نصیر الدین
۴۳	۱۴	دهوة احرار	در سوة احرار
۵۱	۱۵	تخفیفه	عفیفه
۵۱	۱۸	تا دایست	نادریست
۵۸	۱۱	با فیض	با فیط
۵۹	۱۱	پرستش	پرسش
۶۰	۴	فرمان	فرمود
۶۰	۶	بازه باهرگاه	بازهرگاه
۱۵۳	۲۱	دششمنے	دشمن
۱۵۵	۱۱	جال	مجال
۱۵۷	۵	ایذها	ایذا!
۱۵۸	۲	سیامی	برائی
۱۶۰	۹	نقه	فقه

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۱۶۰	۲۰	لیکچی	ما لکی	۱۹۰	۱۱	فتح شدیے	فتحیاب شدیے
۱۶۲	۶	بہ اعتقاد	کہ اعتقاد	۱۹۱	۴	از نزدیکا	از نزدیکان
۱۶۴	۹	عدول الصفات	عدول الثقات	"	۱۰	وصوت	وصفوت
۱۶۵	۳	باین ہمہ	این ہمہ	۱۹۴	۴	مراد	براُو
۱۶۵	۶	پندارند	پندارد	۱۹۹	۴	ہمچوان	ہمچنان شد
۱۶۶	۵	نم رسیدہ	غم رسیدہ	۲۰۴	۹	صبعہ دستار	جیغۂ دستار
"	۶	سنین مشہور	سنین مشہو	۲۰۵	۱۰	وردیا	دردریا
۱۶۹	۱۸	درمدخل	دران مدخل	۲۰۶	۷	خلادب	حلاوت
۱۶۹	۲	حد بروند	حسد بروند	۲۰۷	۱۵	بہ صفام	بہ صبام
"	۱۱	محمول کرد	محول کرد	۲۰۷	۱۸	بپائے پوس	بپائے بوس
۱۷۱	۱۷	قسمت اباد	قسمت آباد	۲۱۵	۱۴	شیخ اجودہن	شیخ اجودہن
۱۷۶	۸	دروازہ سال	دوازدہ سال	"	۱۵	قوام	اقدام
۱۷۹	۲۵	مردمان غیب	مردان غیب	۲۱۸	۱۹	برشاہ	پسر شاہ
۱۸۰	۱۱	غرۃ لوعود	غرہ ماہ لوعود	"	۷	متکف	معتکف
۱۸۱	۱	سردہ	سپردہ	۲۲۰	۷	بیماہ سفر	بیجاہ سفر
۱۸۳	۱۲	پون	چون	۲۲۱	۱۶	دیلہنو	دیالکھنو
"	۱۳	موجود است	موجود است	۲۲۳	۷	عادی	وحادی
۱۸۴	۱۸	مقصد رسید	مقصد رسیدہ	۲۴۱	۹	استغنائی	استغنا و قضائی
۱۹۲	۸	رخصت سفر	رخت سفر	"	۱۸	لول نایم	لولہ نایم
۱۸۷	۱	حضرت شیخ	حضرت شیخ با	۲۴۲	۳	شاوات	شاداب

صفحه	سطر	غلط	صحیح	صفحه	سطر	غلط	صحیح
۲۴۲	۵	خوید	خدیو				
۲۴۶	۱۶	می کشند	می کشید				
ءر	۱۶	کدام طرب است	کدام طرف است				
۲۵۱	۱۰	جلال اکبر	جلال الدین اکبر				
۲۵۶	۱۰	ازاکار	از اکابر				
۲۵۸	۷	مرقع پوش	برقع پوش				
۲۶۰	۱۶	ناگورواشت	ناگوار سکونت داشت				
۲۷۴	۱۱	درعبادت	درعبارت				
۲۷۵	۵	بیعت حضرت	بیعت خواجه حسین بن حضرت				
۲۷۵	۲۱	مستورات مکان	مستورات صالحات				
۲۸۸	۹	ملت	نداوت				

واضح رہے

کہ مولف نے حق تالیف معین الاولیاء مالک مطبع
معین الہند اجمیر کے نام ہبہ کردیا ہے لہذا حسب مراد قانون
بست ۲۵ سنہ ۱۸۶۷ء کوئی صاحب بلا اجازت مالک مطبع مذکور قصد
طبع نہ فرماویں۔

العبد
قاضی سید امام الدین سنجری

[illegible]

[illegible] قسم کا نشان [illegible]

[illegible] فقط